

**Державний заклад**  
**«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ**  
**УНІВЕРСИТЕТ**  
**ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»**

**НЕРУБАЙСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ЛЦЕЙ № 1 НЕРУБАЙСЬКОЇ**  
**СІЛЬСЬКОЇ РАДИ ОДЕСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

**МОДЕРНІЗАЦІЯ**  
**ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Одеса - 2023

**УДК 371**

**ББК 74**

Рекомендовано Вченою Радою

Державного закладу

«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені  
К.Д. Ушинського»

Протокол № 8 від 23 лютого 2023 р.

**Рецензенти:**

Доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Ірина Анатоліївна Княжева

Кандидат педагогічних наук, доцентка, професорка кафедри мовної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ Євгенія Василівна Тягнирядно

**Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти** : збірник наукових праць / редкол. О.Я.Чебикін та ін. Одеса: Університет Ушинського, 2023. 264 с.

© Кафедра педагогіки

Університету Ушинського, 2023

©Нерубайський академічний ліцей № 1 Нерубайської сільської ради,  
Одеського району Одеської області, 2023

## **Редакційна колегія**

### **Головний редактор:**

Дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор, академік Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» Олексій Якович Чебикін.

### **Відповідальний редактор:**

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Оксана Павлівна Ноздрова.

### **Редакційна колегія:**

Доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» І.А.Княжева.

Доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Т.І.Койчева

Директор Нерубайського академічного ліцею № 1 Нерубайської сільської ради, Одеського району Одеської області С. П. Зубрицька.

Доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Т. Ю. Осипова.

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» І. О. Бартенева.

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» О. А. Галіцан.

## ЗМІСТ

<b>Передмова</b> .....	7
<b>С.П.Зубрицька</b> Якісна освіта в умовах війни та глобалних викликів XXI століття .....	8
<b>І.А.Княжева, О.В.Заволока</b> Виховання працелюбності у дітей.....	23
<b>Є.В.Тягнирядно</b> Використання мультимедійних презентацій як сучасний засіб під час вивчення української мови за професійним спрямуванням.....	30
<b>О.П.Ноздрова</b> Психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх учителів початкових класів до розвитку інтелектуальної культури мислення молодших школярів.....	36
<b>І.О.Бартєнєва</b> Формування професійної компетентності майбутніх учителів у закладах вищої освіти.....	43
<b>С.О.Коваленко</b> Якісна музична освіта в умовах війни та глобальних викликів XXI століття.....	50
<b>О.В.Єфремова</b> Інноваційна діяльність-ефективна освіта нового покоління в умовах війни.....	56
<b>А.А. Кейлюк</b> Функціонування системи освіти в умовах війни.....	60
<b>Н.О.Мороз</b> Інклюзивне навчання в умовах війни.....	65
<b>І.Є. Ніколаєнко</b> Дистанційне навчання учнів початкових класів в умовах війни.....	74
<b>О.О.Мардак</b> Фізичне виховання сучасного молодого покоління: перспективи та реалії.....	77
<b>О.М.Пастушенко</b> Робота з учнями початкових класів в умовах «змішаного» навчання під час війни.....	83
<b>Т.В.Кушнір</b> Особливості формування лексичних навичок учнів на уроках англійської мови в умовах війни.....	89
<b>С.І.Шаповалова</b> Робота з дітьми з особливими освітніми потребами під час дистанційного навчання у воєнний час.....	93

<b>Л.І. Калбанцева</b> Активні методи навчання для формування медіакультури учнів на уроках іноземної мови.....	97
<b>Т.М.Вівсюк</b> Особливості викладання математики щодо створення освітнього креативного навчального середовища в умовах війни.....	105
<b>О.І.Квасевич</b> Розвиток критичного мислення учнів на уроках історії в умовах війни.....	112
<b>О.В.Писарчук</b> Впровадження «змішаного» навчання у освітньому процесі: теоретичні та практичні аспекти вивчення української мови та літератури у школі в умовах війни.....	119
<b>Н.Г.Радецька</b> Сучасні освітні технології під час вивчення англійської мови в умовах війни.....	127
<b>О.П.Ноздрова, В.Вельшинська</b> Гра як засіб розвитку пізнавального інтересу учнів на уроках англійської мови.....	136
<b>О.П.Ноздрова, М.Фармагей</b> Вальдорфська система: реалії та перспективи.....	142
<b>О.П.Ноздрова, К.Березовська</b> Особливості діяльності класного керівника з батьками.....	152
<b>О.П.Ноздрова, П.Горбань</b> Організація дистанційного навчання під час викладання китайської мови у закладах загальної середньої освіти.....	162
<b>О.П.Ноздрова, К.Семенова</b> Використання позаурочних форм навчання у роботі класного керівника(навчальні екскурсії та предметні гуртки).....	168
<b>О.П.Ноздрова, Д.Новікова</b> Створення сприятливої психологічної атмосфери на уроках англійської мови.....	176
<b>О.П.Ноздрова, С.Даніленко</b> Дистанційна форма навчання: особливості та перспективи.....	180
<b>О.П.Ноздрова, В.Малакі</b> Типові труднощі в педагогічній діяльності вчителя-початківця.....	186
<b>О.П.Ноздрова, К.Двоєнкіна</b> Використання ігрових методів навчання на уроках хореографії з дітьми молодшого шкільного віку.....	194

<b>О.П.Ноздрова, А.Андрєєва</b> Труднощі та бар'єри педагогічного спілкування: шляхи їх подолання.....	201
<b>О.П.Ноздрова, М. Омельченко</b> Використання інтерактивних технологій на уроках іноземної мови для формування критичного мислення.....	206
<b>О.П.Ноздрова, В.П.Бойко.</b> Естетичне виховання учнів початкової школи в позаурочний час.....	211
<b>Є.В.Тягнирядно, К.В.Ноздрова</b> Сутність правового виховання в сучасному інформаційному суспільстві.....	217
<b>О.П.Ноздрова, А.Богданова</b> Використання мобільних додатків для оптимі- зації освітнього процесу на уроках китайської мови.....	224
<b>О.П.Ноздрова, А.Берлінська</b> Використання інформаційно-комунікативних та інтерактивних технологій щодо підвищення ефективності освітнього процесу під час вивчення китайської мови.....	229
<b>О.П.Ноздрова, К.Гаврилюк</b> Формування професійної компетентності вчителя на уроках англійської мови.....	235
<b>О.П.Ноздрова, М.Мохно</b> Мотивація навчання школярів на уроках англійської мови засобами ігрових технологій.....	241
<b>О.П.Ноздрова, Г.Брашован</b> Особливості використання дитячого фольклору на уроках музики в початкових класах.....	249
<b>О.П.Ноздрова, Г.С.Прокопенко</b> Професійний розвиток учителів Нової української школи.....	261
<b>Т.В.Прокопенко</b> Якісна гуманістична парадигма освіти в умовах війни.....	265

## ПЕРЕДМОВА

(від редакційної колегії)

У виданні представлено досвід функціонування інноваційного освітнього закладу – Нерубайського академічного ліцею № 1 Нерубайської сільської ради, Одеського району Одеської області, який працює на засадах компетентнісно-орієнтованого підходу, парадигми діалогу культур та педагогіки толерантності; зазначено його величезний освітньо-виховний вектор у створенні Нерубайської об'єднаної територіальної громади.

Функціонування освітнього закладу в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Створення безпечного та здорового освітнього середовища, формування навичок цифрової грамотності та поведінки здобувачів освіти у Всесвітній мережі, соціально-емоційна грамотність, відповідальне ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, використання інформаційно-цифрових технологій є важливими завданнями для всього суспільства та педагогічного колективу Нерубайського академічного ліцею №1.

У збірнику наукових праць представлено наукові напрацювання вчителів навчально-виховного закладу, які в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття, успішно використовують дистанційну та змішану форми навчання; педагоги знаходяться в постійному пошуку методичних інструментів, які дозволяють організувати продуктивну взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу.

Науковцями кафедри педагогіки Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського та кафедри мовної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ представлено використання мультимедійних презентацій під час вивчення української мови за професійним спрямуванням; представлено теоретичний аспект професійної підготовки майбутніх вчителів; психолого-педагогічні аспекти підготовки

майбутніх учителів початкових класів до розвитку інтелектуальної культури мислення молодших школярів та вихованню у них працелюбності.

У збірнику наукових праць майбутні освітяни, які зацікавлені подальшою науковою діяльністю у царині педагогіки теж представляють результати самостійної роботи у вигляді статей, що відображають їхню позицію щодо тих чи інших аспектів професійно-педагогічної діяльності.

Наукові та методичні розробки вчених, методистів та вчителів будуть корисними при розробці вчителями сучасних навчальних програм та планів, при складанні методичних рекомендацій та накресленні шляхів удосконалення Нової української школи.

## **ЯКІСНА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ XXI СТОЛІТТЯ**

**С.П.Зубрицька,**

*директор Нерубайського академічного ліцею №1,*

*Нерубайської сільської ради*

*Одеського району Одеської області*

У період війни, яку російська федерація розв'язала та веде проти України, важливими формами навчання, є дистанційне та змішане навчання. 2022-2023 навчальний рік Україна проводить, перебуваючи в активній фазі війни. Частина закладів (які мають укриття чи бомбосховища) відкриваються для очного чи змішаного навчання, а інша частина буде продовжувати організовувати навчання дистанційно. В Нерубайському академічному ліцеї №1 підготовлено найпростіше укриття, яке обладнано мережею WI-FI, меблями та іншим інвентарем, який дає можливість закінчувати розпочаті до оголошення повітряної тривоги заняття. Нині батькам надана можливість вибору форми навчання: 1) традиційна; 2) сімейна. 3) дистанційна; 4) змішана.

Зазначимо, що за **сімейною формою** навчання учні навчаються вдома самостійно під керівництвом батьків, але декілька разів на рік пишуть



перевірочні роботи. Протягом 2022-2023 навчального року за сімейною формою навчання в Нерубайському ліцеї №1 навчається 72 учні.

Організуючи **дистанційне навчання**, ми враховували місце перебування учасників навчального процесу, їх емоційний стан, рівень безпеки освітнього середовища тощо.

Зазначимо, що усіх учасників навчального процесу можна розділити на дві групи:

- 1) ті, що перебувають вдома (на неокупованих чи окупованих територіях);
- 2) ті, що покинули свою домівку (внутрішньо чи зовнішньо переміщені особи).

Учасники навчального процесу, що перебувають вдома, мають певні засоби навчання, на відміну від тих, хто покинули свої домівки.

Ті учасники, що перебувають на території України, не відчують себе у безпеці та змушені періодично ховатися в укриттях. Ті, що перебувають за кордоном, мають мовний бар'єр. Крім того, ситуація може постійно змінюватись. Наприклад, деякі учасники навчального процесу можуть покинути свій дім і виїхати за кордон, або навпаки – повернутися додому.

Ми враховували всі ці чинники у Нерубайському академічному ліцеї №1, моделюючи структуру онлайн-уроків в умовах воєнного стану. Педагогічний колектив ліцею для ефективності освітнього процесу, впроваджує такі методичні рекомендації щодо зняття емоційного навантаження учнів під час уроків:

- 1) Початок заняття у нових реаліях вчитель починає не з повторення вивченого, а з дружнього спілкування та підтримки. Усім своїм виглядом педагог повинен випромінювати спокій, впевненість, добродушність та готовність вислухати й розрадити.

- 2) Під час пояснення навчального матеріалу вчитель повинен спиратися на основний матеріал, який діти вже надійно засвоїли раніше. Починати з найпростішого, аби створити в учнів відчуття легкості й розуміння. Ось найголовніші поради:

- організувати повторення у вигляді цікавої дискусії або вікторини;
- пояснювати матеріал чітко та лаконічно, використовувати інфографіку та відеофрагменти;
- пропонувати навчальні завдання у форматі ігор та спільних проєктів;
- підсумувати навчальний матеріал, запитавши у кожного, що було цікавого та що запам'яталося на уроці.

Наші поради щодо виконання домашніх завдань - не перевантажувати учнів надто складними чи об'ємними завданнями, обов'язково застосовувати індивідуальний підхід у доборі завдань : декілька вправ з можливістю наочно демонструвати результат (написати есе, намалювати та описати свій малюнок, скласти таблицю тощо).

Варто зауважити, що в укритті може бути недостатньо місця для всіх учнів навчального закладу, тоді навчання у Нерубайському академічному ліцеї №1 ми проводимо у **змішаному форматі** (наприклад: певні класи виходять на очне навчання, а певні залишаються на дистанційному або ж відбувається чергування форматів навчання у всіх класах).

Хочемо більше зазначити у дослідженні про змішане навчання, яке ми використовуємо для оптимізації освітнього процесу у Нерубайському академічному ліцеї №1. Це таке навчання, за якого частина пізнавальної діяльності учнів відбувається на уроці під безпосереднім керівництвом учителя, а інша — у самостійній роботі з електронними ресурсами.

Ми на уроках використовуємо кілька варіантів «змішування»:

- поєднання очної форми з дистанційною;
- поєднання різних форматів навчання в межах одного класу (основне очне навчання з використанням технологій дистанційного навчання та різних форм роботи з електронними ресурсами, онлайн-курсами тощо);
- поєднання самостійного навчання та роботи в класі;
- змішування основного навчального контенту (підручників та навчальних матеріалів) із зовнішніми матеріалами (електронними ресурсами).

Наразі використовуємо ротаційну модель навчання, суть якої полягає у так званій «ротації» учнів у школі; відбувається також **«ротація» видів діяльності учнів – онлайн і офлайн.**

Педагогічний колектив закладу активно працює за технологією «Перевернутий клас», коли учні частину матеріалу опрацьовують самостійно, а у класі обговорюють дискусійні питання (консультуються з учителем або вивчають наступну частину матеріалу). Саме таку модель навчання сьогодні реалізує більшість шкіл в Україні, які обрали змішаний формат навчання.

Організовуючи змішане навчання, наш заклад поєднує різноманітні моделі, беручи від кожної необхідну складову та формує, таким чином, свою унікальну модель освітнього процесу.

У ліцеї ми поєднали «ротаційну» та «гнучку» моделі навчання: перші, другі та п'яті класи навчаються очно щодня, тоді як інші паралелі приєднуються до них на два тижні, чергуючись між собою.

Частина учнів (наприклад, деякі з них за кордоном, деякі в Україні) навчаються дистанційно на постійній основі (однак дистанційні класи у ліцеї не відкривались, оскільки навчання таких учнів здійснюється за рахунок індивідуальних освітніх траєкторій).

Розклад занять побудований таким чином, що навчання відбувається фактично у дві зміни: вранці очне навчання у школі та дистанційне для учнів, які в Україні, а з 15:30 год. – дистанційне для дітей, які за кордоном.

Водночас для вивчення іноземних мов та для паралелей, які перебувають на очному навчанні, у школі організували міжкласні динамічні групи (у них відбувається внутрішня ротація учнів між класами, а інші класи на паралелі навчаються дистанційно).

Хочемо зауважити, що очне навчання в мирний час і дистанційне навчання під час пандемії не тотожне відповідному очному та дистанційному навчанню під час війни.

Умови, в яких перебувають усі учасники навчального процесу та постійне емоційне навантаження зумовлює специфіку очного, дистанційного та змішаного навчання під час війни.

Деякі учні перебувають не вдома, деякі не мають всіх необхідних засобів навчання. Під час війни збільшилася кількість учнів, що не мають доступу до гаджетів для дистанційного навчання чи Інтернету.

Крім того, класи не є статичними групами, кількість учнів у класі може змінюватися. Під час синхронного онлайн-уроку учні можуть як приєднуватися, так і від'єднуватися, наприклад, через необхідність спуститися у бомбосховище, де відсутній Інтернет.

Під час очного навчання класи ми об'єднували (через малу кількість наявних учнів). У кожного з учнів свій досвід, пов'язаний із військовими подіями, і, відповідно, вони мають різні емоційні стани (більшість учнів перебувають в тривозі чи в стані стресу, що звісно впливає на когнітивні процеси). Зараз у кожному з класів частина учнів перебуває на традиційному навчанні, частина — на дистанційному.

Вчителі у нашому закладі одразу проводять уроки для учнів у класі та для тих, хто обрав дистанційну форму навчання. У цьому випадку важливо, що учитель залучає до роботи і тих, хто перебуває з ним в одному приміщенні, і тих, хто по іншу сторону екрану.

Хочеться зазначити, що інноваційна діяльність у Нерубайському академічному ліцеї №1 спрямована на формування творчої особистості учня на основі зростання професіоналізму вчителя у контексті застосування інноваційних технологій навчання. Конкретні шляхи – налагодження контактів з міжнародними організаціями, проведення спільних міжнародних заходів та проєктів з проблеми формування професійно – педагогічної компетентності.

Педагогічний колектив Нерубайського академічного ліцею №1 приймає активну участь у різних міжнародних проєктах, зокрема, в *українсько – швейцарському проєкті DECIDE* (проєкт «Децентралізація для розвитку демократичної освіти»). Він спрямований на підтримку реформ в освіті та

процесів децентралізації для розвитку в Україні ефективної системи управління освітою.

Головна мета проєкту DECIDE – допомогти жителям територіальних громад долучитися до демократичного врядування та отримати рівний доступ до якісної освіти. DECIDE реалізується ГО DOCCU у партнерстві з Цюріхським педагогічним університетом (PHZH) за підтримки Швейцарії (представленої Швейцарською агенцією розвитку та співробітництва (SDC)). Зазначимо цілі проєкту DECIDE, який повинен сприяти:

- посиленню потенціалу ТГ у розробці та практичній реалізації децентралізованих моделей управління освітою, включаючи стратегії розвитку освіти та плани їх впровадження;

- професійного рівня посадових осіб місцевого самоврядування ТГ в цілому та працівників структурних підрозділів, які відповідають за освіту в ТГ;

- удосконаленню методів та інструментів розвитку громадянського суспільства та залучення громадян до управління освітою.

DECIDE спрямовано на впровадження та розвиток демократичного, прозорого та підзвітного управління школами у місцевих громадах; посилення їх ролі у громадському житті; залучення всіх громадян до прийняття рішень в ТГ, включаючи учнів, вчителів, керівників шкіл, представників влади, батьків, представників ЗМІ тощо.

Хочемо зазначити у дослідженні, що проєкт впроваджується за двома компонентами. **Перший компонент** зорієнтований на розбудову децентралізованої системи управління освітою в ТГ на субрегіональному рівні та на рівні регіонів. Робота за цим компонентом повинна підвищити спроможність органів влади у впровадженні реформи децентралізації в сфері освіти, включаючи стратегії розвитку освіти та їх реалізацію. Важливим стане вдосконалення професійних компетентностей представників органів управління ТГ, а також державних службовців, залучених до реалізації реформи освіти.

**Другий компонент** зорієнтований на розбудову демократичних шкіл, які будуть відігравати роль освітніх центрів своїх громад. Трансформація шкіл

(зокрема у сільській місцевості) в освітні центри місцевих громад сприятиме впровадженню більш демократичного та відповідального управління закладами освіти, з одного боку, й посиленню їх ролі у громадському житті, з іншого.

Ми вважаємо, що DECIDE активізував участь громадян в управлінні освітою через впровадження практичних інструментів залучення громадськості до управлінських процесів у сфері освіти; сприяв залученню батьків, учнів, вчителів до планування спільних з місцевою владою та громадою соціальних проєктів. **Партнерами з впровадження були:** Міністерство освіти і науки України та Міністерство розвитку громад та територій України; обласні державні адміністрації Івано-Франківської, Луганської, Полтавської, Одеської областей; Державна служба якості освіти України (ДСЯО), Всеукраїнська Асоціація об'єднаних територіальних громад (Асоціація ОТГ). Проєкт безпосередньо буде працювати у 16 громадах Івано-Франківської, Луганської, Полтавської та Одеської областей. Його перша фаза триває з лютого 2020 по січень 2025 року.

Ми акцентуємо увагу на тому, що 17 грудня 2022 року в рамках проєкту DECIDE на базі нашого закладу досвідченими тренерами Гудь Світланою та Сергійчуком Сергієм був проведений тренінг з підготовки проєктів учнівських команд. Загалом у заході взяло участь більше 30 осіб. Учасниками стали також начальник Управління освіти, культури, молоді, спорту та туризму Нерубайської сільської ради Гапоненко Л.Ф. та заступник сільського голови Грінчук О. П. Учнівську команду нашого закладу гідно представляли Лаврук Владислав (11 клас), Колесніков В'ячеслав (10 клас), Мельник Юлія (10 клас), Дімітрова Дар'я (9 клас) та Тернавська Марія (9 клас).

А 16 лютого 2023 року в рамках проєкту DECIDE (тренери Гудь С. та Сергійчук С.) проведений був хакатон з підготовки учнівських проєктів шкільного бюджету. Усього протягом дня працювало 4 команди. Тренери приділили увагу кожній команді окремо, допомогли з підготовкою документальної частини проєкту та із створенням презентації щодо готового проєкту.

Незважаючи на важкий для України час, для розвитку творчого потенціалу нашої молоді впродовж 23-24 січня 2023 року, в межах ініціативи швейцарсько-українського проєкту "DECIDE Winter clubs. Ми вдома - в Україні" спільно із Нерубайською територіальною громадою, в Нерубайському академічному ліцеї № 1 був проведений тренінг з основ відеозйомки та монтажу.

За два дні 48 учнів нашого ліцею опанували базові навички монтажу, основи постановки кадру та світла. Особливо насиченим став другий день тренінгу, бо учасники презентували результат власної праці – відеоролики.

Ми були дуже вдячні тренеру курсів, педагогу з фото-відео майстерності продюсерського центру Made in Odesa, члену команди «DECIDE Winter clubs» - Філімонову Тарасу за цікаві, яскраві, сучасні, креативні, а головне - корисно проведені два дні.

Учні ліцею, що брали участь у заході, щиро подякували керівництву КЗВО "Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради" в особі Задорожної Любові Кирилівни та Наталії Красножон, які спонукали до участі у цьому проєкті, адміністрації нашого закладу за надану можливість та організоване проведення.

Хочемо зазначити також про реалізацію швейцарсько-українського проєкту DECIDE у Нерубайській громаді. Нещодавно в методичному кабінеті ліцею відбулася зустріч менторів проєкту DECIDE («Децентралізація для розвитку демократичної освіти») із керівництвом громади та колективом нашого закладу. Наталія Красножон (завідувачка науково-методичною лабораторією соціокультурного проєктування та розвитку безпечного освітнього середовища, кафедри філософії освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти») та Тетяна Кіфоренко ( викладач соціально-економічних дисциплін КЗ "Балтський педагогічний фаховий коледж"), разом із робочою групою - представниками Нерубайської громади - розпочали роботу щодо розробки «Стратегій розвитку закладів загальної середньої освіти Нерубайської громади».

У заході брали участь заступник голови Нерубайської ТГ Катанджян В., начальник Управління освіти, культури, молоді, спорту та туризму Гапоненко Л.,

начальник Відділу освіти Переврзєва Т., начальник Відділу з питань економічного розвитку Нерубайської ТГ Дімітрашко О., депутат Нерубайської сільської ради, керівництво нашого закладу, член піклувальної ради Цхадая Д. та педпрацівники ліцею.

У ході засідання Наталя Красножон презентувала дорожню карту з розробки та реалізації «Стратегії розвитку закладу загальної середньої освіти», ознайомила із структурою профілю закладу. Спільно із командою був складений план співпраці ментора з колективом в межах розробки «Стратегії розвитку» та затверджені першочергові організаційні заходи щодо формування робочої групи та розроблення «Стратегії розвитку закладу освіти».

27 лютого 2023 року в онлайн-режимі було проведено перше організаційне засідання робочої групи з розроблення «Стратегії розвитку ЗЗСО» (ментори: Наталя Красножон, Тетяни Кифоренко спільно із головою робочої групи з розробки проєктів «Стратегії розвитку» - керівництвом нашого закладу та членами робочої групи), де був затверджений склад робочої групи та підготовлений проєкт наказу по Нерубайському академічному ліцею №1 «Про створення робочої групи» (до складу робочої групи увійшли: представники адміністрації, місцевого самоврядування, піклувальної ради, депутат сільської ради, що опікується питанням освіти, представник бухгалтерії відділу освіти Нерубайської сільської ради, громадські діячі, батьки, педагогічні працівники та представники учнівського самоврядування).

З метою подальшого вдосконалення роботи з педагогічними кадрами, підвищення їх фахового рівня, науково-методичної роботи, готовності вчителів до інноваційної діяльності протягом 2022-2023 навчального року наш освітній заклад проводив взаємообмін корисними педагогічними напрацюваннями, ідеями та лайфхаками сумісно з КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради». Ми провели четвертий дискусійний захід «НУШ: рухаємось разом».



До участі у заході були запрошені директори, заступники директорів закладів загальної середньої освіти, вчителі-предметники закладів загальної середньої освіти, які навчають учнів 5-х класів у 2022/2023 навчальному році.

Усім учасникам була запропонована єдина тема для обговорення: «Індивідуальна освітня траєкторія поступу учня: дієві практики».

Нерубайський академічний ліцей № 1 на даному заході представляла наша колега, учитель трудового навчання та технологій, заслужений учитель України - Бухтій О.В. Ольга Володимирівна поділилася дієвими професійними порадами та позитивним досвідом як творчий педагог Нової української школи.

Хочеться зазначити про професіоналізм, педагогічну компетентність Бухтій О.В., тому що, будучи головою журі III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з трудового навчання (олімпіада відбувалася на базі КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»), разом з члени оргкомітету та учасниками олімпіади, зробили останній крок для завершення олімпіадного марафону під девізом : «Нічого не піднімає настрій краще, ніж допомога тим, хто стоїть на варті нашої країни!»

Від імені учасників олімпіади, Ганєв Микита та Пастушенко Валерія, учні 8 та 10 класу Нерубайського академічного ліцею №1, завдяки речнику Одеської обласної військової адміністрації Сергію Братчуку, передали нашим військовим змайстровані вироби - 45 маленьких українських серденьок.

Серед подарунків, розроблених учасниками, були «Туристична мініпічка» для розігрівання та приготування їжі, «Сумка-органайзер для польової пічки». Це саме те, що потрібно для комфортного приготування їжі та повсякденного життя в польових умовах. Ще одним подарунком стали тактичні рукавички, які, за словами Сергія Братчука, точно стануть у нагоді «водіям Леопардів».

Крім того, учні зробили обереги для захисників - символічні талісмани, які захистять наших Героїв та принесуть удачу.

Колектив КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради») підтримав ідею та разом з учнями передав зібрані кошти для придбання тепловізора.

Сергій Братчук подякував за такий теплий підхід до справи та відмітив, що такі подарунки радо приймуть військові. За словами речника, учні проявили високий рівень творчих і практичних навичок та, на жаль, війна зробила українських дітей значно дорослішими.

Учні нашого освітнього закладу розуміють, що наші військові роблять неймовірну роботу, ризикуючи своїм життям заради нашої безпеки. Тому ми маємо підтримувати їх та висловлювати вдячність, адже невеликі подарунки можуть показати нашу підтримку та дбайливість про наших Захисників.

Хочемо ацентувати уіагу на тому, що мета патріотичного виховання досягнута у нашому освітньому закладі завдяки реалізації багатьох виховних завдань. Щоб правильно виховувати в учнів почуття національної свідомості та патріотизму учителі історії нашого ліцею активно залучають учнів до участі у різноманітних конкурсах та змаганнях. Протягом січня 2023 року учні 2-11 класів отримали чудову можливість долучитися до історико-географічного конкурсу «Моя країна – Україна», метою якого стало формування в учнів поняття громадянськості, виховання любові до рідного краю, активної життєвої позиції, готовності брати участь у суспільному і культурному житті країни. До участі у ньому долучились 68 учнів. Координатором проведення даного конкурсу у нашому ліцеї була вчитель історії Харченко А.О. Адже суспільство має шанувати свою державу, воно має перейматися її проблемами. Це можливо лише при вихованні глибокої поваги до історії. Ми впевнені, що з таким прагненням учителів та учнів до вивчення історії, ми можемо бути впевненими у своєму мирному та щасливому майбутньому.

Необхідно зазначити про перемоги наших учнів, перемоги на державному рівні. Навіть сьогодні, у такий складний для країни час, уряд знаходить можливість фінансово підтримати переможців, які своїми досягненнями засвідчують високий рівень освіти в Україні, а також сприяють підвищенню авторитету нашої держави на міжнародному рівні.

Ми радо вітали з перемогою ученицю 11-А класу Чаплигіну Марію, яка стала стипендіаткою, завдяки перемозі у Міжнародному мовно-літературному конкурсі учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка.

Стосовно проведення виховних заходів у Нерубайському академічному ліцеї № 1, то доречно зазначити про проведення **дня Святого Миколая** – найулюбленішого свята кожної дитини, адже це свято Любові до усіх ближніх, Доброти, Милосердя, Прощення.

За ініціативи адміністрації закладу 19 грудня 2023 року у нашому ліцеї було організовано свято до Дня Миколая. Учнями Нерубайського академічного ліцею №1 був проведений захід «Мандрює по землі Святий Миколай», під час якого учні розповіли про добрі справи, які зробили за рік. Учасники заходу розказали про святкування християнського свята Миколая Чудотворця, відтворили звичаї та обряди нашого народу.

Адміністрація ліцею привітала дітей, вручила грамоти обдарованим учням, а Святий Миколай вручив солодощі всім присутнім.

Також нещодавно проходив **урок з медіаграмотності**. Медіаграмотність – це превентивна зброя проти дезінформації( фейків), це життєво необхідні навички, які потрібно розвивати змалку. Саме тому учні та вчителі нашого закладу 17 та 18 лютого 2023 року долучилися до проведення Всеукраїнського уроку з медіаграмотності. Завдяки участі у заході, нам вдалося ознайомити учнів із способами розпізнавання фейків, видами маніпуляцій в мережі, діти ознайомилися із платформою ФІЛЬТР, на якій зібрані були корисні матеріали для всіх, хто прагне зробити медіаграмотність своїми життєвими навичками.

Хочемо також акцентувати увагу у дослідженні на плідній співпраці з вищими освітніми закладами, а саме, з ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського». В умовах модернізації системи освіти України питання підготовки педагогічних кадрів, які працюватимуть в освіті, залишається актуальним. Сучасні умови життя висувають високі вимоги до професіоналізму вчителя, його культурного і

компетентнісного обліку. Тому роль вчителя в освіті, його духовний вплив на молоде покоління не знижується.

Педагогічний колектив нашого ліцею не вперше співпрацює з практикантами педагогічних вузів. Цьогоріч під час онлайн - конференції із студентами-практикантами Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського, організовану кандидатом педагогічних наук, доцентом кафедри педагогіки Ноздровою О.П, спільно із кандидатом педагогічних наук, доцентом кафедри педагогіки Галіцян О.А., докторами педагогічних наук, професорками Княжевою І.А. та Койчевою Т.І., нашим колегам вдалося ввести студентів у коло реальних проблем професійної діяльності вчителів у закладах загальної середньої освіти. Учитель початкових класів Ніколаєнко І.Є. ознайомила студентів із особливостями роботи класного керівника, зокрема, із принципами проведення батьківських зборів. Єфремова О.В., Кейлюк А.А. та Бухтій О.В. поділилися інноваційними формами і методами роботи в умовах впровадження НУШ. Шкільний психолог Прокопенко Т.В. поділилася досвідом роботи психологічної служби нашого ліцею. Заступник директора Ганєва А.І. ознайомила практикантів із тематикою проведення педагогічних рад та провела презентацію для студентів з теми «Основні форми методичної роботи для підвищення рівня фахової підготовки».

**Висновки.** Останні три роки – роки викликів для освіти в Україні. Пандемія коронавірусу, а тепер повномасштабна війна, суттєво обмежили можливість дітей фізично відвідувати школу й тим самим підштовхнули освітян нашого закладу до пошуку нових форм та форматів навчання.

В контексті воєнних дій, що ведуться зараз на території України, спостерігаємо значні відмінності у можливостях всіх учасників навчального процесу, що зумовлюють певну специфіку організації дистанційного, змішаного навчання під час війни:

-періодична відсутність навчання на певних територіях або постійна відсутність деяких учасників навчального процесу;

- у значно більшій кількості учасників навчального процесу є технічні проблеми (відсутність світла, відсутність або недостатність гаджетів чи інтернету);

- відсутність звичних засобів навчання (друковані підручники, робочі зошити, відповідні канцтовари тощо);

- погане самопочуття учасників навчального процесу (недостатньо їжі, води, свіжого повітря, руху, сонця, важкий емоційний стан тощо),

- значно знижена мотивація, самоорганізованість та самоефективність усіх учасників навчального процесу;

- обмежені можливості у часі щодо створення контенту для уроку вчителями та виконання домашніх завдань учнями;

- різні умови, в яких перебувають учні (перебувають вдома, внутрішньо переміщені, зовнішньо переміщені), що зумовлюють різне відчуття безпеки і можливості для навчання;

- стрес, в якому перебувають учні негативно позначається на когнітивних процесах, отже, ускладнює процес навчання;

- класи є не статичними групами, а динамічними, учні часто пропускають уроки або їх частини;

- існує запит на синхронні онлайн - уроки від частини учнів, бо такі уроки допомагають відволіктися від подій, що відбуваються на території України, а також дають змогу поспілкуватися з однокласниками і вчителями.

Але Нерубайський академічний ліцей №1 в умовах реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2023 роки, яка визначає основні напрями, пріоритети, завдання державної політики в галузі освіти, кадрову і соціальну політику, спрямовану на підвищення якості й конкурентоспроможності освіти, вирішення стратегічних завдань, що стоять перед національною системою освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, інтеграцію її в європейський і світовий освітній простір, успішно працює як інноваційний заклад у нестандартних складних умовах.

Важливого значення набуває в воєнний час діяльність навчально-виховних закладів освіти, оскільки провідною ідеєю навчально-виховного процесу в навчальних закладах має стати виховання випускника, який успішно й ефективно буде діяти в сучасному середовищі, вносити вклад у піднесення конкурентноздатності країни в європейському і світовому просторі. Основною складовою частиною освітнього процесу нашого закладу є патріотичне виховання, яке в часи воєнного стану набуває пріоритетного значення, зорієнтоване на формування у зростаючої особистості готовності до захисту України, розвиток бажання здобувати військові професії тощо.

Для того, щоб збільшити потенціал освітніх дисциплін у формуванні в учнів громадянської відповідальності, вчителі нашого ліцею частіше включають в зміст уроків задачі, що викликають почуття гордості за рідну країну і стосуються державності, символів, столиці, традицій, визначних місць, здобутків українського суспільства чи його національних цінностей тощо.

В умовах реформування освіти підвищується вимоги до якості освіти, що є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства. Вирішення проблеми якості освіти неможливо без вирішення проблеми підвищення кваліфікації працівників освіти.

Це у нашому закладі самоосвітня діяльність вчителів, складання плану самовдосконалення професійної компетентності, науково-дослідна діяльність, кооперативна професіональна взаємодія з колегами, збір і складання творчого портфолію вчителів, організація майстер-класів.

Результатом реалізації цих проєктів в області стали: публікації результатів проєктів; розміщення інформації на освітніх сайтах; презентація кращого досвіду на регіональних та обласних заходах; проведення майстер-класів для представників районних, міських методичних кабінетів та адміністрацій загальноосвітніх навчальних закладів

Інноваційна діяльність Нерубайського академічного ліцею № 1 спрямована на формування творчої особистості учня на основі зростання професіоналізму вчителя у контексті застосування інноваційних технологій навчання. Конкретні

шляхи – налагодження контактів з міжнародними організаціями, проведення спільних міжнародних заходів та проектів з проблеми формування професійно – педагогічної компетентності. Девіз нашого освітнього закладу як і всієї країни: «Підтримуємо наших Захисників! Слава ЗСУ! Разом до перемоги!».

### **Література**

1. Освіта України в умовах воєнного стану (інформаційно-аналітичний збірник). Київ. 2022 р. 358 с.
2. Як організувати викладання навчальних предметів в умовах воєнного стану: рекомендації Державної служби якості освіти – URL: <https://sqe.gov.ua/yak-organizuvati-vikladannya-navchaln/>

## **ВИХОВАННЯ ПРАЦЕЛЮБНОСТІ У ДІТЕЙ**

**І. А. Княжева,**

*доктор педагогічних наук, професор,*

*завідувач кафедри педагогіки,*

*Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;*

**О.В.Заволока,**

*студентка магістратури*

*Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

У сучасних умовах розбудови незалежної української держави, упевненому переходу до ринкової економіки в усіх сферах життя, все більше уваги вимагають проблеми трудового виховання підростаючого покоління, підготовки його до нових, постійнозмінюваних соціальних та економічних умов життя суспільства. Важливим завданням трудового виховання є формування працелюбності.

Проблема працелюбності давно займає значне місце у науковій психолого-педагогічній літературі. Це природно, бо суспільство не може існувати без

формування у молодого покоління готовності до праці, бажання і уміння працювати. Праця дуже рано входить в життя маленької людини як провідний чинник її різнобічного розвитку. У найперших елементарних трудових операціях дитина задовольняє свої потреби і завдяки цьому встановлює «істинні контакти» з речами і оточуючим світом, пізнає «процес реального життя». Характер і особливості первісної трудової діяльності досить сильно визначає розвиток особистості дитини в цілому.

Працелюбність представляє собою одну з найбільш важливих базових якостей особистості. На цьому наголошується зокрема в програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі», у якій одним з основних завдань зазначений розвиток в дошкільника таких базових якостей, як самостійність, працелюбність, людяність, самолюбність, спостережливість, відповідальність, розсудливість, справедливість, самовладання, креативність.

Для нашого дослідження суттєвою є позиція, що пов'язує трудове виховання з розвитком особистості, з опертям на почуття дитини, що виражена в дослідженнях О. Кононко, В. Логиновой, Г. Д. Шатової та ін. У працях психологів отримала вирішення проблема особистості, значення діяльності в процесі її формування (Л. Виготський, О. В. Запорожець, Г. Костюк, О. Леонтьев, А. Петровський, С. Рубінштейн, Д. Ельконін та ін.).

У психолого-педагогічній науці і практиці приділяється значна увага початковому періоду трудового навчання (Г. Беленька, З. Борисова, М. Машовець, Т. Поніманська та ін.). У дослідженнях О. В. Запорожця, Г. С. Костюка, Г. О. Балла та ін. червоною ниткою проходить обговорення проблеми дотримання і збереження цілісного підходу в трудовому вихованні на різних вікових етапах. Зокрема доведено, що в дітей дошкільного та передшкільного віку в більшому чи меншому ступені можуть бути сформовані всі психологічні компоненти праці: уміння ставити перед собою мету і досягати її; розуміння необхідності праці дорослих і суспільно цінні мотиви власної трудової діяльності; трудові уміння та навички, в тому числі уміння добирати і використовувати залежно від конкретних трудових задач знаряддя праці,



суспільні якості особистості, такі як турботливість, відповідальність, самостійність, працелюбність.

Важливим етапом переосмислення підходів до трудового виховання стали теоретичні концепції О. Запорожця, О. Кононко, О. Леонтєва та ін. Дослідження з проблем трудового виховання та навчання виконані в категоріях діяльнісної теорії (В. Котирло, М. Подд'яков, Ю. Проскура, В. Рибалка, Т. Цвелих та ін.), у руслі теорії поетапного формування розумових дій (Л. Парамонова, О. Сафонова та ін.), теорії формування узагальнених дій (І. Бех), орієнтування у навчанні на внутрішню логіку розвитку дитини (О. Проскура, Р. Чернецька), переорієнтували, у значній мірі, практику трудового навчання та виховання.

Для теорії і практики трудового виховання методологічне значення має положення сучасної психолого-педагогічної науки про те, що трудова діяльність дітей дошкільного віку з самого початку формується під керівництвом дорослого як самостійна діяльність і на кожному віковому етапі життя дитини має свої специфічні особливості (Г. Беленька, Н. Гавриш, І. Карабаєва, К. Крутій, С. Ладивір, М. Машовець, В. Павленчик, Т. Піроженко та ін. ).

Людина перетворює світ за допомогою праці – фізичної, інтелектуальної діяльності, спрямованої на задоволення матеріальних і духовних потреб людини. Праця виконує практичну (створення матеріальних, духовних цінностей, соціально-побутових умов життя і діяльності людини), розвивальну (розвиток особистості в процесі активного включення людини у трудовий процес) і виховну (формування суспільно і особистісно цінних якостей людини, її морально-естетичного ставлення до життя і діяльності) функції. Виховна функція праці реалізується в процесі трудового виховання дітей дошкільного віку.

У дослідженнях З. Борисової, О. Кононко, Н. Лисенко, В. Логинової, Л. Пісоцької, Т. Поніманської та ін.) показано, що саме в дошкільному і молодшому шкільному віці найбільш ефективно можуть бути сформовані такі показники працелюбності як: усвідомлення мети діяльності і наполегливість в її досягненні; готовність доводити розпочату справу до кінця; прояв емоційно-

позитивного відношення до праці; адекватна оцінка результатів діяльності; акуратність, старанність, бережливе відношення до засобів і продуктів праці. Їх не сформованість на даному віковому етапі стає перешкодою в навчально-пізнавальній діяльності й подальшій адаптації в самостійній трудовій діяльності.

Заклад дошкільної освіти знаходиться у витоків становлення особистості і закладає основи формування тих моральних якостей, які у подальшому увійдуть до «золотого фонду» особистості. Серед останніх важлива роль відводиться формуванню працелюбності, яка розглядається нами як якість особистості, що проявляється у засвоєнні знань про працю дорослих, характеризується уявленнями про різні види праці і усвідомленістю власних дій, бажанням їх здійснювати.

У дошкільні роки відбувається становлення власне трудової діяльності. Сучасна педагогіка розглядає цей процес як тривалий у часі процес засвоєння дитиною соціального досвіду, вироблених людством засобів трудової діяльності, які включають в себе, по-перше, певне коло знань, по-друге, уміння працювати.

Розглядаючи трудове виховання як процес засвоєння дитиною під керівництвом дорослого системи знань про мотиви, мету, зміст, структуру праці і формування у неї певних трудових умінь, з'ясовано, що у дітей п'ятого року життя можуть бути сформовані всі структурні компоненти трудової діяльності на рівні доступних дітям цього віку трудових процесів, що і обумовило вибір віку досліджуваних.

Серед умов, які сприяють підвищенню ефективності трудового виховання можна назвати: створення належного матеріального середовища; повсякденність праці дітей і регулярність участі у неї кожної дитини; атмосфера поваги до праці дорослих (трудова атмосфера); посиленість праці; урахування індивідуальних можливостей кожної дитини; узгодженість зусиль вихователів і батьків.

Важливими передумовами формування працелюбності дошкільників у процесі пізнання світу дорослих можна визначити такі:

- виникнення мотивів, пов'язаних з інтересом до світу дорослих, з бажанням бути схожими на них;

- оволодіння мовою;
- розвиток соціальної перцепції, у процесі якої дитина більш глибоко сприймає якості і властивості особистості дорослого, у тому числі і працелюбність;
- інтенсивне формування довільних рухів руки;
- подальший розвиток ручної вмілості, виникнення здатності оцінювати діяльність іншої людини; розвиток моральних, естетичних почуттів.

Аналіз наукової літератури, державного стандарту дошкільної освіти (БКДО), програмних вимог дозволив визначити такі показники сформованості працелюбності у дітей передшкільного віку:

- розуміння необхідності праці дорослих і своєї праці;
- дбайливе ставлення до результатів праці довколишніх людей;
- наявність трудових навичок і вмінь, звички кожного дня виконувати певні трудові операції (відповідно до програмних вимог вікової групи);
- прагнення приносити користь близьким людям,
- інтерес до змісту, процесу чи засобів праці;
- переживання почуття радощів від добре виконаної роботи і незадоволеність, бажання виправити те, що не вийшло.

Робота по вихованню працелюбності у дітей передшкільного віку передбачає залучення кожної дитини до сфери реальних, а не штучно придуманих турбот про інших людей. Саме томи доречно використовувати такі трудові завдання, результати яких мають не просто тренувальне, а й практичне застосування.

Доречно використовувати такі форми і методи роботи: спостереження за працею дорослих; допомога малюкам, одноліткам і дорослим; прибирання ігрового майданчика; виготовлення поробок й іграшок; читання та обговорення художньої літератури; використання народних прислів'їв і приказок; розгляд ілюстрацій; чергування по столовій і в куточку природи; бесіди про професії; перегляд і обговорення мультфільмів; свята і розваги тощо.

Упровадження різних видів роботи в практику трудового виховання закладу дошкільної освіти створює передумови для скорочення терміну адаптації дітей передшкільного віку до праці, підвищення активності до планування трудових умінь і навичок, досягнення значного рівня працездатності та працелюбності. Цьому сприяє регулярне залучення кожної дитини до праці. Частоту організації трудових завдань того чи іншого змісту та кількість дітей, які працюватимуть одночасно, слід визначати, виходячи з життєвої потреби, ступеня опанування дітьми трудових умінь і навичок, складності роботи та її обсягу, інтересів дітей, їхньої кількості в групі, наявності обладнання і таке інше.

Для залучення дитини передшкільного віку до праці без примусу доцільно використовувати постановку трудових завдань в ігровій формі. Наприклад, педагог повідомляє, що Незнайко не може сам з чимось справитись і просить йому допомогти; або звертає увагу дітей на те, що книжки потребують «лікування», і запитував в них, чи хочуть вони бути добрими лікарями – Айболитами.

Під час організації тематичних днів (наприклад, «День Мийдодиру»), діти мають змогу продемонструвати свої уміння у господарсько-побутовій праці (поставити на місце стільці, іграшки, книжки, витерти пил з дитячих і лялькових меблів, будівельного матеріалу, помити іграшки, попрати невеликі лялькові речі тощо), у самообслуговуванні (проведення конкурсу на те, хто краще розташує одяг і взуття у відведених для цього місцях, скоріше зав'яже шнурки, почистить одяг тощо).

Оскільки кожна дитина – неповторна індивідуальність, необхідно надавати їй право вибирати завдання із кількох запропонованих. Досить ефективним є використання опосередкованих впливів на дитину передшкільного віку – через зміст художніх творів, народні прислів'я та приказки, приклад однолітків тощо. Після завершення роботи доцільно проаналізувати й оцінити її хід та здобуті результати. З допомогою оцінювання можна визначати рівень опанування дитиною передшкільного віку певних трудових дій і правил поведінки. Водночас

педагогічна оцінка виконує і стимулювальну роль, бо сприяє формуванню мотивів трудової діяльності.

Отже, виховання працелюбності в дітей буде ефективним, якщо трудова діяльність у закладі дошкільної освіти організовується за умов: чіткого визначення виховних завдань у кожному конкретному виді праці, використання у повсякденних життєвих ситуаціях дітьми елементів інтересу до трудових зусиль, систематичного залучення кожної дитини до праці, постійного врахування результатів диференційованого підходу до знань, умінь, навичок дітей, створення трудової атмосфери в групі.

### Література

1. Беленька Г. Чому діти не хочуть виконувати трудові доручення? *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 11. С. 57–61.
2. Виховання дошкільника в праці. За заг. ред. З. Н. Борисова, Г. В. Беленька, М. А. Машовець та ін. 2-ге вид., стер. Київ, 2002. 112 с.
3. Захарчук Н. Трудове виховання дошкільників. Семінар-практикум для вихователів. *Дитячий садок. Управління*. 2018. № 10. С. 11–15.
4. Ліщенко І. Організація трудової діяльності дошкільнят. *Палітра педагога*. 2014. № 4. С. 10–13.
5. Топчій О. Праця розвиває всебічно. Педагогічна рада за методом «Шість капелюхів мислення». *Палітра педагога*. 2014. № 4. С. 6–9.
6. Соколовська О. Виховання працьовитості дітей старшого дошкільного віку в процесі підготовки до навчання в школі. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. № 1 (34). 2020. С. 311–317.

## ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

**Є.В.Тягнирядно,**  
к.п.н., доцентка,  
професорка кафедри мовної підготовки

Термін мультимедіа має тривалу історію, вперше був використаний у 1965 році для опису шоу, що поєднувало в собі живу рок-музику, кіно, експериментальні світлові ефекти і нетрадиційне мистецтво. Упродовж сорока років цей термін набував різних значень. Наприкінці 1970-х років він позначав презентації із зображень, одержуваних від декількох проєкторів та синхронізованих із звуковою доріжкою. Лише у 1990-х років термін мультимедіа набув сучасного значення [2, с. 127].

Так, дослідник Л.Й. Ястребов пропонує класифікувати мультимедійні презентації за ступенем використання у них різноманітних ефектів:

- офіційна презентація характеризується чітким дизайном, шаблонністю, структурованістю, призначена для серйозної аудиторії;
- офіційно-емоційна презентація має на меті надихнути на щось, переконати в чомусь;
- плакати – презентація складається тільки з ілюстративного матеріалу;
- «подвійна дія» – це презентація, яка, крім зображень, використовує текстову інформацію;
- інтерактивний семінар – презентація-діалог з аудиторією;
- електронний роздатковий матеріал – на презентації матеріал подається досить вичерпно, оскільки у слухача немає можливості перепитувати доповідача;
- «інформаційний ролик» – презентація демонструється автоматично і незалежно від доповідача [4].

Інші дослідники-методисти класифікують презентації ще й за такими ознаками:

- за кількістю медіа засобів: мультимедійна презентація (звукове оформлення, зображення, відеофрагменти); текстова (з мінімальним ілюструванням); комбінована презентації;
- за призначенням: комерційні (здебільшого рекламного характеру); інформаційні; навчальні презентації;

- за способом подання слайдів: з записом голосу лектора чи усним супроводом; без супроводу лектора, або із записаним голосом доповідача; комбінована презентація;

- за дидактичними ознаками: викладацькі та студентські презентації [1].

Загальновідомим є той факт, що люди запам'ятовують менше ніж 10% від прочитаної інформації, приблизно 30% від почутого і більше 70% від водночас почутого і побаченого. Цікавими є результати досліджень американських вчених: студенти засвоюють за умов пасивного слухання лекції – 5%, під час читання навчальних текстів – 10%, з використанням відео-, аудіоматеріалів – 20%, демонстрації – 30%, практики через дію – 75%, навчання інших із застосуванням отриманих знань відразу – 90% [4, с. 287].

З огляду на розвиток навичок самостійної дослідницької діяльності найефективнішими є засоби, які проєктуються та розробляються самими студентами при вивченні навчального матеріалу. У такому разі спостерігається високий рівень мотивації студентів до навчання.

Мультимедійні презентації поєднують у собі динаміку, звук і зображення, що значно покращує сприйняття нової інформації. Крім того, миттєвий доступ до будь-якої інформації, що міститься у мультимедійній презентації (чи то відео, звук, світлини, текст, таблиці або графіки) дозволяє користувачеві поглянути на предмет лекції одночасно з різних боків, отже скласти про предмет найповніше уявлення.

Підготувати презентацію досить легко, для цього необхідно мати сканер, матеріали з інтернет-ресурсів, методичні посібники, програму Power Point. Для того, щоб зробити якісну презентацію, студенту треба спершу проаналізувати матеріал, відібрати найголовніше, а вже потім працювати над структурою презентації. Етапи підготовки мультимедійної презентації відбуваються у такій послідовності: структурування навчального матеріалу, формування плану і сценарію реалізації, розроблення дизайну презентації, підготовка медіафрагментів (тексти, ілюстрації, відео, запис аудіофрагментів), підготовка музичного супроводу, тест-перевірка готової презентації.

Важлива вимога до презентації – вона повинна бути короткою, доступною і структурованою. Її тривалість не повинна перевищувати 20-30 хвилин і кількості 20-25 слайдів (до речі, демонстрація одного слайду займає близько 1 хвилини).

Надзвичайно цінним для викладача у вивченні української мови за професійним спрямуванням є самостійність і творчість студентів у підготовці презентації.

Застосування мультимедійних матеріалів має й інші переваги, зокрема:

- інтенсифікується і раціоналізується час заняття;
- забезпечується і контролюється темп навчальної діяльності;
- зростає рівень запам'ятовування, що пояснюється одночасним використанням зображення, звуку, тексту тощо;
- навчальний матеріал подається більш доступно, конкретно, структуровано, що натомість полегшує розуміння і сприйняття поданого матеріалу;
- збагачується змістовна лінія заняття;
- покращується підготовка викладача до заняття, з'являється можливість залучення до цього процесу і студентів;
- розширюються можливості ілюстративного супроводу заняття, наприклад, з'являється можливість подавати відомості про видатних мовознавців тощо.
- забезпечується набуття студентами не тільки глибоких та міцних знань, а й навичок опрацювання різних джерел інформації;
- розвиваються інтелектуально-творчі здібності особистості;
- збільшується обсяг самостійної дослідницької діяльності;
- задовольняються і максимально розвиваються пізнавальні інтереси студентів;
- легко тиражуються та розповсюджуються матеріали презентації.

Мультимедійна презентація не тільки створює умови планування студентом самостійної навчально-пізнавальної діяльності, а й сприяє засвоєнню



теоретичних знань, створенню системи загально навчальних, інтелектуальних і професійних умінь та навичок у формуванні самостійності й активності особистості майбутніх фахівців.

Важливим є визначення засобів формування стійкого професійного інтересу до вивчення української мови за професійним спрямуванням у процесі підготовки монологу студентів на старших курсах під час підготовки презентації-доповіді; визначення прийомів публічного мовлення, якими необхідно володіти, щоб стати хорошим доповідачем.

Відомо, що спонтанне мовлення має певні особливості:

- висловлювання формується в момент мовлення;
- темп мовлення природній, і тому особа, що висловлює думку, переключає всю розумову діяльність на зміст висловлювання, не зосереджуючись на його формі.

Якість висловлювання думок у публічному виступі часто здається тому, хто говорить, незадовільною, і мовець намагається там, де можливо, підмінити спонтанне мовлення просто усним відтворенням матеріалу.

Навички спонтанного мовлення у студентів негуманітарних спеціальностей слід формувати поступово в процесі інтенсивної мовленнєвої практики під впливом численних і різноманітних зовнішніх та внутрішніх стимулів (джерел інформації, текстів, довідкового матеріалу, мультимедійних та аудіовізуальних засобів, реальних подій; життєвого досвіду та фантазії студента). У методичній літературі виділяється цілий ряд переваг використання вищезгаданих засобів для стимулювання спонтанного мовлення, а саме: зростає ефективність мовленнєвої практики, що означає зростання ефективності навчального процесу в цілому; студент, який говорить, отримує «сюжетну опору», «схему», на основі якої він може логічно та послідовно розвивати свої думки; при наявності зорового ряду, внутрішнє мовлення мінімально вербалізоване. Реакція на зображення формується безпосередньо українською мовою у офіційно-діловому стилі; за допомогою відеоматеріалів можна моделювати багато ситуацій, що імітують умови природного спілкування; коли

студенти озвучують відео або кінофільми, розвивається ситуативне мовлення – найбільш важкий тип мовлення для тих, хто вивчає мову.

Продуктивні навички володіння мовою (тобто мовлення та письмо) розвиваються значно повільніше, ніж рецептивні (розуміння на слух, читання про себе для отримання інформації). Зазвичай, це є результатом відсутності імпульсу для реальної комунікації. Таким імпульсом може стати звуковий кінофільм, відеофільм або мультимедійний відеоряд, особливістю яких буде органічне поєднання мови, що звучить, та динамікою в кадрі, що зображує різноманітні ситуації, зафіксовані оператором під час оперативної роботи, сюжети з місця події, тощо. Екранні наочні засоби роблять можливим концентрувати увагу та зацікавленість студентів, залучати як слухові, так і зорові аналізатори для закріплення та активізації в мовленні того чи іншого матеріалу. Емоційний фактор, який сприяє концентрації уваги не на формі, а на змісті висловлювання, створює навички непідготовленого мовлення в конкретній ситуації, дає можливість провести паралель між мовленнєвим матеріалом та професійними діями, і це робить можливим надати підготовчим вправам ситуативний прикладний характер.

Саме тематичні відеофільми приводять студентів до спонтанного мовлення. До них можна розробити спеціальні вправи в залежності від цілей та завдань роботи з фільмом:

- опис кадрів з висловлюванням свого ставлення до ситуації в кадрі; переказ певних ситуацій (епізодів);
- драматизація окремих ігрових фрагментів фільму;
- порівняльний опис сюжету з використанням різних часових форм дієслів;
- завдання порівняльного плану, при якому порівнюється досвід студентів та сюжет, побаченого на екрані;
- зміна сюжету з запропонованої ситуації;
- логічне обґрунтування сюжету, запропонованого кіноекраном;
- логічне завершення запропонованої кіноекраном ситуації;

- складання діалогу до певної ситуації на екрані; підготовка письмового викладу по темі кіно або відеофільму;
- доповнення різних ситуацій спілкування у фільмі, а також їх перенесення на ситуації з повсякденного життя;
- характеристика діючих осіб та оцінка їх поведінки;
- опис окремих епізодів або всього сюжету кінофільму від імені різних діючих осіб;
- організація дискусії з проблем, що розглядаються в фільмі.

Використання спеціальних підготовчих вправ доцільних при перегляді та вправ після перегляду фільму дозволяє створити мовну атмосферу на занятті, а також створити ситуації максимально наближені до професійної реальності. Це сприяє тривалому та глибокому запам'ятовуванню матеріалу, що вивчається та розвитку мовленнєвих навичок.

Отже, використання засобів мультимедійних технологій у навчальному процесі вивчення української мови за професійним спрямуванням істотно підвищує рівень засвоєння та запам'ятовування запропонованого матеріалу, бо сприйняття відбувається одночасно за допомогою зору і слуху. Важливу роль відіграє і мотиваційний чинник, адже студентам надається можливість за допомогою інноваційних технологій представляти результати цікавого для них навчального завдання, що виконувалося під керівництвом викладача.

### **Література**

1. Дементієвська Н.П., Морзе Н.В. Проектування, створення та використання навчальних мультимедійних презентацій як засобу розвитку мислення учнів. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em2/content1y07dnpsts.html>
2. Мисик В. Застосування мультимедійних презентацій на уроках української мови. Методичні студії: збірник наук.-мет. праць. Вип. 1 / Укл.: Анатолій Загнітко (відпов. ред.) та ін. Донецьк: ДонНУ, 2009. 370 с.

3. Нісімчук А.С., Падалко О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Видавничий центр «Просвіта», «Книга пам'яті України». 2000. 368 с.

4. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Кондор, 2011. 628 с.

**ПСИХОЛОГО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ  
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОЗВИТКУ  
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ  
ШКОЛЯРІВ**

**О. П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний  
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»*

Кожна цивілізована людина дбає про інтелектуальний потенціал суспільства загалом і кожної людини, зокрема. Усе це пов'язано з рівнем розвитку початкової освіти, увагою до інтелектуальних здібностей молодших учнів, створення умов для їх виявлення. Відомі науковці (І.Ю.Айзенк, Л.Ф.Бурлачок, Дж.Гілфорд, В.Ф.Паламарчук, М. А. Холодна та інші) розглядають інтелектуальність як основу, психологічний механізм, що зумовлює творчу активність людини для самореалізації та творчої самореалізації у різних видах життєдіяльності[3]. Тобто, інтелектуальність є характерною ознакою творчої особистості, зокрема молодшого учня, спроможного реалізувати свій творчий потенціал за власною ініціативою й з вибором відповідних засобів. Сказане свідчить, що йдеться про пріоритетне значення інтелектуального розвитку дитини, складовим компонентом якого є свободоздатність учня.

**Актуальність проблеми** зумовлена тим, що кардинальна зміна поглядів на навчання та викладання того чи іншого навчального предмету за останні роки змусила констатувати той факт, що сучасні фахівці не здатні адекватно реагувати

на зазначені зміни. У багатьох майбутніх фахівців простежується стереотипність поглядів, конформізм.

Майбутній фахівець повинен вільно адаптуватися до виникаючих змін в суспільстві, вміти орієнтуватися в безмежному потоці інформації, а за рахунок цього постійно розвиватися. Адже саме постійний розвиток забезпечує високий фаховий рівень.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідження вітчизняних і зарубіжних психологів, педагогів: Д.Б.Богоявленського, П.Я. Гальперіна, Дж.Гілфорда, В.Л.Данилової, В.А.Крутецького, В.С. Шубинського в області інтелектуальної культури мислення теоретично обґрунтовані, однак робота над поліпшенням цієї властивості продовжує розвиватися. Велика увага приділяється виявленню педагогічних умов, сприяючих інтелектуальному розвитку особистості в підготовці студентів факультетів початкового навчання.

**Мета даної статті** — висвітлити деякі особливості професійної підготовки майбутніх педагогів до розвитку інтелектуальної культури мислення молодших школярів.

#### **Виклад основного матеріалу дослідження.**

Серед основних ознак інтелектуальної культури ми виділили такі:

- інтелектуалізоване мислення — здатність мислення генерувати різні ідеї з одного джерела інформації; розмаїття думок, їх оригінальність; здатність створювати кілька рішень та змінювати напрямок думок (Д.Б.Богоявленська, С.Л.Бойко, В.М.Дружинін, Б.Ф.Ломов, М.О.Холодна та інші);
- інтелектуальна активність — ініціатива в інтелектуальній діяльності; інтелектуальне напруження, «розумовий подив» (І.О.Петухова, Г.С.Костюк, Т.М.Лисянська, О.В.Скрипченко та інші);
- допитливість — тенденція особистості шукати новизну (Г.О.Балл, В.В.Давидов, Н.Т.Лобова);
- пізнавальний інтерес — вибіркова спрямованість, у якій провідне місце посідають пізнавальні мотиви (О.К.Дусавицький);

- пізнавальна активність — дослідницька активність, що виникла в проблемній ситуації в умовах навчання, у спілкуванні (В.І. Лозова, О.Я.Савченко);

- свободоздатність - усвідомлення особистістю можливості жити самостійно за власним вибором (К.Роджерс, О.В.Киричук) [2].

Необхідно розвинути готовність майбутніх вчителів до розвитку інтелектуальної культури мислення молодшого школяра.

Формування культури, мислення молодшого школяра передбачає розвиток мотиваційної, пізнавальної та соціальної сфер особистості. Це динамічна система, яка охоплює всі ланки навчально-виховного процесу: мету, зміст, форми, засоби й спрямована на набуття учнями міцних знань, розвиток пізнавальних інтересів, інтелектуально-творчих та комунікативних умінь, виховання емоційних і вольових якостей.

Готовність майбутніх вчителів початкових класів до здійснення зазначеного процесу визначається:

- 1) високим рівнем розвитку рефлексії, емпатії, емоційної стійкості, дивергентного мислення та таких інтелектуальних якостей, як компетентність, ініціатива, прагнення до досягнень та до постійного професійного самовдосконалення;

- 2) сформованістю професійних умінь щодо здійснення педагогічної діяльності, яка має творчий, рефлексивно гуманістичний та пізнавально-комунікативний характер [3].

Все це можливо за таких педагогічних умов:

- педагогічне моделювання уроків з використанням логічних завдань, задач, вправ;

- наявність емоційних позитивних стимулів в інтелектуальній діяльності;

- диференціація та індивідуалізація повчання;

- використання діяльнісного методу у навчально-виховному процесі.

Роль математики у розвитку логічного та алгоритмічного мислення виключно велика. Причина настільки виняткової ролі математики в тому, що це найбільш теоретична наука зі всіх досліджуваних.

У професійній підготовці вчителя початкових класів важливе місце займає методика навчання математики. Практичні заняття з цієї дисципліни будуються так, щоб студенти змогли усвідомити основні методичні вимоги до вивчення тих чи інших розділів програми, навчилися самостійно працювати з методичною літературою, вміли підготувати змістовну доповідь, реферат, провести аналіз виступів, сформулювати чіткий лаконічний висновок, підібрати літературу до окремих розділів курсу методики навчання математики, писати реферат, анотацію, скласти конспект.

Особлива увага у роботі зі студентами приділяється розв'язуванню завдань з логічним навантаженням. Найбільшу творчу активність студентів викликають завдання, що сприяють формуванню в учнів умінь аналізувати, порівнювати, класифікувати математичні об'єкти. У результаті спільної роботи студенти виділяють операції, що входять до класифікації та складають правило - орієнтир для її проведення.

1. Визначити властивості об'єктів для класифікації (аналіз).
2. Порівняти об'єкти за загальними або спеціальними ознаками (зіставлення й протиставлення).
3. Вибрати основу для класифікації.
4. Розбити об'єкти на класи відповідно до основи класифікації.
5. Назвати кожний клас об'єктів.

На сучасному етапі оновлення початкової школи умінь класифікувати є об'єктом контролю, тому суттєвою є добірка вправ певної складності. Так, зрозумівши суть класифікації та виділивши види вправ для її формування, студенти створюють систему завдань з поступовим ускладненням.

У підготовчих вправах переважно застосовується порівняння. Це завдання виду: вилучити або назвати зайвий предмет, намалювати фігуру кольору (форми,

розміру), дати назву групі предметів, порівняти схожі малюнки та знайти відмінності тощо.

Серед творчих завдань окреме місце займають вправи на пошук закономірностей. Після їх розв'язування студенти визначили, що елементами закономірностей можуть бути числа, геометричні фігури, слова, букви тощо. Далі виділили види завдань. А саме:

- визначення загальної ознаки або властивості даних елементів;
- продовження ряду елементів закономірності з поданих елементів;
- вилучення зайвого елемента закономірності.

Для розв'язування таких завдань студентами здійснювався пошук орієнтованого алгоритму розв'язування. Наприклад, визначити закономірність розташування ряду чисел: 25, 24, 21, 19, 18.

1. Виділити важливу загальну ознаку поданих чисел (числа зменшуються)
2. Порівняти перші два числа (24 отримуємо відніманням 1 від 25);
3. Перевірити виконання цього співвідношення між наступними числами 24 і 22 (22 отримуємо відніманням 2 від 24);
4. Знайти співвідношення між наступними числами 22 і 21 (21 отримуємо відніманням 1 від 22);
5. Визначити співвідношення між наступними парами чисел;
6. Висновок (у ряді чисел спочатку віднімали 1, потім віднімали 2).

Під час вивчення геометричних фігур студенти використовували завдання, які мали уточнити уявлення дітей про фігури, розглянути різні види фігур, порівняти їх, конструювати. Виконання таких завдань є дуже корисним: в учнів формуються стійкі уявлення про геометричні фігури, розвивається просторове мислення, навички конструювання логічне мислення й увага. Це у свою чергу створює сприятливі передумови дані засвоєння дітьми геометричного матеріалу у 5-6 класах, де знання про багатокутники поглиблюються, вивчаються нові види чотирикутників: паралелограм, трапеція. Їм легше буде сприйняти виведення формули для площі трикутника, паралелограма, трапеції, коли потрібно в деякій



складнішій фігурі впізнати простіші, формула площі для яких вже відома, і з використанням цього знайти площу даної фігури.

Багато студентів уже на практиці оцінили переваги розв'язування логічних задач різними арифметичними способами, бо це сприяє досягненню багатьох цілей навчально-виховної роботи з учнями. У цій діяльності закладені великі можливості для підвищення загальної та математичної освіти; розвиток кмітливості, логічного мислення, початок дослідницької роботи.

Пропозиції та вимоги щодо розв'язування логічних задач різними способами вміщено в чинних підручниках з математики, у численних методичних розробках для вчителів, однак, на наш погляд, роботу слід вести ще більш поглиблено та систематично. Адже вона привчає дітей самостійно висувати гіпотези й перевіряти їх, порівнювати результати, доходити висновків, тобто вчить мислити. Крім того, вироблення звички шукати інший варіант розв'язування дуже важливо для майбутньої творчої, зокрема наукової діяльності, а саме, вміння працівника знаходити неординарні шляхи вирішення проблеми забезпечує успіх у будь-якій справі, приносить насолоду.

Виробленню міцних усних і письмових обчислювальних навичок, усвідомленню математичних закономірностей, формуванню навичок свідомого вибору дій, зростанню практичних умінь і загалом культури мислення сприяють розв'язування вправ і виконання практичних робіт комбінаторного та імовірного характеру під час вивчення програмового матеріалу.

Особливістю багатьох комбінаторних задач є те, що в них необхідно знайти тільки число розв'язків. Проте часто треба знайти всі комбінації, які відповідають певним умовам, або хоча б одній із них, наприклад, при складанні розкладу занять. Тому в систему комбінаторних вправ доцільно включати вправи на складання комбінаторних сполук. Операція складання останніх часто не менш важлива, ніж їх підрахунок. Вона служить доброю підготовкою до введення основних комбінаторних понять і виводу формул комбінаторики.

Очевидно, учні 1-4 класів не зроблять систематичне дослідження усіх можливих випадків, проте вони зможуть:

- 1) зрозуміти деякий набір правил і визначити, чи відповідає дана послідовність даному правилу;
- 2) з'ясувати, чи є утворена послідовність новою;
- 3) знаходити нові різні послідовності, які задовольняють певне правило;
- 4) визначити всі ці послідовності у простих випадках;
- 5) зрозуміти, чому більше неможливо віднайти нову послідовність.

З педагогічної точки зору таку розумову діяльність молодших школярів важко недооцінювати.

Наведемо зразки комбінаторних вправ, які передбачають, насамперед, маніпуляційну діяльність з цифрами та буквами, звуками та предметами. Їх використання позитивно впливає на розвиток в учнів статичного мислення.

1. Є три ноти: до, мі, соль. Написати різні буквосполучення, використовуючи ці ноти.
2. За допомогою цифр 3, 4 і 5 записати всі можливі двоцифрові числа.
3. Записати ряд чисел, в якому кожне наступне, починаючи з третього буде сумою двох попередніх.

Розв'язання запропонованих вправ передбачає переважно маніпуляційну діяльність: малювання, креслення, використання букв і цифр для записування різних комбінацій розглядуваних об'єктів. Саме така діяльність сприяє виробленню уміння аналізувати ситуації, вибирати кращі варіанти, приймати рішення.

**Висновки.** Отже, сьогодення потребує від учителя пошуку нових, результативних методів, спрямованих на покращення якості знань учнів з математики. Шляхи вирішення цієї проблеми лежать у посиленні фундаментальності підготовки майбутніх учителів, одним з компонентів якої повинна стати підготовка до розвитку логічного мислення молодших школярів, що дозволяє, критично проаналізувавши предмети й явища довкілля, бути переконливим у висловленнях, міркуваннях, уміти відстоювати й обґрунтовувати свій погляд.

Перспективу подальшого вирішення проблеми інтелектуалізації загальної середньої освіти як умови її розвитку ми вбачаємо в усебічній соціальній підтримці зазначеного процесу; усвідомленні значущості цієї проблеми вчителями загальноосвітніх навчально-виховних закладів, викладачами вишів,

### **Література**

1. Богданович М.В. Методика розв'язування задач у початкових класах. 3-е вид. Київ: Вища школа, 2014. 104 с. .
2. Возник Г.М.Маганюк К.П. Прикладна спрямованість шкільного курсу математики. Київ: Освіта,2014. 80 с.
3. Митник О.Я. Логіка, 2 клас: експериментальний навчальний посібник. 1-е вид. Київ: Початкова школа, 2008. 104 с.
4. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. 4-те вид. Київ : Освіта, 2020. 176 с.

## **ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

**І.О.Бартенєва,**

*кандидат педагогічних наук, доцент*

*кафедри педагогіки*

*Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К. Д. Ушинського»*

**Актуальність дослідження.** Проблема професійної компетентності майбутніх учителів, їх професіоналізм і майстерність у сучасному суспільстві набула дуже великого значення, особливо зважаючи на актуальні соціальні перетворення, зміну освітньої парадигми у зв'язку з новим законом «Про освіту», який має покласти початок реформування української освіти, а також вплинути на усіх учасників освітнього процесу. Актуальними положеннями законопроекту є підготовка людей високої освіченості та моралі, кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження

інформаційних технологій, мобільності та конкурентоспроможності на ринку праці.

Оскільки постійне ускладнення змісту освіти, високий рівень освітніх стандартів, ускладнення проблем виховання, нові прогресивні технології, єдине інформаційне середовище вимагають переосмислення змісту професійної компетентності майбутнього вчителя у процесі модернізації системи освіти відповідно до новітніх досягнень науки, культури й соціальної практики є очевидним і актуальним. Тому проблема професійної компетентності майбутніх фахівців сьогодні є однією з найбільш актуальних на даному етапі розвитку сучасної освіти.

В психолого-педагогічній літературі останнім часом широке розповсюдження одержало поняття «професійна компетентність», яка розглядається дослідниками як:

- сукупність знань і умінь, що визначають результативність праці, обсяг навичок виконання;
- комбінація особистісних якостей, властивостей: комплекс знань і професійно значущих якостей;
- вектор професіоналізації;
- єдність теоретичної та практичної готовності до праці;
- здатність здійснювати складні культуровідповідні види дій тощо [1].

Проблема професійної компетентності у вітчизняній психолого-педагогічній літературі розглядається в різних аспектах Л.С.Виготським, О.М.Леонтьєвим, А.М.Матюшкіним, С.Л.Рубінштейном.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить про наявність великої кількості підходів до розуміння сутності професійної компетентності майбутнього вчителя, про відсутність єдності у визначенні цього поняття та його змісту, що говорить про складність феномена, який досліджується

**Мета статті** - розглянути поняття, аспекти та ключові компоненти професійної компетентності майбутнього вчителя у закладах вищої освіти.

Все сказане дозволяє стверджувати, що професійна компетентність майбутнього вчителя є складним інтегрованим особистісним утворенням, яке базується на взаємозв'язку теоретичної та практичної підготовленості, а також професійно-значущих особистісних якостях, які обумовлюють готовність вчителя до активного виконання педагогічної діяльності.

Зміст професійної компетентності майбутніх учителів визначається освітньо-кваліфікаційною характеристикою, яка представляє собою узагальнені вимоги до теоретичних і практичних знань, умінь і навичок учителя. У нормативно-правових документах висувуються такі основні вимоги:

- забезпечення результативності та якості своєї діяльності;
- гармонізація науково-предметних і світоглядно-методичних, дидактичних, психологічних знань;
- оволодіння сучасним інструментарієм вивчення особистості дитини;
- уміння організувати навчальний процес як педагогічну взаємодію, спрямовану на розвиток особистості, її підготовку до вирішення завдань життєтворчості;
- оволодіння культурою та загальнолюдськими цінностями;
- прилучення до перспективних моделей педагогічного досвіду та набуття власного в різноманітній практиці;
- здатність до творчого пошуку, саморозвитку;
- засвоєння та впровадження нових інформаційних технологій;
- конкурентоспроможність на ринку праці;
- високі моральні якості [ 3].

Як свідчить аналіз нормативно-правових документів, однією з головних вимог до професійної компетентності майбутніх учителів виступає здатність до творчості та саморозвитку. На нашу думку, ці якості особистості є провідними у професійно-особистісному блоці структури професійної компетентності майбутнього вчителя. Професійно-творчий компонент має включати такі інтегральні характеристики особистості: педагогічна самосвідомість, індивідуальний стиль, креативність, які дозволяють проєктувати та прогнозувати

результати педагогічного процесу, вибирати найефективніші серед багатьох засобів і шляхів його організації, сприяти соціалізації, формуванню загальної культури особистості.

При вивченні методичних дисциплін викладач має зорієнтувати студентів на різні форми діяльності, які передбачають:

1. **Педагогічний тренінг** - відпрацювання вмінь і навичок застосування елементів різних навчальних технологій у роботі зі студентами.

2. **«Мозкова атака»** використовується для прийняття кількох рішень із конкретної проблеми, спонукає студентів розвивати свою уяву та творчість, уможлиблює вільне висловлювання ними власних думок. Мета «мозкової атаки» - зібрати якомога більше ідей щодо конкретної проблеми від усіх студентів упродовж обмеженого часу.

3. **Робота в малих групах** організується для вирішення складних проблем, що потребують колективного обговорення. Використовується з метою формування умінь і навичок діалогічного спілкування, співробітництва, співтворчості.

4. Створення навчально-методичних матеріалів - **портфоліо** (самостійне та колективне), яке передбачає проектування майбутніми вчителями змісту відповідної його складової; обговорення з колегами розроблених навчально-методичних матеріалів та оцінювання, самооцінювання навчальної діяльності студентів щодо створених ними окремих складових і, в цілому, портфоліо.

У процесі навчання майбутній учитель створює свій власний портфоліо з метою оприлюдненого захисту його по закінченні навчання. Під час захисту портфоліо його складові оцінюються як викладачем, так і студентами. У такому випадку оцінка виставляється, враховуючи думку всіх учасників освітнього процесу.

Продуктивний шлях вдосконалення загальнодидактичної підготовки майбутніх учителів і, зокрема, формування дидактичних умінь — залучення студентів до **педагогічних ігор**.

Педагогічна гра — це метод вивчення, освоєння й апробації певних моделей педагогічних дій в імітованій ситуації, вибір їх оптимального варіанту. Для педагогічних ігор характерний момент повернення на попередній ступінь, що дає змогу побачити можливий результат і змінити рішення. Вона наближає навчальний процес до реальних умов, забезпечує перехід від пізнавальної мотивації учіння до професійної, до самоорганізації та саморегуляції дій та діяльності самими студентами.

**Педагогічна гра** дає змогу не лише аналізувати педагогічні ситуації, а й знаходити педагогічну задачу, розв'язувати її в процесі поки що ігрової діяльності, формувати необхідні уміння.

Під час навчання студентів розв'язування педагогічних задач у процесі ігор, насамперед, з'ясовуються основні етапи, вказується на аналітичні та конструктивні процеси: 1) проектування предметного змісту й форм діяльності, які могли б привести до розв'язання поставленого завдання; при цьому відбувається орієнтація в ситуації та діагностика готовності студентів до діяльності; 2) реалізація найкращого проєкту в безпосередній взаємодії з учнями (студентами, що виконують цю роль); отримання оперативної інформації про успішність дій учнів і організація діяльності над розв'язанням завдання, її оперативна регуляція; 3) підсумкова оцінка досягнутих результатів, їх аналіз і визначення напрямків подальшої роботи.

Формування професійної компетентності - це самоосвітня діяльність майбутніх учителів, складання плану самовдосконалення професійної компетентності, науково-дослідна діяльність, кооперативна професійна взаємодія з колегами, збір і складання творчого портфолію, організація майстер-класів.

Удосконалення якості навчання й виховання безпосередньо залежить від рівня підготовки майбутніх педагогів. Безперечно, що цей рівень повинен постійно зростати, і в цьому випадку ефективність різних курсів підвищення кваліфікації, семінарів і конференцій невелика без процесу самоосвіти вчителя. Самоосвіта - потреба творчої та відповідальної людини будь-якого фаху, тим

більше професії з підвищеною моральною й соціальною відповідальністю, якою є професія вчителя.

Доцільно визначити низку умов, що стимулюють професійне зростання майбутнього вчителя й підвищення рівня його професійної компетентності:

- –позитивний духовно-моральний імідж навчального закладу: сприятливі, інноваційно-творчі умови роботи; акцент на інноваційному, творчо-пошуковому компоненті методичної діяльності; особистісно-зорієнтована методична підтримка діяльності вчителя;

- –довіра у колективі, можливість експериментувати, виявляти творчу ініціативу;

- – налагоджена система методичної підтримки вчителя;

- – любов до педагогічної професії, дітей;

- –потреба у самовдосконаленні, зокрема, в самореалізації та самоствердженні; можливість отримати визнання в колективі;

- –систематична самоосвітня діяльність вчителя;

- –навчання на курсах підвищення кваліфікації;

- –участь у проєктах, конкурсах, фестивалях, конференціях, семінарах, педагогічних майстернях, роботі методичних об'єднань, творчих груп тощо;

- –позитивний приклад і вплив учительського середовища;

- –об'єктивна оцінка праці, об'єктивний контроль, атестація;

- –моральне й матеріальне стимулювання [ 3].

Аналіз умов, що стимулюють професійне зростання педагога дають можливість більш цілісно вивчити процес удосконалення професійно-педагогічної майстерності майбутнього вчителя, розглянути освітню ситуацію в різних аспектах та ракурсах, визначити цілі та завдання, відповідно до яких має відбуватися процес підготовки педагога, а самому ж студенту – визначити власний рівень професійної компетентності, створити індивідуальну траєкторію професійного зростання, спрогнозувати програму саморозвитку та самореалізації, оскільки професійна компетентність майбутнього вчителя – це



результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно - діяльнісної сутності педагога.

**Висновки.** Професійна компетентність майбутнього вчителя - це складне інтегроване особистісне утворення, в структурі якого представлені когнітивний, операційно-технічний, мотиваційний, професійно-особистісний компоненти, які передбачають результативність педагогічної діяльності, прагнення до творчої праці, здатність реалізувати особистісний потенціал, необхідність професійного зростання та саморозвитку. Реалізація окреслених завдань можлива при наявності у викладача професійної компетентності – інтегрованої якості особистості.

Здійснення професійної діяльності протягом тривалого часу сприяє формуванню професійної усталеності викладача, яка включає наступні компоненти :

- мотиваційний компонент: мотивація на досягнення успіху, готовність брати на себе відповідальність, адекватна самооцінка, упевненість в собі, задоволення діяльністю;
- емоційний компонент: відсутність напруження, страху перед аудиторією, уміння регулювати власні емоційні стани, наявність волевих якостей;
- особистісний компонент: методологічна рефлексія, ідейна спрямованість викладача, швидкість реакції на поведінку аудиторії, працездатність;
- професійно-педагогічний компонент: спеціальні знання з предмета, методичні, психологічно-педагогічні та загальнокультурні знання, уміння приймати педагогічно доцільне рішення в нестандартних ситуаціях, стійка потреба в самоосвіті та самопізнанні [ 2].

**Висновки.** Високий рівень розвитку професійно особистісно-ділових якостей, креативності, мотиваційної сфери, ціннісних орієнтацій визначає наявність професійної компетентності викладача закладу вищої освіти. Викладач повинен стати для студентів до певної міри ідеалом високоосвіченої людини, науковця, інтелігента. Викладач – носій знань та культурно-педагогічного

досвіду – повинен постійно працювати над собою, оновлювати свої знання та вміння, щоб не зупинятися на місці, а тим більше не залишатися у минулому, адже він впливає на майбутню діяльність молодих людей, і тим самим визначає розвиток суспільства в цілому.

### **Література**

1. Зязюн І. А. , Крамущенко Л.В., Кривонос І.Ф.. Педагогічна майстерність: підручник. 2-ге вид. доп. і переробл. Київ : Вища школа, 2014. 422 с.

2. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія та практика. Київ: Освіта, 2002. 240 с.

3. Скворцова С.О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття. *Наука і освіта*. 2009. №4. С.93-96.

## **ЯКІСНА МУЗИЧНА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТ.**

*Музика може змінити світ,  
оскільки вона здатна змінити людей.*

*Є.Боно*

**С.О.Коваленко,**

*заступник директора з виховної роботи*

*Нерубайського академічного ліцею № 1*

*Нерубайської сільської ради,*

*Одеського району Одеської області*

Після повномасштабного вторгнення російських військ в Україну весь світ зміг спостерігати за протистоянням українців. Громадянський опір діє зараз чи не на усіх фронтах, тож мистецтво та культура також не можуть стояти осторонь. Це одні з тих рушійних сил, які дають нам силу в протистоянні, перш за все, за право створювати мистецтво. Це саме та зброя, яка додає нам насаги для руху вперед.

Війна змінила життя країни на довгий час. І це буде залишатися ще довго саме тією лінією, яка буде проходити через будь-яку творчість. Насправді, творчі люди зовсім перестануть займатися або знайдуть те, що їх надихає саме в цих умовах. Творчість повинна надихати людей, тому що це життя, це культура і без неї важко уявити суспільство. Тому, звичайно, творчість повинна бути, але вона трансформуються під сучасні реалії.

Творчість під час війни можлива і навіть необхідна, тому що вона дозволяє підтримувати певний емоційний стан на адекватному рівні. І, насправді, важливо підтримувати бойовий дух воїнів, які реально борються за свободу України зараз, і тих людей, які забезпечують їм тил [2].

За словами В. Сухомлинського: «Пізнання світу почуттів неможливе без розуміння й переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати музику й діставати насолоду від неї. Без музики важко переконати людину, яка вступає в світ, у тому, що людина прекрасна, а це переконання, по суті, є основною емоційної, естетичної, моральної культури» [1].

Музика, тісно пов'язана з історією, бо твори які створюють композитори завжди відповідають історичним подіям, різним соціальним проблемам.

Сьогодні, коли перебудовується традиційна система загальної освіти, кожний вчитель шукає свої напрямки у навчанні. Дуже важливо не втратити головне – людину, як особистість, яка не тільки має знання з різних дисциплін, а й здатна розуміти, відчувати прекрасне, а отже, співчувати іншим людям.

**Урок музики** - основна форма організації музично-виховної роботи в школі, хоч поглиблюються ще знання з музики і в позаурочний час. Урок включає в себе різні види музичної діяльності учнів: спів, музично-ритмічні рухи, гра на ДМІ, слухання музики, музична грамота, малювання прослуханих творів.

Для уроків музики характерною є особлива емоціональна атмосфера – це цілком природно, адже музика – мова почуттів: вона хвилює, викликає в дітей певні настрої і переживання. Одержані враження посилюються під впливом учителя, який передає свої почуття не тільки у виразному виконання твору, але і

в слові, міміці, жестах. Таким чином, концентруючи увагу учнів на звучання музики і розвиваючи їхню увагу ми допомагаємо дітям увійти у світ музики, музичних образів, яскраво відчуті їх виразність.

Кожен урок має багато спільних рис, але й має свою своєрідність і неповторність. Урок має мати: мету і завдання, зміст і структуру, засоби і методи, прийоми роботи, бо без цього не можна досягнути хороших результатів. У зміст уроку входять твори різні за характером, настроєм, тому для досягнення його цілісності важливо добре визначити його структуру: послідовність різних видів музичної діяльності [ 3].

Продумуючи емоціональний рисунок уроку, перехід від одного твору до другого, ми прагнемо підтримувати необхідний емоційний настрій, знайти прийоми переключення уваги учнів. При побудові уроку важливо враховувати ступінь фізичного, розумового та емоціонального навантаження учнів.

Для формування загальнокультурної компетентності учнів у процесі проведення уроків музичного мистецтва ми використовуємо ігрові технології, які є однією з унікальних форм навчання, що дозволяє зробити цікавою, захоплюючою роботу учнів не тільки на уроці, але й в позакласній роботі.

**Музично-дидактичні ігри** – одна із цікавих форм інтерактивних технологій, які ми постійно використовуємо на уроках. Такі ігри допомагають розвитку музичного сприйняття та музичних здібностей.

Наприклад, ігрова технологія «Горбинка запитань» допомагає дітям дати відповіді на поставлені запитання перед або після слухання твору та навчитися формулювати запитання самостійно.

Застосовуємо **інтерактивні форми роботи**: колективно-групові (мозковий штурм, незакінчені речення, мікрофон, дерево рішень); роботу в мікрогрупах (парах, трійках), що дає можливість учням приймати рішення, навчати і допомагати однокласникам.

**Проектні технології** ми спрямовуємо на організацію самостійної діяльності учнів для досягнення конкретного практичного результату.

Інтелектуальна діяльність допомагає розвивати інтелектуальні та творчі здібності школярів. Цьому сприяють музичні творчі завдання, а саме: складання музичних казок до змісту уроку, створення ілюстрації до музичного твору, підбір музичного супроводу до казкового сюжету, емоційний відгук на музичний твір та відображення своїх почуттів на папері.

Для активізації пізнавальної діяльності учнів використовуємо різноманітні форми проведення уроків музичного мистецтва: урок-вікторина, урок-концерт, урок-дискусія, урок-подорож, урок-музичний квест. Отже, щоб структура уроку була гнучкою, потрібен творчий підхід до його побудови.

Особливу роль на уроках музики відіграє наочність. Вона в основному застосовується в музично-дидактичних іграх та спеціальних завданнях.

Ми у дослідженні зазначаємо, що *спів* – це основний вид діяльності на уроках музичного мистецтва. Діти люблять співати, тому наше завдання – навчити співу правильно, системно, послідовно й показати, як має звучати вокальний голос і звук. Особливо спів поліпшує мовлення дітей. Співаючи, діти змушені протяжно вимовляти слова, що формує чітку вимову, сприяє правильному засвоєнню слів. Крім того, слова в пісні підпорядковані певному ритму, що також допомагає вимові важких звуків і складів. Тому музичне виховання є могутнім засобом, який сприяє всебічному і гармонійному розвитку особистості.

Улюблена форма виконання вокальних творів моїми вихованцями – це драматизація пісні. Ми пропонуємо учням у процесі виконання пісні змодельовати ситуацію, програти сюжет відповідно до ролей.

Другий вид діяльності, яким ми займаємося на уроках мистецтва – *розвиток ритмічного чуття*. Це важливий вид діяльності, який необхідний не тільки на уроках музичного мистецтва, а й у повсякденному житті. *Ритм* – це координація рухів, а розвиток ритмічного чуття кожній дитині необхідний.

Одним із найважливіших завдань сучасної школи є формування творчої особистості, яка здатна до нестандартного мислення, вміє творчо підходити до вирішення проблем. На своїх уроках ми пропонуємо такі творчі завдання:

- скласти легенду, казку чи оповідання, де головними героями є музика, музичні інструменти, музиканти;
- намалювати ілюстрацію до музичного твору;
- виготовити ударні чи шумові музичні інструменти;
- створити ребуси, кросворди, де б містилися вивчені поняття.

На уроках музичного мистецтва діти мають навчатися, а творення без навчання може призвести до невідомого результату. Саме тому діти повинні опанувати мистецьку грамоту. На уроці музичної грамоти школярі опановують важливі елементи, такі як: мелодія, динаміка, темп, ритм, лад, знайомляться з різними тембрами та музичною формою.

Музичне сприймання розвивається не тільки в процесі слухання музики, а й в інших видах музичної діяльності. Тому дуже важливо, щоб учні набували навичок і вмій під час співу, ритміки, гри, а також в процесі вивчення музичної грамоти, яка допоможе їм краще зрозуміти і виразно виконувати твори. Таким чином у виконавській діяльності ми намагаємося інтенсивно розвивати музичні творчі здібності, розширювати можливості активного сприймання музики, а це в свою чергу, залежить від правильного розв'язання загальноосвітніх завдань.

Якщо декілька десятиріч тому уява про музику пов'язувалась лише з концертним залом, то в наш час – час новітніх технологій, це зовсім інакше. Учні розширюють свій музичний світогляд за допомогою інтернет ресурсів, комп'ютерів, аудіо і відеозаписів. В таких умовах музичне виховання набуває ще більшої значимості.

Основою виховання музичної культури учнів є засвоєння саме класичної спадщини. На уроках музики учні знайомляться з кращими зразками української народної музики, фольклору, творами композиторів-класиків, масовими піснями. Важливим завданням музичного виховання в школі є формування, музичної культури учнів в процесі спілкування з музикою, внаслідок чого формуються їхні інтереси, погляди, смаки.

**Висновки.** Сьогодні навчання дітей відбувається у незвичних для нас умовах. Це виклик не тільки для дітей, сімей, а й для вчителів. У непрості часи

війни діти так само переживають стрес і тривогу. Їх відчуття підсилені тим, що вони не завжди розуміють, що відбувається.

Мистецтво завжди підтримувало та надавало наснаги жити навіть у найскладніші часи. Війна залишила відображення в наших піснях, поезії, прозі, картинах та фотографіях. Росія завжди зазіхала на нашу культуру: заборона друку українською мовою, репресії та розстріляне відродження. Але подолати нас так і не змогла. Ми вистояли тоді, вистоїмо і зараз. Наша зброя – слово, музика, пензлик, фотоапарат, камера. У кожного вона різна, але не менш дієва.

Тому у нинішніх умовах ми повинні перемістити фокус уваги з академічних успіхів на підтримку та нормалізацію психічного стану учнів. Ми всі можемо і повинні долучитись до цього в рамках викладання свого предмету.

Життя творчої людини – це завжди «гойдалки», а в цей складний час іде етап психологічної боротьби, тому що щоденний стрес, виснаження від всіх трагічних новин і розуміння того, що кожен день може бути останнім – робить сильнішим, і ти просто не маєш права опускати руки. Це круто, що навіть в такий час ми співаємо, малюємо, пишемо, граємо і продовжуємо жити, не дивлячись ні на що. Всі у світі дивуються цьому. Тому що ми круті і незламні. Музика лікує і заспокоює. Зараз творчість – це те, що також ідентифікує українців, як націю. Поки є українське мистецтво, в будь-якому прояві, живе український дух.

Древній мислитель Піфагор говорив: «З усіх мистецтв учитель – Музика. Вона сприймається серцями в усі віки!» [ 2]. Тому керуючись цим висловом, ми несемо найкраще дітям, адже сучасні учні – це майбутнє української нації з її культурною спадщиною. І від учителя залежить, з якими серцями підуть учні у доросле життя.

### **Література**

1. Масол Л.М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія. Київ: Промінь, 2016. 432 с.
2. Олексюк О.М. Музична педагогіка: навчальний посібник. Київ: КНУКІМ, 2017. 188 с.

3. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: навч.-метод, посібник. Тернопіль: Навчальна книга, Богдан, 2011. 640 с.

4. Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти: підручник. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014 526 с.

## **ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ – ЕФЕКТИВНА ОСВІТА НОВОГО ПОКОЛІННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ**

**О.В.Єфремова,**

*вчитель початкових класів*

*Нерубайського академічного ліцею № 1,*

*Нерубайської сільської ради*

*Одеського району Одеської області*

*«Школа має стати місцем, де виховується здорове та компетентне покоління...»*

*Олена Зеленська*

Нова українська школа – основний, базовий компонент освіти, зокрема, функціонування оффлайн та онлайн ресурсів – ціннісних орієнтирів освіти; кардинальне оновлення системи підготовки та супроводу компетентного вчителя. Розвиток інноваційних технологій стає основою масштабних освітніх реформ. Основи освітніх змін, які визначені за Концепцією Нової української школи, пояснюють ідеологію перетворень в освіті, окреслених Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту». В них зазначено про основні напрями її реформування щодо створення нового сучасного освітнього середовища, передумов для інноваційної діяльності, впроваджених новими Державними стандартами всіх рівнів освіти [2].

Освітній процес тільки тоді може вважатися досконалим, якщо він забезпечує не лише успішне задоволення суспільних запитів сьогодення, а й визначає загальні підходи щодо вирішення майбутніх проблем.

Педагогічні нововведення відповідно до особливостей новітніх процесів в освіті повинні охоплювати певні теоретичні блоки понять і принципів, а саме:



створення нового в системі освіти та педагогічної науки, сприйняття нового соціально-педагогічним співтовариством, застосування педагогічних новацій. Ефективна організація нововведень у закладі освіти залежить від розвитку його потенціалу, професійної компетентності педагогічного колективу до роботи в умовах пошуку, створенні науково-методичної та матеріально-технічної підтримки інноваційних змін [3].

Сутністю інформаційного суспільства стали суттєві зміни в усіх сферах людського життя. Поширення інноваційних технологій в освітній галузі стало об'єктивною закономірністю. Інновації варто розглядати як ефективні та результативні нововведення у змісті, методах, засобах і формах навчання та виховання особистості, в управлінні системою освіти, в організації освітнього процесу, у структурі закладів освіти.

Особливої актуальності набули інновації з початком широкомасштабної війни, розв'язаної російською федерацією на території України, коли стало необхідним приймати швидкі, нестандартні інноваційні рішення. Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Саме тому підтримка активного упровадження інновацій в освітню галузь під час війни стала одним із ключових напрямів роботи Міністерства освіти і науки України та його підрозділів.

Варто зазначити, що в цей складний час і самі освітяни стали більш активно вести пошук шляхів вирішення проблем в організації навчання здобувачів освіти. Багато закладів освіти відкрили у вільному доступі платформи зі своїми навчальними матеріалами.

Наприклад, учні всієї України, які мають доступ до Інтернету можуть використовувати національну електронну платформу «Всеукраїнська школа онлайн». Команда онлайн-школи Grand-Ехро на період воєнного стану в Україні відкрила доступ до 532 кейс-уроків, які допомагають дітям навчатися, розвиватися, відволіктися від проблем, пов'язаних з війною, з користю провести

час. «Атмосферна школа» у період дії воєнного стану пропонує безоплатно долучитися до пакета «Слухач». Центр дистанційної освіти А+ проводять для всіх дітей України уроки в ZOOM [1].

В умовах війни важливого значення набувають питання створення комфортного освітнього середовища та організації освітнього процесу, особливо для тих дітей, які отримали психологічну травму.

З метою надання психо-емоційної підтримки населенню під час війни, формування у педагогічних працівників навичок роботи з дітьми, за підтримки Першої леді України Олени Зеленської започатковано Національну програму психічного здоров'я та психосоціальної допомоги [3].

На допомогу фахівцям психологічної служби системи освіти України розроблено наскрізну навчальну програму з позашкільної освіти оздоровчого напрямку «Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій» та методичні рекомендації до цієї програми. Поширено кращі практики психолого-педагогічного супроводу та підтримки учасників освітнього процесу в умовах воєнних дій і збройних конфліктів, а саме: «Стрес як ресурс», «Психологічна підтримка та супровід дорослих і дітей у кризових ситуаціях: практикум», «Особливості організації дистанційного навчання під час воєнного стану», «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій», «Самодопомога в умовах стресу», «Долоньки миру» тощо [2].

І під час війни, і після її завершення головним завданням освітньої галузі є і буде забезпечення якості освіти на всіх рівнях. Тому цілком закономірним є проведення наукових досліджень в освіті та втілення їх результатів у практику роботи, впровадження інноваційних технологій, забезпечення закладів освіти новими засобами навчання, науково-методичною та навчальною літературою. Важливим кроком на шляху реформування системи освіти України є реалізація Державного стандарту базової середньої освіти, який розроблено відповідно до Концепції Нової української школи.

Неодмінною складовою експериментальної діяльності є неперервне відстеження її результатів. Аналіз першого року апробації Державного стандарту базової середньої освіти довів, що експеримент проходить цілком успішно, незважаючи на складну ситуацію в країні. Особливе значення для подальшого розвитку та реформування галузі, розбудови Нової української школи має модель Національного технопарку з підвищення якості освіти, яку в минулому році презентував Міністр освіти і науки України Сергій Шкарлет [2].

**Висновки.** Ідеї Національного технопарку є актуальними і сьогодні, в умовах війни, оскільки вони стосуються запровадження підвищення якості освіти; розвитку інтелектуальної еліти нації; створення безпечного для життя та здоров'я середовища; трансформації системи управління освітою. Як бачимо, незважаючи на складні умови, в яких знаходиться наша країна сьогодні, інноваційна та дослідно-експериментальна діяльність в системі освіти продовжується, а її результатом є нове педагогічне мислення, нові педагогічні ідеї, форми навчання та моделі організації освітнього процесу.

Тримаймося! Ми – сильні! Ми – Україна!

#### **Література**

1. Закон України «Про освіту» - URL:<https://bit.ly/3JBT9Ig>.
2. І.П.Воротнікова. Дистанційне та змішане навчання в школі: навч. посіб. Київ: Київський університет імені Б. Грінченка, 2020. С.90-98.
3. Цицюра К. Змішане навчання: основні інгредієнти компетентнісного підходу для ефективної освіти нового покоління - URL:<https://bit.ly/3BVVEDO>.

### **ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ XXI СТ.**

**А.А. Кейлюк,**

*вчитель початкових класів*

*Нерубайського академічного лицю № 1*

*Нерубайської сільської ради*

*Одеського району Одеської області*

Освітнє середовище – сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти.

Це система впливів, умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному, просторово-предметному оточенні. Безпека — це такі умови, в яких перебуває складна система, коли дія зовнішніх факторів і внутрішніх чинників не призводить до процесів, що вважаються негативними по відношенню до даної складної системи у відповідності до наявних, на даному етапі, потреб, знань та уявлень [3].

Ми згодні з думкою науковців (Цюман Т. П., Бойчук Н. І.), які визначають принципи безпечного освітнього середовища:

1. Принцип домінування життя людини як головної цінності, що визначає модель мінімальної (необхідної) безпеки, максимально усуває ризики, що загрожують життю як дітей, так і дорослих.

2. Принцип регіональної специфіки передбачає під час організації системи безпеки освітнього середовища школи облік небезпек і можливих надзвичайних ситуацій конкретного регіону (міста, області, району).

3. Принцип комплексності оцінки небезпек (ризиків), що задає методіку оцінки різних педагогічних (освітніх) ризиків (зовнішніх і внутрішніх) на основі комплексного, системно-синергетичного підходів.

4. Принцип міні- макса, що визначає досягнення максимального ефекту безпеки при наявності мінімуму ресурсного забезпечення.

5. Принцип максимальної ефективності управління системою заходів і створених педагогічних умов, спрямованих на забезпечення максимальної безпеки освітнього середовища та школи, як соціального інституту в цілому.

6. Забезпечення здорових, комфортних і безпечних умов навчання (праці).

7. Створення освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації [2].

В умовах нових викликів, нового соціального випробування посилюється роль освіти.

Державна служба якості освіти розробила методичні рекомендації «Безпечне освітнє середовище: підготовка закладів освіти до нового навчального року» в яких закликає засновників і керівників шкіл звернути підвищену увагу на створення безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану. Ми у дослідженні проаналізували ці документи, в яких зазначається, що засновникам і керівникам шкіл необхідно:

1) забезпечити облаштування безпечного простору у закладі (укриття, запасні виходи);

2) здійснити заходи щодо мінної безпеки (інформування учнів, спільні заходи із залученням ДСНС). Також доцільно розробити:

- схему евакуації учасників освітнього процесу (зокрема й до найближчого укриття, якщо таке не обладнане у школі);

- алгоритм дій працівників і учнів закладу під час евакуації [4].

У Нерубайському академічному ліцеї № 1 педагогічний колектив закладу постійно пояснює учням і працівникам правила поведінки під час повітряних тривог, евакуації, перебування у сховищі чи укритті.

Учителям нашого закладу рекомендовано пройти навчання з надання першої невідкладної допомоги дітям або тренінг «Перша допомога дітям. Тренінг для дитячих закладів». У разі ймовірних надзвичайних ситуацій, до дій школи ми залучаємо батьків.

Зокрема, для проведення евакуації, комунікації з учасниками освітнього процесу, контролю вмісту дитячого наплічника тощо. Хочемо зазначити, що особливо актуальним для закладів освіти, що приймають дітей із числа внутрішньо переміщених осіб, є перегляд антибулінгових політик, розроблення адаптаційних заходів для таких учнів і підтримка їхнього психологічного здоров'я.

Функціонування Нерубайського академічного ліцею № 1 в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Створення безпечного та здорового

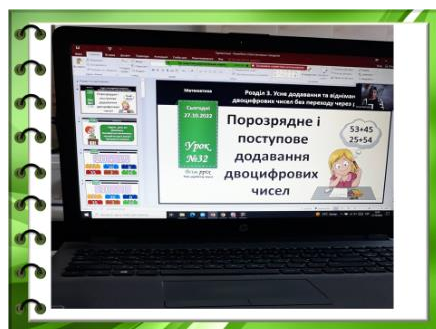
освітнього середовища, формування навичок цифрової грамотності та поведінки здобувачів освіти у Всесвітній мережі, соціально-емоційна грамотність, відповідальне ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, використання інформаційно-цифрових технологій є важливими завданнями для всього суспільства та нашого освітнього закладу.

У Нерубайському академічному ліцеї № 1 впроваджено дистанційне та змішане навчання. **Дистанційне навчання** - це організація освітнього процесу в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій. Метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти.

**Змішане навчання** або **blended learning** — методика, за якою учні засвоюють частину освітнього матеріалу онлайн, а частину – офлайн у класі. Діти отримують цілісний навчальний досвід із використанням сучасних інтерактивних технологій. Змішане навчання має переваги як для учнів, так і для вчителів:

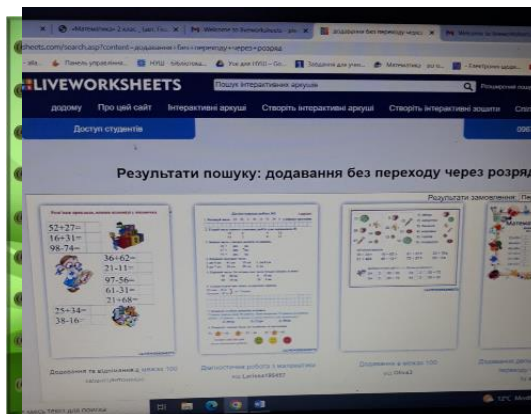
- отримання досвіду командної праці в дітей, під наглядом вчителів;
- часова гнучкість під час освітнього процесу;
- в учнів розвивається самостійність при здобуванні освіти;
- засвоєння цифрових навичок під час навчання вчителями та учнями;
- навчання стає більш індивідуальним для кожного учня [2].

Існує 4 моделі змішаного навчання: ротаційна модель - чергує онлайн та офлайн навчання за певним визначеним графіком чи вказівками педагогів. Гнучка модель - модель, де учні мають гнучкий графік, який змінюється відповідно до потреби розібратись у конкретній темі та курсі. Кількість вчителів у такому виді роботи варіюється залежно від кількості групових та індивідуальних робіт у учнів. Модель самостійного змішування відрізняється від online-навчання тим, що online вивчають тільки один предмет, а інші предмети учні проходять у школі. Іноді моделлю компенсують відсутність поглиблених курсів у школі чи дисциплін вільного вибору. Поглиблена віртуальна модель – вона на відміну від моделі «самостійного змішування» охоплює всі курси, а не вибірково. Крім того учні самостійно розподіляють online та offline частин навчання, де online-частину можна прослуховувати як у навчальному закладі, так і поза ним.



В умовах війни та глобальних викликів XXI століття ( дистанційна та змішана форма навчання практикується вже не перший рік) педагоги знаходяться в постійному пошуку методичних інструментів, які дозволять організувати продуктивну взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу. Крім того, з кожним днем з'являється все більше веб-платформ, які є ефективними для дистанційного навчання. Пропонуємо список найнеобхідніших інструментів, які дозволять організувати якісне дистанційне чи змішане навчання: Zoom (<https://zoom.us/>), Google Meet (<https://meet.google.com/>), Canva (<https://www.canva.com/>), Jamboard (<https://jamboard.google.com/>), Wordwall, Wooclap (<https://www.wooclap.com/>), GOOGLECLASSROOM та інші.

**Висновки.** На сучасному етапі відбуваються кардинальні зміни в способах поширення та використання інформації, що зумовлюють еволюцію освітніх технологій, сприяють активному впровадженню дистанційного навчання як одного із напрямків реформування освітньої системи



України. Дистанційне навчання потребує забезпечення постійної комунікації та зворотного зв'язку усіх учасників навчального процесу. І під час війни, і після її завершення головним завданням освітньої галузі є й буде забезпечення якості освіти на всіх рівнях.

### Література

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту»
2. «Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти», затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 р. № 1115
3. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. Київ : Освіта, 2018. С. 90-98.
4. Всеукраїнська школа онлайн, 2022 - <https://lms.e-school.net.ua/>
5. Коваленко, В. В., Мар'єнко, М. В., Сухих, А. С. Використання цифрових технологій у процесі змішаного навчання в закладах загальної середньої освіти: методичні рекомендації. Київ. ІТЗН НАПН України, 2021: <https://lib.iitta.gov.ua/728506/1/>

## ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

**Н.О.Мороз,**

*асистент вчителя початкових класів  
Нерубайського академічного ліцею №1  
Нерубайської сільської ради  
Одеського району Одеської області*



Обов'язок освітян полягає у забезпеченні вихованцям рівного доступу до освіти. Допоможе вирішити цю проблему інклюзивне навчання, якому сьогодні в сучасній освіті приділяється так багато уваги.

**Інклюзія** - це процес включення всіх громадян у соціум, насамперед тих, хто має труднощі у фізичному чи розумовому розвитку. Він передбачає розробку і застосування таких методів і прийомів, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь суспільному житті. Щоб кожна дитина, яка проживає в Україні, відчула себе повноправним громадянином своєї держави, необхідно створити певні умови для її освіти і виховання, в яких би вона мала можливість розвиватися, навчатися, а згодом і самореалізуватися, бути готовою увійти в доросле життя з гідною самооцінкою своєї особистості [3].

На шляху демократичного навчання суспільство теж повинне перебувати в стані готовності прийняти до себе будь-яку людину незалежно від її інтелектуального рівня чи фізичного розвитку. Тому сьогодні, як ніколи, актуалізується питання інклюзивної освіти.

Варто розуміти, що це не лише зміна педагогічного підходу, використання нових методик і розміщення дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в загальноосвітніх школах, а, насамперед, інструмент соціалізації та органічної інтеграції, який допоможе їм реалізувати себе в людській спільноті. Це *процес*, у якому школа намагається відповідати на потреби всіх учнів, вносить необхідні зміни до навчальної програми та починається пошук нових ресурсів, щоб забезпечити рівні можливості. Саме завдяки інклюзивній освіті люди з ООП можуть відчувати себе частиною суспільства, знаходити друзів і переймати загальноприйняті моделі поведінки.

Проблема інклюзивної освіти у вітчизняній психолого-педагогічній літературі розглядається у різних аспектах А.Матюшкіним, Н.Бодруг, І.Зязюном, О. Мірошник, Н.Теличко [4].

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить про наявність великої кількості підходів до розуміння сутності **інклюзивної освіти**, про відсутність єдності у визначенні цього поняття та його змісту, що говорить про

складність феномена, що досліджується. Ми у дослідженні хочемо зазначити про дистанційне навчання, яке ми застосовуємо для дітей з ООП, спираючись на чотири головні **принципи дистанційного навчання**, а саме:

1. *Принцип інтерактивності.* Усі діти мають навчатися разом, але за допомогою комп'ютерно-інформаційного середовища, тобто дитина з ООП має продовжити контактувати з друзями, однокласниками, учителем, асистентом вчителя.

2. *Принцип диференціації.* Дистанційне навчання передбачає навчання за можливостями кожного з учасників навчального процесу, тут застосовуються технології різнорівневого навчання.

3. *Принцип індивідуального підходу.* Обов'язково треба враховувати форму порушення дитини з ООП і можливості її комунікації для того, щоби вона ефективніше продовжила навчання.

4. *Принцип пластичності.* Навчання має відбуватися в необхідному темпі учня [2]. Хочемо зазначити особливості дистанційного навчання під час роботи з дитиною з ООП:

**1. Перехід із прямої моделі навчання на тренерську.** Адже вчитель уже не тільки навчає в класі, а став тренером-консультантом. Він переважно консультиє батьків дитини з ООП, як правильно її розвивати, як правильно заспокоїти, як впоратися з агресією чи істерикою.

**2. Синхронне й асинхронне навчання.** Синхронне навчання – коли відбувається онлайн-урок. Асинхронне – коли вчитель записує відеоуроки або записує, наприклад, мотиваційне відео для учнів з ООП і передає його батькам для самостійного опрацювання учнем; або, якщо учень не може самостійно опрацювати, то для того, щоб батьки разом із дитиною опрацювали наданий матеріал.

**3. Наочний матеріал** – це всі речі, які є вдома.

**4. Сталість навчання.** Уроки мають відбуватися зранку онлайн або офлайн, а домашні завдання мають бути ввечері, тобто має залишитися звичний для дитини з ООП режим.

**5. Безпека та здоров'я дитини з ООП.** Наприклад, діти з порушеннями зору, не можуть довго сидіти за онлайн-уроками й навчатися за комп'ютером - на це потрібно звертати увагу. Якщо дитина тривожиться, емоційно вибухає або агресує й не може впоратися із собою, не може проконтролювати свої емоції й почуття, то ми не можемо її змусити продовжити навчання (будемо підбирати інші способи, як будемо її навчати) [2].

У дистанційному навчанні батьки мають стати нашими партнерами. Тобто перша робота має відбутися саме з ними, а вже далі з їхніми дітьми з ООП. Адже інколи батьки стають каналом комунікації між учителем і учнем з ООП.

У Нерубайському академічному ліцеї №1 під час проведення дистанційних уроків ми дотримувалися наступних методичних рекомендацій:

1. Пропонували починати дистанційне навчання з того, що батьки спостерігали за своєю дитиною з ООП, аналізували ці спостереження разом з учителем та асистентом вчителя, командою, визначали рекомендоване навантаження. Батьки цілий тиждень спостерігали за дитиною з ООП і занотовували: адаптацію до нового режиму дня; рівень тривожності та емоційних спалахів; який емоційний стан за тиждень переважає; чи бере участь у дистанційному навчанні; поведінка дитини; улюблена діяльність удома. Після цього ми визначали рекомендоване навчання:

- наприклад, якщо дистанційно, то відправляти завдання та консультивати батьків, телефонувати батькам дітей з ООП;
- обов'язково ми визначали навантаження для дитини й розробляли новий режим дня на тиждень;
- визначали програми та теми, за якими мали працювати діти (відправляли індивідуальну програму розвитку);
- консультації з батьками дитини з ООП;
- домашнє завдання.

Навантаження дитини з ООП визначалося індивідуально, з огляду на можливість кожної дитини, підбиралося командою (приблизне навантаження для

дітей з ООП: 1,2 класи – 1-2 онлайн-уроки на день; 3,4 класи – 2-3 онлайн-уроки на день) [3].

У дослідженні ми хочемо зазначити про види підтримки дитини під час дистанційного навчання: **фізична підтримка** – повна чи часткова. Наприклад, якщо дитина може самостійно малювати, то підтримка від дорослого не потрібна. Якщо в дитини порушення опорно-рухового апарату, то повна підтримка з боку батьків – починати малювати разом із нею. **Вербальна підтримка** – повна чи часткова, може бути похвала від батьків, інших дорослих. **Підказки** – жести, рухи тіла, вказівки, використання міміки, які були сформовані ще до дистанційного навчання. **Візуальний стимул** – картинки, фотографії, піктограми, символи, письмові слова. **Моделювання** – демонстрація виконання завдання (те, що вербально озвучує дорослий, його треба моделювати візуально – або намалювати, або представити у вигляді схеми). **Маніпуляція символами** – розташування об'єктів у визначеному порядку (можна маніпулювати розташовуючи в порядку, що буде зараз, що буде потім, а що буде після).



Наведемо приклади корекційно-розвиткових занять, які проводилися в онлайн-форматі (індивідуально або колективно).

Заняття спрямовувалися на розвиток життєвих компетентностей та соціально-побутового орієнтування в умовах домашнього середовища (тобто навчитися мити посуд, приготувати сніданок, прибрати на столі, застелити ліжко тощо). Це були методи заспокоєння учнів і зняття напруження – на онлайн-уроках учні розминали кольорове тісто – так заспокоювали себе та слухали навчальний матеріал; або діти малювали чи писали. Батькам, які не мали можливості купити обтяжувальні жилети, рекомендували насипати квасоллю чи рис у кишені й зашити їх. Такий жилет буде заспокоювати учня, а також він краще відчуватиме своє тіло. Також це було «малювання пінкою для гоління» - цю вправу ми використовували після онлайн-уроку.

У дослідженні ми зазначаємо правила поведінки під час онлайн-уроків:

1. Кожен урок ми починали з того, що проговорювали ці правила, або показували візуальні картки, де було записане кожне правило (адже правила дають безпеку для дитини з ООП, і якщо, наприклад, їм хочеться перепочити, то дитина має знати, що їй потрібно показати картку й кілька хвилин вона може перепочити; або якщо в дитини є запитання, то вона може просто підняти картку, на якій намальовано питання – вчитель вимкне мікрофон учневі й дасть відповідь на це питання).

2. Ми для себе розробили багато **комунікативних карток**, особливо для дітей, які не розмовляли. Вони дуже ефективні, тому що економлять час.

Обов'язково потрібні були **такі комунікативні картки**:

**1. Картки «так/ні».** Вчитель ставить закрите запитання, й учень дає відповідь, піднімаючи певну картку. Для дітей із порушення зору батьки виготовляють тактильні картки, де написано «так» (є, наприклад, тактильний зелений кружечок) або «ні» (тактильний червоний трикутник або квадрат).



2. Картки з певними словами-відповідями; піктограми; картки-картинки; кубики, браслети (червоний-зелений); картки зі знаком питання; картки візуальної підтримки навчання.

3. Картки з літерами та цифрами. Наприклад, вербальний диктант, коли вчитель задає приклад, учні його розв'язують і цифрами показують на картці відповідь.

#### 4. Сигнальні картки з емоціями, стікерами.

Інші корисними навчальними інструментами були **таймери** (наприклад, батьки можуть завантажити в телефон Play Timer і виставити час: а) коли заняття завершується, звучить сигнал і дитина точно знає, що заняття закінчено; б) можна скористатися кухонним таймером або намалювати годинник зі стрілочками й показувати дитині, скільки часу залишилося.

5. **Годинник, розроблений для дітей з аутизмом.** Якщо виставляється 40 хвилин заняття, червоне коло поступово зменшується, коли закінчується час, лунає звук. Діти з аутизмом деколи самостійно починають виставляти таймер на цьому годиннику, тому що їм так легше зорієнтуватися в часі і просторі.

# ТАЙМЕРИ НА ОНЛАЙН-УРОКАХ



**6. Візуальні дошки з розкладом** – вони мають бути в кожній дитині з ООП. Коли ви командою опрацюєте навантаження й розклад, який має бути, обов'язково візуалізуйте його. Може бути цей розклад у діях. Наприклад, є урок, на якому буде використано 10 завдань. Ці 10 завдань формуються в цифри, біля кожної виставляється певна картинка. Коли перше завдання виконано, дитина знімає одиничку та картинку й так далі. Особливо це добре працює для дітей із порушеннями інтелекту та для дітей з аутизмом.

**7. «Термометр класу».** Він використовується наприкінці тижня: учитель дає опитувальник батькам і дітям. Якщо дитина може заповнити самостійно, вона заповнює, якщо ні – то разом із батьками. У ньому виставляється оцінка, де 0 – ніколи, 1 – рідко, 2 – часто, 3 – дуже часто. Потрібно відповісти на запитання, наприклад: «Я активно беру участь у дистанційному навчанні?», «Я відчуваю себе безпечно в умовах карантину?», «У мене є друзі, і я спілкуюсь із ними дистанційно?», «Мені потрібна допомога й підтримка батьків?», «Я розумію, що уроки відбуваються онлайн (за комп'ютером)?», «Вдома в мене є всі умови, щоб вчитися і відпочивати?», «Мені подобається вчитися на відстані?», «Я знаю, за що мені ставлять оцінку?», «Я

слухаю вчителя?», «Я знаю, що відбувається в країні?». Коли такий «термометр» заповнить кожен учень, то вчитель буде розуміти, на що треба звернути увагу, щоби побудувати наступне заняття.

**Висновки.** Отже, дистанційне навчання дитини з особливими потребами має ряд переваг:

- через спілкування з однолітками поліпшується її когнітивний, моторний, мовленнєвий, соціальний та емоційний розвиток;
- у ровесників вона вчиться сприймати загальноприйнятні моделі поведінки;
- відбувається функціонально оволодіння новими вміннями та навичками;
- навчання проводиться з орієнтацією на її сильні якості, здібності та інтереси [2].

Для педагогічного колективу створення **класів з інклюзивним навчанням** теж є своєрідним професійним викликом, який мотивує до: кращого розуміння індивідуальних особливостей здобувачів освіти; оволодіння новими педагогічними методиками, які дають змогу ефективно сприяти розвитку дітей з урахуванням їхньої індивідуальності; більш цілісного сприйняття дітей, а також дає змогу подивитися на життєві ситуації їх очима.

### **Література**

1. Альохіна С. Інклюзивна освіта в Україні: здобутки, проблеми та перспективи (резюме аналітичного звіту за результатами комплексного дослідження). Київ, 2011. 36 с.
2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Київ: Освіта, 2010.195 с.
3. Шеремет М. К. Підготовка корекційних педагогів у вищих навчальних закладах. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: соціально-педагогічна. Кам'янець-Подільський.2011. Вип.17(1). С.7-11.



4. Аніскін В.М. Технологічна культура майбутнього вчителя як категорія дидактики// Вісник ОДУ. -2003. - №4.
5. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Київ: «АТОПОЛ». 2011. 273 с.
6. Основи інклюзивної освіти: навч-метод.посіб / За заг. ред. А.А.Колупаєвої. Київ : А.С.К., 2012. 308 с.

## **ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ВІЙНИ**

**І.Є.Ніколаєнко,**

*вчитель початкових класів*

*Нерубайського академічного ліцею № 1*

*Нерубайської сільської ради*

*Одеського району Одеської області*

«Освіта — це одна з найбільших інвестицій, яку будь-яка культура чи країна може зробити у своє майбутнє», — це слова всесвітньо відомого інноватора у сфері освіти Кена Робінсона. У сучасній Україні система освіти безперервно розвивається, і для неї характерне постійне відновлення й саморозвиток. Концепція Нової української школи передбачає оновлення змісту освіти й спрямована на новий освітній результат: формування компетентностей, вміння здобувати і застосовувати знання у нових навчальних та життєвих ситуаціях [2].

У нормативних документах зазначається, що до основних напрямів підвищення якості освіти на період 2021–2030 років віднесено:

- упровадження в національний освітній простір основних ідей ціннісної та компетентнісної освіти;
- створення безпечного середовища для життя і здоров'я здобувачів освіти;
- розвиток інтелектуального потенціалу нації; трансформацію системи управління освітою [2].

Війна в Україні стала стресом для усіх учасників освітнього процесу.

Освіта в умовах війни – це діяльність у режимі особливої відповідальності, працездатності, наполегливості, єдності, відкритості та підтримки. Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, ефективних педагогічних та інформаційних технологій, інноваційних форм організації освітнього процесу. З початком широкомасштабної війни, коли стало життєво необхідним приймати швидкі, нестандартні, рішення, особливої актуальності набули інновації.

Пандемія коронавірусу вже змусила всіх освітян адаптуватись та перелаштувати свою роботу в новому напрямку. Втім війна в Україні привнесла нові виклики – руйнування шкіл, вимушено переселені учні та педагоги, “випадання” з освітнього процесу окремих дітей та цілих класів через бойові дії, повітряні тривоги та інші причини, пов’язані з війною.

Створення безпечного освітнього середовища – одне з першочергових завдань закладу освіти, виконання якого має реалізувати право дітей на безпечні та нешкідливі умови навчання. В умовах війни повинні створюватися такі умови, які необхідні для збереження життя всіх учасників освітнього процесу. Тільки за таких умов можна говорити про навчання дітей.

Зараз небагато українських шкіл працює у нормальному режимі. Більшість з них змушена працювати у дистанційному чи змішаному режимі. Така форма навчання у воєнний час є найбільш доцільною. Всі заняття чи їх частина ведуться віддалено. Якщо дитина знаходиться за кордоном, звичайно, всі заняття відбуваються онлайн. Але через аварійні та віялові відключення електроенергії, через відсутність Інтернету, а також через повітряні тривоги процес навчання переривається. Не зважаючи на це, якщо дитина ретельно виконує завдання, то не має проблем із засвоєнням шкільної програми. Також під час воєнного стану використовуються інші форми навчання – сімейна, екстернат [1].

Дистанційне навчання можна здійснювати в синхронному й асинхронному режимах з використанням освітніх платформ Google Classroom, Google Workspace і комунікаційних онлайн сервісів та інструментів Zoom, Team, Skype, базові сервіси

Google: Gmail, Meet, Jamboard, Chat, You Tube та інші. Багато закладів освіти відкрили у вільному доступі платформи зі своїми навчальними матеріалами

Для учнів, які з певних обставин не можуть долучатися до навчання під керівництвом педагогів, підготовлено Всеукраїнський єдиний розклад, у якому систематизовано навчальні загально-розвивальні матеріали для самостійного опрацювання.

Тривале дистанційне навчання має відбуватись із застосуванням спеціальної онлайн-платформи. Для того, щоб дітям та педагогам було комфортно і зрозуміло, важливо, щоб така платформа була єдиною для всієї школи. Це може бути, наприклад, Google Classroom, Moodle або ж розроблена на замовлення закладу освіти платформа. Для того, щоб зацікавити учнів, забезпечити різноманітність пізнавальної діяльності, педагогу допоможуть пошукові, проєктні, дослідницькі завдання. Як правило, основна частина таких завдань виконується учнями в асинхронному режимі. Для використання дистанційного навчання вчитель може використовувати відео конференції з дітьми; надсилання відеороликів за темами занять; проведення конкурсів, марфонів, флешмобів; надсилання посилання на сторінки з розвиваючими завданнями, аудіоказками, піснями, поробками, фізичними вправами в мережах Інтернет; створення в соціальній мережі Viber групи для батьків та надання рекомендацій щодо здійснення освітньої роботи за окремими темами та отримання фото звітів. Але головна роль педагогів — бути мотиваторами.

В умовах запровадження дистанційної форми організації освітнього процесу батьки мають стати партнерами педагогічних працівників, особливо батьки учнів початкової школи, оскільки саме вони організовуватимуть навчання своїх дітей. Тобто початкова робота має здійснюватися саме з ними, а вже далі з їхніми дітьми. Варто розповісти, як відбуватиметься навчання, роз'яснити, як працювати з навчальними платформами та платформами для організації відеоконференцій, як поводитися самим та допомогти дітям у випадку повітряної тривоги. Батькам також варто надати доступ до онлайн-платформи, через яку здійснюється дистанційне навчання.

Особливу увагу треба звернути на організацію дистанційної освіти дітей з особливими освітніми потребами. Педагог безпосередньо не має контакту з дитиною, але через батьків можна продовжити її розвиток і освіту. До цієї роботи долучаються практичні психологи, вчителі-логопеди, музичні керівники.

Не звертаючи увагу на війну, важливо і необхідно відстежувати навчальні досягнення учнів. Для цього вчителя розробляють завдання для діагностики, добираючи завдання за темами та очікуваними результатами.

Однак, чітких методичних рекомендацій, як саме навчати учнів початкової ланки дистанційно, протягом тривалого часу, в умовах воєнного стану, поки що напрацьовано недостатньо.

**Висновки.** В цей складний час освітяни стали більш активно вести пошук шляхів вирішення проблеми в організації навчання здобувачів освіти. Часи змінюються, освітній процес слід адаптувати до потреб здобувачів освіти.

«Незважаючи на складні умови, в яких знаходиться наша країна сьогодні, інноваційна діяльність в системі освіти продовжується, а її результатом є нове педагогічне мислення, нові педагогічні ідеї, форми навчання та моделі організації освітнього процесу». – зазначає заступник Міністра освіти і науки України, кандидат педагогічних наук Віра Рогова [1].

### **Література**

1. Міністерство освіти і науки України «Освіта України в умовах воєнного стану». Інноваційна та проектна діяльність: науково-методичний збірник. Київ: Освіта, 2022. С.8-12.
2. Міністерство освіти і науки України «Освіта України в умовах воєнного стану». Інформаційно-аналітичний збірник. Київ: Освіта, 2022. 18 с.

## **ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ СУЧАСНОГО МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РЕАЛІЇ**

**О.О.Мардак,**

*вчитель фізичного виховання*

*Нерубайського академічного ліцею №1  
Нерубайської сільської ради  
Одеського району Одеської області*

*«Не вірте тим, хто стверджує,  
ніби освіта – привілей людей вільних,  
а вірте філософам, які кажуть,  
що тільки освічені люди вільні»*

Щоб дитина могла піклуватись про своє здоров'я, фізичний розвиток, потрібно виробити в неї свідоме ставлення до життя як найвищого дару природи, пріоритету здоров'я як найважливішої людської цінності і здорового способу життя як фактора збереження та зміцнення її здоров'я, необхідною умовою цього є створення здоров'язбережувального середовища [2].

Робота школи зі збереження та зміцнення здоров'я учнів лише тоді вважається повноцінною й ефективною, коли повною мірою, професійно і в єдиній системі реалізуються здоров'язбережувальні й здоров'яформувальні технології.

Сучасні діти змінили ігри на подвір'ї на спілкування в месенджерах. За таких умов уроки фізкультури мають додаткову місію – не просто двічі-тричі на тиждень змушувати школярів рухатися, а й заохотити та призвичаїти їх до фізичної активності, здорового способу життя.

Самі ж діти, зазвичай, не дуже мотивовані фізично вдосконалюватися. Аби сучасні школярі захотіли займатися спортом, педагогам потрібно докласти зусиль: змінювати методику, вчитися новому та прислухатись до своїх вихованців.

Вчителі відзначають, що до сучасних учнів підхід має бути зовсім інакшим. Ці діти творчі, хочуть бути особистостями. Вони прагнуть успіху, але часто їм не вистачає терпіння та зосередженості; їх важко змусити щось робити, якщо вони не розуміють, навіщо їм це потрібно.

Водночас серед них усе більше дітей з низьким рівнем фізичної підготовки та вадами здоров'я. Це гіподинамія, проблеми з опорно-руховим апаратом, органами дихання, серцево-судинною системою. Все це накладає певні обмеження

на тренування, але в жодному разі не має бути причиною відмови від фізичної активності.

Уроки з фізичного виховання мають навчити сучасну дитину правильно використовувати власне тіло в різних ситуаціях. "Учителям не потрібно нав'язувати свою схему руху, наше завдання – дати можливість дітям відпрацювати всі відомі варіанти пересувань. Вони мають навчитися обирати найпридатніші способи руху щодо ситуації, які не травмують організм", – зазначає вчена Н.А. Поліщук [2].

Саме фізкультура має допомогти школярам гармонійно розвиватися, підвищувати можливості організму, вдосконалювати своє тіло.

Завдяки спорту в дитини розвиваються вміння працювати в команді, дисципліна, лідерство, толерантність і здорова конкуренція. Не кажучи вже про те, що фізкультура – це в першу чергу здоров'я дитини: фізичне та емоційне. Але, на жаль, батьки часто недооцінюють важливість уроків фізкультури та фокусують увагу своїх дітей на інших дисциплінах.

Науковці (Аксьонова О.Р., Мережець В.А.) наголошують, що ключову роль в успішному проведенні заняття з фізичної культури відіграє особистість вчителя [2]. Часто педдагогам важко підібрати ефективну модель викладання та знайти баланс між спортивною муштрою та високими показниками нормативів і розважанням дітей рухливими іграми.

На думку О Аксьонової, багато вчителів не готові вдосконалювати свої педагогічні навички та продовжують використовувати традиційні методики, які не підтримують дитячу ініціативу; створюють штучні бар'єри; засновані на стресі та маніпуляціях; не розкривають потенціал дитини [3].

Діти мають учитися створювати власні правила на уроках, домовлятися та виконувати їх. Учитель повинен виконувати функцію товариша, тьютора; він має поважати думку дітей, налагоджувати діалог, підказувати, а не авторитарно віддавати накази. Вчителі мають зрозуміти, що до учнів має бути індивідуальний підхід.

Ми у дослідженні зазначаємо, що часто на уроках фізкультури немає кардіотренувань, не тренується витривалість. Натомість учні виконують за вчителем стереотипні примітивні вправи.

Також, зазначають у своїх напрацюваннях вчені (В.Н.Ковальов, П.А.Новікова), що вчителі не можуть провести повноцінний урок через брак інвентарю [3]. Вчитель фізичного виховання повинен постійно самовдосконалюватися. Науковець І.О. Когут зазначає, що важливо об'єднати вчителів у групи:

- охочі до змін — їх треба підтримувати;
- відкриті до змін, але без потрібних знань — їх треба навчати;
- "старовіри" — прихильники старих підходів, яких треба переконувати, а потім навчати;
- радикальні противники змін — з ними треба діяти жорстко, аж до звільнення [2].

Останніми роками у Міністерстві освіти і науки України було підготовлено 36 варіативних модулів, присвячених тому, як по-новому проводити уроки на основі різних видів спорту для занять із фізкультури.

За кількома з них підготували відеоуроки, щоб навчити викладачів фізкультури впроваджувати нові методи роботи на місцях. Ці відео планували розмістити на Національній електронній платформі. Але освітню платформу так і не було запущено. Ініціативу підхопив громадський сектор, міжнародний благодійний фонд Parimatch Foundation розробляє зараз онлайн-модулі для навчання вчителів фізкультури по всій країні.

Ми вважаємо, що в першу чергу потрібно дати вчителям можливість отримувати якісне та безкоштовне підвищення кваліфікації, дати їм нові методики, інструментарій, сучасний інвентар. Необхідно показати, що вчителю фізкультури теж потрібно розвиватися.

Проект "Нова фізична культура для Нової української школи" передбачає створення безкоштовного онлайн-курсу, присвяченого новим підходам до викладання фізичної культури. Його буде розміщено на найбільшій українській

платформі масових онлайн-курсів Prometheus. Курс складатиметься з наочних відеолекцій, інтерактивних завдань і форуму, на якому можна поставити запитання лекторам. Також передбачено можливість отримати сертифікат щодо підвищення якості кваліфікації.

Курс надасть усім учителям фізкультури в Україні доступ до безкоштовного інноваційного підвищення кваліфікації від найкращих викладачів і тренерів-практиків країни. До розробки навчальної програми та методики курсу були залучені фахівці найбільших українських федерацій спорту, що мають унікальний досвід у викладанні спортивних дисциплін.

Курс охопить широкий спектр теоретичних і практичних тем (від новаторських підходів до викладання таких знайомих видів спорту як футбол, баскетбол, до інструкцій із запуску викладання в школах бадмінтону чи кросфіту). Також викладачі курсу розкриють такі важливі теми як інклюзія у викладанні фізичної культури та якісна комунікація вчителя з дітьми та батьками.

Головне ж завдання, яке ставили перед собою автори курсу, — це донести вчителям та їхнім учням любов до спорту та бажання регулярно ним займатися. Адже здоров'я дитини неможливе без регулярних фізичних навантажень, ефективність яких зможуть забезпечити лише кваліфіковані викладачі.

Ще одним викликом для вчителя сьогодні являється воєнний стан в державі. З початку повномасштабного вторгнення окупантів на територію України, перед освітянами стає найголовніша задача – як якісно та безпечно організувати учбовий процес.

На думку О.Аксьонової, фізкультура має навчити сьогоденну дитину правильно використовувати власне тіло в різних ситуаціях. Учителям не потрібно нав'язувати свою схему руху, наше завдання – дати можливість дітям відпрацювати всі відомі варіанти пересувань [1].

Ми зазначаємо, що на уроках фізичної культури необхідно використовувати інноваційні методи навчання. Наприклад, серед учнів молодшої школи дуже популярні різноманітні ігри, під час яких діти непомітно для себе виконують великий спектр вправ.



### **Рухлива гра "Заборонений рух"**

Інструкція: робіть зарядку, але пам'ятайте – один рух заборонено.

Хто зробить заборонений рух, виходить з гри. Це може бути присідання, нахил або стрибок. Вирішить це заздалегідь. Виберіть ведучого, починайте грати. Ведучий має право виконувати заборонений рух, а решта – ні.

### **Рухлива гра «Совонька»**

Посередині майданчика позначають «гніздо», у якому один із гравців стає «совонькою», решта дітей розбігаються майданчиком. За сигналом: «День настає — все оживає» діти бігають майданчиком, імітуючи політ пташок. За сигналом: «Ніч настає — все завмирає» діти зупиняються. «Совонька» «вилітає з гнізда» на «полювання» і стежить за гравцями. Якщо хтось із них поворухнувся, «совонька» забирає цього гравця до себе в «гніздо». За сигналом: «День наступає — все оживає» «совонька» повертається до свого «гнізда», а учасники гри знову бігають майданчиком. Діти, які потрапили до «гнізда», пропускають одну гру.

### **Рухлива гра «Колобки та їжачки».**

Клас об'єднують у групи: «колобків» та «їжачків». Діти вільно пересуваються по майданчику. За сигналом: «Колобки» діти цієї групи приймають положення групування біля матів і виконують перекати назад, вперед. У цей час команда «їжачків» на майданчику приймає положення групування у присіді. За наступним сигналом діти вільно бігають по майданчику. За командою: «Їжачки!» діти цієї групи працюють на матах, а «колобки» – на майданчику. Перемагає команда, що припустилася меншій кількості помилок.

Для дітей 4-го класу ми проводили гру «**TIK TOCK CHALLENGE**».

Суть завдання полягала у спільному перегляді танцю на сучасному популярному додатку та спробі відтворити його.

**Висновки.** Фізичне виховання не може бути консервативним, інерційним, інакше буде лише формальністю. Натомість освіта має давати учням життєспроможність, гнучкість мислення, стійкість, давати навички критичного мислення. Саме до такого цікавого уроку має бути готовий сучасний учень, який

вже в шкільні роки може практично опанувати те, що приносить реальну користь не лише йому, а всій країні.

### **Література**

1. Ващенко О. Як створити школу сприяння здоров'ю. Київ: Шк. світ, 2008. 112 с.
2. Поліщук Н. А. Здоров'язбережне освітнє середовище як умова фізичного, психічного і соціального здоров'я учасників навчально-виховного процесу// *Пед. пошук*. 2012. № 3. С. 25–30.
3. Сучасні підходи до створення здоров'язбережувального середовища дошкільного навчального закладу : матеріали обл. Інтернет-конф. Черкаси : Вид-во ОПОПП, 2016. 70 с.

## **РОБОТА З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ «ЗМІШАНОГО» НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ**

**О.М. Пастушенко,**

*вчитель початкових класів*

*Нерубайського академічного ліцею № 1*

*Нерубайської сільської ради*

*Одеського району Одеської області*

Військова агресія російської федерації проти України, розпочата 24 лютого 2022 року, стала викликом самому існуванню нашої держави, її суверенітету та соборності. Суттєвими викликами для сфери освіти є:

1. Загроза життю та здоров'ю учасників освітнього процесу, обмеження доступу до базових потреб людини.
2. Масштабні руйнування освітньої інфраструктури: пошкодження приміщень закладів освіти, навчальної матеріально-технічної бази, навчально-виробничих баз практики.
3. Вимушене масштабне переміщення учасників освітнього процесу в межах України та за кордон, що призвело до значних втрат контингенту здобувачів освіти, педагогічного й викладацького складу.

4. Загострення проблеми забезпечення доступу до освіти українським школярам та студентам, порушення безперервності освітнього процесу.

5. Втрата управлінського освітнього контролю на територіях, що потрапили під тимчасову окупацію або перебувають у зоні активних військових дій. Насильницька переорієнтація українських здобувачів освіти на російські навчальні програми, підручники, примусовий перехід на російську мову навчання.

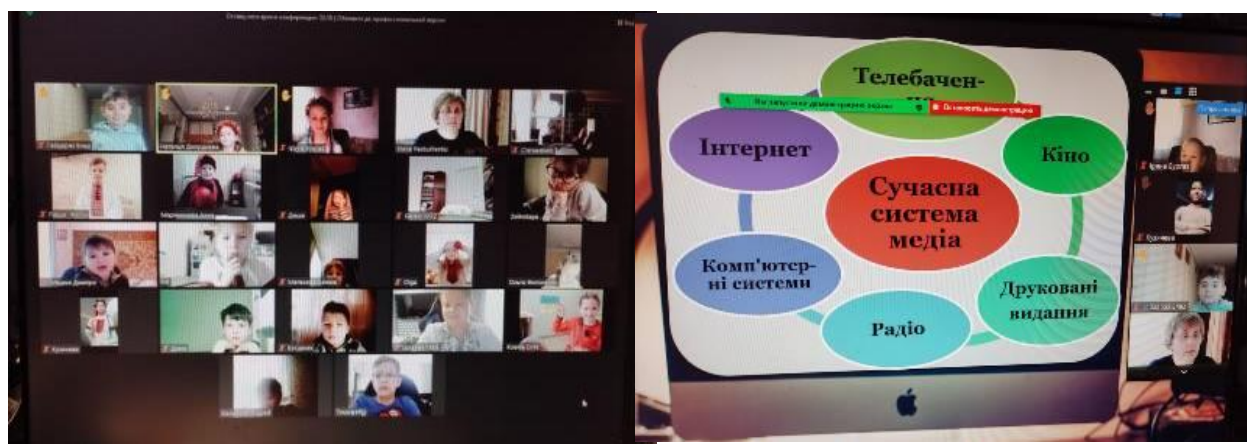
6. Зменшення видатків державного та місцевих бюджетів на освіту.

7. Забезпечення розвитку приватної освіти на рівнях дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти [3].

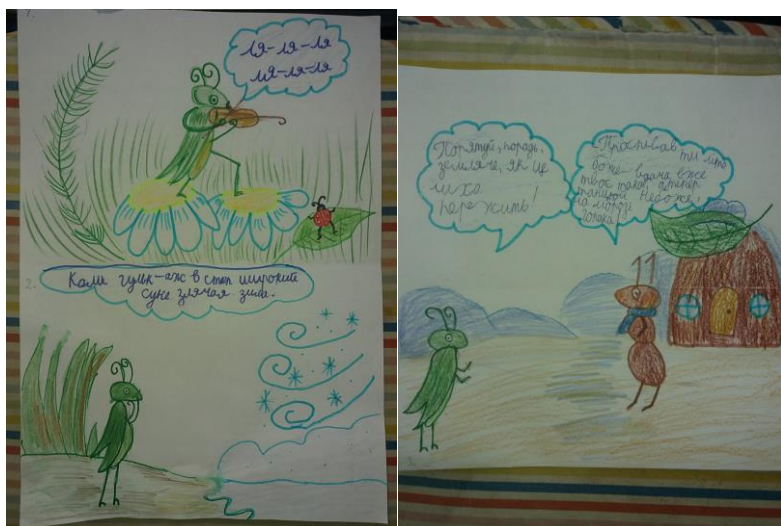
Система освіти України опинилася в нових реаліях функціонування, а перед освітянами постали такі питання, які до сьогодні ніхто не вирішував.

Для забезпечення безпекової ситуації у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) було на короткий час призупинено освітній процес та оголошено канікули. Надалі освітній процес продовжився з використанням усіх доступних форм: онлайн (із застосуванням ІТ-технологій і дистанційного доступу на територіях, близьких до місць бойових дій), офлайн (на територіях, віддалених від місць боїв), у змішаному режимі [2].

Наш заклад спочатку працював у онлайн режимі. Всі учні могли долучитися до уроків з домашніх приміщень або із-за кордону через платформу Zoom.



Також ми підтримували з учнями зворотній зв'язок у Viber. Кожного тижня збирали зошити (а ті, хто за кордоном, надсилали фото зошитів та робіт з технологій, малювання, комікси з літературного читання тощо).



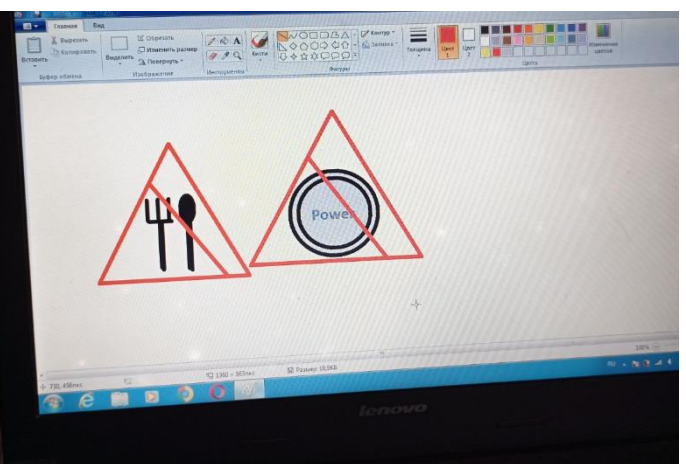
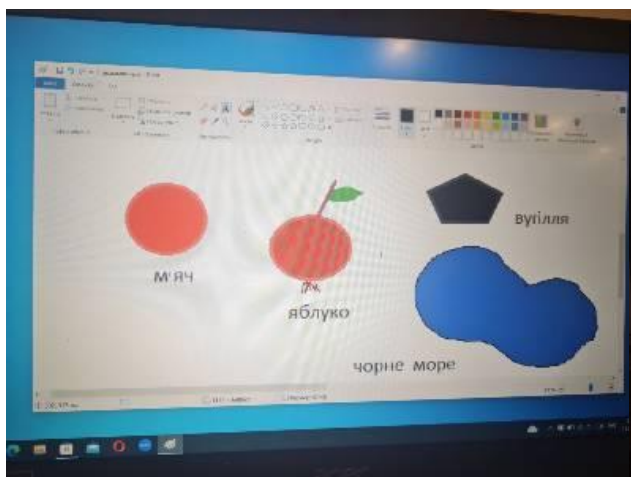
Під час війни зробили з учнями дуже багато відеопроєктів: тематичних та святкових.







Учні працювали у програмі PowerPoint та Paint. Вчилися спілкуватися через електронну пошту, працювати у тестах «На Урок».



Шановна Олено Миколаївно!

Пише Вам учень 3-Г класу Гліб Шлапак. Мені подобається вчитися у Вас. Обіцяю слухатися Вас і радувати успіхами. Щиро бажаю Вам міцного здоров'я, терпіння, гарного настрою, легкої та приємної вчительської праці.

До скорої зустрічі!

З повагою,

Гліб Шлапак



Olena Pastushenko <elenapast1311@gmail.com>

кому: Татьяна ▾

пн, 7 нояб. 2022 г., 21:22 ☆ ↶ ⋮



Доброго вечора! Ти молодець! Вже вмієш користуватися електронною поштою! Мені приємно чути такі слова. Я пишаюсь, що маю такого учня!

Після зимових канікул Нерубайський академічний ліцей № 1 перейшов на змішану форму навчання. Використовували на уроках сучасні ІТ-технології та цифрові пристрої, щоб всі учні могли долучитися до навчання.



**Висновки.** Тяжкий психологічний стан учасників освітнього процесу є однією із серйозних проблем, що створює перепони на шляху забезпечення якості освіти. Педагоги, учні, студенти, які постраждали від військової агресії російської федерації, потребують значної психологічної підтримки.

У стані війни діти шкільного віку належать до найуразливішої категорії населення. За небезпеки дитина тривалий час перебуває в стресовому стані, позбавлена нормальних умов для розвитку та освіти. Відчуття тривоги, напруги, страху, невизначеності ускладнюють процес повноцінної соціалізації дитини. Ми разом з дітьми відпрацювали дії під час сигналу «Повітряна тривога». На

виховних годинах проговорюємо різні ситуації, щоб діти менше стресували, діяли чітко та швидко.

Наразі можна стверджувати, що зроблено всі необхідні кроки для організації навчального року, забезпечення безпеки та надання в повному об'ємі освітніх послуг, враховуючи інтереси дитини.

### **Література**

1. Вольфовська Т. Визначення рівня сформованості інтерактивних умінь особистості на етапах соціалізації. *Педагогіка і психологія*. 2003. № 3-4. С. 141-148.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академічне видавництво. 2004. 352 с.
3. Кічук Н.В. Формування творчої особистості вчителя. Київ : Либідь. 1991.120 с.
4. Пихтіна Н. П. Основи професійної майстерності соціального педагога: хрестоматія до курсу. 2-ге вид. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2009.
5. Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня: монографія. Київ: Поліграфкнига. 2006. 120

## **ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ВІЙНИ**

**Т. В. Кушнір,**

*вчитель іноземної мови*

*Нерубайського академічного лицю № 1*

*Нерубайської сільської ради*

*Одеського району, Одеської області*

Розвиток мережевих технологій сприяв розвитку сучасних моделей дистанційного навчання (distance learning), електронного навчання (e-learning), модульного навчання (m-learning), які на сучасному етапі розвитку ІКТ ефективно використовуються в різних закладах освіти.

ІКТ в освітньому процесі – це використання під час занять сучасних онлайн-сервісів, навчальних платформ, хмарних сервісів, навчально-розвивальних проектів.

Завдяки саме розвиткові e-learning з'явилася нова парадигма – змішане навчання (blended learning), яке зайняло основну позицію в освіті в умовах війни. У перекладі з англійської «blend» означає «змішувати», що дуже точно передає сутність цієї моделі навчання [2].

Змішане навчання з'явилося задовго до епідемій, але в нашій країні своєї значущості набуло з початком воєнних дій .

Очне навчання розвиває навички спілкування, дає можливість для рефлексії та зворотного зв'язку, електронне навчання прискорює процес здобуття знань. В сьогоденних умовах важко зацікавлювати та підтримувати інтерес учнів до навчання традиційними засобами навчання: автентичними підручниками, багатотомними словниками, застарілими довідниками та іншими навчальними посібниками.

У ході підготовки до уроків, вчитель має орієнтуватися на вимоги державних програм, робити акцент на вікові, психологічні особливості розвитку учнів.

Оскільки глобальні технології та мережа Internet – невід'ємна частина існування підлітків, учитель повинен не лише пристосуватися під тенденції, але й змусити їх працювати собі на користь. Наразі доцільно впроваджувати сучасні технології, що часто є єдиним шляхом подання інформації і дозволить підвищити ефективність формування лексичних навичок завдяки інноваційним технологіям вивчення англійської мови (традиційного, електронного та мобільного навчання [3]).

Поєднання традицій та інновацій, реального та віртуального життя, online та offline засобів освіти – єдиний ключ до успішного засвоєння лексичного запасу навіть поза межами школи. Навчання лексиці є спеціально організований процес, протягом якого здійснюється відтворення і засвоєння певного досвіду роботи зі словниковим складом іноземної мови.



Володіння лексикою є важливою передумовою розвитку мовленнєвих умінь. Від ступеня володіння лексикою залежить змістовний бік висловлювання. Ефективність формування лексичних навичок залежить від того, наскільки підходи та методи навчання орієнтовані на вікові особливості учнів [1].

Учням властиве прагнення до самоствердження, критичності, активне сприйняття нового, нестійкість і різноплановість інтересів, емоційна нестабільність. Аналіз досліджень з методики, психології, педагогіки та власне викладання у школі, показує, що проблеми добору лексичного мінімуму та розробки спеціальних вправ є актуальними. Добір лексики здійснюється на основі статистичних, лінгвістичних і методичних принципів. Існують різні типи лексичних вправ та ігор.

Основними способами семантизації лексичних одиниць є перекладні та неперекладні способи, які мають свої переваги і недоліки, активне використання яких призводить до більш ефективного запам'ятовування лексичного матеріалу. Для того аби збільшувати активний лексичний мінімум, необхідно системно виконувати комплекси лексичних вправ [1].

Вивчення іноземних мов потребує застосування ІКТ. Набути певні лексичні навички – означає засвоїти значення і форми лексичних одиниць і вміти їх використовувати в різних видах мовленнєвої діяльності, тобто опанувати навички лексичного оформлення експресивної мови і навчитися розуміти лексичні одиниці на слух і при читанні.

Для підвищення ефективності формування лексичних навичок, крім використання наявного навчально-методичного комплексу, ми на уроках застосувували інтерактивні Інтернет-ресурси. Матеріали Інтернет-ресурсів ми активно застосовували в межах самоосвіти або як завдання для домашнього вивчення. Послідовність і тривалість виконання таких завдань школярі обирали самостійно, що сприяло створенню умов вибору індивідуальної траєкторії навчання, де учні адаптували процес навчання під свій рівень знання незалежно від закладу освіти.

Війна змушує використовувати змішане навчання з застосуванням дистанційних технологій і це змінює роль викладача в навчальному процесі, вимагає від нього актуального, постійного, динамічного професійного зростання і розвитку; здатності легко орієнтуватися в мінливій дійсності; щодня освоювати нові технології, методи та прийоми електронного навчання.

Таким чином, формування рецептивних та репродуктивних лексичних навичок учнів повинно відбуватися поетапно, а ефективна організація процесу навчання залежить не лише від доцільності вибору некомунікативних, умовно-комунікативних та комунікативних вправ, засобів навчання, стратегій, методів контролю, але й від критерію інноваційності та актуальності [1].

Впровадження системи змішаного навчання *blended learning* об'єднує традиції (очне навчання) із технологічним прогресом (всепроникаючим навчанням *U-learning* з використанням мобільних пристроїв та комп'ютерних технологій), що дозволяє зробити заняття інформативнішими, цікавішими.

Таке навчання, насамперед, відповідає принципу гуманності, згідно з яким для кожного індивідуума передбачено можливість навчатися (незалежно від соціального статусу, географічної або тимчасової ізольованості, переселення, зміни місця проживання, виїзд за кордон, соціальної незахищеності та неможливості відвідувати освітні заклади через фізичні вади, зайнятість, страх війни) [3].

**Висновки.** Отже, змішаний підхід до навчання є однією з найбільш актуальних освітніх технологій сьогодення, оскільки дає змогу скористатися гнучкістю і зручністю дистанційного курсу та перевагами традиційного класу. Змішане навчання – це не просто використання технічних засобів навчання, тобто механічне додавання сучасних інтерактивних технологій до традиційних, а якісно новий підхід, що трансформує структуру й зміст навчання, змінюючи традиційні ролі викладача та здобувача освіти, а водночас і навчальне середовище.

### Література

1. Морзе Н. В. Моделі ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання у вищому навчальному

закладі. Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України. 2018. №2(6). 35 с.

2.Інноваційні технології навчання: методичні рекомендації / Укладачі С.Л.Усик, Л.М. Богданович. Львів. Навчально-методичний центр цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Волинської області, 2019. 22 с.

3.Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність. Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2017. 56 с.

4.Білецька С. Дитиноцентрична педагогіка. Теорія і практика західних країн : навч. посібник. Харків: Факт, 2008.260 с.

## **РОБОТА З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВОЄННИЙ ЧАС**

**С.І. Шаповалова,**

*асистент вчителя початкових класів*

*Нерубайського академічного ліцею № 1*

*Нерубайської сільської ради*

*Одеського району Одеської області*

**Інклюзивне навчання** – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом урахування їх індивідуальних особливостей [1].

При всій доцільності впровадження **інклюзивної освіти**, учасникам освітнього процесу слід бути готовими до труднощів різного характеру (моральних та матеріальних), які доведеться долати. [2].

Труднощі морального аспекту полягають у неоднаковому рівні усвідомлення та різному сприйнятті поняття «людина з особливими потребами» членами нашого суспільства. Навіть батьками та родиною така дитина сприймається неоднозначно: для одних вона ізгой і змушена перебувати в ізоляції від суспільства, задовольняючись спілкуванням в оточенні найближчих, які часто оцінюють її потреби неоднозначно; інші сім'ї, навпаки, намагаються якнайбільше соціалізувати з раннього віку дитину, щоб виробити імунітет до

випробувань у дорослому віці; треті приречено «змиряються» з подібним станом справ і навіть не намагаються щось змінити у власному житті.

Те ж саме зустрічаємо й в соціальному середовищі. Тож, якщо така дитина має з'явитися у закладі, то її перебування у соціумі слід виважено підготувати. А для цього **організаторам інклюзивного навчання** потрібно мати переконливі аргументи на **користь інклюзивної освіти**, щоб переконати і саму дитину, і її батьків, і батьків її однокласників у доцільності запровадження такої форми навчання [1].

Ми у дослідженні хочемо звернути увагу на роботу з дітьми з особливими освітніми потребами під час дистанційного навчання у воєнний час. Адже, під час військових конфліктів однією з найуразливіших та беззахисних категорій цивільного населення є діти та підлітки. На їхніх очах відбуваються страшні події, більшість з дітей перебуває у стресі.

Діти з особливими освітніми потребами є особливо вразливими до цих страшних подій: вони занадто тривожні; не розуміють нове переміщення у безпечне місце (бомбосховище); виявляють істерики під час сирен повітряної тривоги; відчувають постійний страх, розгубленість, тривогу та мають інші негативні психічні прояви.

Слід пам'ятати, що діти з особливими освітніми потребами мають обмежені можливості пізнавальної діяльності, не можуть швидко та правильно реагувати та обробляти інформацію з навколишнього середовища. Ми зазначаємо, що важливо застосовувати необхідну підтримку та допомогу таким дітям під час війни, враховуючи максимально їхні інтелектуальні можливості з метою мінімізувати у них наслідки психологічної травми.

Так, працюючи з такими дітьми, наразі використовуємо різні форми навчання (очну, дистанційну, змішану). Також допомагаємо консультаціями та порадами батькам дітей з особливими освітніми потребами, які потребують підтримки та допомоги фахівців.

На підтримку та екстрену допомогу дітям з ООП розробляємо пам'ятки рекомендаційного характеру, які містять певний алгоритм дій при стресі чи

інших нервово-психічних розладах у дітей з особливими освітніми потребами. Пам'ятки містять певні алгоритми, як діяти в тій чи іншій ситуації та надати допомогу, яку потребують діти та підлітки.

Для таких учнів особливо важлива стабільність. Тому ми хочемо у дослідженні надати методичні рекомендації для педагогів, які допоможуть їм у роботі з дітьми під час війни (у тому числі з учнями з особливими освітніми потребами).

**1. Старі ритуали.** Якщо можливо, відновіть звичні для дитини елементи освітнього процесу. Це може бути вітання з учителем уранці, руханка між уроками, повернення «довоєнного» розкладу тижня. Такий ритуал додає стабільності та створює опору під час навчання для всіх школярів, не лише для дітей з особливими освітніми потребами.

**2. Нові ритуали.** Новим ритуалом може бути особливе вітання на початку дня чи прощання після завершення занять. Якщо уроки відбуваються офлайн, найкраще підійде фізичний контакт – давати «п'ять» учителю або сусіду по парті тощо.

Водночас не забувайте, що ця активність має бути позитивною для учня. Так, якщо більшість дітей люблять давати «п'ять», то з обіймами краще бути обережними.

Якщо заняття відбуваються онлайн, запропонуйте зробити «сенсорну зарядку», коли кожен учень розповідає, що зараз бачить, чує, відчуває на запах, смак чи дотик. Така вправа знижує тривожність. Або ж запропонуйте учням по черзі назвати, наприклад, по одному предмету жовтого кольору, які є навколо них; чи по одному звуку, який вони заразчують тощо.

**3. Зарядка.** Перед тим, як переходити до нового уроку чи заняття, приділіть увагу тілу. Для цього підійдуть:

- дихальні вправи (5 глибоких вдихів / видихів або дихання «по квадрату»: «малюючи» поглядом квадрат, на його вертикальних уявних гранях робимо вдих / видих, а на горизонтальних – паузи; виходить: вдих – пауза – видих – пауза);

- розтягування або легка фізична активність (тягнемося вгору стоячи, як дерево, і з видихом нахилиємося вниз; стоячи, плескаємо праву руку лівою і, навпаки, тупочемо двома ногами тощо).

Такі вправи привертають увагу до тіла, відволікають від тривожних думок, роздратування.

**4. Емоції.** Дозвольте дітям розповісти про їхні страхи, занепокоєння, але водночас не змушуйте їх це робити. Усі ми зараз відчуваємо багато розпачу, безсилля, люті, печалі, тож дуже важливо не забороняти дітям висловлювати такі емоції, плакати чи дратуватися.

Запитайте на початку дня: «Як минув вечір? А ніч? Чи гарно спали?». Запропонуйте дітям соціально прийнятний спосіб виразити свої емоції: кусатися не можна, а от чимдуж відгамселити подушку, дрібно порвати папірці або що – так! Окремо наголосіть на тому, що це – нормальні емоції, їх відчуваємо ми всі.

**5. Війна та безпека.** Складіть соціальну історію (прості ілюстрації з короткими підписами) про те, що нині війна, навчання в школі змінилося: як поводитися, коли лунає сирена, й чому це так важливо. Пояснить дитині, що відбувається, запропонуйте послідовний, зрозумілий алгоритм дій у певній ситуації (повітряна тривога тощо).

Хочемо зазначити про правила поведінки дітей з ОПП під час онлайн-уроків, це використання наступних пам'яток-алгоритмів:

- Я навчаюся за розкладом.
- Я дивлюся в монітор та слухаю вчителя.
- Я відповідаю картками.
- Мені допомагають батьки.
- Якщо я хочу перепочити, то показую картку «пауза».
- Я спілкуюся з друзями на перервах.
- Якщо я хочу запитати, то підіймаю картку «запитання».

**Висновки.** Онлайн-уроки забезпечують дітям з ООП контакти й спілкування з іншими дітьми. Тобто онлайн-уроки є тою соціалізацією, яка була

закладена в інклюзивне навчання. У дистанційному навчанні батьки стають нашими партнерами, стають каналом комунікації між учителем і учнем з ООП.

### **Література**

1. Тафінцева С. Моделювання педагогічних ситуацій як засіб підготовки майбутніх учителів початкової школи до соціалізації школи. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка, 2009. №5. С.137-141.

2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Київ, 2010. 195 с.

3. Основи інклюзивної освіти: навч-метод. посіб / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ : А.С.К., 2012. 308 с.

## **АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКУЛЬТУРИ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

**Л.І. Калбанцева,**

*вчитель англійської мови*

*Нерубайського академічного ліцею № 1,*

*Нерубайської сільської ради,*

*Одеського району Одеської області*

**Актуальність дослідження.** Сучасному освітньо-виховному процесу притаманно переважання вербальних методів навчання та виховання, недооцінка значення спілкування школярів для розв'язування провідних задач і завдань на уроках іноземної мови, відсутність цікавих для учнів форм та методів організації навчальної діяльності тощо. Тому нагальною потребою сучасної системи освіти при викладанні іноземних мов є впровадження нових форм та методів навчання й виховання, що забезпечують розвиток особистості кожного школяра.

Розв'язанню цієї проблеми сприяє впровадження інтерактивних інформаційних технологій навчання на уроках іноземної мови. Саме вони ефективніше, ніж інші педагогічні технології, сприяють інтелектуальному, соціальному й духовному розвитку школяра.

В.Сухомлинський зазначав, що школа має бути не коморою знань, а середовищем думки. Тоді предмет, що його викладає вчитель, стає не кінцевою метою його діяльності, а засобом розвитку дитини [3].

З метою розвитку особистості дитини ми використовуємо інтерактивні інформаційні методи навчання у навчально-виховній роботі на уроках іноземної мови.

Аналізуючи досліджувану проблему у фаховій літературі, ми звертаємо увагу, що питанню інтерактивного інформаційного змісту педагогічної освіти приділяється належна увага (В. Гриньова, В. Євдокимов, І. Зязюн, В. Лозова, О. Мороз, І. Прокопенко, В. Семиденко, А. Троцко), зокрема вчителів початкових класів (Н. Бібік, О. Бабакіна, П. Гусак, О. Остряньська, О. Савченко, Л. Хомич). Висвітленням проблеми основ медіаосвіти займались В. Безрукова, Т. Дмитренко, В. Доманський, І. Климова, М. Прокоф'єва, І. Ревенко) [3].

Проблемою підготовки майбутнього вчителя іноземних мов до розробки та шляхів засвоєння медіауроків цікавились О. Абдуліна, О. Гилязова, С. Гончаренко, В. Горшкова, Ю. Колесніченко, О. Мариновська, Ю. Сьомій, Ю. Тюнніков [1].

У концепції Нової української школи, а також у Законі України «Про освіту» достатньо актуалізовано питання академічної свободи, що надає вчителю право самостійно обирати форми, методи навчання, методичне забезпечення освітнього процесу, а також вільно розвивати свої професійні компетентності за принципами доступності, відкритості, вільного вибору. Надана вчителю свобода у професійній діяльності передбачає особисту відповідальність, прагнення до постійного самовдосконалення, самореалізації і творчості, що також є професійними цінностями [2].

Ми у дослідженні хочемо акцентувати увагу на проведенні медіауроків іноземної мови, які виховують культуру термінологічного спілкування, розширюють ерудицію учнів, формують комунікативну спроможність, необхідну для спілкування в усній та письмовій формі.

Медіаурок англійської мови – один із важливих елементів медіаосвіти в



сучасних загальноосвітніх закладах, оскільки розвиває критично-аналітичне мислення, що допомагає орієнтуватися в інформаційному просторі, аналізувати явища та події в час прискороного науково-технічного прогресу. Такий урок сприяє вихованню національно-мовної особистості, дає змогу більш ефективно формувати мовну, комунікативну, мовленнєву та соціокультурну компетенцію в різних сферах і жанрах мовлення, формує предметні компетентності, враховуючи психологічні та вікові особливості кожного учня [4].

Учні опрацьовують отриману інформацію, створюють медіапродукт за результатами своєї дослідницької діяльності, за змістом твору, під час опрацювання характеристики героя, біографії письменника. Ця ефективна форма допомагає узагальнювати, відпрацьовувати, повторювати, систематизувати і створювати нове на основі вивченого.

Навчальний матеріал, поданий у вигляді цікавої захоплюючої історії, сприяє розвитку особистісних якостей, демонструє унікальність уяви кожної дитини, дає змогу проявити активність та творчість. Оскільки сучасні діти багато часу проводять online, реальне спілкування стає мистецтвом, якого потрібно навчати. Для цього чудово підходить метод **сторітелінгу**.

Сторітелінг (у перекладі з англійської мови согу означає «історія», а telling - «розповідати»; отже, сторітелінг – це розповідь історій) – це мистецтво захоплюючої розповіді та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача. Пояснення матеріалу у формі розповіді історій розвиває в учнів уяву, логіку та підвищує рівень культурної освіти. Історії дають змогу розповісти про те, як приймаються рішення та будуються стосунки. Через обмін історіями, вибудовуючи емоційні зв'язки, учні та вчитель створюють правильні й більш якісні взаємостосунки. Мистецтво сторітелінгу – це один із найприродніших і водночас найефективніших способів надати навчальному процесу особливої якості [4].

**Скрайбінг** - процес візуалізації складного змісту просто й доступно, під час якого замальовка образів відбувається прямо під час передачі інформації [4].

Можна також виділити кілька найпоширеніших видів відеоскрайбінгу –

мальований, аплікаційний та онлайн-скрайбінг

Мальований скрайбінг є класичним видом скрайбінгу. У кадрі зображуються картинки, піктограми, схеми, діаграми, записуються ключові слова. Це відбувається паралельно з текстом, що звучить за кадром.

Аплікаційний скрайбінг - на довільний фон у кадрі накладаються чи наклеюються готові зображення, які відповідають тексту, що озвучується. Магнітний скрайбінг є різновидом аплікаційного, єдина відмінність - готові зображення кріпляться магнітами на презентаційну магнітну дошку.

Онлайн-скрайбінг – при створенні цього виду скрайбінгу використовуються спеціальні програми й онлайн-сервіси, наприклад PowToon, VideoScribe. З їх допомогою відео можна створювати за готовими шаблонами, однак безплатні можливості зазначених сервісів обмежені [4].

Як зазначалося вище, навчання має розвивати самостійне критичне і творче мислення, культуру спілкування. З цією метою вже давно використовують проектну технологію, залучаючи ресурси мережі Інтернет. Але велика кількість інформації в мережі та її якість не тільки не спрощують процес роботи над проектом, але є дуже цікавими, наприклад, у формі «escape room» (різновид квесту без мережі Інтернету [2]). На уроках використовуємо також технологію «вебквест».

**Квест** – це цілеспрямований пошук, це загадка. Нині ця технологія використовується та позначається як одна із різновидів комп'ютерних ігор, пов'язаних із пригодами [3]. Це детектив, у процесі якого розгадується таємнича діяльність як найбільш вдалий спосіб використання Інтернету на уроках.

Процес створення вебквесту не завжди лінійний, але є певні кроки, які допоможуть створити власний. Нині в мережі Інтернет існують спеціальні сайти для створення і використання цієї технології, на яких можна знайти шаблони і детальну інструкцію з її створення (приклад найбільш популярного англomовного сайту для створення вебквестів)

Але можна цікаво провести урок у грі - головною метою якого є пошук виходу з класної кімнати. На виконання цього завдання чуємо, й бачимо

приблизно одне й те саме, при цьому графічний ряд фіксується на ключових моментах аудіоряду.

**Інтелект-карти** - досить поширена технологія критичного мислення. За визначенням, інтелект-карта (ментальна карта, карта розуму, або карта пам'яті, думок (англ. Mind map) - це діаграма, на якій відображаються слова, ідеї, завдання, або інші елементи, що розташовані радіально навколо основного слова або ідеї [4].

Основним напрямом є використання для генерування, відображення, структурування та класифікації ідей.

Застосування інтелект-карт у навчанні школярів може дати позитивні результати, оскільки діти вчать систематизувати, структурувати і запам'ятовувати ключову інформацію, а також відтворювати її в подальшому. Розумові карти допомагають розвивати креативне і критичне мислення, пам'ять, увагу учнів, а також зробити процеси навчання більш цікавими, результативними.

Мета створення карт може бути різною: запам'ятовування складного матеріалу, передача інформації, прояснення для себе якогось питання, їх можна використовувати у великій кількості різноманітних ситуацій: у професійній діяльності, навчанні, для індивідуального планування тощо [4].

**Хмара слів** (хмара тегів, або зважений список) - це візуальне відтворення списку слів. Виходять барвисті карти, і їх із легкістю можна зберегти для уроків або вставити в презентацію за новою темою.

Щодня сучасний учень має засвоїти цілий масив різних відомостей за шкільною програмою. І хоча для навчання є практично необмежені можливості доступу до інформації, доцільно використовувати на уроках метод графічної систематизації - хмару слів.

За допомогою хмар слів можна візуалізувати термінологію з певної теми у більш наочний спосіб [2]. Це сприяє швидкому запам'ятовуванню інформації. Використання сучасних програм створення таких хмар не забере багато часу, а навчання буде більш ефективним. Хмару слів можна легко згенерувати

власноруч, використовуючи спеціальні програми. Наприклад, програма \WordArt (Tagul) - багатофункціональний англomовний сервіс для створення хмар слів. З його допомогою можна створювати яскраві хмари різної форми.

Іншим методом візуалізації на уроці може бути **інфографіка**. Саме інфографіка є одним із новітніх методів, що відповідає тенденціям сучасного інформаційного середовища та широко використовується у сферах, пов'язаних із наданням інформаційного забезпечення діяльності людини [2].

Цінність цього методу полягає в глибокому осмисленні й подальшому різнобічному висвітленні явищ і подій, де за допомогою візуальної подачі інформації відбувається висока концентрація фактів, але не перенасичення ними [4]. Також застосування інформаційної графіки може бути викликано тим, що цей метод є доступним і прийнятним для викладу інформації учням, які отримують відомості швидко, із цікавістю та максимальною інформаційною ефективністю.

Створити власну інфографіку з «нуля» можна за допомогою графічних редакторів, але є й безплатні онлайн - ресурси для створення інфографіки. Вони мають десятки безплатних шаблонів на будь-яку тему, які можна редагувати, тому навіть із найбільш «далекого» до вашої теми зображення можна зробити потрібну візуалізацію. Також на безмежних теренах Інтернету можна знайти вже готові малюнки.

Також ми хочемо зазначити про нестандартні форми та методи роботи під час опрацювання нового лексичного матеріалу, а саме, робота з новою термінологією.

Сучасна комунікативна методика пропонує широке впровадження в навчальний процес активних нестандартних методів і форм роботи для кращого свідомого засвоєння матеріалу, зокрема індивідуальної, парної, групової і командної роботи. Для семантизації термінів із метою їхнього кращого запам'ятовування та подальшого застосування в актах комунікації пропонуємо учням цілу низку ефективних методичних прийомів, а саме: *мозковий штурм та розминку* (комплексну діяльність, спрямовану на підвищення зацікавленості й

створення мотиваційного середовища для учнів). Безумовно, вчитель має передбачити лексичні та граматичні труднощі текстів й усунути їх шляхом аналізу й виділення термінів із певної теми, їхню семантизацію, конструювання речень, складання й запис стислих текстів тезисного характеру з цими термінами тощо.

У процесі читання текстів пропонуємо також використовувати метод *«читання зигзагом»*, що передбачає поділ тексту на частини або використання різних текстів за тією ж тематикою. Уривки тексту роздають школярам для читання з подальшим обговоренням із метою з'ясування змісту всього тексту або висловлювання різних точок зору щодо прочитаного.

На етапі *«післячитання»* текстів для кращого засвоєння термінологічної лексики використовуємо *відповіді на запитання, правда/неправда, множинний вибір, заповнювання пропусків у реченнях, поєднання назв термінів із їхніми визначеннями* тощо. Запропоновані вправи належать до індивідуальної форми роботи над лексичним матеріалом, але доцільно використовувати форми парно.

У процесі спілкування учні навчаються вирішувати складні проблемні завдання на основі аналізу обставин і відповідної інформації висловлювати альтернативні думки, приймати виважені рішення й робити висновки. Вирішення таких лінгвістичних, комунікативних завдань здійснюється на основі умінь, навичок використання лексико-граматичних конструкцій із термінами.

На нашу думку, на завершальному етапі *«післячитання»* найбільш ефективними видами роботи є *завдання проблемно-пошукового характеру, які* спрямовані на обмін думками й вирішення проблем у процесі спілкування учасників навчальної ситуації та їх участі в різних диспутах.

Активна робота за методикою інтерактивного навчання з впровадженням *дискусії та рольової гри* створює умови для моделювання мовленнєвих ситуацій, що допомагає дітям автоматизувати вживання термінологічної лексики.

**Висновки.** Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що

медіаурок іноземної мови - це гіперсистема, що реалізує різноманітні методи та прийоми, удосконалює, оптимізує використання традиційних методів і засобів навчання, задовольняє вимоги сучасного інформаційного суспільства, і саме учитель має дати учневі спеціальні пошукові знання, навчити навігації в інформаційному просторі, тобто формувати діяльнісно-ціннісний підхід до освіти й самоосвіти.

Результатом медіаосвіти має бути підвищення рівня медіакомпетенції, яка полягає в сукупності мотивів, знань, умінь і можливостей, що сприяють добиранню, використанню, критичному аналізу, який доступний для викладу інформації учням, які отримують відомості швидко, із цікавістю та максимальною інформаційною ефективністю [4].

### Література

1. Дев'ять онлайн-інструментів для організації цікавих практичних робіт зі школярами. Знахідки для творчого вчителя. URL: <https://naurok.com.ua/post/9-onlayn-instrumentiv-dlya-organizaci-cikavih-praktichnih-robit-zi-shkoiyararni>
2. Іванов В., Волошенюк О. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник. URL: <http://www.aup.com.ua/uploads/momg.pdf>
3. Найдьонова Л. Медіаосвіта в Україні: особливості реалізації соціально-психологічної моделі. URL: <http://www.academia.edu/>
4. Радченко І. Майстер-клас: мультимедійні жанри. *Українська мова та література в середніх школах, гімназіях ліцеях та колегіумах*. 2008. № 10. С. 8-17.
5. Сторітеллінг як метод навчання. URL: <https://www.creativeschool.com.ua/storytelling/>
6. Сухарева І. А. Медіа-урок української мови як елемент медіаосвіти в Україні. URL: <https://informatika.udpu.edu>.
7. Федоричак В. 10 порад по створенню інфографіки та інструменти, які вам у цьому допоможуть. URL: <https://lemarbet.com/ua/razvitie-intemet-magazina/10-sovetov-po-sozdaniyoi-infografiki-i-podborka-instrumentov>

## ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИКИ ЩОДО СТВОРЕННЯ КРЕАТИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ВІЙНИ

**Т.М.Вівсюк,**

*вчитель математики*

*Нерубайського академічного ліцею №1,*

*Нерубайської сільської ради,*

*Одеського району Одеської області*

Сьогодні освітній процес відбувається у незвичних для усіх умовах. Це, звичайно, виклик і для дітей та їх батьків, і для вчителів. Усі учасники навчального процесу переживають стрес та тривогу. Постійний страх, панічні атаки, нервова напруга, відсутність спілкування, невизначеність у завтрашньому дні, зміна настрою, проблеми зі здоров'ям, неможливість впливати на ситуацію, апатія – все це призводить до травмування кожної особистості. Варто усвідомити, що зараз учні не відчувають себе у безпеці та не можуть контролювати ситуацію, що звісно впливає на їхню розумову діяльність, активність та емоційний стан. Тож потрібно, щоб уроки були змодельовано зовсім по іншому.

Водночас. значення математичної освіти під час війни обумовлюється такими чинниками:

1) Здатність аналізувати, критично мислити найкраще розвивається в процесі навчання математики. В сучасних умовах, коли війни супроводжуються пропагандами, важливо, щоб людина вмiла перевіряти та співставляти факти, аналізувати, робити власні висновки, наводити контрприкладі тощо;

2) Після війни потрібно буде відбудовувати економіку, що неможливо зробити без ґрунтовних знань з математики майбутнього покоління;

3) Тривалі перерви у вивченні математики призводять до втрати певних навичок. Найпродуктивним є систематичне навчання математики;

4) Математичний апарат є необхідним для вивчення й інших галузей. Без наявності певного рівня математичних компетентностей учнів ускладнюється вивчення інших галузей у подальшому;

5) На вивчення математики припадає 3- 9 годин на тиждень. Тобто, до війни учні найчастіше зустрічалися з учителем, він знав учнів досить добре (іноді як і класний керівник), досить часто за рахунок цього може надати суттєву психологічну підтримку учням [2].

Не варто сподіватися, що невдовзі навчання повністю відновиться у традиційному форматі (адже, вже третій рік навчання відбувається в змішаному форматі: спершу через коронавірус, тепер через війну, а потім точно буде відбудова). Скоріше за все, змішане навчання буде завжди виористовуватися в освітньому процесі. Доцільно знайти шляхи вирішення проблеми. Тобто, вчителям математики доцільно надати методичні рекомендації щодо організації навчання математики зараз, щоб воно було цікавим, продуктивним і не так виснажувало всіх учасників навчального процесу.

Враховуючи особливі освітні умови, наведемо деякі рекомендації щодо організації навчання математики під час війни.

1. Доцільно насамперед з'ясувати, де перебуває дитина. Це допоможе вчителю у подальшому спланувати свою діяльність і краще розуміти поведінку своїх учнів. Пропонуємо провести опитування у чаті класу. Місцеперебування учнів визначає можливість їх навчання на даний час. Доцільно періодично проводити такі опитування, оскільки ситуація може постійно змінюватися. Крім того, бажано на початку року з'ясувати у батьків, чи є учні, що мають ПТСР (пост травматичний стресовий розлад).

2. Перші тижні нового навчального року доцільно присвятити повторенню. Події, свідками яких стали учні, спричинили стрес. Перший тиждень — адаптація до нових умов. Цей тиждень потрібен, щоб адаптувалися учні, вчитель, щоб вчитель зміг простежити закономірності виходу всіх або частини учнів на синхронні онлайн - уроки і спланувати свою роботу надалі. Другий тиждень буде



більш продуктивний, бо склад класу стане стабільнішим і можна буде досягнути кращих результатів у повторенні, приділяти увагу повторенню.

3. На перших уроках необхідно виробити та обговорити з учнями алгоритм дій у разі повітряної тривоги. І кожен урок розпочинати з коротких правил, як мають діяти учні. Якщо йдеться про традиційне навчання, то в учнів можливі різні реакції на сирену (відчуття холоду, тремтіння, скутого тіла тощо). Одним із найдієвіших прийомів саморегуляції при підвищеній тривозі у зв'язку з збудженням під час сирени є відтворення її своїм голосом. Дозвольте учням (особливо перші рази) з певного встановленого вчителем моменту супроводжувати цей звук власним голосом. Це може бути іронічний звук, він може бути зі своєю мелодією чи може бути зовсім своїм буркотінням «собі під ніс». Це можна робити як під час сирени так і після неї — наприклад зробити конкурс на самий смішний чи самий злий, чи самий незвичний тип сирени (тобто кожен вигадує свій звук, який йому до вподоби). Якщо ці голосові вправи з'єднати з будь-якими активними рухами у бомбосховищі, то позитивний вплив буде більш виражений.

Таким чином людина отримує контроль над стресовою ситуацією і легше повертається в стан спокою, оскільки нервова система може себе врегулювати завдяки цим простим прийомам. Також повільне дихання та ковтання (навіть жуйка чи невеличкі ковтки води) є універсальними та дієвими засобами, які врегулюють збуджену нервову систему.

Якщо ж іде мова про дистанційне навчання, то тут дуже важлива ще й робота з батьками. Під час синхронних онлайн - уроків математики неодноразово може звучати сирена, чути вибухи, крики тощо... Доцільно порекомендувати батькам, щоб, за можливості, вони створили безпечне місце для дитини саме на час уроків. Наприклад, учні можуть одразу спускатись у бомбосховище, якщо там є інтернет, або розпочинати урок одразу в приміщенні без вікон, що оточене двома стінами з усіх боків.

4. Дистанційне навчання може містити асинхронну і синхронну складові. Але потрібно розуміти, що учні потребують зараз синхронної складової (а саме

спілкування зі знайомими учнями, вчителями). Оскільки під час синхронного онлайн - уроку учні можуть як приєднуватися, так і від'єднуватися, то кожен урок фактично має містити як синхронну (онлайн - урок в режимі реального часу), так і асинхронну складову (самостійне ознайомлення з теорією і розв'язування вправ за допомогою підготовлених учителем матеріалів чи з використанням різноманітних онлайн - платформ) [2].

Синхронні онлайн - уроки можуть записуватись учителем і надаватися всім учням класу до них доступ для повторного перегляду. Але у такому випадку ці файли краще не висилати у чат, а одразу завантажувати на YouTube, робити його доступним лише за посиланням і давати учням посилання на це відео. Варто зазначити, що запис відео завжди знижує активність учнів на синхронних уроках. Тож, доцільно, хоча б на перший час, відмовитися від саме такого формату взаємодії [1].

На кожному уроці доцільно відводити час на повторення вже вивченого матеріалу. Повторення матеріалу рекомендується робити у різних формах (бесіди, опитування, вікторини, тестові роботи навчального характеру, доповіді тощо).

Деякі вчителі під час дистанційного навчання впродовж 2 семестру 2022 року висилали записи проведених уроків, що надало змогу переглядати їх у зручний для кожного з учнів час.

5. У більшості учнів спостерігається регрес, тож розв'язування задач варто почати з дуже простих для учнів. І навіть на простих задачах доцільно залучати учнів до моделювання (створення скороченого запису умови задачі, малюнку, таблиці чи схеми). Дуже важливий зворотний зв'язок: сигнальні картки, опитування, перевірка завдань, аналіз роботи над помилками.

6. Варто враховувати, що учням все складніше і складніше дається зараз розв'язування задач. Пропонуючи завдання на відпрацювання застосування формул, можна навіть розміщувати підказки чи формули на дошці чи слайді.

7. Для збереження мотивації та активності учнів під час дистанційного навчання потрібно забезпечувати динаміку синхронних онлайн - уроків. Бажано

пропонувати учням різноманітні, але не важкі завдання в різних формах. Доцільно пропонувати значну кількість усних завдань. Це можуть бути завдання на знаходження зайвого, на знаходження помилки вже в готових міркуваннях чи способах розв'язання, на озвучування різних способів розв'язання задачі тощо.

Необхідно виористовувати різноманітні електронні платформи, що надають одразу зворотній зв'язок учням, дають змогу вчителю бачити статистику проходження уроків чи вправ учнями. Крім того певна частина завдань мають бути присвячені повторенню раніше пройденого матеріалу.

8. Зараз учням дуже не вистачає комунікації з однолітками. Тож, під час навчання (чи то традиційного, чи то дистанційного) важливо пропонувати роботу в парах і групах. У дистанційному форматі поділ на класи і групи можна здійснити за допомогою сервісу Zoom. У парі і групі учні можуть ознайомлюватися з новим матеріалом, обговорювати чи застосовувати його, розв'язувати різноманітні завдання тощо.

9. Якщо на уроці вчитель пропонує громіздке завдання, то бажано, щоб його розв'язували декілька учнів (ланцюжком). У такому випадку більша кількість учнів є активними. Крім того, такі завдання можна розібрати з учнями на уроці (але не записувати), запропонувати записати їх розв'язання як домашнє завдання. Але за цих умов на наступному уроці учні мають мати змогу звірити своє розв'язання з іншими (наприклад, з тим, що вчитель виведе на слайд).

10. Обсяг домашніх завдань зараз має бути дуже виваженим. Для підвищення мотивації можна пропонувати учням творчі завдання на конструювання, розвивати в них процеси самоконтролю.

11. Обов'язковим компонентом закінчення уроку має стати рефлексія, за допомогою якої вчитель зможе з'ясувати рівень розуміння класом теми, виокремити учнів, яким потрібна допомога та скоригувати свою методику. Наприклад, учитель може запропонувати учням поставити точку на мішені, що характеризуватиме його діяльність на уроці.

12. Необхідно створювати **креативне освітнє середовище** для навчання. Поняття креативність, в основі якого покладено слово «creative», що

перекладається, буквально, як творча, новаторська діяльність. Це новітній термін, яким окреслюються «творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей, що входять в структуру обдарованості як незалежний фактор [3].

За словами американського психолога А Маслоу: «Креативність – це творча спрямованість, яка від народження властива усім, але вона втрачається більшістю під впливом сформованої системи виховання, освіти та соціальної практики» [1].

Креативне навчання – це процес постійної співпраці вчителя та учня. Навчальний процес організовується як живий контакт партнерів, зацікавлених один у одному та в справі, якою вони займаються разом.

Розвиток креативних творчих здібностей на уроках математики – це розвиток математичних здібностей: здатність до формалізації математичного матеріалу, відокремлення форми від змісту, абстрагування від реальних ситуацій і їх кількісних відношень та просторових форм;

оперування структурами відношень і зв'язків; здатність до узагальнення матеріалу; здатність до оперування числовою і знаковою символікою;

здатність до логічних міркувань, пов'язаних з потребою доводити, робити висновки;

здатність до скорочення процесу міркувань;

здатність до переходу від прямого до оберненого ходу думки;

гнучкість мислення незалежно від впливу шаблонів [4].

Завдання креативного навчання – формування особистості з гнучким розумом; розвиненими потребами до подальшого пізнання та самостійних дій; певними навичками та творчими здібностями.

Креативне навчання – основа формування творчої особистості, яка має внутрішні передумови, що забезпечують її творчу активність, тобто не стимульовану зовнішніми факторами.

Можна почути, що математика складна, суха й нецікава наука. Людей, які люблять математику це вражає й ображає. Математика сувора, але прекрасна й

глибока, як чиста криниця. А завдання учителя полягає в тому, щоб розкрити перед учнями її емоційний бік, чуйну і вродливу стать.

У сучасній методиці навчання математики існує принцип, зміст якого розкриває відомий афоризм: «Краще розв'язати одну задачу кількома способами, ніж кілька задач одним». Таким чином творче, продуктивне навчання переважає репродуктивне.

Ми у дослідженні працюємо саме над розвитком логічного мислення учнів, творчих здібностей, умінням критично мислити. Всі ці завдання ми реалізуємо шляхом використання елементів розвиваючого креативного навчання на уроках математики. Специфіка предмета математики створює найбільш широкі можливості для цілеспрямованого формування не тільки практичних, але й інтелектуальних умінь для досягнення тих навчально-виховних цілей, які постають перед сучасною школою.

**Висновки.** Творче мислення, креативність, безсумнівно, є дуже корисними навичками сучасної людини. Адже, чим більш нестандартним є життя, тим цікавіше жити. Здатність мислити нешаблонно робить нас дотепними, винахідливими, успішними, щасливими. Ми також надали методичні рекомендації вчителям щодо проведення уроків математики під час воєнного часу. Навряд чи ситуація покращиться зараз, під час повномасштабної війни, коли уроки перериваються через повітряні тривоги чи відключення електроенергії.

За спостереженнями вчителів саме війна, а не дистанційне навчання вплинула на те, що діти стали менш сконцентрованими, швидко стали забувати матеріал та потребують постійного повторення тем. Зважаючи на освітні втрати, спричинені війною, та непрості умови навчання, деякі освітяни пропонують переглянути підходи до навчання школярів – це перспективи наших подальших досліджень.

## Література

1. Давидов В., Матюгін І. Ейдетика на допомогу вчителю. *Професійна освіта*. 2011. №12. С.23-29.

2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Освіта ,2004. С.89-109.

3. Дичківська І.М. Основи педагогічної інноватики: навч.посіб. Рівнен.держ.гуманіт.ун-т. Рівне, 2017. 231с.

4. Дубасенюк О.А. Інноваційні основні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2019. С.14-47.

## **РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ**

**О.І. Квасевич**

*вчитель історії та громадянської освіти*

*Нерубайського академічного ліцею №1*

*Нерубайської сільської ради*

*Одеського району Одеської області*

В умовах збройної навали Російської Федерації та анексії українських територій, путінський режим особливу роль приділяє фальсифікації історії та пропаганді нав'язування «руського мира». Під час теперішньої важкої війни, за умов протистояння агресивній антиукраїнській пропаганді, особливе значення має збереження та розвиток української історичної освіти та подальше формування в української учнівської молоді критичного мислення, патріотизму, усвідомлення загальнолюдських цінностей [7].

Вчителі історії сьогодні відповідальні за розвиток в учнів критичного та системного мислення, медіаграмотності.

Критичне мислення, вміння ставити ефективні запитання та формулювати оригінальні рішення, не може вважатись додатковою або неважливою компетенцією людини у XXI столітті. Для розв'язання серйозних проблем сучасності (війна, глобальне потепління, економічні кризи, дефіцит їжі і води, пандемій тощо) потрібні значні інноваційні зрушення, а отже — розвинене

незалежне мислення людей. Швидкий розвиток технологій також вимагає, щоб учні, студенти не лише опанували нові складові знань, умінь, навичок, а й постійно оцінювали результати й наслідки власних дій та поведінки.

Сучасні учні мають не лише знати, розуміти провідні наукові ідеї та концепції, а й бути мотивованими мислити критично. Потенціал критичного мислення людини стає основою для забезпечення якості її життя, її життєвого успіху. Про це зазначається у державних документах останнього часу щодо освіти в Україні [4]

Світовий досвід доводить ефективність запровадження технології критичного мислення у навчання різних предметів, що дозволяє учням поглибити розуміння змісту, сформувати більш адекватну та цілісну картину світу, розвинути звичку вдумливого самостійного пізнання. Залучення учнів до критичного мислення на уроках історії є не лише можливим, а й вкрай необхідним для досягнення програмових завдань предмета. Сучасне навчання історії не може бути визнано якісним, якщо учням не пропонується висловлювати та ставити під сумнів власні припущення та судження, аналізувати суспільні міфи та стереотипи, оцінювати достовірність історичних текстів, документів, візуальних та матеріальних джерел. Здатність вирізняти фейки й інформаційні маніпуляції постмодернового суспільства може бути сформована в учнів лише за умови системного навчання критичного мислення. [1].

Сьогодні на уроках історії вчитель може використовувати різноманітні інформаційні ресурси. Візуальні історичні джерела, аудіо-, відео-електронні (он чи офлайн) матеріали, соціальні додатки, беззаперечно, зацікавлюють учнів до історичного матеріалу. Проте, одним з головних «інструментів» учителя залишається підручник.

Ми хочемо у дослідженні зазначити про навчання учнів критичного читання на уроках історії, адже процеси інформатизації суспільства, збільшення з кожним роком кількості текстової інформації, пред'явлення нових вимог до її аналізу, систематизації та швидкості її переробки орієнтують вчених, практиків у галузі освіти перед необхідністю розробки нових підходів до навчання

читанню на уроках історії. Діяльність людини у багатьох сферах сьогодні залежить від її поінформованості та здатності ефективно використовувати наявну інформацію [3].

Нові умови створюють залежність поінформованості однієї людини від інформації, набутої чи створеної іншими людьми. Тому вже недостатньо вміти самостійно освоювати та накопичувати інформацію. Запорука успіху — в умінні здобувати інформацію з різних джерел, представляти її в зрозумілому вигляді і вміти ефективно використовувати. Проблема навчання читання історичного матеріалу стає найбільш актуальною в світлі модернізації загальної середньої освіти в Україні.

Читання слід розглядати як важливу здатність людини працювати з інформацією, яка повинна вдосконалюватися протягом усього її життя в різних ситуаціях діяльності та спілкування, тому технічну сторону читання слід розглядати як підпорядковану першій (смісловій), яка обслуговує її. Здатність до осмисленого читання, читання у широкому сенсі як частини функціональної грамотності людини [3].

Критичне читання означає уважне, активне, рефлексивне, аналітичне читання. Воно створює основу для критичного мислення і дозволяє визначити валідність прочитаного у світлі наших попередніх знань та розуміння світу [2]. На практиці критичне читання та критичне мислення взаємопов'язані

Критичне мислення дозволяє стежити за розумінням під час читання. Якщо відчуваємо, що твердження автора смішні або безвідповідальні (критичне мислення), треба уважніше вивчати текст, щоб перевірити власне розуміння (критичне читання). І навпаки, критичне мислення залежить від критичного читання. Можна критично думати про текст (критичне мислення), зрештою, лише якщо ви його зрозуміли (критичне читання). Щоб прийняти або відхилити ідеї прочитаного, треба знати, чому так. Тільки тоді можна зрозуміти та поважати погляди інших людей. Отже, саме тому слід навчати учнів читати критично.



Завдання вчителя інтегрувати в уроки історії навчання учнів критичного читання, тобто формувати у них усвідомлених спеціальних стратегій читання — складних алгоритмізованих навичок, що читачі використовують у процесі осмисленого читання. Такі стратегії дозволяють учневі у процесі читання:

- встановлювати зв'язки. Критичні читачі актуалізують та використовують у процесі читання попередні знання та досвід, зв'язок між написаним словом та власним життям;

- ставити запитання, учні мають ставити різні типи запитань до, під час та після читання. Вони піддають сумніву думки автора, факти, проблеми та ідеї в тексті. Постановка запитань — це стрижень осмисленого читання:

- візуалізувати прочитане. Вчитель має стимулювати вміння учнів створювати візуальні образи у своїх думках на основі слів, прочитаних у тексті, бо створені ними картинки, схеми чи графіка покращують їхнє розуміння прочитаного;

- підсумовувати прочитане. Учні мають вміти поєднувати факти чи ідеї тексту з попередніми знаннями та власними запитаннями, щоб зробити висновок щодо основної теми чи ідеї в тексті або передбачення тенденцій розвитку та ін. ;

- синтезувати інформацію тексту, поєднуючи нову інформацію з наявними знаннями, щоб сформулювати оригінальну ідею або інтерпретацію;

- визначати важливість, значення. Учні мають вміти відбирати саме ті частини тексту, які дозволяють визначити значення події чи ідеї автора документу;

- уточнювати, корегувати власні думки на основі інформації тексту, які необхідні для її осмислення та оцінки [3].

Щоб навчити учнів читати критично, вчитель має використовувати спеціальні інтерактивні методи, які дозволяють учням опанувати необхідні вміння. Більшість інтерактивних методів досить прості, наприклад, «Кошик ідей» або «Читання з зупинками». Але у старшій школі варто навчати учнів за допомогою більш складних методів, що можуть сприяти формуванню в учнів зразу певної сукупності умінь, як наприклад «Смислове згортання»[6].

Основа всієї роботи з осмисленого читання тексту — народження в свідомості учня запитань до тексту та пошук відповіді на них. У неявній, прихованій формі запитання і відповіді на них містяться в будь-якому тексті. З виникнення в учня запитання починається робота самостійної думки, що веде до знаходження власної відповіді. Однак здатність, читаючи, вести діалог з автором через текст не завжди виникає самостійно — у більшості учнів її необхідно формувати в процесі спільного читання тексту вчителя з дітьми. Поступово це стане потребою та звичкою, стилем читання учня.

Найважливішим етапом опрацювання нової інформації є післятекстова діяльність учнів. Її основна мета — сприяти досягненню учнями розуміння тексту у цілому, коригування читацької інтерпретації, доведення читацьких вражень до рівня закінченої думки. Наведемо зразки етапів читання історичного матеріалу, завдань та інтерактивних методів навчання на уроках історії.

<b>Етап читання</b>	<b>Завдання етапу учням</b>	<b>Методи</b>
Дотекстовий	Актуалізують попередні знання і досвід Створюють глосарій тексту Мають змогу орієнтуватись в особливостях тексту Визначають цілі читання Обирають спосіб читання Підвищують мотивацію до читання	Опрацювання заголовків Кошик ідей Кластер Мозковий штурм Читання з передбаченням Передбачення на основі опорних понять Істинні й хибні висловлювання Чи вірите ви? Дерево передбачень Мозковий штурм
Текстовий	Уважно, глибоко, сконцентровано читають текст Вичитують інформацію з кожної одиниці тексту Ведуть діалог з текстом і автором через текст	Читання з позначками Читаємо у парах/ узагальнюємо в парах Спрямоване читання Смислове згортання (G.S.R.) Тонкі і товсті запитання

	(знаходять у тексті прямі і приховані авторські запитання. ставлять свої запитання, шукають відповіді на них) Глибоко розуміють текст Створюють його читацьку інтерпретацію	Три по два SQ3R Читання із зупинками Читання по абзацах тощо.
Післятекстовий	Поглиблено сприймають і розуміють текст у цілому Ставлять запитання до тексту в цілому, щоб зрозуміти авторську позицію, смисл поданої інформації Співвідносять читацькі інтерпретації (тлумачення, оцінки) інформації з авторською позицією Формулюють і висловлюють особисті ставлення та оцінки	Запитайте в автора Залишіть за мною останнє слово Дискусія: усна, письмова Обговорення у загальному колі РАФТ «Де відповідь?» Кубик /Ромашка Блума тощо.

Таким чином, підкреслимо, що читати критично не обов'язково означає критично ставитися до прочитаного. І критичне читання, і критичне мислення не означають «критикувати» якусь ідею, чийсь аргументи чи текст, стверджуючи, що це чомусь неправильно або помилково [2].

Ми вважаємо, що критично читати означає фокусуватись на прочитаному, осмислювати та оцінювати його, ставлячи собі запитання: «Що автор намагається сказати? Який основний аргумент, який він висловлює? Які факти наводить?».

**Висновки.** Критично читати означає вміти зробити власні висновки, аргументовано оцінити прочитане, спираючись на розуміння й аналіз тексту. Бути критичним під час читання — це розвивати свої вміння зрозуміти будь-який

текст. Читаючи навчальний матеріал, ми стикаємось з авторським тлумаченням та думкою. У різних авторів природно будуть різні уподобання, тлумачення та інтерпретації. Ми маємо навчити учнів критично вивчати те, що вони читають, знаходити обмеження, упущення, невідповідності, неточності та аргументи проти положень автора тексту, який вони читають. У процесі навчання ми маємо приділити увагу розвитку в учнів розуміння різних точок зору та дати їм можливість винесення власних суджень на основі прочитаного.

Критичне читання - це означає вміти розмірковувати над тим, що зазначено в тексті; що він описує; стиль та структура написання; вид мовлення, що використовується, а також зміст у контексті ваших власних міркувань.

Отже, критичне читання й критичне мислення є основою професійного навчання та особистісного розвитку. Адже Україна опинилася на передовій лінії фронту боротьби за європейські людські цінності. Важливу роль у цій боротьбі має освіта взагалі та особливо *історична*, якій належить особлива роль у формуванні учнівства як свідомих громадян України.

### Література

1.Вагнер Т., Динтерсмит Т. Мистецтво навчати. Як підготувати дитину до реального життя. Київ : Наш формат, 2017. С. 5-13.

2.Кроуфорд А., Саул Е., Метьюз С., Макінстер Д. Методи викладання і навчання для розвитку критичного мислення учнів: науково-методичний посібник для вчителів загальноосвітніх навчених закладів. Київ: Плеяда, 2004, 152 с.

3.Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. Технології розвитку критичного мислення учнів. Київ: Плеяда, 2006. 220 с.

4.Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи.2017.URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf>

5.Освіта України в умовах воєнного стану (інформаційно-аналітичний збірник) Київ: Освіта, 2022. 358 с.

6.Пометун О., Гупан Н. Методика розвитку критичного мислення учнів ліцею на уроках історії: методичний посібник [Електронне видання]. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 250 с.

7.Як організувати викладання навчальних предметів в умовах воєнного стану: рекомендації Державної служби якості освіти – URL: <https://sqe.gov.ua/yak-organizuvati-vikladannya-navchaln/>

## **ВПРОВАДЖЕННЯ «ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ» У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ : ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В ШКОЛІ**

**О.В. Писарчук**

*вчитель української мови та літератури  
Нерубайського академічного ліцею № 1  
Нерубайської сільської ради  
Одеського району Одеської області*

*Війни виграють не генерали, війни виграють шкільні вчителі та парафіяльні священники.*

*Отто фон Бісмарк*

*Людам не те що позакладало вуха – людам позакладало душі .*

*Л. В. Костенко*

Сьогодні Україна переживає найважчі часи в історії. Ми є свідками жахливих і величних подій, які визначають подальшу долю людства.

Сучасні зміни та процеси, що відбуваються в нашій державі, мають величезний вплив на кожен галузь. Для наших громадян, які зазнають агресії, війна – це трагедія та виклик. Руйнується звичайне життя. Кожному з нас доводиться приймати непрості рішення. Кожен день приносить нові випробування та труднощі. Війна змусила переглянути основні життєві принципи кожного українця. Це є важкі, але важливі часи. Війна змінила й шкільне життя та викладання. Вчительство одразу зрозуміло, що навчання має змінитися з 24 лютого 2022 року. Ми, вчителі, повинні дати настільки професійну освіту, щоб попередити війну.

Саме вчитель формує волелюбне суспільство, світоглядні позиції громадян.

Сьогодні навчання відбувається у незвичних для усіх умовах. Це, звичайно, виклик і для дітей та їх батьків, і для вчителів. Усі учасники навчального процесу переживають стрес та тривогу, а найбільше - діти. Вони не завжди розуміють, що відбувається. Тому, вчитель має перемістити увагу з академічних успіхів на підтримку та нормалізацію психічного стану здобувачів освіти.

Найбільш простий спосіб допомогти заспокоїтись нашим дітям – це демонстрація власного спокою. Ми на уроках дітям даємо можливість висловитися, для того, щоб знизити тривожність. Вислуховуючи дітей про їхній сум чи злість, спрямовуємо їх увагу на гарні новини, адже щодня можна знаходити щось позитивне.

Нинішня ситуація позначається на поведінці учнів, на їх здатності засвоювати матеріал. Стрес вплинув на увагу, пам'ять, зосередження. Ми, вчителі, повинні ставитися до цього терпимо та з розумінням. Ні у якому разі не можна докоряти дітям.

Але, думаючи про дітей, ми повинні проявити турботу про себе: вдосконалювати власний запас знань, задовольняти свої базові потреби, подбати про безпечне місце для себе для проведення уроків, розробити алгоритм дій під час повітряної тривоги. Під час повітряної тривоги ми повинні демонструвати дітям впевненість, акцентуючи увагу не те, що йдемо до безпечного місця.

Учні мають зрозуміти те, що щодня ми маємо виконувати соціальну, фізичну та пізнавальну задачі: підтримувати спілкування з родичами та знайомими; намагатися рухатися, щоб стабілізуватися; жартувати з учнями, посміхатися до них, викликати посмішку у відповідь.

Дотримання цих простих правил та порад допомагає зберегти нормальний емоційний стан наших дітей. При збереженні емоційного стану дітей ми зможемо усе надолужити.

Ми, вчителі та здобувачі освіти, сьогодні є учасниками переходу до моделі освітнього процесу, яка поєднує можливості традиційної та електронної форм навчання.

Наш освітній світ — «змішаний», переважає віртуальне середовище. Хоча педагогічні технології ніколи не замінять вчителя, але педагоги все більше й більше вимушені використовувати сучасні технології.

Змішане навчання є ключем до змін. Освіта орієнтується на технологіях, які формують в учнів уміння вчитися, оперувати та управляти інформацією швидко приймати рішення [3].

Отримуючи інформацію пасивно в умовах традиційних форм та методів навчання, учні не вміють самостійно її здобувати. Тому розвиток комп'ютерних технологій став перспективною основою для розвитку сучасної системи освіти.

Кожен шкільний предмет суттєво впливає формування людини як особистості. Нові інформаційні технології відкривають учням доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають нові можливості для творчості [2].

Освіта дає учням життєздатність, гнучкість мислення, стійкість, поєднує навички критичного мислення та навичок вміння втілити ідею в реальний матеріал. Широкомасштабний розвиток педагогічної співпраці, активізація та індивідуалізація навчання, використання креативних технологій навчання змінило роль і місце викладача в навчальному процесі. Він вчиться сам і вчить учнів вчитися.

Сучасна освіта враховує те, що діти повністю володіють мобільними технологіями, інтернетом, соціальними мережами. Новітні технології стають серйозними інструментами освітнього процесу. У дослідженні зазначимо деякі з них [1].

**Персоналізоване навчання (Personalized Learning)** - передбачає орієнтацію на інтереси учнів і вибудовування освітньої траєкторії навколо них. Матеріали, темп, структура та цілі навчання можуть відрізнятися в залежності від освітніх потреб школяра.

Самостійне навчання - це процес отримання знань, при якому учень сам приймає рішення, без сторонньої допомоги, формулює цілі, яких хоче досягти,

визначає людські та матеріальні джерела знань, вибирає й здійснює освітню стратегію, оцінює отримані знання.

**Перевернутий клас (Flipped Classroom)** - це така педагогічна модель, в якій типова подача лекцій і організація домашніх завдань представлені навпаки. Учні дивляться вдома короткі відео-лекції, в той час як в класі відводиться час на виконання вправ, обговорення проєктів і дискусії. Відео-лекції часто розглядаються як ключовий компонент в перевернутому підході, такі лекції в даний час або створюються викладачем і розміщуються в інтернеті, або зберігаються в якомусь онлайн-файлообміннику.

**Мобільне навчання (Mobile learning)** - це можливість отримувати навчальні матеріали на персональні пристрої - КПК, смартфони та мобільні телефони. Спеціальні програми для мобільних пристроїв з посиланнями на освітні сайти роблять доступним будь-який освітній матеріал.

**Гейміфікація (Гейміфікація) (Gamification)** - перенесення ігрових технік і методик в неігрові області.

**Диференційоване навчання (Differentiated Learning)** - організація навчального процесу, при якій враховуються індивідуально-психологічні особливості особистості, формуються групи учнів з різним змістом освіти,

**Змішане навчання (Blended learning)** - це освітня технологія, що поєднує навчання з участю викладача (обличчям до обличчя) з онлайн-навчанням, що припускає елементи самостійного контролю учнем шляху, часу, місця і темпу навчання, а також інтеграцію досвіду навчання з викладачем і онлайн. “Змішане навчання” – це не про технології, а про те, як спроектувати свій клас (наповнення уроку, фізичний простір) так, щоб урахувати потреби кожного учня (темп навчання, складність і обсяг матеріалів, формат взаємодії, тощо) [2].

Змішане навчання – це спроба персоналізувати освіту й вирішити проблему з мотивацією учня. Змішане навчання є потребою в розширенні навчальних ресурсів та покращення умов праці вчителів. Це також спроба залучення батьків до навчання та подолання «цифрової» прірви.



Із впровадженням моделі змішаного надання перед педагогами постали нові завдання щодо індивідуалізації навчальної діяльності. Таким чином вчитель стає не просто « носієм знань », а фахівцем з управління діяльністю учнем.

Технологія змішаного навчання включає в себе багато інтерактивних методів, форм і прийомів, використання ІКТ, навчальних ресурсів, електронних підручників та вчить учнів працювати з новітніми розробками. Це все сприяє розвитку критичного мислення в учнів, виробленню необхідних навичок, які відповідають формуванню потреби і спроможності навчатися впродовж життя через зміст навчального предмету.

Якісне змішане навчання – це врахування індивідуальних потреб кожного учня, а не цілого класу загалом. Кожна дитина має навички, інформацію, які допоможуть їй в управлінні власним процесом навчання.

Змішане навчання дає змогу вчителю відходити від установки: «Я в класі головний» і давати учням більше свободи та можливостей управляти власним процесом навчання [2].

Ми на уроках більше пропонували групову роботу та завдання, які передбачали самостійне вивчення з урахуванням певних потреб учнів (деяким дітям потрібно більше часу на освоєння матеріалу, але це не означає, що вони менш здібні за тих, хто виконує завдання швидше). Пробували складати індивідуальні плани навчання разом із дітьми, урізноманітнювали завдання та проводили ігри-симуляції.

До сучасного учня НУШ пред'являє нові вимоги: відкритість до нових змін, вміння отримувати знання, вміння працювати в команді. Інструментами виконання цих вимог є навчання, яке засноване на майстерності, персоналізація, цілепокладання, особиста відповідальність дитини за результати навчання, проектна робота, колективно-розподілене навчальне середовище.

Ідеальним змішаним навчанням є така освітня програма, яка поєднує навчання з участю вчителя, онлайн-навчання та інтеграцію досвіду навчання. При цьому онлайн-середовище має свої завдання: мотивація, персоналізація повинна

відповідати певним вимогам – адаптивності, автономності, миттєвому зворотньому зв'язку, а вчитель при цьому є наставником учнів [2].

Ми хочемо зазначити у дослідженні, що також доцільними були на уроках української мови консультації з дітьми, інтегровані уроки, навчальні заняття-бесіди, полілоги та творчі заняття. Приділялася увага роботі в асинхронному режимі: робота з онлайн-ресурсами (наприклад, «Всеукраїнська школа», «На урок», «Всеосвіта» тощо); спілкування у месенджерах ( Telegram, Whats App, Viber); виконання учнями вправ та завдань, що передбачали психологічне розвантаження.

Завдання передбачали читання літератури, перегляд фільмів, прослуховування аудіо книг, малювання та інші творчі заняття, що сприяли зняттю психічного та емоційного напруження .

Орієнтування на види мовленнєвої діяльності, а не на конкретні теми чи твори сприяли підтримці ініціативності, самостійності та відповідальності учнів.

Українська література – невичерпне джерело народної мудрості, літературні персонажі є прикладом найвищих моральних чеснот. Ми у дослідженні намагалися акцентувати увагу на позитивних рисах головних героїв та розвивати їх у дітей: оптимізм, патріотизм, товарицькість, відповідальність, чесність, відкритість, готовність бути корисним іншим. На уроках української мови та літератури засобами художнього слова ми формували відданих патріотів, інноваторів, цілеспрямованих особистостей.

Активність, самостійність, творчість, здатність адаптуватися до стрімких змін у світі стають найважливішими на сучасному етапі історичного розвитку. Їх формування вимагає нових підходів до процесу навчання. І одним із способів розв'язання цього завдання є впровадження **інтерактивних технологій** у сучасному освітньому просторі [2].

У своїй педагогічній практиці використовували інтеграцію окремих елементів таких сучасних технологій навчання, як: проєктне навчання, інтерактивна технологія, особистісно зорієнтоване навчання.

Коллективна діяльність учнів у процесі пізнання та засвоєння літературного матеріалу передбачала індивідуальний внесок кожного в навчальний процес, обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. При цьому на уроках панувала атмосфера доброзичливості та взаємної підтримки. Вона створювала умови, за яких учні не лише здобували нові знання, а й розвивали свою пізнавальну діяльність, співпрацювали.

Інтерактивна діяльність ґрунтувалася на діалогічному спілкуванні, яке сприяло взаєморозумінню та взаємодії. Учні перебували у режимі бесіди, діалогу із літературним героєм, критиком, реальним товаришем, вчителем.

При використанні інтерактивної технології до роботи долучалися усі учасники освітнього процесу. Клас ділився на підгрупи, створювалася атмосфера довіри, природності, невимушеності, приємної бесіди.

Для вирішення навчальних завдань використовували наступні інтерактивні форми: проведення відео – конференцій, «круглих столів», «мозкового штурму», дебатів, ділових й рольові ігор, навчальних групових дискусій.

На уроках української літератури новітні технології навчання спрямовані були на розвиток здатності бачити проблеми, виявляти суперечності, висувати оригінальні ідеї, аналізувати, інформацію, здійснювати пошук, дослідницьку роботу.

Оскільки головне місце посідає міркування, тому володіння аргументацією є необхідною передумовою істинності всіх тверджень учня. Нові технології навчання формують в учнів уміння уникати конфліктних ситуацій під час розв'язання суперечливих питань. Для цього використовували інтерактивні технології з використанням проблемних питань, наприклад:

**1. Бесіда за Сократом** (учні ставили проблемні питання та шукали шляхи їх вирішення).

**2. Ділова гра.** Відтворювалася поведінка та робота конкретних працівників (учителя, редактора, журналіста, перекладача).

**3. Дискусія.** Обговорення складної проблеми, пошук істини.

**4. Мозковий штурм.** Це – ефективний і добре відомий інтерактивний метод колективного обговорення. Він спонукав учнів розвивати уяву і творчість, відверто висловлювати думки, знаходити кілька рішень конкретної проблеми.

Особливо цінними були **уроки-диспути, уроки-дискусії**. Перед проведенням таких уроків учні знайомилися з правилами ведення дискусії. Наприклад, під час вивчення твору І. Котляревського «Наталка Полтавка» пропонували учням тему проблемної дискусії: «Щастя – не слова, не гроші, все це минає. Щастя – це друзі хороші, шана людська» (за твором І. Котляревського «Наталка Полтавка»).

Ми залучали учнів також до участі у позакласній діяльності: участь у шкільних святах; Шевченківських днях; виховних заходах, присвячених українській мові та літературі.

**Висновки.** Американський соціолог Елвін Троффлер стверджував: «У ХХІ столітті неграмотні не ті, хто не вміє читати й писати, а ті, хто не вміє вчитися, а ще - забувати те, чого навчився, й перевчатися».

Навчальними та інноваційними навичками учнів сьогодення є творчість, критичне мислення та вміння вирішувати проблеми.

Ми зазначаємо, що сучасному учню необхідні комунікативні навички та навички співробітництва: вміння працювати з інформацією, медіа та комп'ютерні навички, інформаційна грамотність; медіаграмотність; ІКТ-грамотність (грамотність у галузі інформаційно-комунікаційних технологій).

А також життєві та кар'єрні навички : гнучкість та пристосовуваність; ініціатива та самоспрямованість; соціальні навички та навички, пов'язані зі співіснуванням різних культур; продуктивність та вміння з'ясувати та враховувати кількісні показники; лідерство та відповідальність.

Для того, щоб працювати в інформаційну епоху, вони також мають вміти критично мислити, творчо вирішувати проблеми, зрозуміло пояснювати свою думку, засвоювати мінливі технології та орієнтуватись у стрімкому інформаційному потоці. Швидкі зміни в нашому світі вимагають від учнів бути

гнучкими, брати на себе ініціативу та бути лідерами, а також створювати щось нове та корисне.

### **Література**

1. Скиба М. Освіта ніколи не буде такою як до війни. Освіторія [Електронний ресурс ]. Режим доступу до ресурсу : <https://osvitoria.media>
2. Федусенко Т. Організація освітнього процесу під час вивчення української мови та літератури в умовах воєнного стану [ Електронний ресурс ]. Режим доступу до ресурсу: <https://naurok.com.ua › metodichni-rekomendaci-organ..>
3. Хіжінська Я. [Онлайн-урок в умовах війни: оцінки, домашні завдання, ресурси освіти \[ Електронний ресурс \]](https://osvitoria.media) Режим доступу до ресурсу: <https://osvitoria.media>
4. Як вчителю організувати свою роботу під час війни: рекомендації Державної служби якості освіти [ Електронний ресурс ]. Режим доступу до ресурсу: <https://sqe.gov.ua>

## **СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ВІЙНИ**

**Н.Г. Радецька**

*вчитель англійської мови*

*Нерубайського академічного ліцею № 1*

*Нерубайської сільської ради*

*Одеського району Одеської області*

Якісна освіта 21 століття в умовах глобальних змін має готувати учня до дорослого життя для того, щоб навчитися діяти у світі, що змінюється щодня та ще й в умовах війни. Коли кажуть, що вчителі повинні передавати знання та уміння із покоління в покоління, це означає, що метою людини є «шлях до будинку» та навчання допомагає їй пройти його. Сучасна освіта має давати учням життєспроможність, гнучкість мислення, стійкість, поєднувати навички критичного мислення та розвивати вміння втілювати ідеї в реальному житті [2].

Дуже важливо при цьому забезпечити права кожної дитини на здобуття якісної й доступної освіти. З'являється потреба в створенні у закладах освіти безпечного, комфортного та мотивуючого освітнього середовища.

Із початком війни безпека стала в пріоритеті для учнів та батьків, ніж якість отримання знань, але пізніше почали усвідомлювати важливість освіти. Сьогодні якісна українська освіта входить в пріоритети українського народу, задля того, щоб після перемоги наші діти стали «джерелом нового кращого майбутнього».

Освіта — це цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з отримання знань, умінь та навичок або щодо їх вдосконалення. До війни найбільшими проблемами в освітніх закладах було знеохочення, небажання учнів до пізнання та навчання [1].

З кожним роком все більша кількість дітей втрачала мотивацію до навчання в школі. Дитина з 6 до 10 років ще має наївну допитливість та інтерес. В підлітковому віці вона переставала цікавитися новим, якщо вчителі не надавали змогу дітям перейти до нової дослідницької роботи та отримати від цього насолоду. Вимушені карантини та війна заклали свої зміни в сучасну освіту.

Перед освітянами виникли проблеми, питання : чи навчалася дитина очно, змішано, дистанційно чи кілька місяців взагалі не мала доступу до освіти із-за відсутності мережі інтернету чи гаджету для навчання? Чи були поруч бої чи було безпечно? Чи мала дитина постійне бомбосховище для безпечного перебування чи повинні були виїхати з села чи міста в незнайоме місце? Якщо дитина виїхала за кордон, реалії життя в кожній країні інше, мова, культура та традиції стали зовсім новим досвідом. Українська школа ще довго буде мати справу з дітьми з дуже різним досвідом. Оскільки учні змінилися та й освіта вже ніколи не буде такою, як раніше.

Треба все це враховувати: через командну роботу, проєктну діяльність та цікаві ігрові технології можна мотивувати дітей до розвитку. Наприклад, завдання для дітей, які знаходяться за межами країни: попрохати порівняти

досвід навчання в різних країнах, представити роботу у формі есе, малюнків (артбуки, комікси), проєктів з обчисленнями, графіками, діаграмами.

У дітей в ході роботи розвиваються soft skills. Ми у дослідженні надаємо методичні рекомендації щодо розвитку цих навичок:

1) Прогалини в класичних знаннях треба компенсувати новими знаннями й навичками. Не зосереджуватися на прогалинах, а йти далі, робити акцент на тому, що опанували за цей час, давати позитивний зворотний зв'язок.

2) Тимчасово дорослі мають змінити погляд на якість освіти. Це більше не комплекс знань, які вдалося передати учням, а психологічно сприятлива атмосфера: чи знижується рівень стресу під час навчання, чи переходить у хронічну форму.

Освіта змінилася, формат навчання однозначно буде іншим. Освіта більше не має права бути консервативною, інерційною, інакше вона стане лише формальністю. Хочемо у дослідженні звернути увагу на недоліки дистанційного навчання: брак живого спілкування; невміння дітей самостійно вчитися; брак повноцінних дистанційних курсів на платформах шкіл (оскільки основним різновидом діяльності залишається синхронне навчання (ЗУМ-уроки), тоді як асинхронне навчання (самостійна робота) — без належного педагогічного супроводу) [2]

У Нерубайському аадемічному ліцеї № 1 активно використовується **змішане навчання**. Змішане навчання — це таке навчання, за якого частина пізнавальної діяльності учнів відбувається на уроці під безпосереднім керівництвом учителя, а інша — у самостійній роботі з електронними ресурсами [2].

Існують моделі змішаного навчання у ліцеї, такі як: ротаційна, гнучка та модель збагаченого віртуального середовища.

Перша модель ротаційна полягає в ротації різновидів діяльності учнів, тобто онлайн та офлайн. Суть моделі у тому, щоб дитина самостійно опрацьовувала матеріал вдома, а потім в школі обговорити дискусійні питання, проконсультуватися з вчителем та отримати додаткові навчання.

Друга модель з гнучкою, бо в ній учні працюють за індивідуально налаштованим розкладом. Вчитель виступає у ролі координатора та інструктора,

який надає свої консультації онлайн та офлайн. Тобто учень може, наприклад, паралельно з очним навчанням поєднувати зовнішні електронні ресурси чи онлайн курси. Таким чином, можна поєднувати різні види навчання для поглибленого вивчення предметів.

Третя модель збагаченого віртуального середовища передбачає основну роботу в режимі онлайн з додатковими заняттями для учня чи класу.

Слід не забувати, що в онлайн режимі навчаються не лише діти, але й вчителі. Саме для цього була створена велика кількість курсів, платформ для саморозвитку та вдосконалення своїх педагогічних навичок. Вивчення нових платформ, відео матеріалів, методів ведення уроків допомагають вчителям навіть в онлайн режимі створити комфортні умови навчання. Саме тому вчителі повернувшись у звичайний режим навчання зможуть використовувати отриманні навички роботи на онлайн ресурсах.

Хочемо у дослідженні зазначити про впровадження технологічних процесів Нової української школи у ліцеї. НУШ – це впровадження нових методів та технологій; принципово новий підхід до розуміння навчального процесу, який повинен виявлятися не лише у поясненнях вчителя, але й в активній мисленнєвій роботі на заняттях, в інтегрованій діяльності учнів[4].

НУШ допомагає вивчати предмети не лише в школі, але й у вихідні. Щоб реалізувати цю систему навчання були створенні інтерактивні вправи, імітаційні ігри, проблемне навчання, методи проєктів, контекстне навчання, комплексні дидактичні завдання, імітаційно-ігрове моделювання технологічних процесів тощо.

Саме у грі дитина стає наполегливішою та додає гра їй зусиль. Гра - це як «набір інструментів для вчителя», завдяки яким він може допомогти дитині швидко засвоювати інформацію та досвід в різних ситуаціях.

Л.А. Венгер вважав, що мета ігор навчити дітей поєднувати теоретичні знання з практичними, адже застосовуючи теоретичні знання під час розв'язання прикладних задач і практичної діяльності людина зможе навчитися новим навичкам та вмінням[2].



Український дослідник Ю.І.Федусенко [2] розділив дидактичні ігри на три категорії: комунікативні (мовна компетентність), соціальні та загальнонавчальні.

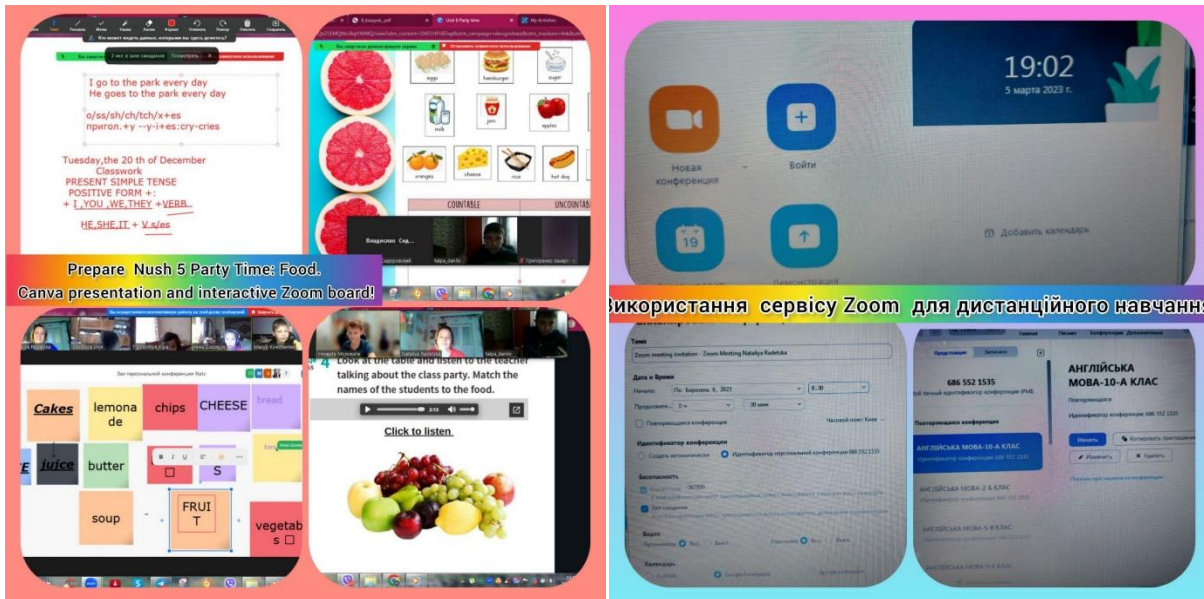
Г.М.Андрєєва у своїх дослідженнях спиралася на гру, як на вид діяльності, яка виконує функції: розвивальну (надихає, викликає інтерес, спонукає до активної дії); комунікативну (формує діалектику спілкування); самореалізаційну(спроби практичної діяльності); ігротерапевтичну (подолання різного роду ускладнень у розвитку чи соціалізації); діагностичну (виявлення відхилень від норм поведінки, самопізнання під час гри);коригуючу (внесення позитивних змін до структури особистісних) [3].

Гра допомагає педагогам організувати дітей до колективної діяльності з метою розвитку в дитині особистості, яка має власну думку, життєві погляди та досвід. Особливо гра може допомогти у вивченні англійської мови. Наприклад, через гру дитина може отримати практику, інтерес та бажання дізнатися щось нове.

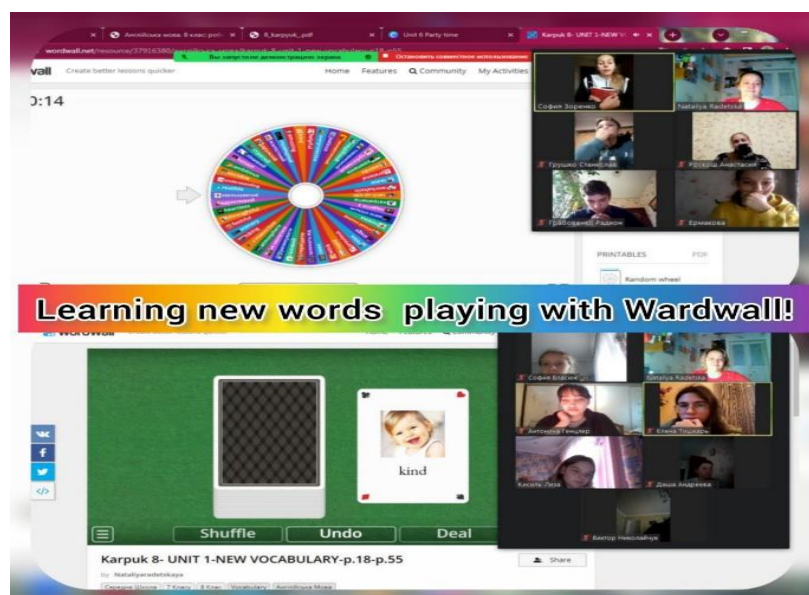
Науковці (Тарнопольський О.Б., Андрєєва Г. М.) зазначають, що існують цілі категорії ігор для вивчення англійської мови: ігри для вивчення письма та читання, фонетичні, граматичні, комунікативні та інші. Але треба не забувати, що ігри повинні відповідати рівню знань дитини, її віку, темі уроку, добровільне бажання дитини прийняти участь та компетентне оцінювання змагань. А.С. Макаренко зазначав, що «якою буде дитина у грі, такою вона буде і в праці, коли виросте» [2].

Ми хочемо запропонувати у дослідженні використання різних інтерактивних онлайн та офлайн методів під час вивчення англійської мови:

1. Використання сервісу Zoom та Whiteboard – сервіс для навчального процесу, який дає можливість проводити онлайн уроки, записувати заняття, які можна проводити з комп'ютерів, ноутбуків чи телефонів із використанням відео та аудіо. Перевагою використання Zoom є демонстрація екрану та звуку з учнями, використання режиму Whiteboard, який дає можливість учням писати, малювати на дошці та разом виконувати завдання. Також в Zoom є ще одна дошка, яка дає учням доступ редагувати вправи та виконувати різні цікаві завдання з вивчення нового лексичного матеріалу.



2. Wordwall - це платформа для створення різних інтерактивних вправ, ігор, вікторин, кросвордів. Дуже зручна для вивчення та закріплення лексичного та граматичного матеріалу. Ці вправи можна відтворювати на комп'ютері, планшеті чи телефоні, які можна використовувати для самостійної роботи, перевірки вивченого матеріалу або виконувати завдання разом з іншими дітьми. Дуже добре підходить для групової та парної роботи, спочатку учням надається посилання, після чого вони виконують завдання та отримують бали. Вчитель може автоматично перевірити помилки, після чого цю гру можна проходити гру безліч разів.



3. Віртуальна GoogleJamboard– це онлайн дошка, електронна дошка, стіна, Whiteboard, яка є зручним ресурсом для групової та парної роботи та створення своїх проєктів, презентацій, можна також додавати та редагувати тексти. Дошка містить набір функцій для малювання різними пензлями та має лазерну указку, яка може вмикатись під час презентацій.



4. Використання онлайн сервісу LearningApps - загальнодоступна платформа для створення інтерактивних завдань різного рівня та має велику кількість готових шаблонів для створення вправ. Тематика створення завдань є дуже різноманітною, а саме: знайти пару, вибір послідовності, кросворд та онлайн ігри. До вправи можна додавати тексти, зображення, звук, відео. Після створення завдань можливо опублікувати, скачати завдання чи поділитися з іншими.







**Висновки.** У час сучасних технологій, учні повинні вміти критично мислити та вчитися застосовувати науки, технології, інженерію та STEM освіту для вирішення складних проблем. Життєві цілі рухаються разом з обставинами, які відбуваються в різних сферах життя. Те, що відбувається з самою країною, особливо в такий важкий час, має вплив на життя та розвиток дітей. Саме наші цілі та очікування — де ми збираємося працювати, як заробляти, з ким вести справи в майбутньому — змінюється щодня та залежить від багатьох факторів.

### Література

1. Андреева Г. М. Соціальна психологія: навч посібник. Київ: Освіта, 2009. С.78-89.
2. Венгер Л. А. Гра як вид діяльності // *Психологія*. № 3. 2018. С.89-90.
3. Полонська Т. К. Ігри як засіб компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи // *Український педагогічний журнал*. 2017. № 3. С. 109–115.
4. Полонська Т.К. Ігрова діяльність як засіб формування ключових компетентностей здобувачів освіти на уроках іноземної мови. Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць [ голов. ред. О. М. Топузов]. Київ: Педагогічна думка, 2018. Вип. 21. 440 с.
5. Полонська Т.К. Сутність ігрових технологій у навчанні іноземних мов учнів початкової школи на компетентнісних засадах. Проблеми сучасного

підручника: зб. наук. праць [ голов. ред. О. М. Топузов]. Київ : Пед. думка, 2018. Вип. 20. С. 317–327.

6.Тарнопольський О.Б. Гейміфікація в навчанні іноземних мов у вищій школі / О.Б. Тарнопольський, С.П. Кожушко, М.Р. Кабанова // Іноземні мови. – 2018. – №3. – С. 15-22.

7.Федусенко Ю. І. Дидактична гра як засіб навчання іноземних мов молодших школярів: дис. канд. пед. наук: 13.00.09. Інститут педагогіки АПН України. Київ, 2009. 205 с.

## **ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

**О. П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**В.Вельшинська,**

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**Актуальність дослідження.** В основу реформування загальної середньої освіти покладено Концепцію «Нова українська школа», яка акцентує увагу на підготовці конкурентоздатного випускника, що вміє критично мислити, змінювати навколишній світ, вчитися впродовж життя, патріота з активною позицією, новатора.

Сьогодні, зважаючи на новий зміст загальної середньої освіти (Концепція «Нова українська школа»), школа знаходиться в епіцентрі уваги, адже саме перші роки суспільного виховання й навчання дітей мають надзвичайно важливий вплив на подальший розвиток інтелекту, творчості, формування характеру, саморозвиток особистості тощо. Лейтмотивом нового освітнього

підходу є орієнтованість на дитині, а отже, в процесі навчання має бути використано те, що у дітей виходить найкраще й щонайприродніше – це гра.

У багатьох працях дослідників відображено різні підходи до визначення сутності гри: як форми спілкування (М.Гончаров, Т.Ладивір, М.Лісіна, В.Семенов, В.Сушко, Н.Філатова), форми діяльності (Л.Виготський, Д.Ельконін), умови розумового розвитку (П.Каптерев, Є.Покровський, С.Рубінштейн, І.Сікорський)[2]. Їх праці переконливо обґрунтовують доцільність застосування в освітньому процесі різноманітних ігор і пропонують цікавий ігровий матеріал, який необхідно використовувати на уроках в загальноосвітніх навчальних закладах.

Науковці зазначають, що ігровий метод навчання набув популярності через те, що:

- гра – це ефективний засіб активізації (сприймаючи життєві виклики як гру, легше їх долати);
- гра - засіб мотивації (по відношенню до пізнавальної діяльності вона вимагає від учнів ініціативності, творчого підходу, уяви, цілеспрямованості. учнів можна мотивувати подарунками, солодощами);
- ігрові методи багатофункціональні, їх вплив на учня неможливо обмежити одним аспектом;
- колективна гра привчає до групової форми роботи;
- навчання у формі гри передбачає отримання кінцевого педагогічного результату [3].

Саме через гру найлегше зацікавити учня, саме у грі можа простимулювати аналітичні навички, навички взаємодії. Коли дитина навчається через гру, вона не так критично ставиться до своїх помилок. Дитина не втрачає інтересу ні до результату, ні до процесу, а це є ключовим фактором у становленні її як особистості. Це уже кардинально новий підхід, відмінний від того, який практикувався раніше.

У грі найважливіше - розвиток нешаблонного мислення у дітей. Воно полягає у знаходженні неординарних методів виконання завдань, аналізу конкретної проблеми з різних точок зору.

Гра є універсальним навчальним методом, який може гарантувати не лише ефективність засвоєння знань, а й різносторонній розвиток особистості. Головна його мета – виховувати творчих, вмотивованих учнів, які вмітимуть навчатися впродовж життя.

Ігрове навчання може охоплювати як вільну гру, так і більш структуровані її аналоги. Основна відмінність в тому, що навчання через гру може спрямовуватися як дитиною, так і дорослими (батьками, вчителями, психологами, вихователями). У першому випадку гра не передбачає отримання конкретних результатів, тобто відбувається довільно. В другому випадку, коли цей процес розроблюється і контролюється дорослими, то для гри можуть встановлюватися чіткі правила та обмеження. Такі ігри, здебільшого, мають на меті навчити дитину тим чи іншим навичкам, передбачають засвоєння дитиною певної інформації. Проте це не означає, що вільна гра менш ефективна.

Уявімо ситуацію: група дітей самостійно вигадує правила гри. Кожна дитина бере на себе окрему роль і діє відповідно уявного сценарію. Дитяча уява активно породжує все нові й нові образи і деталі. Насправді процес гри є дещо складнішим, аніж це може здатися. По-перше, діти активно взаємодіють один з одним, що сприяє розвитку комунікативних навичок. По-друге, розвивається креативне мислення, а це в свою чергу підтримує в тонусі праву півкулю головного мозку. По-третє, коли діти обговорюють правила гри, вони застосовують вміння критично мислити.

Ми використовували наступні види дидактичних ігор на уроках іноземної мови: сюжетно-рольові; творчі, ігри-змагання; ігри-олімпіади; рухливі.

Для учнів початкових класів на уроках англійської мови впроваджували такі типи ігор: ігри-загадки; лексичні ігри; ігри на автоматизацію навичок; ігри для розвитку аудіювання; скоромовки на відпрацювання вимови; ігри-тренінги; ігри-подорожі Англією; ігри-інсценування; сюжетні чи пісенні.



Окремим блоком ми виділяємо комп'ютерні ігри. Вони також націлені на розвиток комунікативних навичок та вмій. Комп'ютерні ігри дозволяють у доступній та цікавій формі відпрацювати та закріпити граматичний, лексичний та фонетичний матеріал, представлений на уроках.

Н.Філатова зазначає; «Щоб ігрова діяльність на уроці проходила ефективно і давала бажані результати, необхідно нею керувати, забезпечивши виконання таких **вимог**:

1. Готовність учнів до участі в грі (кожний учень повинен засвоїти правила гри, чітко усвідомити її мету, кінцевий результат, послідовність дій, мати потрібний запас знань для участі в грі).

2. Забезпечення кожного учня необхідним дидактичним матеріалом.

3. Чітка постановка завдання гри. Пояснення гри – зрозуміле, чітке.

4. Складну гру слід проводити поетапно, поки учні не засвоять окремих дій, а далі можна пропонувати всю гру і різні її варіанти.

5. Дії учнів слід контролювати, своєчасно виправляти, спрямовувати, оцінювати.

6. Не можна допускати приниження гідності дитини (образливі порівняння, оцінка за поразку в грі, глузування тощо) [3].

Основними структурними компонентами дидактичної гри є ігровий задум, правила, ігрові дії, пізнавальний зміст чи дидактичні задачі, обладнання, результат гри.

На відміну від ігор узагалі дидактична гра має істотну ознаку – наявність чітко поставленої мети навчання та відповідного їй педагогічного результату, навчально-пізнавальна спрямованість.

Наведемо використання ігрових форм роботи на уроках англійської мови, які охоплюють тему під загальною назвою “Food is a part of our life” (підтеми: “Food”, “Cooking”, “Restaurants”).

**Орфографічна гра** «*Букви розсипалися*» з теми “*Bread and cereals*”.  
*Мета*: формувати навички поєднання букв в слові. *Хід гри*: вчитель пише великими літерами на папері слово і, не показуючи його учням, розрізає на

букви. Потім показує буквиучням і розсипає їх на столі. Виграє той, хто першим правильно запише слово. Переможець придумує своє слово.

*DBARE (bread)*

*Y R S P A T (pastry)*

**Лексична гра з теми «Berries, Fruit and Vegetables».** *Мета:* закріпити лексичний матеріал з даної теми. *Хід гри:* усі учні встають. Учитель, говорить: «*Berries (fruits or vegetables)*» і вказує на якого-небудь учня. Цей учень повинен швидко назвати ягоду (фрукт або овоч).

Якщо він помилився або повторив сказане іншим учнем, він вибуває з гри. Виграє той, хто назвав більше ягід, фруктів, овочів. Так само проводяться й такі ігри, як: «*Soup, the First Course, the Dessert*», «*At the Grocer's, at the Dairy, at the Greengrocer's*».

**Лексична гра «Which Team Knows the New Words Better» з теми «Food».**

*Мета:* активізувати лексичний матеріал з даної теми. *Хід гри:* група ділиться на дві команди. Учитель викликає двох учнів – представників від кожної команди. Група читає їм пояснення слів, а учні називають слова.

Другий варіант цієї гри: від кожної команди викликається по одному учню. Одному з них клас називає слова англійською мовою, а він перекладає їх українською мовою. Виграє та команда, учні якої запам'ятали більше нових слів.

**Гра «Who Knows More Word Combinations» («Food»).** *Мета:* розширити словниковий запас учнів. *Хід гри:* ведучий називає слово, наприклад *meat*. Учень, до якого він звернувся, повинен назвати всі відомі йому сполучення з цими словами, наприклад: *boiled meat, stewed meat, tasty meat* та ін. Якщо він сказав менше трьох словосполучень, то вибуває з гри. Виграє останній учасник гри.

**Лексична гра з теми «Milk products and Dishes».** *Мета:* активізувати лексичний матеріал з даної теми.

*Хід гри:* учнів класу поділяють на дві команди. Від кожної з них обирається представник „майстер». Члени кожної команди називають по черзі по одному слову, а майстер записує слова які вони називають. Повторювати слова не дозволяється. Коли список слів до теми у кожній команді вичерпується, майстри

лічать слова. Перемагає та команда, яка має більшу кількість безпомилково написаних слів.

**Лексична гра «П'ять слів».** *Мета:* закріпити лексику з теми “Food”.

*Хід гри:* учнів ділять на дві команди. Поки учень з однієї команди рахує до п'яти, представник іншої команди повинен назвати п'ять слів з даної теми. Учасник, що не впорався із завданням, вибуває з гри.

**Гра “Look at the picture and says mething about it” (“Restaurants”).**

*Мета:* тренувати учнів у складанні творів-мініатюр. *Хід гри:* групу ділять на декілька команд. Представники від кожної команди отримують по одному малюнку. Їм дають певний час для того, щоб скласти за ним розповідь. Потім учні слухають їхні розповіді. За необхідністю, товариші по команді можуть доповнити відповідь і таким чином „заробити” додатковий бал для своєї команди.

**Висновки.** Отже, принцип домінуючої ролі ігор підкреслює специфіку оволодіння англійською мовою як навчальним предметом. Гра - це дієвий метод навчання, в процесі якого учні переживають ті чи інші змодельовані життєві ситуації, спільно обговорюють проблемні запитання й шукають креативних рішень.

Відповідно до комунікативно орієнтованого підходу до навчання іноземних мов, пріоритет надається комунікативно спрямованим іграм, які забезпечують оволодіння мовою як засобом спілкування.

Однак треба зауважити, що комунікативні ігри не підміняють інші форми і види роботи з іноземної мови, а тільки доповнюють їх.

Запропоновані навчальні ігри можуть бути використані на різних етапах вивчення англійської мови як на уроці, так і під час проведення конкурсів, вікторин тощо.

## Література

1. Бондар С.П. Методи навчання // Енциклопедія освіти. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1040 с.

2. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / Упорядник О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.

3. Zosh, J. M., Hopkins, E. J., Jensen, H., Liu, C., Neale, D., Hirsh-Pasek, K., Solis, S. L., & Whitebread, D., Learning through play: a review of the evidence / The LEGO Foundation, 2017. 40 p.

## **ВАЛЬДОРФСЬКА СИСТЕМА: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**О. П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**М.Фармагей,**

*здобувач вищої освіти факультету музичного мистецтва та хореографії  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**Актуальність дослідження.** Вальдорфська педагогіка наголошує на ролі уяви (фантазії) у навчанні, прагненні об'єднати інтелектуальний, практичний та художній розвиток учнів. Теоретичні та науково-методичні засади вальдорфської педагогіки і особливостей побудови навчально-виховного процесу у вальдорфській школі розробляли такі вчені, як К.Авісон, В.Загвоздкін, О.Іонова, А.Пінський, Д.Пранж, М.Росон, Б.Рутішаузер, О.Топтигін та інші[1].

Штайнерівський поділ розвитку дитини на три основні етапи відображений у шкільному підході до навчання: в ранньому дитячому віці (період першого семиріччя) виховання зосереджене на практичних заняттях та творчій грі; у початковій освіті (період другого семиріччя) основна увага приділяється розвитку художнього вираження та соціальних можливостей; середня освіта базується на принципах розвитку критичного мислення та емпатії.

Загальною метою є розвиток вільної, морально відповідальної і соціально-адаптованої людини. До 9 класу звичайно стандартних оцінок не ставиться,

тестування зазвичай обмежується тих предметів і знань, які необхідні для вступу до коледжу.

Перша вальдорфська школа була створена у 1919 р. На даний час з 2019 р. понад у 70 країнах налічується 1151 вальдорфських шкіл (у том числі в Німеччині – 245 шкіл, в яких навчається 87 тис. учнів) та 1857 дитячих садків у 65 країнах. У програмних документах вальдорфських шкіл та у ЗМІ стверджується, що антропософія є прямою основою педагогічним прийомом, змістом освіти учнів.

Ця інформація затверджена за програмними документами Європейської ради вальдорфської освіти, формотворчим принципом вальдорфської педагогіки є антропософія [2]. Насправді методична мозаїка складається з тез Штайнера, перевірених вальдорфських традицій та багатьох інших методів, технік традиційних шкіл, навіть експериментальних концепцій викладання. Штайнер прагнув підпорядкувати педагогіку не кон'юнктурним вимогам «пізньо-індустріального демократичного суспільства досягнень», а потреб розвитку дитини.

Для вальдорфської школи, можемо виявити такі характерні ознаки: навчальні плани, які наскільки це можливо, створені на психолого-гігієнічних засадах; художньо-ремісничі дисципліни, музика та евритмія з першого до останнього року навчання; «епохальні уроки», «предметні уроки» та інші форми занять спрямовані на формування спільноти, єдності – щомісячні свята, екскурсії, практика, театральні вистави [2].

Існує правило : «Жодних кількісних оцінок та тестів заради тестів». Показники наявних досягнень учня застосовуються лише як поштовх для подальшої його роботи; єдність класу зберігається незалежно від індивідуальної успішності учнів.

Як правило, один учитель супроводжує перші 6-8 класів як класний керівник; навчання іноземних мов з перших класів; дитині кажуть «ні» лише у разі загрози небезпеці дитині або навколишнім людям чи середовищу [1].

Штайнер описує людину в основі вальдорфської педагогіки як антропософське уявлення триєдності та чотири сутності в людині. У людині з'єднуються дух, душа і тіло, яким відповідають думка (інтелектуальні та пізнавальні здібності), почуття (емоційна сфера, художні здібності), почуття (емоційна сфера, художні та творчі здібності) та воля («виробничі та практичні» здібності) [2].

Вальдорфські школи працюють за принципом «неопередження» розвитку дитини, але надання всіх можливостей для її розвитку у власному темпі. Пріоритетом є не освоєння суми знань, а виявлення сильних сторін дитини, практичне здійснення його власних ідей і проєктів. Важливо, щоб дитина не втратила інтерес до навчання, зрозуміла, що цікаво та чим би вона хотіла займатися у своєму житті.

Навчальний матеріал дається з урахуванням відповідності розвитку дитини та розвитку історичного суспільства. Наприклад, у третьому класі, коли діти починають усвідомлювати своє місце у світі, вони знайомляться з історіями зі Старого Завіту. У шостому класі, коли у дітей формується уявлення про справедливість та державність, проходять історію Римської імперії. У сьомому класі, у період початку статевого дозрівання, проходять Середньовіччя, з його яскравого вираженою мужністю (лицарі) та жіночністю (леді). При цьому діти ставлять вистави, беруть участь у турнірах, танцюють, їздять до міст із середньовічними фортецями.

При обладнанні класів віддається перевага натуральним матеріалам. Використання гаджетів і комп'ютерів обмежено, а молодшій школі виключено. Велику увагу приділяють духовному розвитку всіх учасників навчально-виховного процесу. Навчальний матеріал подається блоками (епохами). День на всіх етапах навчання (від ясел до семінарій) поділено на три частини:

- духовний (переважає активне мислення);
- душевний (навчання музиці та евричмічному танцю);
- креативна-практичний (тут діти навчаються насамперед творчим завданням: ліпити, малювати, вирізати з дерева, шити і так далі) [1].

Ритм дня може бути підпорядкований предмету, блок якого зараз у вивченні (наприклад, якщо вивчають математичний матеріал, дітям пропонують «побачити» його під час танцю або під час шиття). Суть методу полягає у процесі навчання в дітей віком розвивають ту діяльність, яку дитина може освоїти цьому етапі розвитку без внутрішнього опору організму

У молодшій школі під час уроків рукоділля і під час рухливих ігор особливо інтенсивно розвиваються дрібна і загальна моторика, індивідуальна і групова координація, що дуже важливо задля інтелектуального і розвитку.

На даний час в Україні існує 18 ліцензованих вальдорфських шкіл та дитячих садків - у Дніпрі, Кривому Розі, Харкові, Одесі, Миколаєві, Запоріжжі та кількох інших містах, але найбільше їх у Києві. Особливості вальдорфських дитячих садків, діток приймають із трьох років: у вальдорфській педагогіці вважається, що до трьох років найсприятливіша для дитини обстановка – домашня.

Групи різновікові – разом займаються діти і трирічні, і семирічні. Заняття протягом усього дошкільного періоду веде той самий педагог. Навчання спрямоване на те, щоб діти робили відкриття, бачили взаємозв'язки. Тут вивчають театр, танці, скульптуру. Діти навчаються за допомогою дотиків. Всі матеріали, як в оснащенні класу, так і для ігор повинні бути натуральними. Головними роботами у період дошкільної освіти є малювання, співи, танці, казки.

У вальдорфських школах немає директора – керівництво здійснює рада школи, що складається з учителів, батьків та адміністратора, який керує шкільним господарством. Так само, як і в дошкільних класах, всі заняття веде один педагог – з 6 до 14 років, з дітьми працює один і той же класний керівник, який за всі ці роки може добре вивчити вихованців, дізнатися про їхні потреби та особливості.

Педагоги вирішують самі, чому вчити і як використовувати дитячі здібності для навчання. Перший урок (який триває, до речі, дві години без перерви) веде класний керівник. Це має бути один із загальноосвітніх предметів

(математика, мови, географія, хімія, фізика). Після цього уроку вже можливо заняття з живопису, музики, гімнастики. Викладання ведеться так званими «епохами» - один предмет вивчають цілий місяць, потім переходять до іншого.

До речі, обов'язковою є музична освіта – всі діти вчать грати на блок-флейті у молодших класах та на струнних інструментах або на фортепіано – у старших.

Так, ритмічна частина є початковим елементом уроку і починається із активно-вольової діяльності, що є важливим для усвідомлення дитиною свого тіла. У цей час діти активізуються, об'єднуються в колектив, настроюються на власне навчання. Вони співають хором у супроводі гри на сопілочки та дзвіночках, декламують вірші, виплескують, танцюють, грають. На ритмічній частині, яка може тривати в молодших класах до півгодини, можуть знайти вираз багатообразні форми творчої активності дітей, пов'язаної зі словом і рухом. Наприклад, фрагмент уроку математики в 1 класі з елементами вальдорфської педагогіки

**ТЕМА:** *Рахунок в межах 20. Повторення таблиці множення на 2, 3*

**МЕТА:** вчити учнів лічити в межах 20; розвивати логічне мислення; закріплювати таблицю множення на 2 і 3; виховувати охайність, чистоту письма, волю, працелюбність, взаємовиручку.

## **ХІД УРОКУ**

### **I. Привітання**

- Доброго ранку, діти! Перед початком нашого уроку, проведемо пальчикову гімнастику. Повторюйте за нами та за відео!

*Доброго ранку, сонце привітне!*

*Доброго ранку, небо блакитне!*

*Доброго ранку, у небі пташки!*

*Доброго ранку, тобі і мені!*

### **II. Закріплення вивченого матеріалу (дивляться слайди)**

#### *1. Казка про неслухняного кораблика*

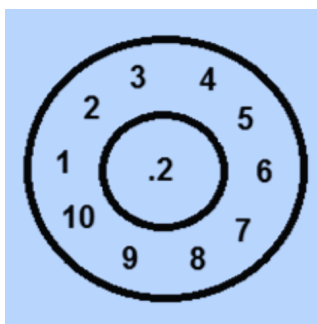


- Жив-був неслухняний кораблик. Кораблик був сміливий, шторму не боявся, тільки знав дуже мало, тому що в дитинстві не хотів вчитися. В далекому морі він може заблукати, тому йому дуже потрібна наша допомога.

- Діти, допоможемо кораблику дістатися до призначеного місця?  
Відправляємося у подорож.

## 2. Усний рахунок:

- Що сталося? Подивіться, наш кораблик не може підняти свій якір. Допоможемо йому. Нам потрібно прокрутити цю іржаву шестерінку з цифри 1 до цифри 10 та множити кожне число на число яке знаходиться всередині.



## III. Робота в альбомах

- Молодці! Повторюйте за мною:

*Мій альбом, як друг мій вірний*

*Допоможе все пізнати.*

*Я його відкрию ніжно*

*І почну в ньому малювати.*

- Відкриваємо альбом та уявляємо альбомний лист морським простором. Ваше завдання: зафарбувати блакитним кольором нижню половину аркушу паперу.

- Діти, із суші до кораблика прийшло повідомлення, але він не може його розшифрувати. Допоможемо кораблику розв'язати вирази і розшифрувати повідомлення?

$$3 \times 5 = \quad 2 \times 4 =$$

$$3 \times 6 = \quad 2 \times 8 =$$

$$3 \times 2 = \quad 2 \times 5 =$$

$$3 \times 9 =$$

$3 \times 4 =$

(15; 18; 6; 2; 12; 8; 16; 10)

- Прочитаємо повідомлення: *«Попереду вас чекає шторм, будьте обережні»*

#### **IV. Малювання форм**

- А ось піднявся шторм та з'явилися хвилі.

*Вітер дме в обличчя нам,*

*Хвилі підіймаються*

*Вниз, а потім вгору,*

*І знову опускаються.*

Хто допоможе кораблику дістатися берега під час шторму? Нашому кораблику допоможуть дійти до берега дельфіни і ви, діти, якщо розв'яжете всі вирази.

$13 - 2 = \quad 8 + 2 =$

$13 + 3 = \quad 8 + 4 =$

$12 + 4 =$

$12 - 10 =$

(11; 16; 16; 2; 10; 12)

#### **V. Дитяча творчість**

- Молодці! Ми допомогли кораблику! А зараз на нашому морі намалюємо пригоди нашого кораблика і побажаємо йому всіх благ.

#### **VI. Підсумок уроку**

- Які ви всі молодці! Дякую вам за урок.

*- Море сильне, море шумне,*

*Будь завжди для нас ти мудре.*

*- Хай дельфіни, медузи, зірки*

*К нам на поміч приходять завжди.*

Один з найбільш ефективних елементів на ритмічній частині уроку є хорова рецитація всім класом вірша, яка створює атмосферу спокою, урочистості, і зазвичай супроводжується відповідними рухами (художніми

жестами, хлопками, притопуванням, стрибками тощо). Найчастіше виконуються вірші та пісні, присвячені людині, природі, навколишньому світу, дієвості та силі слова, а також вірші, які завдяки своєму звуковому строю сприяють підготовці молодших школярів до вивчення літер.

Змістом ритмічної частини уроку є різноманітні пісні, вірші, пальчикові ігри, діалоги, ритмічні лічилки, рухові вправи тощо, які виконуються відразу всім класом або по черзі. Кінець ритмічної частини майже завжди спокійний і концентруючий, щоб діти мали змогу перейти від вольової діяльності до полюсу уявлень, розумової діяльності.

Ритмічна частина уроку допомагає активізувати, гармонізувати дітей, стимулювати їхню власну діяльність, допомагає зібратися з силами; у ритмічній частині реалізується дитяча потреба в активності, русі, яка створює передумовидля розвитку пізнавальної активності.

Після ритмічної частини йде основна частина уроку, яка спрямовується на закріплення навчального матеріалу через повторення і підбиття підсумків попереднього навчального дня.

На уроках учителі намагаються допомогти дітям зрозуміти матеріал, застосовуючи ретельно продумані жести для створення яскравих образів та атмосфери навчання. Також використовується наочність, зорові опори, наприклад, на англійській мові – предмети одягу чи предмети щоденного використання, на праці – іграшки, одяг, предмети, які треба виготовити. У вальдорфській школі для передачі учням молодших класів більшості необхідних знань та умінь використовується ігрова діяльність.

Активна діяльність чергується із спокоєм, і діти із задоволенням беруть участь у різноманітних видах діяльності, наприкінці уроку здається, що весь клас відпочив, незважаючи на те, що насправді діти добре попрацювали.

Завдяки такій організації навчального процесу не виникає проблем фізичних і психологічних перенавантажень дітей, плідно вирішується завдання орієнтації педагогічного процесу на особистість дитини.

На початку основної частини повторюється навчальний матеріал, що вивчався напередодні. Як тільки всі зосередили увагу, учитель продовжує виклад матеріалу, використовуючи, як правило образну розповідь. На основній частині через вірші, діалоги, вправи на спілкування, ігри, цікаві завдання, не використовуючи підручники і допоміжні засоби, за допомогою сили фантазії вчителя та дітей створюється відповідна атмосфера, завдяки якій дитина миттю “запалюється” для подальшого навчання і все більше пробуджується через своє вимовляння, жести, власну діяльність, вправи.

Після цього настає найбільш відповідальний етап, коли резюме почутого переноситься в робочий зошит або зображується у вигляді малюнка [1].

Отже, основна частина уроку сприяє розвитку розумових здібностей учнів, їхніх пізнавальних процесів, стимулює активність кожної дитини в навчанні.

Заключна частина уроку зазвичай покликана привести пробуджені під час заняття процеси до врівноваженого стану, підготувати учнів для подальшої навчальної роботи, зосередити їхню увагу. Це можна зробити, якщо розповісти дітям невелику (10-15 хвилин) історію морально-повчального змісту, казку, оповідання, матеріалом для яких служить культурно-історична спадщина людства.

Учні сприймають історії, казки на слух, обговорюють та переказують їх. Молодших школярів стимулюють до вільного переказу, а також до переказу історії від особи конкретного герою, використовуючи непряму мову, що сприяє розвитку здібності до правильної побудови речень, умінь учнів користуватися відповідними засобами художньої виразності при розповіді (інтонацією, ритмом, синтаксичною побудовою, стилістичними особливостями мови оповідання) та дотримуватися її причинно-наслідкових зв'язків.

Інколи дітям надається можливість придумати назву до історії. Одним із завдань заключної частини уроку є забезпечення темами для ілюстрацій, де колір використовується для передачі відповідно тональності історії чи казки. Тому по її закінченню діти зображують в зошитах різні моменти казки. На деяких заняттях

молодші школярі вчать будувати власні усні тексти за поданим зачином або придумувати зачин та кінцівку до поданої основної частини історії.

За статистикою є багато відгуків від батьків дітей вальдорфської школи як негативних, так і позитивних.

Позитивні відгуки батьків: діти щасливі та їм цікаво; цікаве викладання та відмінна атмосфера; гарне середовище для дитини та відмінне ставлення педагогів до вашої дитини; важливе партнерство між освітянами та батьками -це велика дружня сім'я.

Негативні відгуки батьків: після вальдорфської школи дітям важко адаптуватися в колективах – дитина живе за своїми правилами, не приймає перешкод, заборон і відмов; дуже відстає програма навчання; евритмія – дуже специфічний предмет;

**Висновки.** Принциповою відмінністю вальдорфських підходів від існуючих у сучасній освіті є реалізація в педагогічному процесі пріоритету антропології (людинознавства), який складає основу педагогічної концепції Р.Штайнера. Реалізація пріоритету антропології у навчально-виховному процесі вимагає здійснення, з одного боку, цілісного підходу до процесу навчання, з іншого – особистісно-орієнтованого підходу до дитини. У вальдорфській школі реалізація людинознавчого підходу пов'язана з цілеспрямованою та систематичною роботою вчителя над розвитком усіх учнів, у тому числі й найслабкіших. У цьому педагогу сприяють форми організації навчання, зокрема ритмічна організація педагогічного процесу. Специфікою вальдорфських форм навчання є те, що вони одночасно спрямовуються на організацію, стимулювання і мотивацію пізнавальної діяльності учнів.

### **Література**

1. Ионова Е. Вальдорфская педагогика: теоретико-методологические аспекты Харків.: «Бизнес Информ», 2017. 300 с.
2. Прокопенко І., Євдокимов В. Педагогічна технологія. Харків: Основа, 2015. 105 с

## ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА З БАТЬКАМИ

**О. П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**К. Березовська,**

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**Актуальність питання** щодо спільної роботи навчального закладу та батьків полягає у тому, що сім'я та школа є важливими соціальними інститутами формування особистості та середовищами її виховання. Роль сім'ї у житті та формуванні особистості важко переоцінити, адже сім'я – це місце, де дитина вперше починає пізнавати навколишній світ, отримує перший життєвий досвід та засвоює загальнолюдські цінності, такі як: добро та зло, корисне та шкідливе, правда та брехня тощо [5, с. 33]. Саме в родині починає формуватися світогляд дитини. Іншим важливим соціальним інститутом виховання особистості є школа. Школа – це місце, де дитина проводить значний проміжок свого часу. У школі дитина отримує нові знання, досвід, спілкується з однолітками, бере участь у різних видах діяльності, які допомагають дитині розкрити та вдосконалити власні здібності. У школі дитина вперше вчиться самостійно приймати рішення та розв'язувати різні життєві ситуації. Тобто, дитині необхідно знаходитися в соціумі для того, щоб сформувалася її особистість. Підтвердженням цих слів є думка видатного педагога Василя Олександровича Сухомлинського, який вважав, що саме в дитячому колективі криється найбільш значний потенціал для формування особистості дитини [7, с. 507].

**Метою даного дослідження** є проаналізувати, обґрунтувати значення спільної діяльності класного керівника та сім'ї, з'ясувати особливості співпраці школи та родини.

Варто зазначити, що питання взаємодії школи та сім'ї з'явилося в педагогіці відносно недавно. З початку ХХ століття науковці вперше починають розглядати сімейне виховання та виховання у навчальному закладі у єдності. Згодом було науково доведено, що єдність діяльності сім'ї та школи має важливе значення для всебічного розвитку та виховання особистості.

У ході дослідження даної проблеми, було з'ясовано, що питання взаємодії сімейного і шкільного виховання вивчали та досліджували такі видатні педагоги: Януш Корчак, Я.А. Коменський, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський, В.М. Оржеховська, Г.В. Ковганич, М.Г. Стельмахович, К.Н. Вентцель, Н.К. Крупська та інші. Проаналізувавши наукові праці відомих педагогів, було виявлено, що і Г.В. Ковганич, і В.М. Оржеховська переконані в тому, що виховання дітей у школі і сім'ї складає нероздільний процес з єдиною метою, який орієнтований не лише на спільні зусилля навчального закладу і родини у вихованні школярів, а й на їх виховну співпрацю [6, с. 16]. Його здійснення передбачає єдино спрямовану взаємодію у взаємозалежній діяльності у системі стосунків батьків і педагогів. Стосунки співпраці гарантують рівність сторін, повагу та взаємну доброзичливість.

Таким чином, було з'ясовано, що сім'я разом зі школою створюють усі необхідні умови виховного середовища, які визначають ефективність та результативність освітнього процесу. До того ж у Державній національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)» зазначається: «В основу національного виховання мають бути покладені принципи єдності сім'ї і школи, наступності і єдності поколінь. Школа має продовжувати родинно-сімейне виховання, працювати в тісному контакті з батьками, налагоджувати взаємозв'язок між школою і родиною, бо це – основа, передумова підвищення активності навчання та виховання» [2].

Слід зауважити, що особливості взаємин школи із сім'ями учнів регламентуються державними документами. Одним із таких документів є Закон України «Про освіту», де визначені основні права та обов'язки батьків щодо виховання дітей, а також зазначено, що батьки є рівноправними учасниками

виховання та розвитку дитини [1]. Це зумовлено тим, що без допомоги батьків педагогічному колективу важко самостійно домогтися великих успіхів у навчанні та вихованні дітей.

Варто зазначити, що обов'язковою умовою ефективності виховання та навчання особистості є узгодження роботи навчального закладу та батьків дитини. Проте, на жаль, існує чимало випадки, коли у сімейному та шкільному вихованні немає узгодженості. І як наслідок цього – процес формування поведінки і свідомості дитини стає повільнішим та складнішим. Тому можна зробити висновок, що тісна взаємодія навчального закладу та сім'ї допомагає створити оптимальне навчальне середовище для вільного, всебічного та повноцінного розвитку особистості дитини. Така співпраця є важливою умовою ефективної навчально-виховної роботи, спрямованої на створення атмосфери доброзичливості, розуміння, поваги, опираючись на національні та загальнолюдські моральні цінності [6, с. 4].

Однак, у ході дослідження, було з'ясовано, що не всі навчальні заклади приділяють увагу покращенню виховного процесу та налагодженню зв'язків, взаємин з батьками учнів. Результатом такого відношення школи стає відчуження батьків від освітнього закладу, а педагогів – від батьків. Саме тому усі педагоги-науковці наголошують на тому, що батьки та вчителі повинні діяти злагоджено для того, щоб краще пізнати дитину, її внутрішній світ, побачити те, як дитина поводить себе у різних ситуаціях та яким чином варто організувати спільно з батьками процес виховання, враховуючи усі індивідуальні особливості дитини [2].

Досліджуючи питання взаємної роботи батьків та навчального закладу, варто зосередити увагу на принципах, які є підґрунтям для спільної діяльності навчального закладу та сім'ї. До таких принципів слід віднести: принцип пріоритетності, демократизму та гуманізації. Усі ці принципи спрямовані на те, що взаємини між навчальним закладом та родиною дитиною мають бути партнерські, взаємоповажачі, взаєморозуміючі та рівноправні.



Під час аналізу даного питання, було з'ясовано, що педагоги-науковці відокремлюють основні завдання співпраці сім'ї та школи щодо питань розв'язання проблем навчання, виховання та розвитку дитини, а саме: об'єднання зусиль сім'ї і педагогічного колективу в діяльності, що спрямована на розвиток особистості дитини; гарантування участі батьків в організації навчально-виховного процесу; підвищення психолого-педагогічної культури батьків, поповнення арсеналу їх знань, вмінь і навичок виховної взаємодії з дітьми; організацію змістовного, ефективного, активного сімейного дозвілля; надання психолого-педагогічної підтримки та допомоги проблемним сім'ям [6, с. 20-21].

Розглядаючи питання взаємної діяльності школи та батьків, не можна не виділити роль класного керівника, що має вагоме значення. Адже дії вчителя мають бути спрямовані на підвищення рівня педагогічної культури в родині, прояву активності батьків щодо виховання дитини тощо. До того ж педагог повинен налаштовувати на оптимістичний настрій дітей та їх батьків у вирішенні проблем виховання, має зосереджувати увагу на сильних сторонах сімейного виховання та зорієнтувати на всесторонній та успішний розвиток особистості.

Також у ході дослідження, було виявлено організаційні форми, в яких координується діяльність навчального закладу та родини по вихованню дітей. Виокремлюють такі організаційні форми: координація планів виховної роботи педагогічного складу навчального закладу, батьківського комітету з чітким розподілом функцій щодо організації виховного процесу; організація та впровадження систематичного навчання батьків; вивчення та обговорення ходу і результатів виховної роботи, виявлення недоліків та з'ясування причин, здійснення заходів щодо їх усунення.

Було з'ясовано, що основну роботу з батьками школа проводить через батьківські об'єднання, які також можуть називатися - батьківські комітети, ради, клуби. Головним завданням та призначенням такого об'єднання є забезпечення батьківського контролю над усіма напрямками шкільної діяльності дитини.

Однак, підтримання зв'язку між навчальним закладом та родиною дитини здійснюється не лише за допомогою батьківських об'єднань, а й за допомогою спілкування класного керівника з членами сім'ї. Важливою складовою практичної діяльності класного керівника є регулярне особисте відвідування учнів вдома. Відвідування сім'ї учня допомагає встановити зв'язкою з усіма членами родини, ознайомитися з методами сімейного виховання, проаналізувати умови життя вихованця. Слід зауважити, що бажано відвідувати усіх учнів, а не лише тих, хто створює певні проблеми в школі. Класний керівник відвідує сім'ї своїх вихованців, вивчаючи на місці не тільки побутові умови, а й характер організації сімейного виховання. Однак, відвідуючи власних вихованців, класний керівник має пам'ятати про певні правила, а саме: не слід йти до дому вихованця без запрошення від члена родини; варто виявляти ввічливість та такт при розмові з батьками дитини; не бажано говорити відкрито про скарги, претензії, що стосуються учня, краще обговорити шляхи вирішення наявних проблем; не слід висувати претензій до батьків; варто підкреслювати власну зацікавленість педагога долею вихованця; висловлювання класного керівника мають бути добрими та оптимістичними; не варто грубо втручатися в життя родини вихованця.

Також дієвою формою взаємодії навчального закладу з батьками учнів є проведення індивідуальних бесід та консультацій, на яких педагоги та батьки будуть спілкуватися. У батьків є можливість запитати інформацію про свою дитину, яка його цікавить. А педагог, у свою чергу, відповідати на запитання батьків та надає корисні поради щодо виховання дитини. Але варто пам'ятати, що у такій розмові вчитель має бути тактовним, ввічливим та не осуджувати свого вихованця, не нав'язувати свою думку, а лише рекомендувати [2, с. 115]. Однією з форм підтримки взаємного зв'язку педагога та батьків є листування. Тобто, вчителі мають періодично висилати листи батькам про успіхи учня в навчанні, повідомити про певні труднощі у навчанні учня, запросити на індивідуальну розмову, подякувати за гарне виховання тощо.

Не менш важливою частиною практичної роботи класного керівника є організація та проведення **батьківських зборів**. Проаналізувавши усі рекомендації проведення батьківських зборів, можна зробити висновок, що на батьківських зборах варто інформувати батьків як про успішність дітей, так і про факти порушення дисципліни, відставання у навчанні та обов'язково з'ясовувати причини, обговорювати шляхи та способи подолання цих негативних явищ. На зборах категорично заборонено публічно критикувати конкретну дитину, судити методи виховання тієї чи іншої сім'ї тощо. Класний керівник може лише дати поради як досвідчений педагог.

Наприклад, учителі найбільше хвилюються не через спілкування з дітьми, а через спілкування з батьками, коли починається навчальний процес у першому класі: чи справлять враження, чи знайдуть спільну мову. Практика показує, що в початкових класах батьки більш зацікавлені в співпраці. Потім вони вважають, що діти дорослі, менше приходять на батьківські збори.

У будь-якому разі перед початком навчання, перед 1 вересня, ми радимо організувати спільну зустріч із батьками. Так, на першій зустрічі батьки першокласників мали бейджики з іменами, щоб до них можна було звертатися на ім'я. Вони ставали в коло й ми знайомилися ближче.

Потім класний керівник об'єднала їх у 4 групи: перша малювала ідеального вчителя й розповідала про нього, друга розповідали про ідеальну школу, третя – про ідеальних батьків, четверта – про ідеальних учнів. Так батьки зрозуміли, що таке групова робота, що для цього потрібні додаткові матеріали та як важливо вміти висловити свою думку, почути інших, не боятися говорити й не погоджуватися з кимось.

Класний керівник нагадала батькам, що «вони – на одному рівні, а над ними – лише дитина». Тоді виходить трикутник: зверху – дитина, знизу – батьки та вчителі. Педагогиня переконана, що вчителі з батьками мають співпрацювати і знаходити спільну мову, щоби дитині було зручно. Якщо батькам і дитині щось не подобається, краще змінити клас або школу на початку.

Разом з батьками домовилися про те, що спільні рішення вони ухвалюють, голосуючи; що в їхніх взаєминах з дітьми немає категоричного “ні” (замість “ні” можна запропонувати альтернативу).

Хочемо навести зразок проведення інтерактивних батьківських зборів, які ґрунтуються на принципі партнерства та діалогу. Сенс полягає в тому, щоб не нав'язувати учасникам погляди вчителів, а спонукати шукати власний вихід із ситуації, знайомитись та вчитись взаємодіяти колективом. Наприклад, **інтерактивна вправа «Діалог»**.

Учитель пропонував батькам об'єднатися у 5-6 груп або об'єднував батьків сам. Далі – пропонував кілька ситуацій, до яких треба знайти вирішення. Кожен у групі міг ділитись власною думкою. Протягом 5-10 хвилин групи мали презентувати на дошці або на аркушах паперу остаточну відповідь. Потім надавалося слово одному доповідачеві від кожної групи. Вчитель фіксував та зачитував остаточний спільний варіант. Зразки ситуацій:

1) Вашу дитину штовхнув однокласник чи однокласниця. Як варто вчинити батькам?

2) Ваша дитина відвідувала футбол, але згодом вирішила покинути. Далі – танці, від яких син чи дочка теж відмовились. Потім – художня школа, де дитина також не закінчила навчання. Тепер вона хоче відвідувати волейбол. Що будете робити?

3) Останнім часом ваша дитина змінилась: уникає запитань, не розповідає нічого, часто задумливо дивиться у вікно. Ваші дії?

Цікаво проходили **батьківські читання**, бо учитель пропонував батькам прочитати книги про дитячу психологію чи поведінку. На це відводився термін – наприклад, 2-3 місяці. Під час читання батьки мали занотувати те, що їм найбільше сподобалося або не сподобалося у книзі.

Водночас, запитання, які найбільше турбували батьків, ми дізнавалися через опитування. Після прочитання батьки разом з учителем обговорювали книгу та зачитували найцікавіші моменти. Це дало можливість самостійно вивчити літературу на тему виховання та підходу до дітей, допомогло батькам

ознайомитись із традиціями виховання дітей в інших родин, переглянути ставлення до дитини. Орієнтовні теми: «Як формувати та розвивати вольові зусилля дитини? Як навчити дитину бути самостійною? Як зацікавити дітей мистецтвом? Як досягти гармонії у спілкуванні з дитиною? Як стати “супербатьками”? Як знайти “ключ” до своєї дитини?

Сенс **батьківських доручень**, цієї взаємодії полягає в тому, щоб дати доручення дитині, яка передала б його батькам. Тобто відбувається взаємодія через дитину до батьків, а від батьків – до класного керівника. Наприклад, ми пропонували батькам та дитині приготувати разом печиво чи намалювати малюнок для виставки.

Додаткова ідея: наприкінці зборів батьки написали дітям побажання, які потім наклеїли на велике серце. З одного боку було “я тобі бажаю”, а з іншого – “за що я тебе люблю” (протягом року цей плакат висів у класі).

У **батьківських консультаціях** могли брати участь не тільки вчителі та батьки, а й психолог та соціальний педагог. Під час таких консультацій батьки могли поділитись проблемами, з якими стикалися у вихованні дитини, знайти односторонців та вислухати поради експерта. Орієнтовні теми: «Дитяча агресивність та її причини», «Самостійність дитини під час виконання домашніх завдань. Де межа?», «Фантазування та дитяча брехня. Думки фахівців», «Дитячий егоїзм. Як його подолати?», «Причини самотності дитини».

Класний керівник проводив «**майстер - класи**» для батьків, пропонував батькам поділитись з іншими тим, що вони вміли професійно робити. Наприклад, хтось вмів робити витинанки, або міг розповісти про надання першої допомоги, або - продемонструвати, як виготовляти ляльок- мотанок, а хтось – поділитись цікавими рецептами приготування випічки.

У ході дослідження проблемного питання, було з’ясовано напрямки роботи навчального закладу з батьками. Таким чином, навчальний заклад має вести характеристики сімей учнів, тобто школа має володіти відомостями про склад сім’ї, сферу зайнятості, соціальний рівень родини, має визначити рівень благополуччя сім’ї, її морально-психологічний клімат. Школа має

організувати діагностичну роботу щодо вивчення сімей, тобто проведення бесід з спеціалістами, діагностики емоційної та мовленнєвої сфери, показників здоров'я, рівня розвитку пізнавальної активності. Педагоги мають організувати психолого-педагогічну освіту батьків, надавати поради та рекомендації, упроваджувати системи масових заходів з батьками, організацію спільної діяльності та відпочинку батьків та дітей, тобто мається на увазі проведення ярмарку, спільних походів, екскурсій тощо. Мають бути створені умови для забезпечення прав батьків на участь в управлінні навчальним закладом, організації навчально-виховного процесу. Тобто, наявність батьківських комітетів, проведення педагогічних рад із залученням батьків.

Навчальний заклад має проводити за необхідністю активне включення в роботу сімей практичного психолога, педагога-організатора. Школа має сприяти створенню системи масових заходів з батьками, роботи з організації спільної суспільно значущої діяльності і дозвілля батьків і дітей; наданню допомоги батькам у формуванні морального способу життя родини, у профілактиці та діагностиці сімейного насилля, алкоголізму, наркоманії та попередження інших негативних проявів у батьків і дітей; використанню різноманітних форм співпраці і взаємодії окремо з батьками і матерями, залучення їх до спільної з дітьми творчої соціально значущої діяльності, спрямованої на підвищення їхнього авторитету; тематичне оформлення для роботи з сім'єю залу, куточка для батьків, музею сімейних традицій тощо.

**Висновки.** Таким чином, у результаті дослідження було проаналізовано вагоме значення спільної роботи навчального закладу та батьків.

Було з'ясовано, що взаємодія школи з батьками створює позитивні наслідки, встановлюються довірливі стосунки між вчителем та учнями, кількість скарг щодо діяльності навчального процесу зменшується, а діяльність шкільних та позашкільних заходах зростає. Батьки, у свою чергу, неодмінно повинні відвідувати батьківські збори, обмінюватися своїми думками, пропозиціями щодо покращення співпраці школи та батьків.

Школа повинна прагнути до об'єднання зусиль щодо успішного навчання, виховання та розвитку вихованців. Тому що не лише навчальний заклад допомагає сім'ї у вихованні дітей, а й батьки повинні допомагати школі. Педагогічні колективи шкіл володіють значним психолого-педагогічним потенціалом, завдяки якому можуть надати батькам суттєву допомогу у вихованні дітей та допомогти встановленню адекватних взаємин між дорослими і дітьми. Отже, співпраця родини і школи має ґрунтуватися на взаємоповазі, рівноправному партнерстві. Педагогічний колектив та колектив батьків – це має бути єдиний організм, об'єднаний спільною метою, гуманними стосунками та високою відповідальністю.

### Література

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). Київ: Радуга, 1994. С. 62.
2. Андрощук І.В. Методика виховної роботи : навч. посібник. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2014. 320 с.
3. Виноградова Т.В. Батьківські збори. Харків: Вид. група «Основа», 2006. 237 с.
4. Макаренко А.С. Книга для батьків: лекції про виховання дітей. Київ: Радянська школа, 1973. 336 с.
5. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології і моделі. Харків: Видавництво «Точка», 2007. 192 с.
6. Сухомлинський В.О. Методика виховання // Вибр. тв. в 5 т. Т.1. Київ: Рад. школа, 1976. 637 с.
7. Шквир О. Л. Методика роботи класного керівника: навч. посібник для вчителів початкової школи, студентів і викладачів факультетів підготовки майбутніх учителів початкових класів вищих педагогічних навчальних закладів [за ред. докт. пед. наук О.А.Дубасенюк].Хмельницький: ХГПІ, 2002. 134 с.

# ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ НА УРОКАХ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

**О. П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**П. Горбань.**

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**Актуальність дослідження.** Дистанційне навчання - дуже специфічний і складний процес, який потребує немалої підготовки та великих зусиль. Не дивлячись на те, що онлайн-навчання - це вид навчання, який було введено через поширення захворювань, а далі початок війни та неможливість забезпечення шкіл бомбосховищами, слід зазначити, що на даний момент така форма засвоєння знань є ідеальною. Завдяки онлайн-навчанню школярі та студенти мають можливість продовжувати освітній процес у безпеці, а також відвідувати заняття, знаходячись за межами країни.

Поняття «дистанційне навчання» було сформульовано такими вченими, як М. Томпсон, М. Мур, А. Кларк, Д. Кіган. Заслугує уваги дослідження В. Прибилової, яка розглядає історичний аспект розвитку поняття, виокремлює принципи, проблеми та переваги дистанційного навчання у освітніх закладах України [2]. «Дистанційне навчання» означає таку організацію навчального процесу, за якої вчитель розробляє навчальну програму, яка переважно ґрунтується на самостійному вивченні предмету.

Зараз дистанційне навчання поширене абсолютно в кожній цивілізованій країні, тому цей процес є дуже організованим та цікавим. Створюються нові цікаві додатки із великою кількістю функцій та можливостей. Різні творці програм постійно намагаються створити щось нове та несхоже на минуле. Такі програми як



Zoom, Classroom, а також Gmail для відправки домашнього завдання звісно підходять для проведення освітнього процесу онлайн, але створити цікавий матеріал, який би швидко запам'ятовувався, а після цього яскраві завдання для перевірки - ось те, що потрібно сучасним дітям.

Гарним варіантом для проведення занять буде Discord- додаток, що дає можливість демонструвати свій екран, показувати різні презентації, при цьому маючи відеозв'язок та гарний звук. Мінусом додатка є те, що провести урок для 30 школярів буде складно, а ось для підгрупи дітей- ідеально.

Наступний додаток- Microsoft Office. Його перевагою є те, що тут, окрім стабільного зв'язку та приємного аудіо супроводу, з'являється можливість одразу публікувати домашнє завдання, виставляти термін здачі, а також оцінки. Однією з основних переваг цієї програми є те, що всіх дітей реєструє вчитель, тому проблем щодо реєстрації під невідомими іменами тут не з'явиться.

А також для проведення уроків онлайн можна обрати сервіс ClassIn, який відзначається своєю зручністю у використанні, наявністю чатів з учнями для перевірки домашнього завдання і папок для завантаження файлів. І звісно ж можливість використовувати відео для кооперації вчителя та учня, демонстрація екрана та інше.

Після обрання відповідного додатка важливим аспектом у дистанційному навчанні є наочні принципи вивчення матеріалу. Під час вивчення будь-якої іноземної мови, особливо китайської, слід пам'ятати, що велика кількість нових слів і важка граматики виснажують дітей. Концентрація під час освітнього процесу знаходиться на дуже низькому рівні, а постійне сидіння за столом та комп'ютером завдає удару ще й по здоров'ю. У цьому випадку дитину потрібно зацікавлювати цікавими відео з їх улюбленими персонажами, використовувати яскраві картинки, фізхвилинки за допомогою відеозв'язку та ігри.

Існує велику кількість пізнавальних ігор для учнів, які можна застосовувати й при вивченні китайської мови.

Наприклад, **дидактична гра «Все пам'ятаю»**, яка пропонувалася учням будь-якого віку. Основною метою гри було розвиток пам'яті, уважності та

засвоєння нових слів. Наприклад, після вивчення кольорів китайською мовою вчитель перераховує декілька з них, а діти повинні були запам'ятати послідовність цих слів. Потім задача дітей - по черзі називати кольори у тій послідовності, як запам'ятали. Наприклад: «Синій» - говорить хлопчик; «Червоний»- каже наступна дівчинка; «Зелений»-продовжує хлопчик; так далі продовжується, поки хтось не зможе назвати колір далі.

Дидактична гра, яка розвивала уважність і давала можливість швидко запам'ятовувати нові ієрогліфи - «**Знайди зайве**». Вчитель надавав дві колонки із запропонованими парами слів, а діти повинні були знайти те слово, що не мало свого «близнюка». Цікавістю гри було те, що в неї можна грати на час, тому у дитини з'являвся стимул працювати якомога швидше або грати у групах, при цьому одночасно розвиваючи командні навички.

Вміння «комунікувати» при вивченні іноземної мови - один із найважливіших аспектів. Для деяких учнів звичайні завдання з запитаннями є дуже нудними та неефективними, тому для розвитку вмінь збагачувати своє усне мовлення ми грали у гру «**Запам'ятай картинку**». Після вивчення нових слів вчитель показував учням картинку із підписаними ієрогліфами для спільного обговорення. Через декілька хвилин він змінював кадр на ту ж саму картинку, але вже без підписаних ієрогліфів. Після цього учень міг вже більш вільно описувати фото, розвиваючи пам'ять, увагу й мовлення одночасно.

Дидактична гра «**Слова в мішечку**». Учитель писав на маленьких аркушах паперу знайомі учням слова китайською мовою та складав їх в мішечок. Учні по черзі підходили та, не підглядаючи, діставали по одній картці, читали слова та перекладали їх. Перемагав той учень, який зібрав найбільшу кількість карток.

Цю гру ми використовували на етапі закріплення та повторення матеріалу.

Дидактична гра «**Розсипані літери**». Вчитель писав слово й розрізав його на літери (або на склади). Завдання учнів – скласти слово. Гра використовувалася з метою закріплення будь-якої теми

Дидактична гра «**Назва слова на цю літеру**». Гра проходила з м'ячем.

Учитель називав ієрогліф та кидав м'яча якомусь учневі. Піймавши м'яча, учень мав назвати будь-яке слово на певну тему.

Цю гру бажано проводити по командах. Яка команда назвала більше слів, та й перемогла.

Комбінуючи матеріал із підручника, можливості сучасних додатків для онлайн - навчання та різноманітних ігор, відео, освітній процес стає дійсно ефективним, цікавим та яскравим. Але після вивчення кожного модуля вчитель повинен розуміти, що потрібна освітня діагностика або контроль знань.

Освітня діагностика - це вид визначення результатів учнів з метою їх оцінювання та корегування. Діагностика діяльності включає в себе перевірку, оцінювання, накопичення знань, аналіз, виявлення освітніх змін та особливостей учня, корегування ходу навчання та прогнозування подальшого розвитку подій. Контроль та діагностика є невід'ємними частинами процесу навчання, особливо дистанційного. Вони є завершальним компонентом оволодіння певним начальним блоком, а також своєрідною «зв'язуючою» в системі навчальної діяльності школяра.

Якість навчальної діяльності учнів ми оцінювали наступними способами: а) за вмінням дитини використовувати певний матеріал; б) за багатогранністю можливостей; в) за кількістю використання творчості та креативу.

На сьогоднішній день діагностику ми проводили у синхронному або асинхронному режимі. Синхронний режим - метод, що дозволяє одночасно перевірити велику кількість учнів (диктанти, тести тощо). В онлайн - режимі цей метод є не дуже зручним і вимагає відповідного технічного забезпечення. Існує великий ризик проблем із зв'язком як в учнів, так і у вчителя. Тому при проведенні такого виду оцінювання, слід бути готовим до перебоїв і до надання дітям можливості переписати вид контролю.

Щодо асинхронного контролю слід сказати, що він є більш «лояльним» у його використанні. При ньому учні можуть виконувати тестову роботу самостійно в той час, коли домовилися з вчителем. Для цього слід обговорити з учнями певний час виконання завдання, а після налаштувати опції проходження тесту на цю годину.

Після проведення діагностики, аналізу, контролю обов'язковим був підсумок оцінки кожної дитини: високий рівень (коли учень мав позитивні результати, добре опанував тему та вмів використовувати цей матеріал); середній рівень (учень не повністю засвоїв матеріал, у дитини були певні питання до розв'язків завдання); низький рівень (дитина не в змозі опанувати матеріал, для неї він був складним, необхідно було повторне пояснення уроку). На цьому етапі дуже важливим аспектом було максимальна віддача та допомога тим учням, хто засвоїв матеріал не повністю, погано.

Особливо під час дистанційного навчання дитина потребує якомога більшої кількості повторень матеріалу, пояснень. Гарною ідеєю після контролю було проведення уроку - аналізу, де вчитель на практиці ще раз пояснював матеріал, який було незрозуміло. Або, якщо такої можливості не було, використовував чати, розбирав помилки з кожною дитиною окремо.

Щодо озвучування результатів в онлайн-режимі. існує декілька нюансів. Хочемо зазначити деякі. По-перше, результати певної діагностики не слід озвучувати за наявності всіх учнів в онлайн-класі. Результати можуть не задовольняти дитину, через що вона може засмутитися. Тому ідеальним варіантом було б залишати коментарі або в електронному щоденнику, або у додатках, які ви використовуєте, як зазначалося вище.

По-друге, про метод діагностики, який ви будете використовувати у майбутньому, слід повідомити батьків заздалегідь. Важливо оптимізувати та мінімізувати кількість каналів зв'язку та платформ при дистанційному навчанні. Головним при діагностиці онлайн є забезпечення зв'язку з вчителем(контакту). Тому вчитель повинен постійно надавати учням підтримку й коригувати їх у правильному напрямку. Результати виконаних учнями самостійних робіт мають використовуватися для відзначення їх успіхів, аналізу помилок та планування подальшої роботи з опанування навчального матеріалу в умовах дистанційного навчання.

**Висновки.** Дистанційне навчання ставить до педагогів нові вимоги: володіти достатнім рівнем знань роботи з комп'ютерними технологіями та різноманітними платформами, уміти їх обирати, зважаючи на особливості

предмету викладання, технічні можливості; координувати, планувати, розробляти спеціальні завдання і рекомендації у онлайн-курсах; підвищувати творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій.

### **Література**

1. Акімова Н. Становлення психології інтернету в Україні і світі. Ніжин: Ранок, 2019. С. 23–31.

2. Заріцька С.І., Литвиненко Н.І. Методичні аспекти впровадження дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти : методичний посібник. Київ, 2019. 88 с.

3. Федорченко С.В. Психологічні особливості взаємодії учасників дистанційного навчання в освітньому процесі ЗВО. *Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти: зб. наук. праць матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції (16 червня 2020 р.)* Київ. Національний авіац. універ-тет, 2020. С.45–46.

## **ВИКОРИСТАННЯ ПОЗАУРОЧНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ В РОБОТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА (НАВЧАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ТА ПРЕДМЕТНІ ГУРТКИ)**

**О. П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**К.Семенова,**

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**Актуальність дослідження.** Шляхи сучасного розвитку освіти в Україні передбачають її ґрунтовне реформування в напрямку впровадження в освітню практику особистісно-орієнтованого підходу, важливою складовою якого є позааудиторна робота.

Важлива роль у вихованні учнів, розширенні й поглибленні їхніх знань, розвиткові творчих здібностей належить спеціально організованій виховній роботі класного керівника у позанавчальний час. Таку роботу називають позакласною та позашкільною.

В умовах сучасної школи особливого значення набуває формування в учнів у процесі позакласної та позашкільної роботи мистецьких інтересів, виховання естетичних почуттів, любові, емоційного ставлення до природи, розвиваються і такі риси особистості, як колективізм, відповідальність за доручену справу, акуратність та наполегливість.

Позакласній виховній роботі завжди приділялася значна увага з боку багатьох вчителів, методистів і вчених (Андрюханова В.М., Бачинський Т.Г.) [2].

У методичній літературі існує багато визначень позакласної роботи. Більшість авторів вважають, що позакласна вихована робота – це навчальний процес, що реалізовується в позаурочний час понад учбовий план і обов'язкову програму колективом вчителів та учнів.

У навчально-виховному процесі сучасної школи, крім уроку використовують позаурочні форми: семінари, практикуми, факультативи, екскурсії, індивідуальні або групові додаткові заняття, предметні гуртки, домашня навчальна робота.

Значення екскурсій полягає в тому, що учні здобувають наочні знання в природних умовах, отримують багатий матеріал для спостережень, сприймають явища в цілісності, накопичують багатий матеріал для наступної роботи. Екскурсії також позитивно впливають на емоційну сферу школярів

**Навчальна екскурсія** (лат. *excursio* — прогулянка) — форма організації педагогічного процесу, спрямована на вивчення учнями поза межами школи і під керівництвом учителя явищ, процесів через безпосереднє їх сприймання [2].

Екскурсія є складною формою навчально-виховної роботи, триває 45-90 хв. Вона відкриває можливості для комплексного використання методів навчання, збагачує знаннями учнів і самого вчителя, допомагає виявити практичну

значимість знань, сприяє ознайомленню учнів з досягненнями науки, є ефективним засобом виховання учнів, зокрема їх емоційної сфери [3].

Екскурсії поділяють: за змістом (виробничі, біологічні, історичні, географічні, краєзнавчі, мистецькі); за часом (короткотермінові, тривалі); за черговістю під час навчального процесу: попередні, або вступні (на початку вивчення теми, розділу програми), супровідні, або проміжні (в процесі вивчення навчального матеріалу), заключні, або завершальні (наприкінці вивчення теми, розділу), за відношенням до навчальних програм (програмні та позапрограмні) [1].

Об'єктами навчальних екскурсій є промислові підприємства, лабораторії НДІ, вищі навчальні заклади, установи культури і мистецтва (музеї, виставки), храми, історичні місця і пам'ятки тощо. Планують їх заздалегідь у межах урочного часу (екскурсії з виховною метою належать до позакласних заходів, їх проводять в позаурочний час).

Для ефективного проведення екскурсії необхідне чітке визначення освітньої та виховної мети, вибір оптимального змісту, об'єкта екскурсії з урахуванням рівня підготовки учнів.

Проведення екскурсії поділяють на декілька етапів:

1. Теоретична та практична підготовка передбачає опанування учнями мінімумом необхідних знань. Учитель заздалегідь знайомиться з об'єктом, домовляється з екскурсоводом про дидактичний зміст екскурсії.

2. Інструктаж, завдання якого полягає в ознайомленні учнів з метою і змістом екскурсії. Учитель характеризує об'єкт, зацікавлює ним, повідомляє про план екскурсії, за потреби — накреслює маршрут-схему.

3. Проведення екскурсії, що передбачає послідовний розгляд об'єктів екскурсії, визначення головного для отримання необхідної інформації про об'єкт. Учні запитують, спостерігають, запам'ятовують, роблять нотатки. Завершується екскурсія відповідями на запитання щодо її змісту.

4. Опрацювання матеріалів екскурсії передбачає уточнення, систематизацію, узагальнення одержаних під час екскурсії вражень, спостережень. Обов'язковим є аналіз підсумків навчальної екскурсії — усне опитування, використання даних під

час наступних уроків. За потреби наслідки екскурсії оформлюють у вигляді стенда, плаката чи альбому [1].

Наведемо зразок **навчальної екскурсії** для учнів початкової школи з теми «Екскурсія в природу». **Мета:** звернути увагу учнів на неповторність краси природи весняного лісу, на розмаїття барв, звуків, красу форм, багатство пахощів; закріпити правила поведінки у лісі, розвивати потребу в спілкуванні з природою; виховувати любов до природи рідного краю.

### Хід екскурсії

#### I. Організаційний момент

#### II. Повідомлення теми і мети уроку

– Сьогодні ми здійснимо подорож у природу, ви дізнаєтеся про правила поведінки у лісі.

#### III. Проведення екскурсії

**1.Бесіда.** Пригадайте: якими є правила поведінки серед природи? Давайте послухаємо звуки весняного лісу. Хто що почув? Кому належать ці звуки? Згадайте, яким був ліс узимку? Що змінилося? А які нові кольори з'явилися у лісі навесні? Назвіть їх. Як відрізняється колір листя у різних дерев? Коли починають цвісти черемха, шипшина, калина, бузок? У яких лісах росте ряст? Коли цвітуть тюльпани і нарциси? Що ви знаєте про медунку? Прочитайте про неї у довідковому бюро. Що можна сказати про пахощі лісу?

-Подивіться, діти, яка краса навкруги! Що ми можемо зробити, щоб зберегти цю красу?

– У кожного з нас, діти, три матері. Перша – це ненька, яка нас народила, друга – Батьківщина, наш рідний край і третя – мати-природа. А чи знаєте ви, що і в стосунках з природою існують свої правила? Назвіть їх.

– Чому їх треба знати і дотримуватися?

#### 2. Розв'язування проблемних ситуацій

– Як ви вчините, якщо знайдете пташине гніздо?

– Коли знайдете барвисту квіточку?

– Як треба поводитися в природі, щоб не заподіяти їй шкоди?



### 3. Дидактична гра “Хто тут живе? Що росте?”

Учитель накриває хустинкою травичку. Потім піднімає її. Діти уважно роздивляються і називають рослини, комах, які там є.

### 4. Дидактична гра “Таємниці природи”

Завдання: розбігтися лісом, знайти свою “таємницю природи”, розповісти про неї.

### 5. Спостереження за красою навколишньої природи (розвиток мовлення)

– Чому вербу називають плакучою? Горобину – кучерявою? Тополю – стрункою? Дуб – могутнім?

– Чим відрізняються гілки цих дерев?

– На що схожа хмаринка?

– Доберіть слова, якими можна описати вітер, сонце, плоди дерев тощо.

### 6. Конкурс на кращого знавця природи рідного краю

– Назвіть якнайбільше рослин, тварин рідного краю.

– Відшукайте за поданими картинками потрібну рослину, яка росте в даному місці (робота у групах)

### 7. Вивчення правил поведінки в лісі

– У лісі не можна галасувати, тому що це – дім, у якому живуть лісові мешканці.

– Не ламайте гілки дерев, кущів, не оббивайте з них листя, цвіт.

– Не рвіть квіти на лузі, в полі, в лісі.

– Не обривайте павутиння на деревах, не вбивайте павуків.

– Не ловіть метеликів, бабок, інших комах.

– Не чіпайте мурашники.

– Не бийте жаб, не вбивайте змій.

– Не намагайтеся ловити диких тварин та їх дитинчат.

– У лісі не можна розводити багаття.

– У лісі не можна кидати сміття.

### IV. Підсумок екскурсії

– Що цікавого спостерігали під час екскурсії?

- Як називаються птахи, яких ви бачили на екскурсії?
- Якого кольору хутро у білочки?
- Поясніть: чому не можна галасувати в лісі?
- Розкажіть удома про екскурсію.

Діти в класі висловлюють свої враження від почутого і побаченого за допомогою малюнків

Ми зазначимо у процесі дослідження, як ми готували екскурсію. Учитель попередньо вивчав екскурсійний об'єкт, з'ясовував його освітні можливості, визначав цілі та завдання, тип і структуру екскурсії; готував проблемні питання і завдання для учнів; встановлював джерела інформації; вибирав оптимальне поєднання методів і прийомів навчання, складав план екскурсії; намічав маршрут пересування; готував додаткові наочні посібники та необхідне обладнання (вимірювальний інструмент, блокноти, олівці, папки для гербаріїв, фотоапарат, компас); проводив організаційну бесіду з учнями, під час якої повідомляв дату, місце, мету і завдання екскурсії; роз'яснював правила безпеки і поведінки на екскурсії. Також коротко характеризував екскурсійний об'єкт, радив, як і що дивитися, за чим спостерігати, як і що записувати і фотографувати, як пересуватися по маршруту.

Учитель розподіляв обов'язки серед учнів; при необхідності ділив їх на групи, призначав груповодов, давав завдання для кожної групи, призначав відповідальних за обладнання; інструктував учнів про порядок обробки інформації і матеріалів, складанні письмових звітів, про підведення підсумків та рефлексії.

Під час екскурсії проводилася вступна бесіда, нагадувалася мета екскурсії, завдання. Після цього учні приступали до огляду екскурсійних об'єктів і виконання завдань: робили замальовки, записи, виділяли особливості об'єктів, узагальнювали побачене.

Учитель під час екскурсії ілюстрував свою розповідь демонстраціями, ретельно відбираючи екскурсійні об'єкти, керуючи спостереженням учнів.

Наприкінці екскурсії вчитель перевіряв роботу учнів, проводилася заключна бесіда. При необхідності учням пропонувалося виконати домашнє завдання.

Науковці (Клюєва Т.М., Андрюханова В.М) зазначають, що у процесі спостереження та аналізу навчальної екскурсії необхідно зосередити увагу на таких параметрах:

- педагогічна доцільність теми екскурсії;
- раціональна постановка цілей та завдань екскурсії;
- тип екскурсії (літературна, краєзнавча, виробнича) й урахування її специфіки при організації та проведенні;
- теоретична та практична підготовка учнів до екскурсії;
- ознайомлення з екскурсійним об'єктом і складання плану екскурсії (інколи це маршрут, пункти спостереження; формулювання запитань для учнів, на які вони повинні отримати відповіді під час екскурсії);
- інструктаж учителя із проведення екскурсії (психологічна, змістова та етична підготовка), уточнення й розподіл завдань серед учнів;
- процес проведення екскурсії (організація спостереження, консультація в ході екскурсії, завдання та їх виконання учнями - малюнки, фото-, кінозйомки, записи на магнітну плівку);
- поведінка учнів на об'єкті, їх зацікавленість тим, що спостерігають;
- оформлення матеріалів екскурсії (альбом, вікторина, рукописні фільми, графіки, діаграми, доповіді, аматорські кінофільми);
- результативність навчальної екскурсії (поповнення науковими та спеціальними знаннями, уміннями та навичками учнів; розширення світогляду, ерудиції, поля активного навчання та зіткнення з реальними речами, людьми, процесами, явищами; дисципліна, відчуття задоволення від побаченого, почутого під час екскурсії; якість оформлення матеріалів екскурсії, доцільність і можливість їх використання в навчально-виховному процесі) [1].

Хочемо зазначити в дослідженні про *предметні гуртки* — науково-освітні гуртки, які організовані з метою розширення й поглиблення знань учнів з різних

предметів навчального плану школи й розвитку в них інтересу до відповідних галузей науки, художньої літератури й мистецтва, техніки тощо [2].

Вони посідають важливе місце серед позаурочних форм навчання. Створюють їх у школі відповідно до навчальних предметів (математичні, фізичні, хімічні, літературні та ін.), керують ними учителі на громадських засадах. Предметні гуртки беруть участь у проведенні масових виховних заходів у школі: готують і проводять тематичні вечори, конкурси, олімпіади, тижні та місячники знань, випускають стінну, радіогазету, альманахи.

До різних видів практичної діяльності прилучають дітей технічні гуртки. У них є можливість проводити певну профорієнтаційну роботу з учнями і виховувати в них любов до праці. Фізичному розвитку дітей сприяють організовані в школах різноманітні спортивні секції (волейбольна, футбольна, легкої атлетики, гімнастична тощо), їх мета — досягнення високих результатів і перемог у спортивних змаганнях водночас із зміцненням здоров'я та загальним фізичним розвитком дітей. Учнів поділяють на вікові групи, перед кожною з яких ставлять свої навчально-виховні завдання.

Під час занять у гуртках педагог не повинен забувати про громадянське, моральне, трудове, естетичне і фізичне виховання учнів. Слід також дбати про організованість і дисципліну, активність і самостійність учнів.

**Висновки.** Шкільна екскурсія - ефективна форма навчання, що вимагає систематичного застосування. Нечасті екскурсії не дозволяють дітям виробити необхідні навички пізнання реальності. Тому екскурсії необхідно проводити регулярно, забезпечуючи їх ретельно розробленими навчальними завданнями, за якими учні звітують поряд з іншими перевіркою роботи.

Провідне місце в позааудиторній діяльності займає гуртково-клубна робота. Вона є одним з найважливіших засобів підвищення якості підготовки майбутніх спеціалістів.

## Література

1. Андрюханова В.М. Сучасні підходи щодо вирішення проблеми підготовки вчителя до інноваційної діяльності // *Управління школою*. 2020. №34. С. 5–10.
2. Ключєва Т.М. Творчий підхід учителя до створення сучасного уроку // *Таврійський вісник освіти*. 2015. №2 (2). С. 122 – 129.
3. Єрмаков І.Г., Хайруліна В.М. Виховання особистості // Педагогічні інновації у сучасній школі. Київ : Освіта, 2014. 175 с.
4. Касьяненко М.Д. Педагогіка співробітництва : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2013. 320 с.

## СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АТМОСФЕРИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

**О. П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**Д. Новікова,**

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**Актуальність дослідження.** У Державній національній програмі "Освіта. Україна ХХІ століття" серед принципів модернізації освіти в Україні одним із найважливіших визначений принцип гуманізації й утвердження людини як найвищої соціальної цінності, гармонія стосунків людини і навколишнього середовища суспільства і природи.

Велике значення має психологічна атмосфера уроку, що дозволяє школяреві максимально реалізувати свої можливості.

Успішні та правильно організовані уроки є запорукою ефективності всього навчально-виховного процесу. Серед причин низької успішності виділяють

лінощі, небажання вчитися, погіршення стану здоров'я, відсутність інтересу та мотивації. Основним способом усунення цих причин є створення сприятливого мікроклімату на кожному уроці. Адже крім здібностей, рівня інтелекту дитини, навчання, розвиток і успіх учня залежить від того, у якій психологічній атмосфері відбувається процес здобуття знань. Вчитель має розуміти психічний стан учнів, бути спроможним розрадити їх, зняти емоційну напругу, створити в класі природну атмосферу тепла, довіри, взаємоповаги, тобто сприятливий мікроклімат уроку.

Сьогодні багато досліджень, які пов'язані з організацією уроків щодо створення позитивного психологічного мікроклімату в учнів. Науковці доводять їх позитивний вплив на самооцінку й самовідчуття суб'єктів освітнього процесу. Вчені Н.Бабенко, О.Дубасенюк, А.Воловик, В.Воловик обґрунтовували теоретичні основи, методику організації таких уроків [2,с.56]. Функції тренінгової психологічної діяльності на сучасних уроках розкрито в дослідженнях В.Бочелюка, В.Петрушева, В.Піменова. [1, с.56]. Водночас, ми презентуємо сучасні форми організації уроків англійської мови за допомогою психологічних тренінгів, які свідчать про стан емоційного комфорту, захищеності, зручності учнів; про те, як дитина переживає задоволення успіху, безпеки, свою значимість для інших, унікальність.

Наведемо зразки психологічних ігор, які знімають напругу в учнів, створюють на уроці сприятливі умови для самостійної діяльності, формують почуття рівноправного партнерства.

**1. Веселий поділ на групи.** Усі діти стають у коло, починають співати та хаотично переміщуватися. Коли вчитель зупиняє спів, учні хором запитують, наприклад, "How old are you". Цифра, яку називає вчитель, означає кількість учасників в одній групі. Діти гуртуються з тими, хто опинився поруч.

**2. Вправа "Find someone who woke up earlier than you".** Для вправи діти мають запитати якомога більше однокласників "What time did you wake up this morning".

**Особливості завдання:** усі діти залучені на уроці; усі можуть завчити, як ставити одне запитання; вправа динамічна; за результатами опитування можна поділити учнів на групи.

**3. Вправа “Табу”.** Учні, поділені на команди, визначають, хто в них №1, №2, №3. Перші номери стають спиною до вчителя. Вчитель підіймає аркуш зі словом. Завдання учасників, які бачать слово, пояснити його (не називаючи) якомога швидше першому номеру. Так, щоб той відгадав. Наступними спиною до вчителя стають другі номери команди. потім треті.

**4. Вправа “Three paper clips”.** Кожен учень отримує три скріпки. Діти стають у пари. Мета – поставити запитання так, щоб співрозмовник відповів “yes” або “no” (той, хто так відповідає – віддає товаришу скріпку). Відповідно, щоб не віддати скріпку, потрібно «викручуватися» та відповідати розлого. За сигналом вчителя пари змінюються. Перемагає той, хто зібрав найбільше скріпок.

**Особливості завдання:** це комунікативна активність; неважливо, які запитання ставитимуть діти, головне – залученість у процес.

**5. Вправа “Чи є в тебе в рюкзаку...”.** Учні отримують аркуші зі списком речей англійською: яблуко, олівець, булка, книжка тощо. Усі працюють в парах і опитують одне одного: “Is there/Are there... in your bag?”.

**Особливості завдання:** діти не повинні показувати анкету сусіду, щоб анкета не перетворилася на взаємне механічне заповнення бланку без ставлення запитань; після роботи в парах учням можна дати завдання - знайти трьох людей, з якими вони не працювали; розповісти про те, що в рюкзаку дітей, які відповіли на їхні запитання.

Здоровий психологічний клімат означає, що дитина перебуває у стані духовного комфорту: рівноваги, спокою, захищеності: вона задоволена, оптимістична. У стані емоційного комфорту дитина характеризується оптимістичним світосприйняттям, вона відкрита для контактів. Це позитивно позначається на всіх сферах життєдіяльності, підвищує працездатність, посилює активність, упевненість, віра у свої можливості, сили.

Психологічний комфорт залежить від того, як педагог підтримує дітей, забезпечує їх успіхи в різних видах діяльності.

Так, психологічний комфорт у процесі навчальної діяльності залежить від того, як складаються відносини між педагогами і дітьми, дітей між собою, педагогом і батьками, між різними суб'єктами та об'єктами. Безперечно, без гуманізації взаємин між учителями та учнями неможливо сформувати позитивний психологічний клімат.

Глибоко людяні, гуманні стосунки між педагогом та дітьми першооснова взаєморозуміння, позитивного самопочуття, найповнішого розкриття можливостей кожної дитини.

Факторами впливу на клімат уроку є емоційний стан та настрої учителя. Позитивний психологічний клімат на уроці починається із самонавіювання вчителя. В Сухомлинський зазначав в своїх творах, що «йдучи до школи, педагог повинен переконувати себе в тому, що діти, до яких він прямує, - найкращі, найстаранніші, він іде до них з радістю. Учитель повинен любити всіх дітей: здібних і нездібних, веселих і нудних, лінивих і старанних, слухняних і неслухняних, їх потрібно розуміти»

Наступним важливим фактором є тактовність вчителя та відчуття міри у критиці дитини. Учні не повинні відчувати страху за правильність сказаного чи зробленого. Прискіпливе виправляння кожної помилки, допущеної учнем, заважає створенню атмосфери доброзичливості, породжує скутість, настороженість, відвертає увагу учня від предмета.

Величезну роль емоційної основи навчання постійно підкреслював В. Сухомлинський: «Відсутність емоцій, притаманна нашому сучасному навчанню, є однією з найнебезпечніших ознак байдужості й небажання вчитися. Позитивне емоційне ставлення до навчальної праці породжується, насамперед, правильно організованою діяльністю учнів» [1].

Чимале значення має зовнішнє оформлення (унаочнення, темп уроку, гра тощо), образність мовлення, новизна інформації. Багато що вирішує настрої, з яким учитель приходять на урок, його природне почуття гумору. Нудьга,



пригніченість, монотонність, "емоційний голод" з'являються там, де вчитель у навчальному процесі використовує лише інтелектуальну працю.

**Висновки.** Супутником емоційно піднесеного стилю уроку повинен бути гуманізм стосунків учителя та учнів, а також стосунків у середовищі школярів. Вони ґрунтуються на справедливості, взаємному довір'ї, доброзичливості.

Нове педагогічне мислення вимагає внесення в ці стосунки деяких нових елементів. Атмосфера співробітництва вимагає, насамперед, щоб учитель постійно оберігав право учня на власний вибір, право на почуття власної гідності, право вважатися Людиною. В Сухомлинській зазначає, що «через це він мусить навчитися трактувати учня як партнера у спільній діяльності, не нав'язувати йому свою волю, свої погляди, свій спосіб мислення. Обидва вони — суб'єкти своєї діяльності, й кожен із них має свої права, через реалізацію яких іде до відчуття відповідальності за те, що робить. Повага до чужої точки зору є складовою інтелігентності й демократичного світобачення. Мусимо бачити в учневі не "гвинтик" і не "фактор", а творця, здатного самостійно вирішувати свої навчальні проблеми» [1, с.54].

### **Література**

1. Кайдалова Л. Г. Педагогічна майстерність викладача : навч. посіб. /Л. Г. Кайдалова, Н. Б. Щокіна, Т. Ю. Вахрушева. Харків: НФаУ, 2019. 140 с.
2. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навч. посіб. Київ: Вища школа, 2017. 304 с.

## **ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**О. П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**С.Даніленко,**

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов*

**Актуальність дослідження.** З активним розвитком технологій у сучасному світі актуалізується питання модернізації освіти. Традиційна форма навчання поступово доповнюється новими технологіями дистанційного навчання. Система дистанційної освіти стає все більш популярною, різноманітні технології дистанційного навчання широко використовуються у США, Європейському союзі та багатьох інших країнах.

Дистанційна форма освіти на основі Інтернет-технологій набуває все більшої популярності, особливо в системі вищої освіти, оскільки студенти можуть просто спілкуватися зі своїми викладачами та обмінюватися матеріалами по мережі, навіть перебуваючи в різних куточках світу. Система дистанційної освіти має ряд переваг і значно розширює коло потенційних студентів. Дистанційна форма навчання підходить майже всім, тому що дає можливість гармонійно поєднувати навчання та повсякденне життя.

Варто відзначити, що дистанційна форма освіти – це доволі доступна можливість одержати освіту з мінімальними фінансовими витратами при великому виборі спеціальностей. Дистанційна форма освіти стає чинником підвищення якості людських ресурсів. Студентам не потрібно знаходитись поруч з викладачем, який перестає бути основним джерелом інформації. Це дозволяє викладачеві бути координатором та керівником навчального процесу і приділити кожному студенту рівноцінну увагу.

Дистанційну форму навчання в Україні почали впроваджувати понад десять років тому. Сучасні завдання, які поставлені перед системою освіти України вимагають створення такої системи освіти, яка забезпечуватиме перехід до «освіти впродовж життя».

Популярність дистанційної освіти на основі Інтернет-технологій, особливо в системі вищої освіти, щорічно зростає, що пов'язано з перевагами, які надає така форма навчання, такими, як можливість отримувати освіту без відриву від виробництва, економія ресурсів та часу, розширенням сфери додаткової освіти

тощо. З огляду на світові тенденції зростання ролі дистанційної освіти, можна стверджувати, що цей розвиток матиме дедалі зростаючий вплив на забезпечення національних інтересів.

В останнє десятиріччя широку практику отримали масові відкриті дистанційні курси.. У 2014 році з'явилася платформа Prometheus з великою кількістю безкоштовних онлайн-курсів, які підготовлені провідними українськими та світовими спеціалістами [2].

Питання дистанційного навчання в Україні досліджено у працях Б. Агранович, О. Адаменко, А. Артюшенко, Х. Беккера, П. Брусиловського, В. Бикова, Г. Кедрова, А. Короткова, О. Крюкова, М. Моїсєєвої, Ю. Моїсєєва, Ю. Насонова, О. Полат, І. Роберт, Д. Смоліна, Ю. Триуса [1].

Українські фахівці під час створення Українського центру дистанційної освіти розглядають дистанційну форму навчання як таку, за якої використовуються глобальні комп'ютерні комунікації (як Інтернет) та яка базується на індивідуальній роботі студентів із чітко дібраним навчальним матеріалом, а також на активному спілкуванні з викладачами та іншими студентами.

Так, найбільш актуальним для нашого дослідження вважаємо визначення Д. Кігана, який трактує дистанційну освіту як таку, що звільняє студента від необхідності поїздки в "постійне місце, у певний час, щоб зустрітися з фіксованою особою для навчання як результат технологічного поділу на вчителя і учня". Учитель і учень можуть буди розділені простором і не обов'язково прив'язаними до певного часу [5].

Австралійський досвід з використання дистанційного навчання для надання якісної освіти представникам усіх соціальних верств представлено в роботі американського дослідника. Університетами організуються відеоконференції для віддалених районів країни і тих, хто проживає поза країною. Подібні приклади можна знайти в досвіді застосування дистанційного навчання в університетах Великої Британії, США і Норвегії як у державному, так і приватному секторах [4].

У порівнянні дистанційного навчання із традиційним визначено як переваги, так і недоліки. Так, традиційне навчання характеризується контрольованим відвідуванням, безпосереднім викладанням, високою часткою присутності в часі, наявністю й необхідністю розкладу, перебуванням на навчальній базі. На відміну від традиційного дистанційне навчання уможливорює вільний доступ до матеріалів навчання, надає можливість користуватися додатковими ресурсами, менш суворе за розкладом, ґрунтується на інформації, а не на структурованому викладанні. Якщо дистанційне навчання відбувається на навчальній базі, у такому випадку відвідування також контрольоване, відбувається орієнтація на навчання і викладання, виникає необхідність контролю відвідування. Якщо дистанційне навчання проходить ззовні навчальної бази, навчання відбувається за допомогою технологічних засобів.

Перш за все, актуальним є питання *фізичного* та психічного *здоров'я* школярів, які змушені щодня тривалий час проводити за комп'ютером. Як відомо, найбільш оптимальним для цього є часовий проміжок у 2-3 години. Систематичне порушення вказаної норми поступово призводить до проблем, пов'язаних із виникненням таких синдромів: комп'ютерний зоровий, дихальний, судинний, зап'ястного каналу, хребта. Крім того, має місце ризик епілептичних нападів, і відбувається негативний вплив електромагнітних випромінювань. Відчуття втоми та головний біль можуть стати постійними супутниками учня.

Проблеми порушення фізичного здоров'я пов'язані з негативними змінами *у здоров'ї психічному*. Постійна робота з інформаційними комп'ютерними технологіями стає причиною виникнення поведінкового синдрому. В учнів можуть спостерігатися труднощі концентрації уваги, зниження продуктивності роботи пам'яті, сприймання навчального матеріалу. При великій завантаженості та монотонності роботи виникає ризик стану депресії. А навчальні вимоги і часом неможливість їм відповідати через технічні труднощі підвищує тривожність учнів, стає причиною виникнення гами негативних емоційних переживань.

Отже, як позитивні характеристики дистанційного навчання науковцями (А. Артюшенко, В. Бикова, Г. Кедрова, А. Короткова) визначено такі:

- переваги у гнучкості трати часу, економія на транспортних витратах;
- зацікавленість сучасної молоді користуванням сучасними інформаційними засобами в повсякденному житті;
- простота й доступність такого навчання;
- набуття досвіду й додаткової інформації студентом за допомогою ресурсів мережі Інтернет;
- зручність для компаній та організацій у навчанні своїх співробітників без відриву від постійної роботи;
- більш нижчий рівень оплати за дистанційне навчання порівняно із традиційним;
- індивідуальний темп навчання;
- можливість індивідуального та групового навчання студентів;
- вирішення проблеми втрати концентрації, уникнення обмежень у розкладі;
- оновлення навчального матеріалу за необхідністю [6].

Негативними характеристиками дистанційного навчання вчені (А. Артюшенко, В. Бикова) вважають такі:

- зміст може залежати від технологічних характеристик;
- можливість проблеми мовного бар'єру або перекладу;
- перешкоди в часі через часові пояси;
- проблеми з авторським правом у застосуванні навчальних матеріалів;
- висока коштовність обладнання для проведення дистанційного навчання [3].

Українські дослідники серед недоліків дистанційного навчання вказують на потребу створення особливих вимог щодо організації навчального процесу, необхідність у персональному комп'ютері та доступі до мережі Інтернет, організацію мотивації слухачів..

Окрім уже визначених недоліків дистанційного навчання, варто врахувати зауваження сербських дослідників, які вважають, що для розвитку сучасного фахівця необхідними у кваліфікації є **комунікативні навички**, які, на жаль, не розвиваються в умовах дистанційного навчання такою мірою, як за традиційного.

Завданням дистанційного навчання є «забезпечення громадянам можливості реалізації конституційного права на здобуття освіти та професійної кваліфікації, підвищення кваліфікації незалежно від раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання відповідно до їх здібностей».

**Висновки.** Отже, ураховуючи директиви розвитку освіти в Україні, переваги дистанційного навчання, можливі перешкоди в організації і здійсненні такого навчального процесу, необхідно розробити гнучку й ефективну систему застосування дистанційного навчання. Для цього потрібно забезпечити інформаційну й методологічну освітню базу та підготувати висококваліфікованих спеціалістів для здійснення дистанційного процесу навчання.

### Література

1. Власенко Л. В. Переваги та недоліки дистанційного навчання // Професійна підготовка педагога : історичний досвід і виклики сучасності : збірник наукових праць. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічно університету ім. І. Франка, 2013. С. 224–228.
2. Концепція розвитку освіти в Україні на період 2015–2025 років (проект – неофіційний текст) [Електронний ресурс]. Режим доступу : [http://osvita.ua/doc/files/news/435/43501/project\\_30102014.doc](http://osvita.ua/doc/files/news/435/43501/project_30102014.doc) (2014).
3. Мусієнко О. Л. Дистанційне навчання у вищій школі: моделі і технології // Наука в інформаційному просторі: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф.; (29-30 вересня 2011 р.). В 7 т. Д-к : Біла К.О., 2011. Т. 2. С. 66–72.

4. Закон України "Про вищу освіту" від 01.07. 2014, № 1556-VII [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>.
5. Al-Arimi A. M. A. K. Distance Learning // Procedia-Social and Behavioral Sciences. 2014. Т. 152. С. 82–88.
6. Keegan D. Distance education technology for the new millennium : Compressed video teaching. // ZIFF Papiere. Hagen, Germany: Institute for Research into Distance Education. (Eric Document Reproduction Service No. ED 389 931),1995.
7. Pardanjac M., Radosav D., Jokic S. Difficulties and possibilities of distance learning //Intelligent Systems and Informatics, 2009. SISY'09. 7th International Symposium on. IEEE, 2009. С. 361–365.
8. Valentine D. Distance learning : Promises, problems, and possibilities // On-line Journal of Distance Learning Administration. 2002. Т. 5. №. 3.

## **ТИПОВІ ТРУДНОЩІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ-ПОЧАТКІВЦЯ**

**О.П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**В. Малакі,**

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**Актуальність дослідження.** Сучасній школі сьогодні потрібні компетентні, професійні педагоги, здатні до реалізації гуманістичних цінностей на практиці. В результаті різних соціально-педагогічних опитувань, аналізу шкільної практики ми зробили висновки, що незважаючи на високі показники

готовності до педагогічної діяльності особистісна і професійна адаптація молодого учителя може бути тривалою і складною.

Помилку може зробити кожна людина. Неправильні рішення, проступки дають людям певний життєвий досвід. Проте вчитель працює з дітьми, передає їм знання і навички, є прикладом, авторитетом, тому його професійні та людські якості завжди помітні під час взаємодії з учнями, у процесі навчання, по відношенню дітей до школи. На жаль, молоді учителі на початку кар'єри іноді здійснюють ряд типових помилок. В дослідженні ми розглянемо недоліки у професійній діяльності вчителя-початківця та як саме їх запобігти, адже основним аргументом являється формування професійної компетентності молодого фахівця.

Проблема професійної компетентності у вітчизняній психолого-педагогічній літературі розглядалася у різних аспектах Л.С.Виготським, О.М.Леонтьєвим, А.М.Матюшкіним, С.Л.Рубінштейном. Проблемою професійної компетентності займалися також Ю.К.Бабанський, А.Зязюн, Л.В.Кондрашова, В.А.Кан-Калик. Проблема професійної підготовки педагога розглядалася в працях Я.А.Коменського, К.Д.Ушинського, А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського [2].

Серед новітніх досліджень з проблеми формування професійної компетентності слід зазначити роботи В.А.Адольфа, В.А.Болотова, В.Н.Введенського, І.О.Зимньої, М.І.Лук'янової [4].

Аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури свідчить про наявність великої кількості підходів до розуміння сутності професійної компетентності вчителя, про відсутність єдності у визначенні цього поняття та його змісту, що говорить про складність феномена, що досліджується

Можна стверджувати, що професійна компетентність вчителя є складним інтегрованим особистісним утворенням, яке базується на взаємозв'язку теоретичної і практичної підготовленості, а також професійно – значущих особистісних якостях, які обумовлюють готовність вчителя до активного виконання педагогічної діяльності.



Таким чином ми можемо виділити в структурі професійної компетентності складові елементи:

- Професійно-змістовний, який включає комплекс теоретичних знань з психології, методики;
- Операційно-технологічний, до складу якого входять практичні уміння та навички;
- Професійно-особистісний, який поєднує широкий спектр професійно значущих особистісних якостей;
- Професійно-мотиваційний, - це професійна усталеність, позитивна мотивація і ціннісне відношення до професійної діяльності [3].

За даними досліджень Т. С. Поляковой, в процесі професійного становлення лише 14% молодих учителів не зазнають істотних труднощів в здійсненні учбово-виховного процесу, 42% - зазнають труднощі в організації колективної життєдіяльності учнів, проведенні позакласної роботи, у 64% - труднощі в організації роботи з батьками [4].

І. Д. Лушніков у своїх дослідженнях наводить такі дані: 45% молодих учителів не упевнені, що впораються з повсякденними організаційними справами. Не випробовують задоволення початком самостійної роботи від 41% до 44% учителів –початківців [3].

І.О.Зимня у своєму дослідженні перераховує список традиційних помилок молодих вчителів у професійній діяльності:

- Учитель дуже тихо говорить, окремі слова вимовляє нечітко, учням важко стежити за ходом оповідання.
- Пояснюючи учбовий матеріал, учитель направляє погляд на стіни або у вікно.
- Звертаючись до деяких учнів, учитель вказує пальцем, додаючи: «Ось ти».
- Учитель використовує складні наукові терміни, запозичені з іноземних мов, незрозумілі слова.
- Учитель пише на дошці нерозбірливо, спотворюючи букви.

- Витирає тільки частину дошки, на іншій частині залишає уривки попередніх записів.
- Учитель оцінює учнів, виходячи з особистого відношення до них.
- Усі проблеми, у тому числі особисті, такі, що стоять перед окремими учнями, учитель намагається вирішувати у присутності усього класу.
- Відсутність наочних прикладів.
- Відсутність виховної дії, орієнтація лише на теоретичний матеріал.
- Зосереджує увагу на помилках учнів, дорікає їм, що часто стає причиною негативного ставлення до нього вихованців [2].

Щоб молодому педагогові впоратися з виникаючими труднощами і проблемами необхідно:

- бути готовим до розумної зміни своїх особистих інтересів і мотивів, до роботи над собою, розвитку професійно важливих якостей;
- необхідно вміти грамотно та виразно будувати свою мову, розвивати почуття гумору, мати самокритичність, розвивати здатність до самоаналізу;
- необхідно виробити свій власний педагогічний стиль діяльності, мати такі якості, як: щирість, відкритість, природність в спілкуванні, відсутність страху показати себе таким, яким ти є; відчувати себе як упевнену, активну і здатну людину;
- необхідно бути здатним до професійної рефлексії [2].

Науковці (В.А.Адольф, В.А.Болотова) зазначають, що важливою професійною якістю вчителя є упевненість в собі [2]. Як правило, студенти та вчителі-початківці цієї якості в належній мірі не мають. Недостатня упевненість в собі найчастіше виникає з відсутності професіоналізму, низького рівня професійної компетентності.

Треба вміти усвідомлювати та аналізувати свої почуття, думки, бажання і дії відповідно до вимог професії. С.Г.Вершловский виділяє декілька етапів у виробленні професійного стилю педагога-початківця:

1. Входження в нову діяльність. Характеризується високою емоційною напругою молодого учителя. Помилки й невдачі викликають прикрощі, а іноді й

почуття розчарування. В той же час і радість від перших успіхів піднімає його тонус.

2. Аналітико-пошуковий. Творчий пошук учителя багато в чому характеризує те, які проблеми він бачить у своїй діяльності: пов'язані з дисципліною, організацією колективу, взаємовідносинами з адміністрацією школи тощо;

3. Інтегративний. На цьому етапі складаються деякі узагальнені професійні уявлення молодого учителя.

4. Ствердження (це 3-5 років роботи) [2].

Ми хочемо у дослідженні розглянути педагогічні погляди К.Д. Ушинського щодо професійної підготовки вчителя, які є актуальними в сучасній системі освіти. Ученим розроблена була система різноманітних форм спеціальної підготовки вчителя, де підкреслювалася важливість педагогічної спрямованості викладання наук. Саме цій проблемі – підготовці вчителів – К.Д.Ушинський присвятив низку своїх праць, а саме: «Проект учительської семінарії», «Три елементи школи», «Педагогічна подорож по Швейцарії».

К.Д. Ушинський зауважував: «...важливо розвивати у вчителя здатність і готовність до постійного розширення свого наукового й педагогічного кругозору» [4].

У праці «Проект учительської семінарії» К.Д. Ушинський обстоював ідею створення спеціальної підготовчої вчительської школи, призначення якої – підготувати молодь для подальшого навчання. Педагог зазначав, що у такій школі можливе розкриття здібностей бути вчителем або вони відсутні, тому навчальному закладу буде легше уникнути помилок у підборі майбутніх спеціалістів. Особистості, які мають задатки педагогічні та зацікавленість педагогічною професією, оволодівають необхідними знаннями швидше, ніж ті, у кого вони відсутні [5].

Педагогічна підготовка вчителя, на думку К.Д. Ушинського, мала включати такі компоненти:

- 1) цілеспрямований добір учнів, виявлення їх здібностей до педагогічної діяльності;
- 2) вивчення основ наук, необхідних у майбутній педагогічній діяльності;
- 3) вироблення в учнів умінь та навичок висловлювати власні думки;
- 4) залучення учнів до загальнопедагогічної діяльності як найкращий метод перевірки здібностей та особистісних якостей майбутніх учителів.

Для підвищення кваліфікації народних учителів К.Д. Ушинський пропонував організувати при семінаріях вищі педагогічні курси, щорічні лекції з педагогіки й психології; він позитивно ставився до проведення вчительських з'їздів, зборів, нарад. Учений-педагог розробив проект учительської семінарії, куди радив приймати лише тих, у кому можна передбачити хороших учителів. Він вважав за доцільне запровадити інститут класних ординаріїв, тобто таких старших учителів класу, які, викладаючи у своєму класі якнайбільше уроків, разом із тим стежили б за викладанням інших предметів, а також за успіхами учнів цього класу [5].

Тому ми хочемо дати у дослідженні методичні рекомендації вчителям-початківцям щодо проведення уроків з різних дисциплін. На уроках використовували різноманітні форми і методи роботи, що сприяли розвитку навичок правильного, виразного і осмисленого читання( наприклад, урок читання в початковій школі). Це були індивідуальні форми роботи (індивідуальне читання): наприклад, **гра «Слідопити»** ( вчитель або учень читав початок (або кінець) речення, решта учнів повинні були відшукати кінець (або початок) цього речення і прочитати), **гра «Знайти відповідь на запитання словами тексту»** (вибіркове читання). Наприклад, **гра «Актори»**(за завданням вчителя треба було прочитати здивовано, байдуже, захоплено, роздратовано, злякано, зацікавлено, лагідно) або **гра «Диктор телебачення»** (читати повинні були текст, періодично відриваючи погляд, щоб подивитися на глядачів).

Дидактична **гра «Вовк і Заєць»**(у грі брали участь двоє дітей: один учень виконував роль «вовка», другий – «зайця»; коли «заєць» читав перший рядок, то «вовк» починав читати тоді, коли «заєць» прочитав перший рядок і намагався

наздогнати у читанні «зайця») розвивала пізнавальний інтерес учнів до навчання, створювала позитивну атмосферу на уроці.

Одним із ефективних інтерактивних методів навчання учнів (наприклад, англійської мови) був метод веб-квесту, який визначається у літературі як «дослідницька діяльність, у якій велика частина або вся інформація, яка використовується учнями, береться з Інтернету» [3]. Веб-квести призначені були для того, щоб правильно використовувати час учнів, щоб зосередитися на використанні інформації, а не на її пошуку, для підтримки мислення школярів на рівнях аналізу, синтезу й оцінювання.

Веб-квести ми проводили як короткочасні (тобто розраховані на одне-три заняття) і довготривалі, які могли тривати протягом чотирьох і більше занять. Розглянемо основні вимоги, що висувалися до веб-квесту на прикладі підготовки й презентації проекту для старшої школи (урок англійської мови) на задану тему, наприклад, «Відкриття нового супермаркету».

Обов'язковим елементом веб-квесту була інструкція, у якій надавалося описання суті проекту, розподілення ролей і завдань, які мали бути зрозумілими, цікавими і здійсненими, а також було визначення підсумкового результату спільної роботи. Також в інструкції ми надавали список інформаційних ресурсів, необхідних для виконання завдання, опис критеріїв і параметрів оцінювання веб-квесту.

Крім того, необхідним елементом інструкції були рекомендації щодо узагальнення та форми презентації виконаної роботи. В інструкції ми надавали мотивуючу інформацію, у якій показували корисність досвіду, що діти отримають під час роботи над веб-квестом.

Наприклад: «Наша компанія відкриває новий супермаркет. У цьому супермаркеті подаватимуть різні речі, які сподобаються дітям. Компанія найняла вашу команду для свого нового супермаркету. До команди входять кухар, щоб готувати здорову їжу та допомагати в плануванні меню (відкрито у супермаркеті міні-пекарня; інспектор з безпеки харчових продуктів; менеджер, який має

організувати ефективну співпрацю фахівців, займатися рекламою супермаркету і сприяти продажу спеціальних буклетів.

Вашим першим завданням є завершити книжку «Супермаркет: менеджерова відповідальність», щоб показати, що ви розумієте, як цей об'єкт.

Ваше друге завдання - придумати назву вашого супермаркету, виходячи з того, які речі там пропонуються. Шеф-кухар має розробити меню й рецепти, які використовуватиме для приготування їжі тощо. Кожен член команди отримає індивідуальну оцінку за внесок у загальний проект згідно з його роллю. Завершивши цей веб-квест, ви дізнаєтеся багато нового про мережу супермаркетів».

**Висновки.** Для професійного самовдосконалення педагога необхідно займатися своєю самоосвітою та самовихованням.. Педагогічна етика також відіграє важливу роль в роботі молодого педагога. Адже, дотримуючись законів педагогічній етиці педагог впевнено може налагодити взаємовідношення в колективі. Зміст діяльності шкільної установи – це різнобічні знання, широта кругозору, постійне інтелектуальне зростання кожного. Це і є основним середовищем, в якому формується педагог.

Педагогічна біографія кожного учителя індивідуальна. Не кожен відразу стає майстром. Щоб стати майстром своєї справи, учителям необхідно опанувати закономірності та механізми педагогічного процесу.

### Література

1..Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Знання, 2015. 486 с.

2..Левківський Б. Підвищення педагогічної майстерності викладачів вищих навчальних закладів: (проблема підготовки в Україні викладачів для вищих навчальних закладів: професійна майстерність, її актуальність) // Вища школа, 2016. № 3. С. 55-58.

3.Педагогічна майстерність: підручник / За ред. І.А.Зязюна. Київ: Вища школа, 2007. 300 с.

## **ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ХОРЕОГРАФІЇ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

**О. П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**К. Двоєнкіна,**

*здобувач вищої освіти факультету музичного та хореографічного  
мистецтва Державного закладу «Південноукраїнський національний  
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»*

**Актуальність дослідження.** Одним із напрямків естетичного виховання є хореографічне мистецтво. Хореографія має велике значення для естетичного та фізичного розвитку дітей. Хореографічне мистецтво формує потребу до творчої перетворювальної діяльності. Важливо навчити кожну дитину не тільки розуміти хореографічну мову, а й користуватися нею для самовираження. На заняттях з хореографії відбувається безпосереднє та всебічне навчання дитини на основі гармонійного поєднання танцювального, фізичного та інтелектуального розвитку.

Теоретичними та практичними дослідженнями в галузі науки щодо використання ігрових методів навчання на заняттях з хореографії займалися чимало дослідників. Серед них такі визнані авторитети, як Л. П. Пуховська, О. П. Рудницька, С. Г. Забрєдовський, С. А. Легка, О. О. Таранцева, Б. Г. Ананьєв, Б. В. Асаф'єв, О. Р. Мазуркевич, С. Х. Раппопорт, Л. Н. Столович, Б. М. Теплов, К. Ю. Василенко, В. М. Верховинець, А. І. Гуменюк, Т. В. Пуртова, Ю. О. Станішевський, Г. О. Березова, Л. А. Бондаренко, А. П. Тараканова, Т. С. Ткаченко, Л. Ю. Цветкова, А. С. Шевчук [3].

У роботах цих дослідників також розглядаються питання формування педагогічної майстерності, професійної підготовки хореографа в системі вищої гуманітарної освіти, теорії та методики хореографічної роботи з дітьми,

специфіки хореографічної діяльності, психолого-педагогічних засад теорії формування особистості та її художньо-творчого розвитку.

Ми у дослідженні розглянемо як діти отримують можливість самовираження через танець за допомогою ігрових методів навчання (наприклад, через зображення різних тварин, рослин подібно до того, як наші стародавні предки в ритуальних танцях висловлювали почуття, думки, образи, і звільнялися від страху). У танцювальному залі діти мають можливість висловлювати і зображати задумане, виходячи зі власних вражень, відкидаючи стереотипи, що склалися. Дитячими психологами встановлено, що рання рухова активність має безпосередній вплив на інтелектуальний розвиток дитини.

Виховувати почуття прекрасного – серйозне, благородне завдання. Це почуття ушляхетнює людину, сприяє формуванню її морального вигляду, збагачує її духовний світ, підвищує її культуру. У танці виховується добро, любов, самовідданість, героїзм, єдність душевної та тілесної краси.

Від простого до складного – ось принцип, необхідний навчання дітей танцям. Головне врахувати вікові особливості дитини, її фізичні можливості, музичний слух. Виразне виконання музики спонукає дитину якісно виконувати рухи. Музичні ігри та танці допомагають розвинути емоційність та образність мислення у дитини, почуття ритму, гармонійний слух, відчуття музичної форми, пам'ять. Вирішується відразу кілька завдань: покращуються рухи кожної дитини, діти привчаються рухатися в просторі. Значне місце у роботі займають вправи, що передають уявні дії та образотворчі рухи, при виконанні яких дітям доводиться активувати свою зорову пам'ять, спостережливість. При систематичній роботі дітьми засвоюються різноманітні рухові та музичні навички та вміння, їх рухи стають виразнішими, а музичне сприйняття чіткішим. З'являється прагнення виконувати рух краще, виразніше, правильніше. Музично-рухові ігрові вправи не тільки є необхідним доповненням до ігор і танців, але разом з ними є засобом музично-естетичного виховання.

Гра на уроці хореографії не повинна бути нагородою або відпочинком після нелегкої роботи. Правильно підібрані та організовані у процесі навчання



танці-ігри сприяють умінню працювати, викликають інтерес до уроку, до роботи. Специфіка навчання хореографії пов'язана із постійним фізичним навантаженням. Але фізичне навантаження має бути сумісне з творчістю, з розумовою працею та емоційним виразом. Завдання педагога – виховати у дітях прагнення творчого самовираження, грамотного оволодіння емоціями, розумінню прекрасного [1].

У молодшому шкільному віці діти вже порівняно добре керують своїми рухами, їх дії під музику більш вільні, легкі і чіткі, вони без особливих труднощів використовують танцювальну імпровізацію. Діти у цьому віці доволіно володіють навичками виразного та ритмічного руху. Розвивається слухова увага, найяскравіше виявляються індивідуальні особливості дітей. Вони можуть передати рухами різноманітний характер музики, динаміку, темп, нескладний ритмічний малюнок, змінювати рухи у зв'язку зі зміною частин музичного твору зі вступом. Дітям доступне оволодіння різноманітними рухами. Творча активність дітей розвивається поступово шляхом цілеспрямованого навчання, розширення музичного досвіду, активізації почуттів, уяви та мислення.

Ми у дослідженні виділяли певні види ігор на уроці хореографії.

**Ігри-мініатюри.** Виразність виконання танців, ритмічних композицій досягається вмінням вільно користуватися рухами плечового пояса, кисті та пальців (напруга та розслаблення м'язів). «Гойдалка», «Вітер і зайчик», «Жайворонок», «Клопай» та ін.

**Ігри-перетворення.** Виконуються без тексту, вчать відчувати напружений та ненапружений стан м'язів, всього тіла або окремих частин корпусу: ніг, рук, голови, шиї, плечей. «Дерев'яні ляльки», «Квіточка», «Крила літака та м'які подушечки», «Великани та гноми» та ін.

**Ігри зі співом.** Використовуються у розвиток слухової уваги, швидкості реакції, координації рухів, і навіть створення бодрого і радісного настрою. «Річ-Рач», «Веселі хлопавки», «Лічилка» та ін.

**Ігри-потішки.** Щоб розвинути у дітей почуття ритму, виразність рухів, фантазію та уяву використовуються потішки. У основі – народні тексти.

Наявність мелодійного та ритмічного початку дозволяє виконувати рухи за змістом тексту у потрібному темпі та ритмі. Одночасно діти вдосконалюють рухові навички: стрибки, пружинний і дробовий крок, підскок, змінний крок, галоп, крок з високим підйомом ніг, легкий стрімкий біг. «Суслик», «Сонечко», «Скок-скок», «Трактори» та ін.

**Ритмічні фантазії.** Для розвитку у дітей фантазії та гарної постави, координації, удосконалення рухів. «Антошка», «Підробки», «Крапка, кома» та ін.

Як правило ігри йдуть під фонограми улюблених пісень з мультфільмів та дитячих пісень. Це сприяє створенню в дітей віком бадьорого піднесеного настрою, об'єднує єдиним ритмом і темпом дії учасників, підвищує якість руху.

Необхідно зауважити що, як вважав А.С.Макаренко, «створити якийсь ідеальний комплекс ігор, ідеальну модель гри, які можна було б рекомендувати всім дитячим установам, дитячим колективам різного типу, дітям різного віку та на всі часи, неможливо. Ігра стихійна. Вона завжди оновлюється, змінюється, модернізується. Види і сюжети ігор мають і певну стабільність, і динаміку і діалектику, що вічно змінюється. Діти майже завжди самі ставлять собі у іграх мету, самі вибирають кошти й способи їхнього здійснення, самі виробляють ігрові дії, спираючись на умовні правила, що підтримує їх нескінченну творчість».

На уроках хореографії широко використовуються **театралізовані ігри**, об'єднані однією темою. Театралізована гра приносить дитині велику радість та подив, бо у ній закладено витoki творчості: діти приймають керівництво дорослого, не помічаючи його.

Для процесу уроку, уроку-репетиції варто застосовувати ігрову діяльність в будь-якому з періодів (підготовчому, концертному та навчальному), але обсяг ігрового матеріалу та його характер значно змінюються у зв'язку із завданнями на кожному етапі навчання.

На першому році навчання, коли складаються міжособистісні стосунки та система цінностей у колективі, основні ідеї та основи ефективності танцювальної діяльності вихованців досягаються через ігрові технології. Гра використовується

як метод навчання розвитку та виховання. Роль ігор навчання видозмінюється залежно від віку, творчих здібностей дітей і хореографічної підготовки.

Оскільки завдання підготовчого періоду пов'язане з підвищенням загального рівня розвитку фізичних якостей танцюриста, а також розширенням кола його рухових навичок та умінь, поряд зі спеціальними вправами в цьому періоді слід широко використовувати ігри, основною ціллю яких є сприяння розвитку сили, фізичних здібностей (гнучкості, розтяжки, пластичності, координації). Партерська гімнастика - це допоміжна та необхідна складова частина розвитку здібностей у дітей та формування навичок грамотного виконання рухів та формування м'язового скелета людини. Завдяки грі та образному завданню можна перемогти болючі відчуття при напрацюванні гнучкості в спині та суглобах, розтяжок шпагатів та пахової області для придбання високого та легкого танцювального кроку.

Ще одна важлива роль образних ігор при підготовці до концертної діяльності є створення емоційного настрою. Однією з форм, що дозволяє здійснювати психологічну готовність до виступів у системі уроків, є застосування музичних етюдів у формі гри, де в умовах показу закріплюються і вдосконалюються вправи, що розучуються. Такі ігри є своєрідною моделлю для формування у танцюриста певного образу. Це можна назвати тренуванням емоцій, емоційно-художнім вихованням, що допомагає дитині легше перенести ту велику нервову напругу, яка обрушується на неї у відповідальний момент концертного виступу.

Надалі при розучуванні тих чи інших танцювальних номерів, як правило – це масові танці, дитина стикається з проблемою міжособистісного спілкування, а точніше спілкування у парі при передачі заданого образу. За допомогою танцювальних етюдів педагог розкриває той образ, який необхідний для поставленого хореографічного твору або танцювального номера. Він виконує рольову гру, чи інакше кажучи, проживає життя образного героя.

У ході ігор, що включаються в заняття виробляється психологічна відповідність партнерів колективу, яка важлива в умовах масових і сольних

виступах. Правильно побудована система підготовки, в тому числі і із застосуванням образно-ігрових форм, допомагає підвести виконавців до досягнення в потрібний момент найкращої танцювально-фізичної форми, коли відчувається приплив сил, висока працездатність і дуже хороше відновлення навіть, після максимальних навантажень.

Що стосується самого тренувального уроку (у будь-якому з періодів), то залежно від його основного та допоміжного завдання ігри можуть бути зовсім не включені до його змісту, а бути частиною підготовчої, основної або заключної фази уроку.

Дуже важливо включати в заняття спеціальні ігри в розвитку уяви, міміки, пантоміміки, створені для формування дихання, чіткої дикції, інтонації, артикуляції. Такі ігри слід систематизувати відповідно з тематичним планом роботи та використовувати їх при проведенні фізкультхвилин та організаційних моментів.

Однією з головних ознак гри є її добровільність, яка приносить задоволення. Другою ознакою можна назвати її невизначеність, непередбачуваність, імпровізованість, де дитина виявляє винахідливість, кмітливість, творчий початок.

**Висновки.** Гра має велике значення під час уроків ритміки та хореографії. Це форма діяльності дітей, у якій дитина отримує образи для вирішення нових життєвих завдань, що виникають у пізнанні, у праці, у художній творчості. Опора на гру – це найважливіший шлях включення дітей у навчальну діяльність, спосіб забезпечення емоційного відгуку на виховні впливи та нормальні умови життєдіяльності. Гра занурює дитину в самодослідження, вчить розуміти себе та долати труднощі.

Гра дає чудову можливість зняти напругу, згуртувати колектив дітей. У грі виявляються ті риси характеру дітей, які важко розпізнати під час виконання вправ та танців. Тому кожен педагог повинен мати велику кількість різноманітних, різнопланових ігор, які можна використовувати на уроці залежно від ситуації.

На уроках ритміки гра може носити різний характер: на закріплення пройденого матеріалу; на релаксацію – перемикання уваги, змагальні ігри, де проявляється спритність, винахідливість. Використання ігрових технологій, ігрових навчальних програм, оригінальних завдань дозволяють вирішити одночасно кілька різних завдань: забезпечити психологічне розвантаження учнів, дати їм відомості розвивального та виховного плану, показати практичну значущість теми, що вивчається, спонукати до активізації самостійної пізнавальної діяльності тощо.

### **Література**

1. Бондаренко Л. А. Методика хореографічної роботи в закладах позашкільної освіти. Київ: Музична Україна, 2018. С.23-25.

2. Вільчковський Е.О. Рух і музика. Ігри під музику для дітей. Київ: Музична Україна, 2016. С.78-90.

3. Зубкова Т.І. Засоби ритміки і хореографи у професійній підготовці майбутнього фахівця // Проблеми освіти : наук.-метод. збірник. Київ: Освіта, 2015. С.90-98.

4. Кізім В.В. Хореографічна підготовка як засіб естетичного виховання молодших школярів на уроках фізичної культури // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр. Вінниця: Освіта, 2014. С.89-90.

5. Колодницький Г.А. Музичні ігри та ритмічні вправи для дітей: методичний посібник для керівників гуртків. Київ: Знання, 2015. С 67-68.

### **ТРУДНООЩІ ТА БАР'ЄРИ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ: ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ**

**О. П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки*

*Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**А. Андрєєва,**

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов*

**Актуальність дослідження.** Перед сучасним педагогом ставляться вимоги щодо оволодіння сукупністю спеціальних, професійних умінь, передусім пов'язаних з його педагогічним спілкуванням з учнями, яке неможливо досягти без сприятливого психологічного клімату, психологічної оптимізації педагогічної діяльності. Науковці зазначають, що педагогічне спілкування як форма навчального співробітництва є умовою оптимізації навчання і розвитку особистості [3].

Проблемі ефективності педагогічного спілкування присвячені роботи таких вчених, як: Н. В. Басова, С. Я. Батишев, Е. А. Бреус, І. О. Зімня, В. А. Кан-Калік, І. В. Конорюкова, Н. В. Казарінова, В. Н. Куніцина, В. А. Лобунська, О. О. Леонт'єв, А. К. Маркова, К. А. Менджерицька, Б. Д. Паригін, Л. А. Поварніцина, В. М. Погольша, М. І. Станкін.

Спілкування - невід'ємний елемент педагогічної діяльності; поза ним неможливе досягнення цілей навчання і виховання [3].

Професійні особливості педагогічного спілкування О. Леонт'єв визначає як професійне спілкування педагога з тими, хто навчається, що має певні педагогічні функції і спрямоване на створення сприятливого психологічного клімату, а також на іншого роду психологічну оптимізацію навчальної діяльності та відношень всередині колективу [1].

Ефективне педагогічне спілкування залежить, з одного боку, від ситуації спілкування. Важко ефективно вирішувати проблему підвищення рівня міжособистісних відносин в реальному колективі, не знаючи його ціннісних орієнтацій - як в цілому, так і на рівні його конкретних представників. З іншого боку, продуктивність педагогічного спілкування багато в чому залежить від психологічних факторів: індивідуальності учасників комунікативного процесу, стилю спілкування, особливостей характеру, темпераменту, віку, здібностей та інтересів [1].

Діагностика ефективності педагогічної комунікації (за методикою О. О. Леонт'єва) показала, що 64% педагогів мають середній рівень комунікативної

діяльності, в спілкуванні вони проявляють негнучке реагування, недостатньо відкриті й зацікавлені у зворотному зв'язку [2]. Однак, ми хочемо у дослідженні зазначити труднощі, що виникли в процесі педагогічного спілкування вчителя й учнів:

1. Низький рівень педагогічного такту виражається в недостатньому вмінні знайти оптимальні заходи виховного впливу в будь-яких ситуаціях (в тому числі конфліктних), не принижуючи гідність учня та не викликаючи у нього «опору» вихованню, що вимагає від педагога постійного контролювання своєї поведінки, вміння передбачати можливі наслідки своїх виховних впливів.

2. Прояв в спілкуванні вчителем дратівливості, надмірної емоційності.

3. Невміння помічати, бачити, виявляти мало помітні, але істотні зовнішні ознаки поведінки учня та на цій основі правильно інтерпретувати його вчинки, адекватно сприймати, розуміти його.

4. У процесі взаємодії проявлялася байдужість до думки учня (низька зацікавленість), відбувається придушення його ініціативи .

Ми зазначили у дослідженні, що труднощі в педагогічному спілкуванні мали позитивне й негативне значення. Так, з одного боку, труднощі допомагали залучати увагу вчителя, активувати діяльність педагога при аналізі та подоланні труднощів, набувати досвід. А з іншого боку, якщо відсутні умови для подолання труднощів, такі труднощі можуть стримувати вчителя або взагалі приведуть до припинення педагогічної діяльності.

Труднощі в педагогічному спілкуванні (особливо у початківців- вчителів) були названі В. А. Кан-Каліком психологічними бар'єрами, які, перешкоджаючи нормальному спілкуванню, впливають на всю педагогічну та навчальну діяльність всіх його суб'єктів [2].

Деякі вчені проводили класифікацію бар'єрів на зовнішні та внутрішні.

Так В. Куніцина, Н. Казаринова до зовнішніх бар'єрів відносили труднощі соціального характеру, що зумовлені були помилками виховання, умовами спілкування, невдалого досвіду емоційних і соціальних контактів.

До внутрішніх – особистісні властивості тих, хто навчався: агресивність, тривожність, ригідність, напруженість, сором'язливість. Між зовнішніми та

внутрішніми бар'єрами існує тісний взаємозв'язок. Відтворюючись у психіці, зовнішні бар'єри перетворюються на внутрішні. Спочатку вони фіксуються в емоційно-чуттєвій, потім у когнітивній сфері, чим поширюють свій вплив на інші види людської діяльності. Вони умовні і є перешкодою лише в певних ситуаціях, коли рівень розвитку суб'єкту не дає йому змоги успішно розв'язувати ті або інші проблеми [3].

Ми згодні з вченими, які виділяли три групи найтипівіших бар'єрів педагогічного спілкування вчителя з учнями:

- перша група - страх групи і педагогічної помилки;
- друга група - установка, яка формувалася в результаті минулого негативного досвіду роботи взагалі або роботи з даною групою. зокрема; ро
- третя група - неадекватність діяльності вчителя в комунікативній ситуації, яка складалася в групі [1].

Ми хочемо зазначити, що одним із засобів формування позитивного педагогічного спілкування вчителя з учнями є **інтерактивний тренінг**, що будується на принципах гуманізації, демократизації, диференціації та індивідуалізації. Він являє соціальне мотивоване партнерство, центром уваги якого є не тільки процес викладання, а й організована творча співпраця рівноправних особистостей на рівні суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Таке навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання методів, що дають змогу створити ситуації пошуку, ризику, сумніву, успіху, суперечностей, переконання, співпереживання, задоволення чи смутку, аналізу та самооцінки своїх дій, спільне розв'язання проблем.

Висока ефективність інтерактивних тренінгових занять забезпечується за рахунок того, що: цінується точка зору й знання кожного учасника.

Під час тренінгів кожна особистість визнається унікальною, має повну свободу, право на повагу, природно відбувається саморозвиток, здійснюється чітке й реальне цілепокладання і рефлексія. Учасники занять вчаться «ходити в ситуації пошуку рішень, застосовують здобуті знання, генерують безліч відповідей на поставлені питання.



Під час знайомства нового класного керівника з класом на заняттях (разом з психологом) проводили вправу „*Самопрезентація*” [3], метою якої було: створення довірливої атмосфери, що сприяло вільному спілкуванню і встановленню контакту; активізація навчально-пізнавальної діяльності тих, кого навчали; знайомство учасників.

**Варіант А.** Учасники по черзі називали своє ім'я та якусь позитивну рису, яка починалася на ту ж літеру, що й ім'я (Олег - оптимістичний, Володимир - вольовий, Надія - надійна тощо). Кожний наступний учасник, перш ніж назвати своє ім'я та рису, повторював по черзі імена й риси попередніх учасників, починаючи з першого.

**Варіант Б.** Кожний учасник відрекомендувався, показував якийсь характерний для нього жест, позу або рух і говорив: «Мене звать... (називав своє ім'я), я люблю робити ось так... (показував рух)». Наступний за ним по колу учасник повторював ім'я та жест попереднього: «Його звать...(називав ім'я), він любить робити так... (показував жест)» і тільки потім говорив про себе.

Далі учасники виконували вправу «Знайомство» [3], яка надавала змогу учасникам познайомитися та повністю відволіктися, зняти напруження.

**«Знайомство».** Групу незнайомих людей ми знайомили, об'єднавши їх у пари і пропонувавши дізнатися за п'ять хвилин якомога більше один про одного (ім'я, де вони навчалися, хобі, щось цікаве з біографії). Відтак, учасникам потрібно було по черзі представити своїх партнерів у вигляді позитивної реклами.

На великому аркуші паперу кожному учаснику по черзі потрібно було записати своє ім'я і розповісти, чому його так назвали.

Один учасник мав назвати своє ім'я, наступний - повторити це ім'я, а потім сказати своє. Третьому учаснику потрібно повторити перші два імені, потім назвати своє. Решта називали ім'я попередніх і своє. Потрібно взяти було клубок ниток, який учасники кидали один одному в довільному порядку, і той, хто зловив його, розповідав про себе. Потім «павутиння», що утворилося, розплутували у зворотному порядку, називаючи ім'я людини, якій кидали клубок.

Далі кожному з учасників необхідно було розписати своє ім'я у стовпчик і навпроти кожної літери написати слово, яке починалося з цієї літери та характеризувало його особистість.

Наприклад, ВІКТОР: вольовий, ініціативний, красномовний, терплячий, оригінальний, рішучий.

Після цього, по черзі, потрібно було зачитати написане. Вчителю слід пам'ятати, що під час виконання цієї вправи *критика є недоречною*. Навіть якщо не надто старанний учасник назвав себе працюючим, це свідчить про те, що він хотів би таким стати. Тому не варто критикувати його та дозволяти сміятися іншим, а, навпаки, необхідно підтримати це бажання. Якщо учасники давно знали один одного, ми прохали їх розповісти кумедний випадок зі свої життя або те, що найбільше запам'яталося з дитинства, про свою родину, найкращого друга, улюблену книгу, фільм. Ми пропонували продовжити фразу „*У людях найбільше ціную те...*” або „*Моє життєве кредо -це...*”.

**Висновки.** Аналізуючи причини виникнення бар'єрів педагогічного спілкування можна визначити такі шляхи їх подолання:

- знання труднощів, що виникають у спілкуванні, і своєчасне їх виявлення;
- розвиток педагогічної спостережливості, вироблення гнучкого стилю спілкування;
- використання методів психологічної саморегуляції, тренінгів щодо вдосконалення своєї соціально-психологічної культури;
- створення оптимального соціально-психологічного клімату в колективі;
- інтонування мови, можливості невербальних проявів [3].

### Література

1. Клочко А. О. Самоосвітня діяльність вчителя як педагогічна проблема. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*. 2015. Вип. 36. С. 266-273.
2. Воротникова І. Моделі професійного розвитку вчителів в умовах реформи післядипломної педагогічної освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія та практика*. Київ: Освіта, 2018. N 3-4. С. 200.

3. Сидоренко В.В. Концептуальні засади української школи: ключові компетентнісні орієнтири, освітні результати. *Педагогіка і психологія*. № 5. 2018.

## **ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ**

**О. П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**М. Омельченко,**

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**Актуальність дослідження.** Нові концептуальні ідеї й положення реформування освіти потребують переорієнтації педагогічної діяльності вчителя на нові духовні цінності, в центрі якої — формування цілісної особистості. Нові цілі сучасної освіти утверджують нові пріоритети освітньо-виховного процесу в загальноосвітніх навчально-виховних закладах. Це передбачає формування справді нового критичного мислення на всіх рівнях педагогічної діяльності [2]. Це можливо завдяки впровадженню в освітній процес інтерактивних дидактичних ігор.

Ефективність застосування інтерактивних дидактичних ігор у навчанні школярів переконливо доведено в роботах Н.Бібік, М.Вашуленка, Б.Друзя, С.Короткова, Н.Підгорної, О.Савченко, Т.Шмакової та інших учених [2].

У зарубіжній педагогіці цій проблемі присвячено праці К.Гроса, М.Лацаруса, М.Монтессорі, Ф.Фребеля, С.Холла. Загальнотеоретичні аспекти проблеми дидактичної гри були предметом досліджень Є.Анікеевої, А.Деркача, С.Запаренка, А. Капської, Н.Кудикиної, І.Куліш, А.Лохвацької, П.Підкасистого,

О.Савченко, В.Семенова, Л.Терлецької, Ж.Хайдарова, П.Щербаня, Г.Яворської тощо[1].

Ми презентували досвід організації навчання з використанням інтерактивних методів, креативних завдань, проблемних ситуацій на уроках у сучасній Новій українській школі, який забезпечує формування самореалізаційних можливостей особистості, активізацію творчого потенціалу учнів та розвитку критичного мислення. Необхідно зупинитися на основних компонентах технології формування та розвитку критичного мислення учнів.

Критичне мислення - це сукупність педагогічних прийомів, які спонукають учнів до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення ними матеріалу, узагальнення одержаних знань, система діяльності, що базується на дослідженні проблем та ситуацій на основі самостійного вибору, оцінки та визначення міри корисності інформації для особистих потреб і цілей [2].

При застосуванні цієї технології знання засвоюються набагато краще, адже інтерактивні методики розраховані не на запам'ятовування, а на вдумливий, творчий процес пізнання світу, на постановку проблеми та пошук її вирішення. Переважна більшість педагогів прагне, щоб учні не просто запам'ятовували навчальний матеріал, а, досліджували, творили, вирішували, дебатували за його змістом. Саме на активних заняттях учні засвоюють матеріал більш повно та з користю для себе. Учні думають про те, що вивчають, застосовують це в ситуаціях реального життя або для подальшого навчання.

З педагогічної точки зору критичне мислення – це комплекс мисленнєвих операцій, що характеризується здатністю людини:

- аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел;
- бачити проблеми, ставити запитання;
- висувати гіпотези та оцінювати альтернативи;
- робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його

[2]. Щоб стимулювати критичне мислення, вчителів необхідно: виділити час та забезпечити можливості для застосування критичного мислення; дозволити

учням вільно розмірковувати; сприймати різноманітні ідеї та думки; сприяти активному залученню учнів до процесу навчання; створити для учнів сприятливу атмосферу, у якій неможливими стали б насмішки; висловити віру в здатність кожного учня продовжувати критичні судження; цінувати критичні міркування учнів.

Для того щоб почати ефективно практикувати критичне мислення, учні повинні: розвивати впевненість у собі, розуміння цінностей власних думок та ідей; брати активну участь у навчальному процесі; ставитися з повагою до різноманітних думок; бути готовими продовжувати і відкидати судження.

Розглянемо деякі прийоми з розвитку критичного мислення учнів на уроках англійської мови.

«**Сенкан** - це вірш, який синтезує інформацію та факти у стисле висловлювання, яке описує чи віддзеркалює тему. Самостійна робота у стилі «сенкан» допомагає учням у первинному сприйнятті теми, спонукає до проблемної роботи над текстом, розвиває творчі здібності, уяву дитини, вміння нестандартно мислити. Кожен може відчути себе поетом, виявити власний погляд на прочитане, почуте. Таким чином, сенкан забезпечує високоефективну роботу з розвитку критичного мислення, спонукає учнів у великому обсязі відібрати основну і відтворити її у стислій формі. Будова сенкану:

1-й рядок - іменник (тема: мініатюри);  
2-й рядок - прикметник до теми;  
3-й рядок - дієслово чи дієслівні форми;  
4-й рядок - фраза, яка передає особисте ставлення до теми;  
5 - й рядок - синонім до іменника в першому рядку. «**П'ятихвилинний есей**» Використовували в кінці уроку, щоб допомогти учням краще зрозуміти свої думки з вивченої теми. Перед учнями ставили два завдання: написати про якусь одну річ, про яку вони дізналися з теми; написати одне запитання, яке у них виникло. «**Позначки**» (інтерактивна система нотаток для ефективного читання та мислення). Читаючи параграф підручника потрібно було робити позначки на полях. Позначки мали бути такими: ставте галочку на полях, якщо прочитане

підтверджує те, що ви вже знаєте - ставте « – » ( мінус), якщо прочитане відрізняється від того, що ви вже знаєте, чи думаєте, що суперечить вашим уявленням; ставте «+» ( плюс) на полях, якщо прочитане несе для вас нову інформацію; - ставте «?» (знак питання) на полях, якщо ви натрапляєте на інформацію, яка вас бентежить, чи якщо хочете знати про щось більше.

**«Читацький театр».** Це один з найскладніших прийомів з розвитку критичного мислення, тому що передбачалося, що учні зможуть переосмислити ситуацію, певний історичний чи літературний сценарій, розігравши його потім перед класом. На відміну від типової інсценізації п'єси, ця вправа вимагала розігрування міні-вистави у довільному форматі. На основі поданого матеріалу демонструвався конфлікт, розкривалася тема чи передавалося певне повідомлення. Учні самі обирали акценти. Такий тип роботи ми використовували у процесі вивчення нової теми, на позакласних заходах та тематичних зустрічах, присвячених певним подіям.

**«Кластери»** Правила проведення: в центрі було слово, поряд якого фіксувалися слова, пов'язані з темою. Учні озвучували все, що знали за цими фактами, використовуючи метод «мозгової атаки».

**«Шість капелюхів»-** цей метод був розроблений британським психологом та письменником Едвардом де Боно. Використовуючи цей прийом, процес мислення ділився на шість різних режимів. Капелюх певного кольору представляв певний режим мислення. Учням необхідно було навчитися оперувати різними аспектами свого мислення по черзі. Це потрібно було для того, щоб накопичити інформацію та разом отримати певний висновок [2]. Автор встановив: «білий капелюх» – це об'єктивні факти і цифри, вони допомагали учням обґрунтувати відповіді. «Червоний капелюх» – емоції, почуття, інтуїтивні здогадки, учні висловлювали свої думки інтуїтивно, не пояснюючи їх.» Жовтий» – капелюх позитиву, школярі звертали увагу на позитивну сторону ідей. «Чорний капелюх» – критична оцінка, обережність, він вважався протилежний «жовтому»; учні не забували про можливі ризики.

«Зелений» – капелюх творчості, учні генерували ідеї. «Синій капелюх» призначався для керування процесом втілення ідей.

**Висновки.** Застосування технології розвитку критичного мислення учнів під час вивчення навчальних дисциплін як на уроках, так і в позакласній роботі, створює додаткову мотивацію до навчання. Учні добре засвоюють матеріал, тому що це їм цікаво.

Технологія розвитку критичного мислення стимулює загальну активність учнів, сприяє створенню позитивного освітнього середовища й утвердженню системного характеру навчання та самонавчання. За своєю сутністю технологія формування критичного мислення має інноваційний характер: вимагає від учнів застосування нових знань з опорою на раніше засвоєний матеріал; виробляє вміння діяти, приймати рішення самостійно чи в складі команди; розв'язувати конфлікти; шукати, компонувати та застосовувати нову інформацію з різноманітних джерел, використовуючи сучасні технології.

### **Література**

1. Вукіна, Н. В. Дементієвська, Н.Л., Суизенко. 1.М. Критичне мислення: як цього навчити / За наук. ред. О.І. Пометун. Харків, 2017. С.23-24.
2. Edward de Bono Six Thinking Hats / Edward de Bono. UK : Penguin, 2017. 192 p.

## **ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС**

**О. П. Ноздрова**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**В. П.Бойко,**

*здобувач вищої освіти факультету початкових класів  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**Актуальність дослідження.** Мета національного виховання конкретизується через систему виховних завдань, що є загальними не тільки для усіх виховних закладів, а й для всього суспільства в цілому. Серед цих завдань є забезпечення високої художньо-естетичної культури, розвиток естетичних потреб і почуттів, формування мовної культури, оволодіння українською мовою, культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, глибокого зв'язку з природою, толерантності, любові до рідної землі, поваги до жінки [1].

У Державній національній програмі “Освіта” зазначено про залучення учнів до літератури, музики, образотворчого мистецтва, надбань народної творчості, здобутків української та зарубіжної літератури, забезпечення художньо-естетичної освіченості й вихованості [2].

Естетичне виховання починається у ранньому віці дитини, але значно розширюються можливості естетичного виховання дітей у шкільному віці.

**Естетичне виховання** – це цілеспрямований процес формування цілісного сприйняття і правильного розуміння прекрасного у мистецтві та дійсності, здатності до творчого самовиявлення притаманного людині, тобто це естетичного ставлення дітей до дійсності.

Мета естетичного виховання – сприяти всебічному розвитку особистості.

Істотним компонентом естетичного виховання є оволодіння знаннями, пов'язаними з розумінням мистецтва і умінням висловлювати свої судження (погляди) з питань художнього відображення дійсності [1].

Великий внесок у розробку змісту та методику естетичного виховання учнів у позакласній роботі внесли С.Т.Шацький, В.А.Сухомлинський. Педагоги показали й на досвіді довели, що позакласна робота дозволяє зв'язати естетичне просвітництво з художньою творчістю учнів. При цьому школярі отримують можливість проявити свою індивідуальність, виразити себе і утвердитися в колективі, збагатити свій життєвий і естетичний досвід.



Виховання і навчання – дві сторони єдиного процесу формування особистості, які між собою тісно пов'язані, але кожна з них має свою специфіку, свої завдання, а значить свої методи, принципи, форми.

Позакласна робота з естетичного виховання учнів тісно пов'язана з навчанням і передбачає свідомий цілеспрямований вплив на особистість, цілеспрямовану естетично організовану діяльність.

У процесі естетичного виховання в позакласній роботі важливо систематично та планомірно впливати на такі основні сфери вихованців:

- на інтелектуальну (на їх свідомість);
- на емоційну (емоції і почуття);
- на волю (дії, поведінку за законами краси [4]).

Ми у дослідженні визначили, що у позакласній та позашкільній роботі з естетичного виховання учнів найпоширенішими є такі форми, методи:

- участь у проведенні дитячих ранків, свят, концертів для батьків тощо;
- організація екскурсій у картинні галереї, музеї, на виставки;
- перегляд спектаклів, кіно, концертних, фестивалівних програм, спеціальних дитячих програм по телебаченню, радіо з наступним обговоренням;
- вивчення природи свого краю, прогулянки в парк, сквер, по вулиці, місту, селу;
- створення в класі, школі куточків прекрасного, залучення учнів до вирощування квітів, дерев, кущів, створення квітників;
- зустрічі з діячами мистецтва, письменниками, поетами;
- естетизація всього шкільного життя: естетичне оформлення школи, класу,
- майданчиків, подвір'я; гарний одяг, зовнішній вигляд, порядок, чистота,
- акуратність, стиль, традиції, дисципліна, організованість; створення
- доброзичливого, радісного, бадьорого настрою в учнів та вчителів тощо [2].

О. Кемпінська зазначає, що формування естетичної культури – це процес цілеспрямованого розвитку здатності особистості до повноцінного сприйняття і правильного розуміння прекрасного в мистецтві та дійсності. Він передбачає

вироблення системи художніх уявлень, поглядів і переконань, забезпечує задоволення від того, що є дійсно естетично цінним. Одночасно з цим у школярів виховується прагнення та вміння вносити елементи прекрасного у всі сторони буття, боротися проти потворного, низинного, а також готовність до посильного прояву себе в мистецтві [1].

Г.І.Кутузова зазначає, що важливим засобом організації різноманітної художньо-творчої діяльності учнів є різні форми позакласної роботи: гуртки і студії з літератури, образотворчого мистецтва, колективи художньої самодіяльності. У процесі цієї роботи школярі долучаються до творчості і роблять перші кроки в мистецтві [2].

При вивченні творів мистецтва найважливіше значення має розкриття їх громадянської і моральної спрямованості і використання їх в цілях морального формування учнів. Для цього необхідно виробляти в учнів розуміння того, що справжнє твір мистецтва завжди стверджує правду життя, пафос творчого творення прекрасного, стимулює прагнення людей до прогресу, до здійсненню ідеалів добра, свободи та справедливості [5].

Наприклад, класний керівник, залучаючи школярів до трудової діяльності, повинен піклуватися про розумну її організацію. Якщо учні за завданням вчителя зробили прибирання й навели чистоту в шкільному дворі, привели в порядок посадки декоративних кущів, пофарбували паркан, то необхідно обов'язково сказати: «Дивіться, як затишно й добре стало біля нашої школи!». Учні будуть милуватися справою своїх рук, переживаючи радість і наснагу від зробленого.

В.О.Сухомлинський зазначав у своїх творах: «Школярі виростили квіти, які горять яскравими фарбами до глибокої осені під вікнами школи. Їхніми руками створена та доглянута шкільна ділянка, на яку можна задивитися. Треба допомогти дітям побачити красу своїх зусиль, що, як правило, надихає їх до подальшого поліпшення своєї праці» [4].

Ми хочемо зазначити, що велике місце в позакласній роботі з естетичного виховання відводиться бесідам про мистецтво, красу навколишньої дійсності, поведінки, вчинків тощо. Це бесіди з учнями про моральний етикет, про

культуру мови, про зовнішній вигляд людини та манери його вчинків ознайомлення їх з сучасною модою в одязі, взутті та зачісці.

Бесіда як метод виховання ефективно використовується для розширення кола уявлень, понять, знань учнів у галузі художньої та естетичної культури, для формування естетичних переживань, смаків, інтересу до естетичної діяльності. Важливо так продумати питання бесіди, щоб учнів підвести до роздумів, оціночних суджень, висновків, узагальнення, формування окремих понять, уявлень тощо.

Ми згодні з думкою К. Полянської, що структура таких бесід може бути такою:

1. Обґрунтування теми бесіди, мета якої полягає в тому, щоб підготувати учнів до сприймання змісту бесіди, викликати інтерес, позитивну мотивацію.

2. Розкриття змісту теми бесіди: вчитель подає матеріал для обговорення, формулює так питання бесіди, щоб учні під його керівництвом приходили до висновків, узагальнень. Завдання вчителя - спрямовувати і підправляти хід бесіди, домагатися, щоб більше говорили самі учні, а не вчитель.

3. Підбиття підсумків бесіди та прийняття конкретної програми дій. Естетична оцінка, естетичні переживання, сприйняття повинні бути використані вчителем для створення прекрасного в житті, навколишній дійсності [4].

Наприклад, після проведення бесіди про квіти та радість, яку вони приносять людям, учні залучаються до вирощування квітів у класі, вдома чи на пришкольніх квітниках, виробляють бережливе ставлення до них.

Т.Кучай зазначає, що у початкових класах бесіду рекомендують будувати індукційним шляхом, тобто від конкретного - до узагальнення, до самостійного висновку. У зв'язку з тим, що основне завдання естетичного виховання полягає у формуванні в учнів естетичного ставлення до дійсності, тематика бесід повинна бути різнобічна та охоплювати такі аспекти проблеми: естетика праці, естетика поведінки і побуту, краса природи, художня література, музичне, образотворче, театральне, хореографічне мистецтво, архітектура, естетизація

всіх сфер людського життя, бо естетичне виховання тісно пов'язане з розумовим, моральним, трудовим і фізичним вихованням [1].

Формування естетичної культури – це не тільки розширення художнього кругозору, збільшення числа прочитаних книг, побачених кінофільмів, почутих музичних творів. Це організація людських почуттів, духовного росту особистості [3]

Для виховання художнього сприйняття у молодших школярів істотне значення має використання прийому порівняння при вивченні літературних творів, прослуховуванні музики та розгляданні картин. Це спонукає учнів до оцінки цих творів, спонукає висловити власне ставлення, вазати переваги та недоліки творів.

Постановка найпростіших питань, спрямованих на з'ясування того, що дітям подобається в тому чи іншому творі; яка картина або мелодія краще підходить до тієї чи іншої ситуації спонукає їх до оціночних суджень.

Ми переконані, що для естетичного виховання молодших школярів необхідно широко використовувати заучування віршів, пісень, демонстрацію репродукцій картин.

Для ознайомлення учнів з красою рідної природи ми проводили екскурсії, організовували спостереження за сезонними змінами навколишнього ландшафту, створювали гербарії з місцевих рослин, проводили виставки картин.

Все це доказало, що естетичне виховання учнів має займати чільне місце в комплексі навчальних і позакласних занять в початкових класах.

Вчені Т.Кучай та Н.Рокосовик зазначають, що в шкільній практиці з метою розвитку естетичних суджень та поглиблення естетичних поглядів широко використовується написання творів, усне та письмове рецензування творів літератури, музики, театральних постановок, кінофільмів і художніх виставок.

Естетичний початок закладено в самій людській праці, в діяльності людини, спрямованої на перетворення навколишнього життя та самого себе [1].

Важливо пробудити у школярів прагнення стверджувати красу в школі, вдома, усюди, де вони проводять час, займаються справою або відпочивають.

Дітей слід залучати до того, щоб вони створювали естетичну обстановку в школі, в класі, в квартирі.

Надзвичайно великий інтерес в цьому плані представляє досвід А.С.Макаренка. У керованих ним навчально-виховних установах очевидці відзначали масу квітів, блискучий паркет, дзеркала, білосніжні скатертини в їдальнях, ідеальну чистоту в приміщеннях [5].

Ми згодні з думкою Ф.О.Ю. Г.І.Кутузової, яка зазначає, що у системі естетичного виховання учнів у позаурочний час можна виділити три взаємопов'язаних ланки: 1) естетичне просвітництво, 2) розвиток естетичних почуттів, 3) збагачення досвіду художньої діяльності [1].

Естетичне просвітництво учнів на уроках з ряду причин носить обмежений характер, проте в позакласній роботі для нього відкриваються великі можливості.

Це – бесіди, лекції, екскурсії, зустрічі за «круглим столом».

**Висновки.** Естетичне виховання, будучи одним з компонентів цілісного педагогічного процесу, покликане сформуванню у школярів прагнення та вміння будувати своє життя за законами краси. Складні завдання естетичного виховання не можуть бути вирішені тільки засобами навчального процесу. Естетичне виховання є важливим чинником у навчанні, а також у житті, бо в учнів з'являється самостійність суджень, уміння концентруватися, постійно збагачується запас знань.

### Література

1. Калашнік Н.Г. Естетичне виховання: теорія і практика формування естетичних смаків. Запоріжжя: Освіта, 2014. С.6-7.

2. Кутузова, Г. І. Естетичне виховання як засіб творення естетичної культури школярів. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки.* № 24 (221), 2011. С.40–44.

3. О. Кемпінська, В. Уршуля, О.Біда, Т.Кучай, О.Кучай, Н.Рокосовик. Проблеми естетичного виховання молоді в сучасних умовах розвитку

Суспільства. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 10 (2020). С.25–31.

4. Полянська, К. Естетичне виховання школярів: нові підходи. Нова Парадигма. Вип. 88. 2019. С.52–61.

5. Сирітка Г. Виховання естетичних поглядів молодших школярів. *Початкова освіта*. 2012. № 13. С.67-69.

## **СУТНІСТЬ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

**Є.В. Тягнирядно,**

*кандидат педагогічних наук,*

*доцентка, професорка кафедри мовної підготовки*

*Одеського державного університету внутрішніх справ*

**К. В. Ноздрова,**

*здобувач вищої освіти,*

*спеціальності «Право» інституту права та безпеки*

*Одеського державного університету внутрішніх справ*

**Актуальність дослідження.** Правове виховання як складний соціально-педагогічний процес, що посідає особливе місце у системі громадянського виховання, потребує філософського осмислення та обґрунтування задля адекватного вибору його шляхів і форм.

У сучасний період категорія «правове виховання» вживається в педагогічній, правовій, філософській, соціологічній літературі, а також у повсякденному вжитку у спілкуванні між людьми та засобах масової інформації (ЗМІ) [2].

У правовій науці правове виховання (Т.Г.Бачинський, А.І.Дзундза) визначається як цілеспрямований постійний вплив на людину з метою формування у неї правової культури й активної правомірної поведінки. Слід зазначити, що поняття «правове виховання» є словосполученням, яке складається з двох термінів: «право» і «виховання», а тому й сам феномен

правового виховання входить до предметної сфери як педагогічної, так і правової науки (тобто вивчається ними). Не випадково на стику педагогіки та правознавства виникає особлива дисципліна - правова педагогіка, головним предметом якої (проте не єдиним) є загально педагогічні та загально правові основи правового виховання [4, с.82].

Проте існує й більш загальний рівень дослідження правового виховання - це рівень комплексного багатогранного осмислення природи правового виховання як соціального феномену, його світоглядно-методологічних основ та граничних підстав.

Вихідним пунктом у розумінні природи правового виховання, тобто його сутності, змісту та мети, є питання про його поняття. Аналіз існуючих визначень правового виховання дозволяє виділити такі підходи до розуміння поняття «правове виховання».

1. Через категорію «діяльність». Визначення правового виховання через категорію «діяльність» дає підстави розглядати його як цілеспрямовану, послідовну, систематичну діяльність держави та її органів, а також громадських об'єднань і організацій з формування певної системи правових знань, умінь і навичок, правового мислення, правових почуттів - законності, поваги до права і закону, до тих соціальних цінностей, які регулюються та охороняються правом і законодавством. Іншими словами, правове виховання розуміється як цілеспрямована систематична діяльність із формування правової свідомості, правової культури і правової поведінки. Такий підхід підкреслює активну роль і форму процесу виховання [4, с. 63].

2. Через категорію «вплив». Визначення правового виховання через цю категорію дозволяє розглядати його як визначений і систематичний вплив на свідомість, психіку виховуваних (індивідів і соціальних груп) усього способу суспільного життя та ідеологічних чинників із метою формування у них на основі правової ідеології глибоких і стійких уявлень, переконань і почуттів, прищеплення їм високої правової культури, навичок юридичного спілкування відповідно до рівня і вимог сучасного правового розвитку суспільства. При

цьому наголошується деякою мірою на стихійному, пасивному характері, традиційності виховного процесу, коли відбувається передача накопиченого досвіду старших поколінь молодшим. Під досвідом розуміються відомі людям знання, уміння, способи мислення, правові норми, тобто все створене в процесі історичного розвитку, духовна спадщина людства.

3. Через категорію «процес». Такий підхід дозволяє розглядати правове виховання як процес, що охоплює як формування людей під впливом ідеологічних чинників і об'єктивних умов життя, так і цілеспрямований вплив суспільства на свідомість людей, тобто спробу діалектичного поєднання першого та другого підходів. Діалектичний підхід до правового виховання допомагає побачити правове життя як безперервний процес різнопланової дії на суб'єкта права, що створює в його духовному світі особливу картину правового життя.

Враховуючи розглянуті підходи, правове виховання можна визначити як цілеспрямовану систематичну діяльність із формування правосвідомості та правової культури, яка здійснюється у складному процесі взаємодії об'єктивних і суб'єктивних, стихійних та усвідомлених факторів, що впливають на правову поведінку людей. Саме завдяки такій діяльності здійснюється трансляція певної правової культури від одного покоління до іншого [3, с. 122].

У той же час процес правового виховання характеризується певним змістом, наповненням елементами (частинами, сторонами, процесами), які його визначають та ідентифікують. У структурі правового виховання як складного багаторівневого процесу можна виділити такі складові:

- інформаційна складова правового виховання здійснюється через правову освіту, навчання, що впливає на раціональний бік процесу засвоєння знань про діюче право. Джерелами навчання є як чинне законодавство, так і пояснювальні матеріали в ЗМІ, в мережі Інтернет, наукові праці юридичного змісту, правове спілкування (конференції, лекції, семінари, консультації тощо). Засвоєння юридичної інформації є необхідною, але лише першою ланкою правового виховання, адже самі знання дозволяють людині зорієнтуватися у



конкретній юридичній ситуації на рівні виконавця правових приписів;

Мета правового виховання полягає у створенні умов для становлення автономної особистості, що здатна визначати себе і керувати собою, усе вирішувати самостійно і брати на себе відповідальність, довіряти і поважати себе та інших, адже для того, щоб бути здатним до сприйняття «духу права», необхідно мати певні якості, засвоїти настанови правосвідомості. Інша сторона філософсько-методологічного дослідження правового виховання полягає в розумінні сутності самого виховання з точки зору різних методологічних підходів. Тут правове виховання виступає як правовиховання.

У сучасній науковій літературі, що розглядає проблеми виховання, домінують в основному два полярних підходи: а) *авторитарний підхід*, у якому акцентоване патерналістське розуміння виховання як дії ззовні; б) *гуманістичний підхід*, що розглядає виховання з точки зору тих процесів, які здійснюються всередині свідомості особистості. Проте ці два підходи існують як певні ідеальні типи, а в «чистому вигляді» сфера їх застосування є обмеженою. Тому можна вважати, що авторитарний підхід як зовнішнє примушення і гуманістичний підхід як вільне розгортання внутрішніх можливостей індивіда можуть бути синтезовані в єдиній концепції стадіального розвитку особистості. Згідно з цією концепцією, виховання проходить через низку стадій: воно починається із зовнішньої дії на дитину й орієнтоване в остаточному підсумку на формування автономної особистості, здатної до кооперації та співпраці з іншими. Саме в цьому напрямі розвивав свою концепцію філософії виховання, яка органічно містила правове виховання, відомий філософ і юрист С. І. Гессен. Згідно з його концепцією, кожна людина проходить стадії аномії, гетерономії і автономії, яким, по суті, і відповідають три ступені освіти: дошкільна, шкільна і позашкільна. Дослідник вважав, що у школі має здійснюватися не просто правове виховання як один із видів виховання взагалі, а сама організація шкільного життя має бути не чим іншим, як вихованням права, або правовим вихованням [3, с. 2].

Водночас слід підкреслити, що найбільш перспективним для теорії і

практики правового виховання в сучасній Україні є «емансипаторський» дискурсивно-комунікативний підхід до виховання, що дозволяє трактувати правове виховання як складну систему комунікативних відносин, спрямованих на відтворення правового суб'єкта і всієї правової системи.

Правове виховання є одним з найважливіших факторів розвитку правової свідомості людини і правової культури суспільства в цілому. З урахуванням значущості правової освіти як найважливішого чинника соціалізації особистості та як умови побудови правової держави в останні роки посилилася увага до вивчення питань права серед дітей та підлітків в системі освіти [1, с. 71].

Стрімке якісне оновлення суспільства, становлення ринкової економіки, побудова демократичної правової держави - ці та багато інших проблем висувують на перший план рішення глобального завдання - формування єдиного інформаційно-правового простору, що забезпечує правову інформованість всіх структур суспільства і кожного громадянина окремо, бо правова освіченість необхідна, щоб розвиватись в умовах правової держави. Сучасна інформаційна система повинна надавати громадянам впевненість в якості своїх знань, в реальній здатності впливати на суспільні процеси.

Рішення, які опинилися невірними, найчастіше бувають наслідком нестачі об'єктивної інформації, а не відсутності компетентності або неефективного використання тієї наявної інформації, яка потрапила в офіційні інформаційні канали. Тому необхідно створити дієві механізми, що забезпечують за рахунок більш повної правової інформованості громадян підвищення ефективності права і його застосування. Цій меті в значній мірі сприяє правова інформатизація суспільства.

Під правовою інформатизацією розуміється процес створення оптимальних умов максимально повного задоволення інформаційно-правових потреб державних і громадських структур, підприємств, організацій, установ та громадян на основі ефективної організації та використання інформаційних ресурсів із застосуванням прогресивних технологій. Головна мета правової інформатизації полягає в побудові загальнонаціональної правової інформаційної

системи, яка могла б охопити всі регіони, вищі державні органи влади і управління, судові та правоохоронні органи [4].

Інформатизація правової сфери забезпечує впорядкування і систематизацію інформаційно-правових ресурсів в правотворчій і правореалізаційній діяльності, що можливо тільки в результаті активної участі державних структур у процесах формування та актуалізації банків правової інформації. Правова інформатизація відповідно до Концепції здійснюється одночасно за наступними напрямками: інформатизація правотворчої діяльності; інформатизація правореалізаційної діяльності; правове забезпечення процесів інформатизації [1].

**Висновки.** Отже, правове виховання, що має в своїй основі природно-правовий тип праворозуміння, у сучасному суспільстві посідає провідне місце та покликане забезпечити конструктивне запобігання й подолання конфліктів на основі консенсусу, досягнення паритетних компромісів між людьми, укріплення солідарності й терпимості у суспільних відносинах, а також між етнічними, національними, соціальними, культурними, релігійними та мовними групами [3, с. 44]. Правове виховання створює сприятливі передумови для формування нових методів, порядків і процедур регулювання й охорони суспільних відносин. Це практично означає утвердження нового статусу права, підвищення поваги до нього [4, с. 189].

Правове виховання має формуватися на ідеалі - ідеалі природного права, який забезпечує довіру суспільства до права. Саме природно-правове розуміння права як регулятора, який формує у членів суспільства світогляд, сприяє визнанню ними цінності та соціальної значущості свободи, гуманізму, демократії, справедливості, толерантності тощо, має лежати в основі правового виховання на сучасному етапі державотворення в Україні.

Таким чином, підвищення рівня правового виховання та правової культури населення, що виступає однією з ознак правової держави, повинно відобразитися в інформаційному просторі сучасного суспільства.

## Література

1. Бачинський Т. В. Правове виховання як спосіб підвищення рівня правової культури молоді // *Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого*. Сер.: Філософія, філософія права, політологія, соціологія : зб. наук, праць. 2011. Вип. 10. С. 262-267
2. Баловсяк Н. В. Інформаційна компетентність фахівця [Текст] // *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2004. №5. С. 21- 28.
3. Дзундза А. І. Структура правового виховання як складної соціальної системи / А. І. Дзундза, О. І. Моїсеєнко, І. І. Моїсеєнко // *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2013. № 1 (54). С. 70-75.
4. Ілин Н.І. Інформаційні фактори впливу на формування правової психології населення // *Журнал «Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького»*. 2014. №9. С. 84-90.
5. Корецький С.М. Кримінологічна характеристика девіантної поведінки неповнолітніх: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Нац. акад. внутр. справ України. Київ, 2003. С. 15-21.

## ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА УРОКАХ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

**О. П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**А.Богданова,**

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**Актуальність дослідження.** Невід’ємною та важливою частиною інформатизації суспільства сьогодення є інформатизація освіти. Нові педагогічні технології, які використовуються у даний час, обов’язково передбачають застосування нових інформаційних технологій. При цьому один з напрямків сучасного етапу інформатизації освіти пов’язаний з використанням мобільних технологій для навчання з різних предметів. Мобільні пристрої отримують нові технологічні можливості, зростає швидкість і надійність передачі даних.

Мобільні телефони, смартфони, планшетні комп’ютери стають основною частиною цифрового життя людини. Але не завжди школярі використовують свої мобільні пристрої для освітніх цілей. Як виявлено в багатьох дослідженнях, діти знайомі в основному з ігровими комп’ютерними та мобільними програмами, додатками; використовують свої мобільні телефони та комп’ютерну техніку для розваги. Таким чином, для вирішення пізнавальних і навчальних завдань, на уроках китайської мови мобільні технології використовуються недостатньо та поки ще не знайшли свого належного застосування. Цим визначається актуальність теми дослідження. Аналіз літератури засвідчив, що проблемою застосування індивідуальних мобільних пристроїв займалися, як вітчизняні так і зарубіжні вчені, такі як: Горбатюк Р. М. Гром’як М. Кадемія М.Ю., Куклев В.А. Кукулека-Хулме А., Кіяновська Н.М., Шапран Л.Ю. [3].

Про масштаби поширення мобільних технологій свідчить розгляд цього питання на рівні ЮНЕСКО. Так, в аналітичній записці Інституту ЮНЕСКО з інформаційних технологій в освіті сказано, що повсякденне використання учнями мобільних телефонів і інших пристроїв в даний час є основним стимулом мобільного навчання по всьому світу; при цьому мобільне навчання розуміється як навчання, засноване на використанні навчальних можливостей, що надаються мобільними технологіями.

Педагогічні спільноти активно обговорюють впровадження мобільних технологій в практику викладання, аналізуючи їхні переваги та недоліки, діляться досвідом на спеціальних форумах по використанню мобільних технологій.

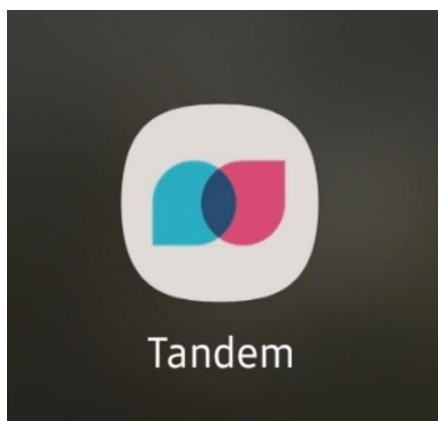
Розглянемо деякі теорії мобільного навчання. Кукулека-Хулме А. зауважує, що основа мобільного навчання повинна складатися з чотирьох частин: мудрість викладача (його особиста роль і досвід), особливості девайсів, мобільність учнів (включає місце і час, коли вони можуть навчатися, культурні аспекти, внутрішню мотивацію), розвиток мови (завдяки різкому стрибку в технологіях стало можливим використання соціальних мереж для вивчення мови в актуальному стані) [4].

Л. Найсміт зазначає, що мобільне навчання це підхід на основі діяльності учнів процес навчання побудований на біхевіористичній моделі: стимули провакують рефлексі, які в свою чергу, призводять до підкріплення; у даному підході стимулами є завдання, які запропоновані учневі, а рефлексі – рішення учня [2].

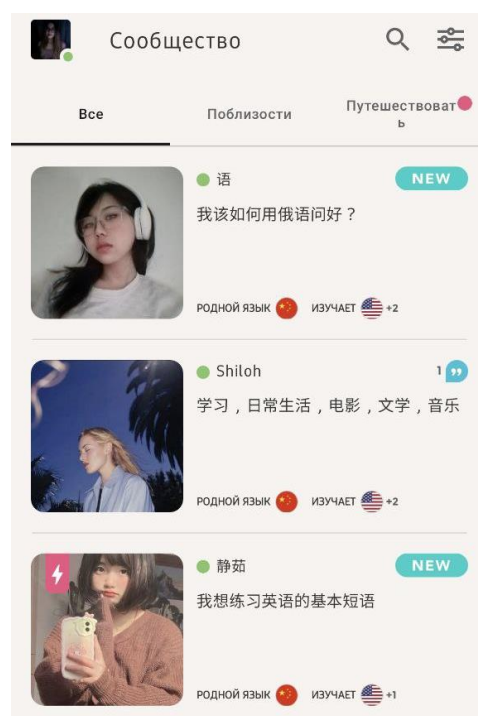
Ми вважаємо, що використовувати мобільні додатки необхідно для вивчення китайської мови, так як ці технології забезпечують високу інформативну ємність матеріалу, сприяють стимулюванню пізнавальної активності учнів, забезпечують безперервність навчання.

Отже, наведемо приклади мобільних додатків, яві ми використовували на уроках китайської мови:

## 1. Tandem



Цей додаток допомагав у вивченні усіх мов світу шляхом спілкування з носіями. Принцип роботи: у налаштуваннях обирали мову (китайську) та рідну мову, а програма підбирала співрозмовників. Учні надсилали їм просто



повідомлення, розмовляти по відео-зв'язку. Плюсом вивчення було те, що вивчали мову з її носієм та самі вчилися навчати інших людей. Також, вона допомагала підвищити рівень комунікації та знайти друзів з усього світу.

## 2. Duolingo

Ця програма допомагала самостійно вивчити різні мови шляхом ігор, тестів та, навіть, звичайного розблокування телефону. Її плюсом була зручність використання та можливість прослуховувати нові слова, завдання носіями



мови. Самостійно можна було обирати кількість часу, який учні хотіли в середньому проводити під час вивчення мови.

## 3. Trainchinese



Цей словник зі зручним інтерфейсом ми використовували як допоміжну програму. Наприклад, якщо забули учні якийсь ієрогліф, то його значення вони могли подивитися у цьому додатку. Також тут було представлено послідовне написання кожного ієрогліфу та декілька прикладів використання цього

ієрогліфу; приклади були написані спочатку ієрогліфами, потім пінїнем і третя строка – переклад.

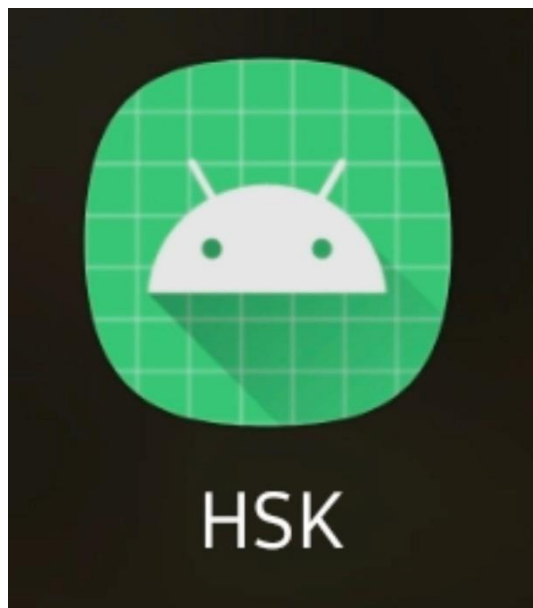
#### 4. Podcasts

Зручний додаток, який допомагав навчитися сприймати іноземну мову на слух, вивчити нову лексику, і взагалі, саморозвиватися. Його перевагою була зручність використання, бо можна навіть йти по парку та слухати китайську мову.

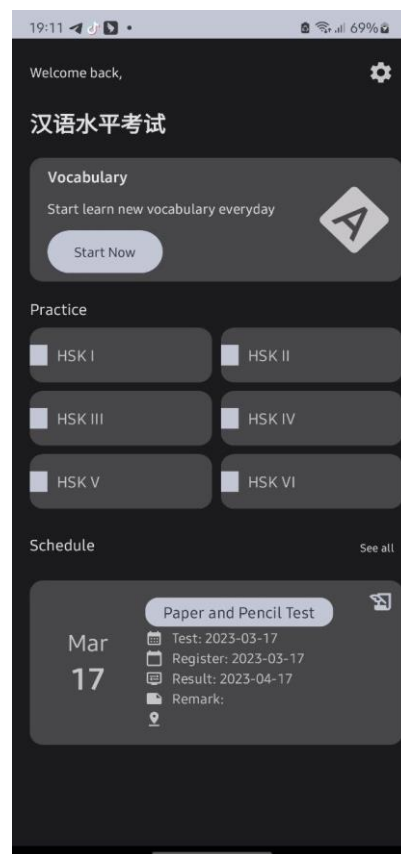
#### 5. Ще одним додатком з подкастами був **ChinesePod**.

На ньому можна прослуховувати лише китайські подкасти за різними жанрами. Окрім цього, він містить більше 4000 різних відео- та аудіо-уроків для заохочення учнів до вивчення мови. Його перевагою була можливість обрати свій рівень та складність завдань.

#### 6. **HSK online**



Цей додаток допомагав у підготовці до міжнародного екзамену HSK різних рівнів. Там було як аудіювання, так і звичайні письмові завдання, а також словник для поповнення лексики. Він був зручний у використанні та дуже ефективний.



**Висновки.** Мобільні додатки дійсно полегшують процес навчання, заохочують до нього та допомагають розвиватися у цій складній, але цікавій



галузі. Вони допомагають спілкуватися та комунікувати з людьми з інших країн, допомагають знайти друзів; навчатися без обмеження у часових рамках.

Властивостями мобільних додатків у навчанні є: мобільність та зручність використання, можливий індивідуальний підбір завдань для кожного учня, економія часу викладача (перевіряє завдання сама система, а викладачу залишається лише внести оцінки до журналу), доступність, допомагає у організації дистанційного контролю навчання учнів.

### **Література**

1. Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: навчальний посібник Львів: СПОЛОМ, 2011, 136 с.
2. Шапран Л.Ю. Дидактичні можливості використання автоматизованих навчальних курсів вивчення іноземних мов / *Нові технології навчання*. Київ: НУХТ, 2006. С.98-100.

## **ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА УРОКАХ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ**

**О. П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**А. В. Берлінська,**

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**Актуальність дослідження.** Сучасний стан міжнародних зв'язків України, вихід її у європейський та світовий простори, нові політичні, соціально-економічні та культурні реалії вимагають підвищення статусу іноземних мов у нашій країні.

Іноземна мова є важливим засобом міжкультурного спілкування, вона сприяє вербальному порозумінню громадян різних країн, забезпечує такий рівень їхнього культурного розвитку, який дозволяє вільно орієнтуватись і комфортно почуватись у країні, мова якої вивчається.

У зв'язку з цим актуальною стає позиція, за якої здатність зрозуміти представника іншої культури залежить не тільки від коректного використання мовних одиниць, але й від особливих умінь розуміти норми його культури, у тому числі мовленнєвої поведінки у різноманітних ситуаціях спілкування.

У порівнянні з попередніми роками, значно змінилися пріоритети і в іншомовній навчальній діяльності. Аналіз вимог до уроку іноземної мови свідчить про необхідність докорінної зміни усього процесу навчання іноземної мови. Таким чином, важливе місце в процесі навчання посідає розвиток та формування в учнів комунікативної компетентності.

Науковці ( Бондар М. Скуратівська М.О.) зазначають, що комунікативна компетенція складається з кількох видів:

- мовної (лінгвістичної) компетенції, яка забезпечує оволодіння учнями мовним матеріалом з метою використання його в усному і писемному мовленні;

- мовленнєвої компетенції, яка пов'язана з формуванням в учнів умінь і навичок спілкуватися в чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні (монолог, діалог), читанні, письмі;

- соціокультурної компетенції, яка передбачає засвоєння культурних і духовних цінностей свого народу та розширення і поглиблення уявлень про країни, мова яких вивчається, виховання в учнів позитивного ставлення до культури народів, що спілкуються цією мовою шляхом порівняння елементів культури та побуту своєї країни та країн, мова яких вивчається;

- соціолінгвістичної компетенції, яка забезпечує формування умінь користуватися у процесі спілкування мовленнєвими реаліями (зразками), особливими правилами мовленнєвої поведінки, характерними для країни, мова якої вивчається;

- загальнонавчальних компетенцій, що сприяють оволодінню учнями стратегіями мовленнєвої діяльності, спрямованої на розв'язання навчальних завдань і життєвих проблем [2].

Безумовно, кінцева мета розвитку кожної компетенції є навчання комунікативності, тобто вміння спілкуватись.

Вивчення будь-якої мови має ряд складнощів, з якими стикаються учні. Китайська мова не є винятком, складність її полягає в потребі запам'ятовувати великий обсяг інформації: написання ієрогліфів, запам'ятовування їх вимови та переклад.

Наприклад, існує багато способів оптимізувати вивчення китайської мови за допомогою мобільних додатків, різних організаційних методів.

У сучасному світі інформаційно-комунікаційні технології є невід'ємною складовою навчання. Існує велика кількість мобільних додатків для комплексного вивчення мов, зокрема китайської. У дослідженні наведемо список мобільних додатків та їх переваги:

**1. Mosa Lingua.** Цей додаток допомагає розширити словниковий запас з китайської мови. У ньому використовуються картки для вивчення, закріплення слів та фраз китайською. Для цього додатку треба приділяти лише 10-15 хвилин, що є дуже зручно.

**2. Skritter.** В китайській мові існує понад 80 000 ієрогліфів, тому дуже важливо правильно писати їх, адже одна невірна риса або крапка можуть змінити значення цілого слова. Цей додаток допомагає вивчити покрокове написання ієрогліфів та допоможе закріпити результат. Окрім цього, цей додаток допоможе поповнити словниковий запас.

**3. Duolingo.** Це один з найкращих додатків для вивчення китайської та інших іноземних мов. В ньому поєднується граматика, фонетика та лексика. Перевагою є те, що цей додаток створює для учасників цілі навчання на кожен день та посилає повідомлення про необхідність виконати денну норму.

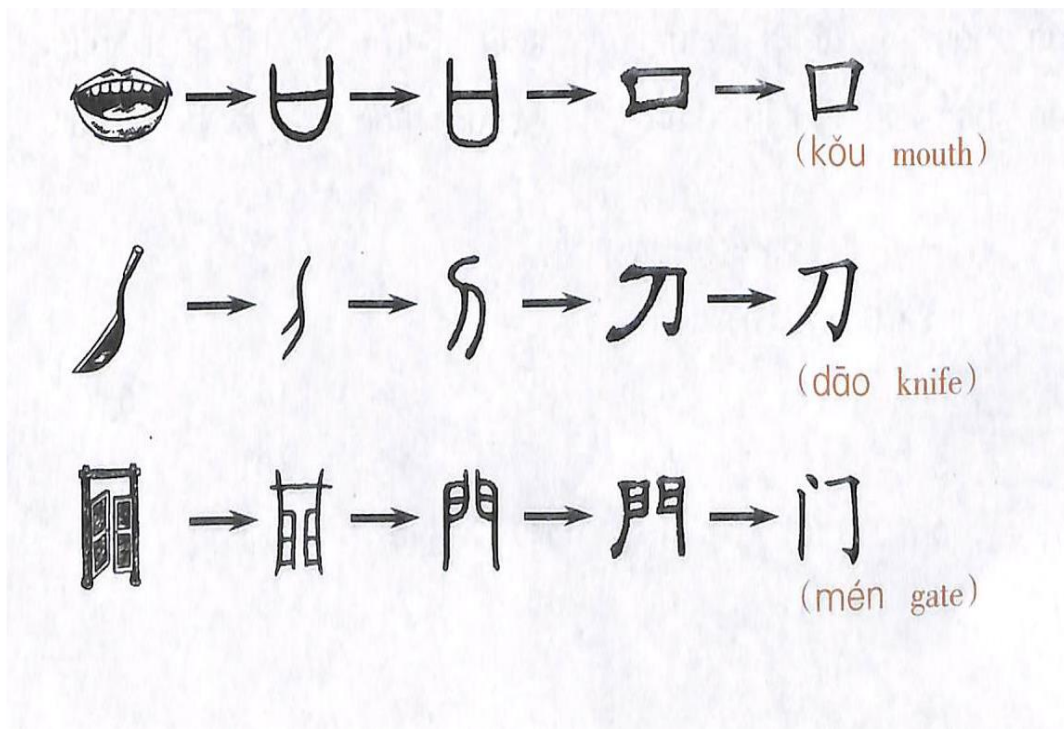
**4. Trainchinese.** Це додаток-словник, у ньому можна знайти будь-яке слово з урахуванням діалектів та сленгів. Також в ньому є аудіо озвучування слів та їх покрокове написання.

**5. Fluent U.** Вимова є невід'ємною складовою вивчення китайської мови, від тону залежить значення слова, тому важливо практикувати свою вимову. Цей додаток є одним з найкращих, він слугує прикладом для правильної вимови, якщо кожен день практикуватись, то можна значно покращити свою вимову.

**6. Busuu.** Цей додаток розроблений для комплексного вивчення китайської мови за допомогою розділення матеріалу на теми, це допомагає структурувати уроки. [1].

Крім використання мобільних додатків треба приділити увагу й іншим способам та методам вивчення китайської мови. Щоб покращити сприймання китайської на слух, можна переглядати китайські фільми з субтитрами. Розпочинати потрібно з дитячих дидактичних відео, адже вони розраховані для початкового рівня володіння мови. Також дуже корисно у вільний час слухати аудіо записи китайських слів та їх перекладу, це покращить вимову та допоможе запам'ятати нові слова та фрази [4].

Для вивчення написання ієрогліфів, ми вважаємо, потрібно приділяти багато часу практиці, бо написання великої кількості ієрогліфів від руки допоможуть запам'ятати їх. Дієвим методом є **метод асоціації**. Кожен ієрогліф має свою історію виникнення та елементи схожості з його значенням. Наприклад, якщо ви зможете знайти асоціацію, то буде набагато легше вивчити ієрогліфи. Наприклад: на зображенні ми бачимо еволюцію ієрогліфів: як вони виглядали раніше, коли були схожі на значення, та як вони виглядають зараз. Наочно бачимо зміни й тоді можна побудувати асоціацію, краще запам'ятати.



Картки з ієрогліфами та їх перекладом теж є ефективним способом вивчення китайської мови. У процесі створення цих карток задіюються різні органи чуття, це покращує запам'ятовування. Також у кінцевому результаті виходять картки, за допомогою яких можна повторювати слова, адже для закріплення результатів потрібно використовувати принцип міцності. Учні на уроках китайської мови повинні мати заздалегідь заготовлені порожні картки, куди будуть писати нові слова.

Створення свого «мовного блогу» у соціальних мережах теж допоможе зануритися у вивчення китайської мови. Навіть, якщо «учні- новачки», цей метод теж підходить, адже інформація, яку діти підібрали для публікації у блозі, теж запам'ятається. Також блог допоможе знайти носіїв китайської мови для практики у спілкуванні.

Ми зазначаємо, що існує дуже дієвий інтерактивний метод «**Читання Іллі Франка**», його сутність полягає в адаптації тексту, тобто дослівному перекладі книги, його поділу на речення, окремі вирази та частини. Цей метод допомагає розкрити порядок слів в китайській мові та вивчити окремі фрази, ідіоми [2].

Наприклад, на уроці китайської мови ми з учнями 5 класу читали текст «Фарбований лис» китайською мовою за допомогою методу «Читання Іллі Франка», текст виглядав так:

[ 只要猎物走过他的视野, 没有射不中的, 就是天上的飞鸟, 也能一箭射下成双的, 于是, 生活非常富裕. ] (Zhīyào lièwù zǒuguò tāde shiyě (потрібно лише, щоб видобуток потрапив йому на очі; zhīyào - лише потрібно; тільки треба; zǒuguò- перейти; пройти; ), méi yǒu shè bú zhōng de (жодного разу не схибив; не потрапити в ціль), jiù shì tiānshàng de fēi niǎo (хоч у повітрі літаючі птахи), yě néng yījiàn shèxià chéngshuāng de (теж може однією стрілою підстрелити пару птахів; shèxià - підстрелити; chéng shuāng de - попарний, з'єднаний у пару), yúshì shēng huó fēi cháng fùyù (тому життя /його/ було дуже заможним)

Хочемо наголосити у дослідженні, що ігровий метод «**Мовного щоденника**» допомагав розвивати у учнів вміння будувати речення та фрази. Його суть полягала у веденні зошита (кожен день учні записували свої думки китайською мовою). Спочатку фрази та речення були простими та не досить змістовними, але далі ми побачили побачити прогрес у вивченні китайської мови.

Наприклад: «Я сьогодні прокинулася о 7 ранку і захотіла це записати в мовний щоденник, але всі записи повинні бути китайською мовою, тому я пишу «我今天早上七点起床 / Я прокинулась о 7 ранку».

Ми використовували також активний ігровий метод «**Імітум**», за цим методом розвивалося логічне мислення учнів. Вважалося, що набагато ефективніше зрозуміти ціле речення, а не окремі слова, які потім потрібно скласти у речення. У контексті окремих словосполучень краще запам'ятовувалися слова ( учні розуміли значення слів. Їх використання), ці знання зберігалися у довготривалій пам'яті.

В китайській мові є свій порядок слів, порушувати який неможна, тому цей метод був ефективним. За допомогою нього учні могли мислити китайською мовою [3]. Ось, наприклад, читаючи з учнями текст про тварин, зустрічалася фраза: (我爱野生动物/ Я люблю диких тварин), і замість того, щоб запам'ятовувати окремо слова (люблю, тварини, дикі), учні вивчали ціле речення, фразу. Таким чином, вони запам'ятовували більше слів та розуміли, що

в китайській мові спочатку йде підмет, потім присудок, а означення йде перед додатком.

Ми зазначаємо, що всі ці інтерактивні методи не будуть дієвими, якщо не займатися регулярно. Тому важливою складовою вивчення будь-якої мови є розподіл часу та планування. Для детального та ефективного вивчення китайської мови потрібно приділяти мінімум одну годину кожен день. Важливо під час занять робити перерву на іншу роботу, це допоможе оновити увагу та краще сконцентруватися у вивченні мови.

**Висновки.** Отже, для оптимізації вивчення китайської мови існує велика кількість різних методів та засобів. Кожен з них є унікальний та має свій спектр можливостей та результатів, тому кожен вчитель має обирати та компонувати найдієвіші методи. Також, мобільні додатки полегшують вивчення китайської мови та роблять опанування мовою більш наочним.

Формування мовної компетенції з китайської мови передбачає адекватне використання граматичного, лексичного матеріалу для вирішення певних комунікативних завдань. Тому введення, опрацювання чи закріплення нового матеріалу може бути організовано за допомогою інтерактивних ігор. В основі цих ігор: розіграти певну життєву ситуацію, вміння перенести отриману під час уроку інформацію, знання у реальне життя. Під час ігор, як і під час реального спілкування, учасники повинні були уважно прислухатися один до одного, повинні були швидко думати й адекватно реагувати на зауваження своїх друзів. Крім того, під час ігор спостерігався емоційний підйом, який позитивно впливав на якість навчання і підвищував рівень знань учнів.

### **Література**

1. Іванов Д.А. Компетенції та компетентнісний підхід у сучасній освіті // *Завуч. Управління сучасною школою*. № 1. 2018. С.4-24.

3. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті, світовий досвід та українські перспективи. Київ : К.І.С. 2004. 112 с.

3.Бондар М. Як вивчити китайську самостійно: корисні поради, ресурси та фрази для початківця. URL: [https://24tv.ua/education/yak-vivchiti-kitaysku-movu-samostiyno-vdoma-poradi-novini-ukrayini\\_n1642430](https://24tv.ua/education/yak-vivchiti-kitaysku-movu-samostiyno-vdoma-poradi-novini-ukrayini_n1642430).

4.Скуратівська М.О. Діджиталізація процесу навчання іноземних мов // *Освіта та наука: трансформація, відповідальність, академічна свобода: тези допов. наукової конференції* (Київ, 5 березня 2021 року). Київ.: Університет "КРОК", 2021. С. 94-95.

## **ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

**О.П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**К. Гаврилюк,**

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**Актуальність дослідження.** Формування професійної компетентності вчителя входить у загальний контекст формування особистості. Тому важливим аспектом розуміння компетентності є її оцінно-світоглядна спрямованість, що характеризує людину як суб'єкта спеціалізованої діяльності в системі суспільного розвитку праці. Тут враховується здатність людини давати кваліфіковані судження, приймати адекватні та відповідні рішення в проблемних ситуаціях, планувати та здійснювати дії, які призводять до раціонального й успішного досягнення поставлених цілей.

Тому під професійною компетентністю може розумітися стійка здатність виконувати певний вид діяльності, яка включає такі аспекти, як: глибоке розуміння сутності виконуваних завдань і вирішуваних проблем; гарне знання досвіду, який є в цій галузі; активне оволодіння його найкращими досягненнями;



вміння обирати засоби та способи дії, адекватні конкретним обставинам місця й часу; почуття відповідальності за досягнуті результати; здатність учитися на помилках і вносити корективи в процес досягнення цілей [4].

Сучасному викладачеві необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. А це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей. Ця проблема зафіксована у державній національній програмі "Освіта", де наголошується, що один з головних шляхів реформування освіти полягає в необхідності "підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня".

Розвитку професійної компетентності вчителя присвячені роботи О. Скворцової, Л.І. Лозової, Б. Ельконіна, Н. Кузьміної, Л. Карпової, Л. Коваль, А. Коломієць, О. Локшиної тощо [2].

В. Гринькова виокремлює кілька рівнів щодо формування професійної компетентності вчителя:

1) Елементарний. У вчителя наявні лише окремі якості професійної діяльності, найчастіше це володіння знаннями для виконання педагогічної дії та предметом викладання.

2) Базовий. Вчитель володіє основами педагогічної майстерності (педагогічні дії гуманістично зорієнтовані, взаємини з учнями й колегами розвиваються на позитивній основі, добре засвоєно предмет викладання, методично впевнено й самостійно організований навчально-виховний процес на заняттях).

3) Досконалий. Він характеризується чіткою спрямованістю дій педагога, їх високою якістю, діалогічною взаємодією у спілкуванні. Вчитель самостійно планує й організовує свою діяльність на тривалий проміжок часу, головне його завдання – розвиток особистості дитини.

4) Творчий. Цей рівень характеризується ініціативністю й творчим підходом до організації професійної діяльності. Вчитель самостійно конструює оригінальні педагогічно доцільні прийоми взаємодії. Діяльність будує,

спираючись на рефлексивний аналіз, у педагога сформовано індивідуальний стиль професійної діяльності [3].

Вдосконалення педагогічної майстерності повинно ґрунтуватися на таких принципах (за В.Гриньковою): **комплексність** (наприклад, потрібно дбати не лише про свій зовнішній вигляд, а також працювати над педагогічною технікою та здібностями комплексно); **індивідуалізація** (кожна людина неповторна, тому кожен педагог має свій індивідуальний стиль спілкування, своєрідність жестикуляції, міміки); **самовдосконалення** (самоосвіта, тобто постійна робота над собою, це інтелігентність, професійна етика, професійний такт, емоційна стійкість); **концентричність** (нове вміння, яке розвиває вчитель і воно поступово трансформується у звичку, має ґрунтуватися на попередніх знаннях, вміннях і навичках); **активність** (завдяки якій відбувається процес самовдосконалення); **цілісність** (перехід від роботи з елементами до роботи із системними компонентами й системою загалом); **перспективність** (бачення близької і далекої перспективи, робота на перспективу, стимулює діяльність щодо самовдосконалення) [3].

Ми у дослідженні звертаємо увагу на розвиток професійної компетентності вчителя на уроках англійської мови, на комунікативно орієнтований підхід у навчанні іноземних мов, тому що він є ефективним підходом до навчання говорінню в школі. Реалізувати цей підхід можливо через серію вправ, завдань комунікативного характеру, представлених у підручниках, які відповідають віковим особливостям учнів, наближені до реальних ситуацій, цікаві, мотивовані, тому створюють можливості для ефективного спілкування як між собою, так й з учителем.

Ми на уроках пропонували учням завдання для розвитку говоріння, які були представлені різними типами імітаційних вправ ( завдання: послухай і повтори, імітація на швидкість, зверни увагу на інтонацію). Або завдання такі як: склади запитання за текстом і дай відповіді, прочитай список завдань і скажи, що буде виконано до кінця дня, а що ні.

Використовували трансформацію запитань – адаптація запитань з підручника до особистого досвіду учнів – яка забезпечувала корисну додаткову практику й мотивацію через особистісний підхід. Такий вид запитань ми рекомендували б використовувати якомога частіше.

Писемне висловлювання - це навички, потрібні для усної комунікації. Писемне мовлення - це специфічний код мовленнєвої діяльності, кодування інформації з урахуванням графічного способу зв'язку [4]. Наведемо зразки писемного мовлення, які ми використовували на уроках англійської мови з учнями 8 класу (завдання: заповнити анкету (формуляр, опитувальний лист); написати привітальну листівку; написати листа; скласти нотатки, написати коротке повідомлення)

Щоб досягти такого рівня володіння писемним мовленням, учні повинні були систематично виконувати конкретні комунікативні завдання: вміти писати свою адресу; визначити основну думку тексту; вибрати головні факти з тексту; формулювати своє ставлення до прочитанного; вміти оформляти пункти плану; писати дату народження.

Саме на успішність всіх учнів направлена була проектна форма роботи, де кожен з учасників навчально-виховного процесу мав можливість виконати посильне йому завдання, зробити свій власний внесок у загальний проект, відчуючи себе повноцінним учасником навчального процесу.

Проектна робота тривала 5-7 хвилин, говорити потрібно було чітко, повільно та використовувати лексику, яка відповідала певному рівню. Нові слова записувалися на дошці. Для перевірки розуміння прослуханого учні відповідали на запитання, розташовували речення чи абзаци у відповідному порядку, відтворювали текст за малюнками. Наприклад, дидактичні ігри в початковій школі у формі проектної роботи ( діти ділилися на групи та виконували завдання)

**1. Спиши слова.** Підкресли у кожному слові першу букву. Утвори і запиши нове слово, склади з ним речення.

Father, right, top.

**2.Гра « Хто швидше? »** Утвори нові слова, змінюючи лише одну букву.

Sun –fun, town- down.

Склади з ними речення.

**3.Гра « Радіо».**

- Ви – диктор. Повинні по радіо оголосити, що розшукується дитина, яка загубилася. Її потрібно описати, а діти за цим описом повинні відгадати, хто ж загубився.

**4.Склади 2-3 речення про маму, про друга, про улюблену пору року.**

Робота в парах, групах дає змогу кожному учневі відчувати радість спілкування, перемоги, піднятися на вищу сходинку знань. Саме інтерактивні методи «Мікрофон», «Позначка», «Кубування», «Сенкан», «Незакінчене речення», «Асоціативний куш» дають змогу під час проведення уроків створити таке навчальне середовище, в якому формується соціальна компетентність, розвивається світогляд, мовлення, характер дитини

**Висновки.** Важливе місце в діяльності сучасного вчителя займає професійна компетентність, професіоналізм, що передбачають наявність професійних знань (суспільних, психолого-педагогічних, предметних, прикладних умінь та навичок), їх змістом є знання предмета, методики його викладання, знання педагогіки та психології.

Розвиток професійної компетентності вчителів, створення умов для становлення творчо мислячої особистості учня – проблема, що надає безпосередній вплив на успішне функціонування школи.

Підсумовуючи усе вище сказане, можна стверджувати корисність та ефективність організації навчання усного і писемного мовлення за комунікативною методикою, як того вимагає нова шкільна програма. Така організація навчання допоможе учням краще оволодіти засобами комунікації, подолати труднощі у спілкуванні, реалізувати свої комунікативні вміння, розвинути навички сприйняття та розуміння інших людей, тобто, сформувати міцну комунікативну компетентність для успішного сприйняття їх у соціальному середовищі. Всім відомо, що коли вчитель проводить урок-гру чи використовує

елементи дидактичної гри на уроці ( цікавинки, ігри, кросворди, загадки, ребуси, практичні заняття, рольові ігри, застосовує інтерактивні методи навчання, комп'ютерні технології навчання), то навчання перетворюється в захоплюючий процес. Тому вважаємо, що на уроці повинно бути якнайбільше завдань, які б спонукали дитину до улюбленої діяльності.

### **Література**

1. Барабаш Ю. Г., Позінкевич Р.О. Педагогічна майстерність: теоретичні й навчально-методичні основи: навч. посіб. Львів.: Вежа, 2006. 476 с.
2. Мешко Г.М. Вступ до педагогічної професії: навч. посіб. Київ.: Академвидав, 2010. 123 с.
3. Іванов Д.А. Компетенції та компетентнісний підхід у сучасній освіті // *Завуч. Управління сучасною школою*. № 1. 2008. С.4-24.
4. Пономарьова К. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів англійської мови // *Початкова школа*. 2010. №12. С.8

## **МОТИВАЦІЯ НАВЧАННЯ У ШКОЛЯРІВ НА УРОЦІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

**О. П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**М. Мохно,**

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**Актуальність дослідження.** У зв'язку з інтеграцією України в європейський освітній простір передбачено невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні, зокрема підтримку й стимулювання інтелектуально й творчо обдарованих дітей та молоді, самореалізацію творчої особистості в сучасному суспільстві. Базовим

принципом реформування змісту освіти визнано самостійність і творчу активність особистості в оволодінні знаннями.

Проблемі мотивації особистості у освітньому просторі присвячено численні психолого-педагогічні дослідження. Питанням перетворення навчального процесу в особистісно-значущий процес завдяки мотивації учнів присвячено праці А.Алексюка, В.Козикова, К.Макогона, П.Підкасистого. Різновиди мотивації у своїх публікаціях розглядають Л.Баженова, С.Елканов, О.Киричук тощо. Сучасними дослідниками активно розробляються методологічні й теоретичні засади підготовки творчого вчителя, який створює освітньо-розвивальне середовище, мотивуючи учнів до навчання [3].

Основою правильно організованого навчального процесу під час вивчення англійської мови є вміння вчителя замотивувати учнів до роботи на уроці. Усіх школярів об'єднує бажання цікаво та весело навчатися, саме завдяки такому відношенню до навчання з'являється мотивація, яка допомагає продовжувати цей процес. Одну з головних ролей у появі мотивації виконує якраз вчитель, який повинен організувати навчальний процес так, щоб в дітей не виникало необхідності абстрагуватися від уроку, а лише прагнення дізнатися, що вчитель підготував для них сьогодні нового.

С.Елканов зазначає, що мотивацією можна назвати сукупність певних чинників, як внутрішніх так і зовнішніх, які допомагають школяру правильно спрямувати його навчальну діяльність [2].

Ми вважаємо, що досить важливо враховувати розумові здатності учня, не принижувати його за нездатність виконати те, що може більшість в класі. Необхідно поговорити про це особисто з учнем та запропонувати допомогу, лише так вчитель зможе сформувати мотивацію та любов до навчання, до своєї дисципліни.

Наступним хочеться виділити такий фактор, який заважав вчителю створити позитивну мотивацію до навчання: нерозуміння дитиною мети її навчання та значущість предмета для неї. Ми помітили, що іноді так траплялося, що деякі предмети не цікавили дитину взагалі, а коли ми намагалися дізнатися

чому, то у відповідь чули, що предмет для неї просто не цікавий і це - нормально. Такі ситуації властиві були класам або школам із поглибленим вивченням якогось конкретного виду діяльності, коли дітям, наприклад, цікаво було займатися спортом, але шкільна програма вимагала певних знань із хімії або фізики. Задача вчителя, у такому випадку, знайти підхід до дитини, який допоможе їй побачити з іншого боку нецікавий та нудний для неї предмет.

Науковці зазначають, що існує кілька видів мотивації стосовно викладання іноземної мови у загальноосвітніх навчально-виховних закладах: характеристику широкої соціальної мотивації (різновид зовнішньої) дає П.М. Якобсон: “Така мотивація процесу навчання пов'язана з досить гострим почуттям громадянського обов'язку перед країною, перед рідними, близькими людьми, пов'язана з думками про навчання, як про дорогу до засвоєння великих цінностей культури, як засіб, що дозволяє нести людям добро і користь, з уявою про навчання, як шлях до здійснення свого призначення в житті” [1].

Другий різновид – вузько-особистісна – визначає відношення до оволодіння іноземною мовою, як способу самоствердження, а інколи як шлях до особистого благополуччя. Наприклад: “Хочу бути перекладачем – міжнародником: це престижно. “Хочу бути вчителем іноземної мови, відчуваю, що це моє покликання, зможу принести користь”. “Хочу стати друкаркою із знанням іноземної мови; це добре оплачувана робота, зможу допомагати батькам і створити власну сім'ю» [1].

У процесі дослідження ми хочемо зазначити, що після того, як ми оцінили розумові здатності кожного учня, дізналися про можливі цілі або бажання дітей, які виникли на уроках англійської мови, тільки тоді можна створювати план свого уроку.

Наприклад, якщо сьогодні робота була з текстом на уроці англійської мови, то ми мотивували учнів таким чином:

1) Під час читання кожен учень позначав слова в тексті певними символами: «-» тим словам, які він не знав та «+» тим, які йому дуже добре були знайомі. Ми хвалили за будь-яку кількість слів, в яких є позначка «+» та

пропонували вивчити ті слова, в яких стояв «-» до наступного заняття. Ставили за це оцінки або додаткові бали. Діти побачили, що їх старання не проходили дарма, саме так зароджувалося бажання вчити предмет.

2) Після прочитаного тексту пропонували дітям висловити свою думку щодо цього. Якщо в класі сформувалися 2-3 різні думки, ми навіть перетворювали це в гру-дебати, де кожен доводив свою думку. Таким чином ми тренували комунікативні навички дітей, залишили приємні спогади про урок.

Ми вважаємо, що одним з основних стимулів до навчання є гра. В комплексі з дебатами, диспутами, інсценізаціями, рольові ігри на уроках англійської мови є найбільш інформативними та результативними методами навчання. Проте ми зауважуємо, що не треба сприймати гру як основний вид діяльності на уроці, адже це як 10 хвилинний веселий відпочинок від основної отриманої інформації за весь урок, але у грі розвивалися знання, уміння та навички з нашого предмета.

Наприклад, **гра-дебати «Debate time: Job»** (7 клас) в якій дітям роздавалися листочки із двома протиставленнями, тобто думками з приводу теми дебатів, які були протилежними один одному. Дітей поділяли на дві групи, де перша група приводила аргументи з приводу перших тверджень, а друга - приводила аргументи для доказу своєї точки зору, спростовувала думку протилежної команди та навпаки. Всі аргументи повинні були наводитися англійською мовою (див. Додаток А).

Ця гра допомогла вчителю подивитися на рівень володіння англійською мовою кожного учня, а також змотивувала їх покращувати свої знання у сфері вивчення англійської мови. Дебати залишили гарне враження від уроку та сформували позитивне ставлення до вивчення мови.

Наступна гра для формування мотивації на уроці англійської мови була **«Pictionary»**. Гра передбачала розділення на команди та вибір однієї людини з кожної команди. По черзі «художники» від команд виходили до дошки, витягували картку із англійським словом та починали малювати на дошці. Перша команда, яка вгадувала – становилася переможцем раунду. До речі, існує версія



гри, яку можна придбати в магазині. Це вже картки із заготовленими словами або можна намалювати картки та додати слова самостійно чи разом з дітьми. Можна обирати будь-яку тему для гри залежно від пори року, свят, подій у світі, новин у тих сферах, які цікаві дітям (див. Додаток Б).

Ми хочемо зазначити наступне: щоб гра не здавалася лише розвагою, ми радили із кожним загаданим словом написати речення або пояснити значення слова, після того, як його вгадувала одна із команд.

Наступна була **гра «Хрестики – нулики»**, мета якої - активізація лексики з певної теми. Учитель ділив клас на дві команди – «хрестики» й «нулики». На дошці було зображено квадрат, який було поділено на 9 менших квадратиків. В кожному квадраті написана була назва теми-категорії, наприклад: animals, seasons, food, weather, professions, clothes тощо. Кожна команда вибирала собі категорію, а вчитель читав запитання до цієї категорії. Якщо гравці відповідали на запитання, то вчитель замість категорії ставив значок команди, що дала відповідь: хрестик або нулик. Перемагала команда, що мала три хрестика чи нулика підряд. Запитання до гри були такі:

Animals: It lives in the forest; it's brown and fat and has a short tail. (A bear)

Seasons: Children don't go to school in ... (Summer)

Food: What vegetables do you need to cook vegetable salad?

Weather: What can we see in the sky at day when there are no clouds? (The sun)

Professions: People of this profession sell things. (A seller) тощо.

Гра формувала в дітей бажання та мотивацію приходити на уроки підготовленими, адже питання були на основі вивченого матеріалу. Формувалися навички роботи в команді, повага один до одного та бажання не відставати від своїх однокласників. Таким чином, діти уважно слухали та готувалися до такого виду занять. Головне – ми попереджали дітей про проведення таких ігор, щоб вони підготувалися та почували себе впевнено.

Також, ми проводили ігри, які формували навички аудіювання. Прикладом таких ігор була **«Who Understand the Text Best?»**. Учитель роздавав учням картки, на яких були написані речення, які або відповідали змісту тексту, або ні.

Завдання для учнів: після прослуховування тексту відмітити плюсами ті речення, що відповідали змісту. Перемагали перші три учні, які швидше виконали завдання. Наприклад, гра «**Listen and Find Pictures**». Клас ділився на дві команди. Учасники гри уважно слухали текст. На столі вчителя були розкладені малюнки, деякі з них не відповідали змісту тексту. Представник однієї команди, якого викликали до дошки, повинен був розставити малюнки в правильній послідовності відповідно до змісту тексту. Потім учні слухали інший текст, учитель викликав наступного учня.

Такого виду ігри можна проводити не тільки з картинками на дошці або на партах, а також можна розмістити картинки на аркуші паперу, або, слухаючи запис тексту, провести контроль з аудіювання, додавши наочність до кожного питання (див. Додаток В).

**Висновки.** Навчальний процес, побудований на основі ігрових дидактичних форм, допомагає значно активізувати пізнавальну діяльність учнів, реалізувати творчі компоненти розвитку особистості, сформувати позитивну мотивацію до навчання. А. Макаренко зазначав: «...у грі особистість активно діє, мислить, будує, комбінує, моделює людські взаємини». За цих умов вона виконує у грі різні ролі: організатора, виконавця, творця, знаходить умови для виявлення своїх здібностей та життєвої активності [4].

Порівняно з іншими формами навчання, ігрові методи на уроках іноземної мови мають такі позитивні аспекти: висока результативність у засвоєнні знань і формуванні вмінь і навичок; формуються вміння співпрацювати; формуються мотиви навчання; розвиваються гуманні стосунки між учнями; розвивається навчально-творча діяльність (планування, рефлексія, контроль, самоконтроль). У дидактичній грі навчальні завдання виступають опосередковано, що забезпечує їх ефективність. К. Ушинський писав: «у грі формуються всі сторони: душі людської, її розум, її серце і воля» [4].

## Додатки

**START** You will find a job, if you are willing to work. Men are better than women at business.

Workaholics are often lonely. **MISS A TURN** The more money you earn, the more you want.

C students often become successful businessmen. A job isn't just a job. It's who you are.


**MISS A TURN** A bad worker always blames his tools. Teenagers shouldn't work.

A woman's place is in the home not at work. Parents shouldn't decide their children future careers. **GO BACK**

Find a job you enjoy doing, and you'll never have to work a day in your life. **MISS A TURN** Slow workers are more productive and work better.




Useful Phrases

In my opinion  
I strongly believe that  
I agree/disagree  
I definitely think  
I suppose that  
Actually  
As for me  
Personally I think  
Frankly speaking  
My point is



# DEBATE TIME

## JOB

If you want something done right, do it yourself. Full time jobs are better than part time jobs.

**MISS A TURN** Men and women should be paid the same for the same job. Lazy people are never rich.

Bosses must be friends with their employees. Talent is more important than hard work. **MISS A TURN**

**GO BACK** People shouldn't work after age 65. Smart people are bad employees. Women are better bosses.

Employees mustn't use social media in the workplace. **MISS A TURN** Housewives should be paid for their work.

**FINISH** Dress codes should be banned in the workplace. Experience is more important than degrees and diplomas. **MISS A TURN**

## Додаток А

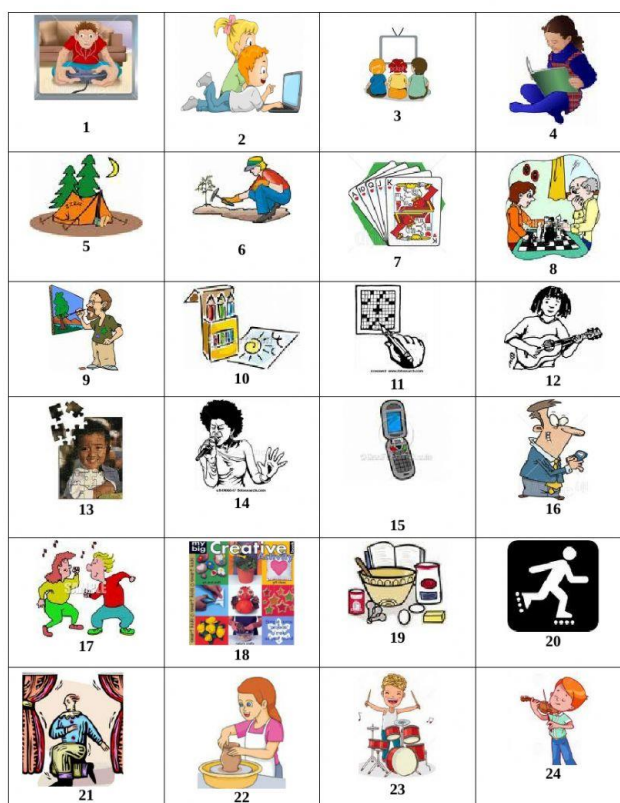


## Додаток Б

Activities : listen and find

Part 1

A	B	C	D	E	F
G	H	I	J	K	L
M	N	O	P	Q	R
S	T	U	V	W	X



## Додаток В

## Література

1. Кондрашова Л.В. Имитационно-игровое обучение в высшей школе: учебное пособие. Кривой Рог, 2001. 194 с.
2. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри: навч. посібник. 2-ге вид. Київ: Вища школа, 2019. С. 40-42.
3. Яворская Г.Х. Игра в дидактических моделях учебного процесса в высшей школе. Одесса: НИРИО ОНВД, 2000. 114 с.
4. Ярмаченко М.Д. Актуальні питання педагогічної науки. 2-ге вид. Київ: «Знання», 2008. 48 с.

### **ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИТЯЧОГО ФОЛЬКЛОРУ НА УРОКАХ МУЗИКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ:**

**О. П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**А.В. Брашован,**

*здобувач вищої освіти  
факультету музичної та хореографічної освіти  
Державного закладу «Південноукраїнський національний  
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»*

**Актуальність дослідження.** Уроки музичного мистецтва є першочерговим засобом морального та розумового виховання учнів. Беручи до уваги величезну кількість неякісної музичної продукції у сучасному житті, вчителю важливо ознайомити учнів з кращими зірцями української національної культури.

Народна пісня відіграє важливу роль у формуванні музично-естетичного виховання підростаючого покоління. Українські композитори-класики завжди вважали народну пісню найдовершенішим засобом суспільного і художнього виховання, тому чимало збірок, що містять обробки українських народних пісень, вони присвятили дітям.

Перші фольклорні українські збірники для дітей мали величезне значення: вони будувалися на народнопісенному матеріалі, специфічному характері співу, відтворювали повнокровні образи народного життя. Невичерпність духовних цінностей народної пісні, новаторство українських композиторів у галузі хорової обробки народних пісень і створені ними високохудожні обробки піднесли жанр на небувалу височінь. Цей національний мистецький скарб, без сумніву, заслуговує на увагу педагогів і підлягає детальному вивченню в початкових класах.

У праці «Серце віддаю дітям» В. Сухомлинський розповідає про той добродійний вплив, який справило на його вихованців виконання українських народних пісень [3].

Рідна пісня, визначаючи поетичне бачення навколишнього світу, допомогла виховати в дітей естетичне ставлення до природи, тонкість сприймання, емоційну чуйність. Крім того, пісня розкрила перед дітьми рідне слово як величезне духовне багатство українського народу. Водночас важливо не упустити сензитивний період – молодший шкільний вік, коли діти особливо сприйнятливі до педагогічного впливу. Їхній художній смак розвинений ще недостатньо, він тільки формується. І якщо з раннього віку дитина слухає і виконує народні пісні, слух поступово засвоює їхні мелодичні й ритмічні особливості, вони запам'ятовуються, стають звичними, близькими.

Наприклад, збірник М. Лисенка «Молодощі», виданий 1875 р., є першим значним зібранням українських ігрових пісень і веснянок. Дуже корисною і популярною, розрахованою на школярів і домашнє музикування дітей, була збірка К. Стеценка «Луна». За основу шкільного хорового матеріалу веснянок композитор узяв народну пісню. Взагалі ця збірка характеризується вдалим доббором матеріалу та майстерним його опрацюванням [1].

Другою значною музичною працею К. Стеценка був «Шкільний співаник» – енциклопедія народного життя та побуту, відтворена у вигляді досконалих за художньою формою і різних за жанром пісень: «Ой дзвони дзвонять», «Калач», «Зайчик», «Добрий вечір тобі», тощо [3].



У 20-ті роки ХХ ст. з'явилося чимало спеціальних збірників: три випуски «Пролісків» Я. Степового, «Дитяча розвага» С. Титаренка, «Гра» (упорядник Р. Вовк), «Дитячі пісні» М. Вериківського, «Весняночка» В.Верховинця, «Слобожанські народні пісні для школи» В.Ступницького, публікації творів М. Леонтовича. Одним із найкращих творів у світовій музичній літературі для дітей вважається збірник Л. Ревуцького «Сонечко». Він містить 20 народних пісень для голосу з фортепіано, серед яких «Прийди, прийди, сонечко», «Іде, іде дід, дід», «Галя по садочку ходила» та інші [2].

У педагогічній діяльності відомого вихователя В. Сухомлинського, значне місце відведено саме урокам музики та співу. Він вважав, що музика здатна виховувати, змінювати характери людей, стимулювати їх до добрих вчинків та високих почуттів [1].

Важливо зазначити, що вивчення пісенного спадку народу варто здійснювати не епізодично, а доцільно кожний урок будувати на народнопісенному матеріалі. (Наприклад, на уроці хору вивчати з учнями календарно-обрядові пісні; граючи на музичних інструментах обирати твори українських композиторів; під час слухання музики знайомити дітей з творчістю наших предків та їхніми надбаннями)

Існують різні жанри української літературно-музичної народної творчості: пісні, частівки, забавлянки, заклички тощо. Виховне значення мають також і жартівливі пісні. Вони допомагають учням уважніше засвоювати правила гарної поведінки, бути більш терплячими, відучитися вередувати [3].

Так, у простих і ласкавих колискових піснях виражено щире любов до дитини. Колискова пісня, народжена реальними потребами дитячого віку, коли тривалий і міцний сон – умова нормального розвитку, є першим художньо оформленим зверненням до дитини. У багатьох колискових піснях є епізоди, пов'язані з тваринами, близькими дитині: котиком, мишкою, бджілкою, наприклад: «Котику сіренький», «Ой ну, коту, коточок», «Котик волохатий».

Коліскові пісні мають неабияке педагогічне значення. З перших днів життя дитина слухає мелодію, що сприяє розвитку її музичних здібностей. Під

впливом материнського голосу в неї розвиваються естетичні почуття, емоційність: адже вона не тільки слухає голос матері, а й бачить її обличчя, усмішку.

Колискові пісні приваблюють своєю простотою, безпосередністю, ніжністю, співучістю. На їхній основі можна виховати любов до тварин, птахів, комах, естетичне ставлення до природи, що може вплинути на виховання таких важливих моральних рис, як доброта, чуйність.

Розучування колискових пісень корисне і для формування співацьких навичок кантиленного звучання. Виховне значення мають також жартівливі пісеньки. Вони допомагають дитині уважніше засвоювати правила хорошої поведінки, бути терплячою, відучитися вередувати.

Наприклад, розробка уроку з музичного мистецтва в 3 класі

**Тема: Найперша пісня. Зображальні та виражальні інтонації в музики.**

**Мета:** ознайомити учнів з колисковими піснями нашого народу.

**Навчальні завдання:** розширити уявлення учнів про колискові пісні українського народу; засвоїти поняття «колискова пісня»; ознайомити з новою піснею, вивчити перший куплет.

**Розвиваючі завдання:** - розвивати вокально-хорові навички учнів; - розвивати ритмічне відчуття; розвивати навички активного сприймання музичного твору. **Виховні завдання:** виховувати любов до рідного краю, до природи; - виховувати повагу до народних звичаїв, до людей праці.

Наочні посібники: ілюстрації до теми «Колискові пісні»; ілюстрації музичних інструментів.

Музичний матеріал: - музичне привітання «Проспівав дзвінок, починається урок»; поспівка «Дибидибиди»; українська народна пісня «Ой ходить сон». Технічні засоби навчання: музичний центр, комп'ютер.

**Хід уроку:**

**I. Організаційний момент.**

**II. Музичне привітання: «Проспівав дзвінок, починається урок».**

**III. Оголошення теми уроку.**



Колискова пісня, колискова – то найперша матерна мова.  
Пахне вона м'ятою і цвітом,  
Чебрецевим і суничним літом.  
Пахне молоком і споришами...  
Скільки в ній ласкавості і шани,  
Скільки в ній тривожності людської  
І надій, і сивини гіркої...  
Колискова пісня, колискова  
То солодка матерна мова

### **Микола Сингаївський**

- Сьогодні на уроці ми познайомимось з найдавнішим жанром народної творчості – з колисковими піснями. Колискові пісні – це ліричні пісенні твори, які виконуються матір'ю (рідше батьком чи іншими членами родини) над колискою дитини для того, щоб її заколисати, приспати (див. Додаток).

- Це один з найдавніших жанрів народної творчості, що сягає корінням міфологічного періоду творчості.

- Найперші уявлення про світ дитина одержує з колискових пісень. Кожного, хто їх чує, вони зачаровують ніжністю, безпосередністю, простотою та художньою досконалістю. У них – «уся материнська любов, світ добра, краси і справедливості, який кожна мати, кожен народ прагне виплекати в юних душах». За часів язичництва співові над колискою надавалося значення оберегу: вважалося, певні інтонації і «магічні» слова можуть вберегти немовля від хвороби та іншого нещастя. Підтвердження «магічної» дії співу над колискою давні люди бачили в тому, що материнська пісня справді впливає на немовля заспокійливо.

- Згодом первісні уявлення вивітрилися і спів-оберіг перетворився на колискову пісню. Українським колисковим пісням властива тематична й сюжетна різноманітність, естетична барвистість образів і думок. Серед них – твори про саму дитину, її сон. Персоніфіковані образи Сну й Дрімоти перетворилися на привабливі поетичні образи, наділені людськими якостями:

## Ой ходить Сон

В білесенькій кошулонці.  
Слоняється, тиняється,  
Господоньки питається:  
А де хатка теплесенька  
І дитина малесенька?  
Туди піду ночувати  
І дитину колихати.

- Колискові пісні нерідко наповнені побажаннями немовляті міцного здоров'я, доброго розуму, щастя, краси. Значущість таких побажань підкреслюється своєрідною формою, будовою поетичних образів, тонких і пестливих порівнянь. - Серед обов'язкових атрибутів дитинства є колиска. З мальованими брильцями, шовковими чи золотими вервечками, з «срібними колокольцями»:

Ой ну, люлі да люлечки,  
Шовкові да вервечки,  
Золоті да ключечки,  
Мережана да поіонка,  
Колисочка да новенька,  
Спи, дитиночка, да маленька.

### **Фото 1. Українська колиска**

### **Фото 2. Інтер'єр української хати**

- Колиска в українській родині мала символічне значення, її не викидали, навіть коли в хаті не було дітей. Найчастіше колиску виносили на горище, щоб не перевівся рід. Колиски робили зі «співучого дерева» — клена, ясена, калини, щоб діти були співучими, дужими та вродливими.

- В народі здавна помічено, що материнська пісня над колискою має велику магічну силу: вона заспокоює, дає позитивні емоції, оберігає від хвороб, нещастя та страху. Як правило, дитина була біля матері два дні, а на третій відбувалося ритуальне вкладання її у колиску.

- Найдавніший звичай - першого вкладати в колиску kota (як і першого впускати в нову хату). Вважалося, що кіт може наділяти дитину спокійною вдачею, приносити солодкий сон. Kота колисали в колисці, примовляючи: «Як на kota муркота — на дитину дрімота». Потім kota випускали, а дитину клали в колиску й співали колискову.

- Колискова – пісня для заколисування дитини, один з найдавніших видів народної творчості. Музыка колискової має спокійну та лагідну мелодію, заколисує ритм, уповільнений темп. Ознаки колискової пісні можна почути не лише у вокальній, а й в інструментальній музиці.

#### **IV. Слухання музики.**

1. Прослухайте українську народну пісню «Ой ходить сон». Чи можна назвати її колисковою? Які засоби музичної виразності допомогли вам зробити такий висновок?

2.. Віктор Косенко. «Колискова»

- Колискова – найперша пісня у житті малюка. А дорослим вона нагадує про дитинство і батьківську любов. Ніжністю та ласкою сповнено колискову українського композитора Віктора Косенка. Своєю щирістю й мелодійністю музыка твору близька до народної пісні.

#### **V. Фізкультхвилинка.**

Гарний танець гопачок.

Я навприсядки скачу,

(Руки в боки, підскоки )

Чобітками тупочу.

Ту-пу, ту-пу, тупочу,

(Притупують ногами )

Наче пташка, я лечу.

(Імітують політ птахів )

**Приспів.** Гоп, гоп, тупочу,

(Притупують з хлопками)

Наче пташка, я лечу.

Імітують політ птахів )  
Тілі - тіль – веде смичок,  
(Імітують гру на скрипці )  
Гарний танець гопачок.  
(Виконують елементи гопачка)  
А бандура – брень, брень, брень,  
(Імітують гру на бандурі )  
Танцювали бцілий день.  
(Повороти тулуба вправо-вліво)

### **Приспів.**

Гоп, гоп, брень, брень –  
(Присідають, імітують гру на скрипці)  
Танцювали б цілий день.  
( Виконують приставний крок)

## **VI. Вокально-хорова робота.**

- А зараз ми з вами розспіваємось, виконуючи поспівку «Дибидиби».

Пригадайте правила гарного співу: - дотримуватись співочої постави при співі сидячи - вільна, рівна спина, ноги рівно стоять на підлозі, руки лежать на колінах; - співати природнім округлим звуком у високій позиції, без форсування, наспівно («тягнути звук»); - вміти співати в унісон, прислухаючись до однокласників; - разом чітко вимовляти слова, правильно формуючи голосні; - вміти співати виразно, осмислено, передаючи характер виконуваної музики. Учні виконують поспівку «Дибидиби».

Дибидиби, дибидиби, пішла баба погриби,  
А дід по опеньки в неділю раненько.

## **VII. Розучування української народної пісні «Ой ходить сон»**

### **1. Прослуховування пісні.**

Розучимо пісню і виконаймо її з плавними рухами рук.

Ой ходить сон коло вікон,  
А Дрімота коло плота

Питається Сон Дрімоти: -  
Де ми будем ночувати? –  
Де хатинка тепленькая,  
Де дитина маленькая,  
ми будем ночувати.  
Мале дитя присипляти,  
Щоб вирросло, не змарніло,  
Щоб тяженько не хворіло,  
Сили й розуму набрало,  
Своїх батьків потішало.

2. Робота над мелодією куплету та приспіву.

- Мелодію пісні ми будемо вчити по фразах на слух. (Вчитель виконує мелодію куплету, аналізує її, розучує репродуктивним методом. У процесі розучування звертається увага на чистоту відтворення мелодії і на виразність кожної фрази (кульмінація, розвиток)).

(Виконання пісні).

### **VIII. Підсумки уроку**

-Сьогодні на уроці ми з вами ознайомилися з колисковими піснями, дізналися про їх походження та історію розвитку як самостійного жанру в музичній спадщині українського народу.

Стратегія «Мікрофон» : Що таке колискові пісні? Хто і коли їх виконує? До якої групи українських народних пісень можна віднести колискові?

Під час підготовки до уроку музичного мистецтва доцільно добирати українські народні приказки, загадки, вірші для ритмізації та мелодизації їх і використання як можливого різновиду в роботі з учнями.

Також можна застосовувати скоромовки для розвитку не тільки розмовної, а й співацької дикції. Мелодії на тексти скоромовок повинні бути нескладними, інакше їх буде важко співати у швидкому темпі.

Одним із найулюбленіших дітьми жанром народної літературної творчості є казка. В українських казках типовими персонажами є хитра лисиця («Колобок»),

«Лисичка та журавель»), боягузливий заєць («Зайчикова хатка»), вовк («Вовк - колядник»), «Як вовк рибу ловив»), також кіт, собака, коза, миша та інші.

Народні казки за умови креативного мислення вчителя перетворюються в цікаві музичні інсценування, де можна задіяти велику кількість дітей.

Крім казок, можна інсценізувати також українські народні пісні, які пов'язані з певними рухами (наприклад «Подоляночка»), а також жартівливі: «Веселі гуси», «Грицю, Грицю, до роботи», «Два півники», «Танцювали миші», тощо. Інсценування пісень та казок подобається дітям і це сприяє посиленню інтересу до музичних занять

Робота вчителя музики у загальноосвітньому закладі залежить від багатьох умов та принципів, які визначають результативність роботи вчителя музики. Серед цих умов слід виділити такі:

- підбір музичного матеріалу для навчальної і виховної роботи з акцентом на музичний фольклор;
- підібраний матеріал має бути найбільш близький за естетичними запитами і смаками школярам [3].

Система музичних знань, умінь і навичок учнів повинна тісно пов'язуватися з фольклором. Основний зміст роботи вчителя має включати в себе принципи структурної єдності музичного виховання і освіти на етапах:

- підбір фольклорного матеріалу опираючись на смаки та вік школярів;
- залучення дітей до самостійного пошуку і збору зразків народної музичної творчості (пісень, інструментальних мелодій, ігор, театралізованих дійств);
- залучення якомога більшої кількості учнів до проведення календарно-обрядових свят, театралізованих дійств і інших культурно-мистецьких заходів;
- реалізовувати в рамках шкільного уроку музики комплексного дослідження музичних та літературних фольклорних джерел;
- прививати учням любов та повагу до української народної музики, літератури і образотворчого мистецтва;
- індивідуальна музично-виховна робота вчителя музики з учнями;

- залучення до процесу музично-естетичного виховання школярів батьків та людей старшого покоління;

- культурологічна співпраця вчителя музики школи з громадськими організаціями [2].

Під час вивчення зразків народної музичної творчості на уроках музики і в позаурочний час слід використовувати всі види музичної діяльності у тісному взаємозв'язку. Підбираючи репертуар пісень для співу на уроках варто обирати якомога більше календарно-обрядових пісень. Такі пісні мають ігровий характер, просту побудову, нескладну мелодичну лінію, інтонацію, простий метроритм і тому легкодоступні для вивчення. Як правило, їх вивчають ( 4 клас) у такому порядку:

I чверть – обжинкові пісні;

II чверть – пісні про Святого Миколая, Новий рік, колядки, щедрівки;

III чверть – веснянки, гаївки;

IV чверть – купальські пісні [3].

У процесі музично-виховної роботи необхідно спрямовувати свою роботу до єдності всіх дисциплін естетичного циклу (музика, хореографія, образотворче мистецтво, література).

Так, наприклад, вивчення календарно-обрядових пісень, повинно включати не тільки освоєння школярами метро-ритму, характеру, форми, а й ґрунтовне проникнення в літературний текст, в поетичність народної мови, руху, міміки, тонкощів ліній і фарб, звуків і голосів.

Музикуючи на музичних інструментах діти освоюють прийоми гри та звуко-видобування на бубні, малому і великому барабані (бухалі), тарілках, трикунтику, румбі, тріскачках, маракасах, металофонах, ксилофонах, сопілках, клавішних електромузичних інструментах.

Діти навчаються елементарно розбиратись в музиці: яка вона може бути за характером, які почуття і настрої викликає, хто її створює, хто виконує.

Національна система виховання – це історично обумовлена і створена самим народом система ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв та інших

форм соціальної практики, спрямованої на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, виховання їх у дусі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації [1].

Система виховання ґрунтується на ідеях національного світогляду, філософії, ідеології, а не на ідеях якогось вчення чи якоїсь ідейне багатство народу, його морально-естетичні цінності, трансформовані в засобах народної педагогіки, народознавства, принципах, формах і методах організації виховного впливу на молодь (теоретичний аспект), а також постійну і систематичну виховну діяльність сім'ї, державних і громадських навчально- партії, громадсько-політичної організації. Національна система виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що увібрали в себе надбання національної виховної мудрості. Вона охоплює виховних закладів, осередків (практичний аспект) [2].

Естетична культура – це здатність особистості до повноцінного сприймання, правильного розуміння прекрасного у мистецтві і дійсності, прагнення й уміння будувати своє життя за законами краси. У навчальному процесі естетичному вихованню сприяє викладання всіх навчальних дисциплін [3].

Будь-який урок, семінар, лекція має естетичний потенціал. Цьому слугує і творчий підхід до вирішення пізнавальної задачі, і виразність слова учителя та учнів, і підбір та оформлення наочного і роздаткового матеріалу, і акуратність записів і креслень на дошці і в зошитах тощо.

**Висновки.** Музика є першочерговим засобом морального та розумового виховання людини, джерелом благородства серця та чистоти душі.

Пісенна культура українського народу безмежна. В ній відображається світогляд народу, його морально-етичні та естетичні цінності.

Необхідно використовувати на уроках музики українські народні пісні, танці, літературний матеріал та декоративно-прикладне мистецтво, таким чином вчитель прививає школярам повагу та любов до рідного краю та культурної спадщини нашого народу.



## Література

1. Гончаров І.Ф. Естетичне виховання школярів засобами мистецтва і дійсності. Київ: Освіта, 2016. 129с..
2. Медушевська В.В. Про закономірності і засоби художнього впливу музики. Вінниця: Музика, 2010. 254 с.
3. Волобуєва Т. Розвиток творчої компетентності школярів // *Управління школою*. Харків, 2015. 110с.
4. Строгаль Т.Ю. Музична терапія в українському освітньому просторі: досвід та перспективи становлення // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова*. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. Вип 23(28). Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017. 156 с. С.7-11.

## ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК УЧИТЕЛІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

**О. П. Ноздрова,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д.Ушинського»*

**Г.С. Прокопенко**

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов  
Державного закладу «Південноукраїнський національний  
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»*

**Анотація.** *Роль вчителя в організації діяльності учнів на уроці безумовно дуже важлива. Сьогодні значно зростають вимоги до його професіоналізму, основою якого є методична компетенція вчителя - уміння спланувати конкретний урок і свою педагогічну діяльність в цілому. Виходячи із цих проблем було розглянуто питання щодо професійного розвитку педагога, яке зазначено у концепції НУШ, досліджено вимоги до сучасного вчителя та здійснено їх класифікацію за групами.*

*Ключові слова:* Нова українська школа, освіта, вчитель, професійний розвиток.

Концепція Нової української школи являє собою новий вектор мислення та розвитку загальної середньої освіти в Україні, оскільки головною ідеєю запровадження нововведень у вже складеному, багаторічному освітньому процесі, є його реформування. Застарілі методичні рекомендації, методи викладання та свідомість вчителів, що звикли працювати за відомими їм правилами, на жаль, не поєднуються із інформаційним та прогресивним суспільством сьогодення.

Наявні недоліки у системі загальної середньої освіти, що виникали та продовжують виникати у процесі навчання, як з боку вчителів, так і з боку самих учнів [3].

Нова українська школа покликана змінити стандартне розуміння школи, яке в учнів виникало негативні емоції. На нашу думку, ця реформа зможе допомогти школі стати освітнім осередком, що буде привертати увагу та завоює прихильність серед учнів, а також підвищить її значимість у суспільстві [3].

На наш погляд, на етапі розвитку суспільства на перший план виступає особистісний розвиток спеціаліста як суб'єкта соціальної дії. Сучасний професіонал повинен бачити свою професію у всій сукупності її широких соціальних зв'язків, знати вимоги до неї та її представників, розуміти зміст та специфіку своєї професійної діяльності, орієнтуватися в колі професійних завдань і бути готовим вирішувати їх у мінливих умовах. Отже, становлення професіоналізму - це придбання конкретних професійних знань і навиків; формування необхідних для успішної професійної діяльності внутрішніх структур особистості, зокрема, розвиток морально-оцінного компонента професійного самосвідомості. Удосконалення професійної структури особистості, розвиток її професійно-значимих психологічних особливостей та якостей є найважливішою умовою розвитку людини-професіонала [2].

Виходячи із наведеного, пропонуємо виокремити три етапи у процесі побудови професійної кар'єри педагога у сучасному освітньому просторі [1]:

Перший етап – ознайомлення із професією, здобуття необхідних знань на вмінь, що є обов'язковими для вчителя, визначення своєї ролі у професії. Після закінчення першого етапу у майбутнього вчителя має бути сформований образ «Я-концепції» у професії педагога, усвідомлення важливості цієї професії для себе, формування внутрішньої мотивації та визначення векторів руху у професії. Головне на цьому етапі стратегії, також, сформувати моральну підготовленість до прийняття професійних цінностей, що існують у професії вчителя.

Другий етап стратегії має показати, що майбутній педагог вже здобув (які успіхи він має у професії; як проявляє себе та чи займається самореалізацією, додатковою діяльністю, яка могла б бути корисною для педагогічної тощо). На цьому етапі якнайважливіше зрозуміти, чи дійсно людині подобається ця професія, чи готовий він, після ознайомлення з нею, формувати себе, як професіонала. По завершенню цього етапу майбутній педагог має володіти базовими та продуктивними технологіями та вміннями, які вимагає професія.

Третій етап – самореалізація педагога. На даному етапі стратегії професійного розвитку педагог має відчувати задоволення від своєї професії та старатись до цього етапу всіляко вдосконалити себе, як вчителя, підвищити рівень своїх знань та вмінь, здобути нові та закріпити їх.

**Висновок.** Педагог має відповідати певним вимогам, що ставить перед ним професія. Можна сформулювати декілька основних груп вимог різного характеру, яким має відповідати сучасний педагог, зокрема це:

1. Кваліфікаційні вимоги до сучасного вчителя.
2. Особистісні вимоги, які допомагають виявити три найголовніші компоненти для усвідомлення особистості вчителя та його готовності до роботи з дітьми. А саме: сформовані погляди педагога та його бачення різних проблемних ситуацій; те, як педагог може реагувати на соціальні цінності інших та сприймати їх; чи здатний педагог виховувати особистість дитини; способи спілкування та залучення до навчання.
3. Вимоги до творчого рівня педагога.

4. Вимога до здатності мислити професійно, оскільки в цьому реалізується діяльність сучасного педагога як майстра своєї справи. Важливим є те, що вчитель має інноваційно мислити та розвиватись, не відстаючи від технічного та інформаційного процесу.

Отже, можна дійти загального висновку, що для того, щоб бути професійним вчителем, треба дотримуватись багатьох вимог, які дуже важливі при роботі з дітьми та під час освітнього процесу в НУШ.

### Література

1. Котенєва І. С. Методичні задачі у фаховій підготовці майбутнього вчителя, 2019. С.194-203. URL URL:

[//nbuv.gov.ua/UJRN/vlup\\_2019\\_1%281%29\\_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2019_1%281%29_23)

2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelia. Navchально-методичний посібник /За ред. О. О. Кішко URL:

[:http://raiosvita.mk.ua/wp-content/uploads/2018/12/HUSh\\_Poradnyk\\_vchytelia\\_MON-2018\\_Pedrada.pdf](http://raiosvita.mk.ua/wp-content/uploads/2018/12/HUSh_Poradnyk_vchytelia_MON-2018_Pedrada.pdf)

3. Концепція Нової української школи.

URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

## ЯКІСНА ГУМАНІСТИЧНА ПАРАДИГМА ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

**Т.В.Прокопенко**

*практичний психолог*

*Нерубайського академічного ліцею №1*

*Нерубайської сільської ради*

*Одеського району, Одеської області*

*«Живи ніби завтра помреш, вчися ніби будеш жити вічно».*

*Махатма Ганді*

**Анотація.** У статті аналізуються масштабні зміни, що відбуваються у сфері освіти, зазначено різні ініціативи та перетворення в освітньому процесі, які

відкривають шлях до інновацій. Виникає необхідність підвищення ефективності соціально-педагогічної діяльності вчителя щодо виховання молодого покоління, яка потребує від вчителів оволодіння науково-педагогічними основами інноваційної діяльності. Тому впровадження у освітній простір сучасних інноваційних педагогічних технологій має важливе значення в підвищенні кваліфікації педагогів та організації творчої педагогічної діяльності.

***Ключові слова:** освіта, сучасні інноваційні технології, підвищення кваліфікації освітян.*

XXI століття для світу та й України, зокрема, стали великим випробуванням. Спочатку війна на Донбасі, дещо пізніше пандемія, а тепер ще війна поставили перед науковцями велику кількість питань щодо забезпечення якості вищої освіти, в складних умовах. Питання навчання після початку війни на Донбасі не мало гострого характеру. Так, склалось, що більшість сімей переїхали у інші регіони та відновили навчання, проте пандемія та війна уже гостро поставили питання того, як саме поєднати безпеку та якість навчання. І вихід віднайшли у інноваційних технологіях. Так, на початку пандемії та всеукраїнського карантину, заклади освіти не були готові до такого термінового та різкого переходу від класичних форм навчання до дистанційних. Але все ж, на наш погляд на сьогоднішній день дистанційне навчання стало уже звичною формою. Питання щодо якості освіти перестало бути суто компетентною вимогою до викладача, а й зазначає про використання інноваційних технологій.

Термін «інновація» в даний час широко використовується в теорії та практиці освіти. Інноваційний майданчик – це освітній простір (школа, вуз), у якому відбувається інноваційний процес, а інноваційна сім'я – це громадська освіта, колектив на службі інноваційної поведінки. [1].

Важливим чинником інноваційного навчання є здатність вчителя зрозуміти та оцінити самостійне освоєння теми учнем. Такий підхід потребує участі школяра у процесі, бо він також відповідає за власне навчання, адже, відчуває та приймає цю відповідальність у середовищі, створеному вчителем під час навчання.

Також навчання з використанням інноваційних методів дозволяє учням: вільно мислити, розвивати критичне мислення; підвищує творчу активність; сприяє колективним діям; покращує мовні навички; підвищує універсальність пошуку. Це корисно і для вчителів, адже : допомагає розкрити істинне значення уроку завдяки різним методам навчання; дозволяє всім учням брати участь у уроці; є можливість визначити рівень знань кожного учня; вчить учнів шукати та працювати самостійно; всіх учнів можна оцінити.

Узагальнюючи це, педагог нової формації є особистістю з рефлексивною, самореалізованою методологічною, дослідницькою компетентністю; з дидактико-методичними, соціальними, комунікативними, інформаційними та духовно-моральними професійними поглядами та переконаннями; це відповідальна, активна, творча людина, що характеризується високим рівнем професіоналізму.

В останні роки у педагогічній практиці велика увага приділяється рефлексії. Джон Дьюї та Дональд Шон стверджували, що будь-який вчитель має бути «рефлексивним практиком». Філософські ідеї нової доби орієнтовані на поняття «Я-концепції». З'явилася нова цінність – власна цінність «Я» людини. Крім того, філософські уявлення про рефлексію є переважно «самостійною дослідницькою роботою», «самоконтролем над розумом і духом». Кузьміна (Головко-Гаршина) Н. В. зазначає, що людина може розвиватися в процесі самоактивації: для цього вона збирає знання з різних джерел, систематизує їх для практичного використання, забезпечує «зворотний зв'язок» [1]. Н. Б. Ковальова та І. М. Семенов розглядають роль рефлексії у професійній творчості як гнучкість при переході на різні професійні позиції [1].

Рефлексивне навчання також передбачає, що учні критично міркують, тому що тільки рефлексія дозволяє самостійно оцінювати процес навчання, його дії та враховувати його результати. На наш погляд, вчителі, зазвичай, використовують різні методи рефлексії, щоб зрозуміти емоційний стан учнів та перевірити темп засвоєння матеріалу під час уроку [2].

На нашу думку, використання рефлексивної практики в освітньому процесі є ефективним у системі «учень-вчитель» та дає можливість забезпечити якість освіти за рахунок аналізу.

При цьому, важливо наголосити, що в умовах війни, на вчителя покладається додатковий обов'язок – це аналіз психологічного стану учнів, який впливає на їхню успішність і на якість освіти. Вчитель зобов'язаний не лише слідкувати, але й у разі необхідності надавати психологічну допомогу своїм учням, надавати поради, слухати їх. Така практика досить поширена у світі. Сьогодні, погляди науковців змінилися і більшість розуміє важливість описаного, що, на наш погляд, значно підвищує якість освіти.

**Висновок.** Підсумовуючи наведене вище, можна стверджувати, що якість освіти, навіть за наявності інноваційних технологій, усе одно залежить від вчителя. Виключно його інтерес у донесенні інформації та порядку її викладення може забезпечити якість освіти, або ж, навпаки, зробити навчальний процес для дитини нестерпним, непотрібним та нецікавим в цілому.

#### **Список використаних джерел**

1. Пількевич В. ЮНЕСКО у XXI ст.: нові виклики. *Європейські історичні студії*. 2020. №16. С.107- 114.
2. Кириченко М. Інформаційно- технологічна та гуманістична парадигма ідеології інформаційного суспільства доби глобалізації та інформаційної революції. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Філософські перипетії*. 2018. № 58. С.37- 45.
3. Мієр Т. Сутність освітніх парадигм і поліпарадигмальних проявів у багатовимірній педагогічній реальності та особистісній самореалізації студентів під час навчання. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2021. № 34(2). С.73- 83.

Наукове видання

**МОДЕРНІЗАЦІЯ  
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Віддруковано з оригінал-макету  
Підп. до друку 09.03.2023. Формат 60 \90\16  
Папір офсетний. Друк різнографічний. Обсяг вид. арк. 1,5  
Тираж 100 прим. Зак. №194  
Віддруковано в копіривальному центрі «Магістр»  
м.Одеса, вул.Мечнікова,36, тел. +38(063)890-82-36  
Свідоцтво про реєстрацію №2670316784 від 30.12.2022 р.